SINCLAIR LEWIS

İBRET, Nobel dizisinin, 46. kitabı olarak ALTIN KİTAPLAR YAYINEVİ tarafından ilk kez Haziran 1975'de yayınlanmıştır.

Sinclair Lewis

1930 NOBEL ARMAĞANI

İBRET

(Babbitt)

Türkçesi :

ALİ N. SEDEN

6. 75. 49

Çağdaş Amerikan romanının büyük ustası **Harry Sinclair Lewis**, 1885 yılında Sauk Center'da (Minnesota, Amerika) doğdu. Babası bir doktor olan Lewis, doğduğu yeri sonradan ünlü romanı **Main Street**'te anlattı. Romanın Gopher Prairie karakterinde kendi yaşamından bir çok izler vardır.

Yale üniversitesinde okurken, bir yandan da çalışarak denemediği iş kalmadı. Yıllarca serbest gazetecilik yaptı, Amerika'yı bir baştan bir başa dolaşarak renkli röportajlar yayınladı. Değişik uğraşıları onu 1915 yılına getirdi. 1915 yılı onun için bir başlangıç yılıydı. Lewis artık bütün zamanını yazmağa adayacaktı. İlk romanı **Our Mr. Wrenn**'i (1914), **The Trail of the Hawk** (1915), **The Job** (1917) ve **Free Air** (1919) izledi.

Lewis adının büyük bir romancı olarak edebiyat tarihine geçmesi için iki romanını beklemek gerekecekti: **Main Street** (1920) ve **Babbitt**'i (1922).

Ünlü eleştirmen H.L. Mencken, **Main Street** romanını överken şunları söylüyordu: «**Main Street** büyük bir roman olmaktan çok, büyük bir romanın müjdecisidir.» Gerçekten de Main Street, Babbitt'i haber veriyordu. İşte bu iki romanı onu uluslararası edebiyat ortamına götürdü, başka bir deyimle Lewis'in romancılığı bu iki roman üzerinde gelişti.

1926'da **Arrowsmith**'le Pulitzer Armağanı'nı kazandı.

Lewis 1930 yılında Nobel Armağanını alırken bu ödülü alan ilk Amerikan yazarı olma onur belgesini de birlikte kazanıyordu.

Ann Vickers'in (1933) yazılmağa başladığı melânkolik dönemden son kitabı World so wide'a (1951) uzanan romanlar dizisiyle birlikte Lewis on tane roman yazmıştır. Kimi eleştirmenlerin dediğine bakarsanız, Lewis, Babbitt'ten sonra romancılık gücünden her kitabında biraz daha yitirmiştir. Bazı Amerikan edebiyat tarihçileri, yaratıcı gücünün grafiği bir düşme gösterir, diyor.

Sinclair Lewis, son yıllarını Avrupa'da geçirdi ve Roma'da öldü. Külleri doğduğu yere getirildi, ünlü romancı böyle istemişti.

Lewis'in bir sanatçıdan çok bir gazeteci olduğu yargısı belki de Le-

wis'i en iyi anlatan yargıdır. Gerçekten de kolay ve çabuk yazan Lewis, titiz bir uslupçu değildi. Kesin bir gerçekçilik ve yanılmaz bir gözlemcilik, çoğu zaman uzun tasvirlerin yerini alırdı. Açıkçası gazetecilikten kazandığı bir anlatım biçimi romanlarında sezilirdi.

«Onun romanlarını dışta bırakarak, modern Amerikan edebiyatını değerlendirmek imkânsızdır.» Bir Amerika'lı eleştirmenin bu yargısı onun edebiyat tarihi içindeki yerini belgeliyor.

Lewis'in romanları, Amerika'yı Avrupa'ya sunan kitaplardır. Biçimde karışıklıklar, yapıda savrukluklar, konunun sağlamlığı içinde pek göze batmaz.

Lewis, sıradan Amerikan yaşamına, bunun tekdüzeliğine başkaldıran adamdır. Yaşadığı günlerin basit materyalizmine ve kültürel kuraklığına karşı çıkmıştır. Romanlarını, böylesine bir ortama başkaldırı olarak da niteleyebiliriz.

İnsanlarını, roman karakterlerini acımasız bir tavırla yergi süzgecinden geçirir. Bundan ötürü değilmidir ki ona Amerikan edebiyatının en büyük yergicisi (satirist) diyorlar. **Babbitt**'te bu satir sanatının doruğuna ulaşır. İş adamlarını böylesine anlatan az roman vardır.

Romanını özellikle diyaloglarla kurar. Amerikan orta-sınıfını (burjuvazi, kent - soylu) öylesine iyi tanır ki, yarattığı karakterlerle bunu ne kadar iyi özümlediğini ve yansıttığını hemen farkedersiniz.

Konusuna, karakterlerine her an eleştirme objektifinden bakar.

Lewis, Amerikan edebiyatında kendinden sonra gelen kuşağı etkilemiş yazarların başında gelir, bu adlar arasında verebileceğimiz en başarılı örnek Hemingway'dir.

Hiç kuşkusuz 1922 yılında yayınladığı **Babbitt** romanı, Lewis'in ustalığını sergilediği eseridir. Lewis için elinden geleni demeyelimde, kaleminden geleni bu romanda ortaya koymuştur.

Romanın kahramanı **Babbitt,** bir iş adamıdır. Yaşadığı bölgenin ve mensup olduğu sınıfın bütün özelliklerini ve niteliklerini «sinesinde» barındırır. Sabah kalkışı, traş oluşu, kahvaltıya oturuşu bir saat düzeniyle olur. Gündelik uğraşları arasında Zenith Athletic Club'ta yenilen yemeği de saymak gerekir. Aziz dostu Paul Riesling'le yerler. Paul'da bir viyolonist olma arzusu vardır ama ne yazık ki parayı her şeyden daha çok sevdiğinden bunu gerçekleştirmemiştir. **Babbitt**'in kızı Verona babasını tutucu bulmaktadır.

Babbitt, tam bir kent - soyludur. Bunun doğal sonucu olarak da evinde parti verir. Az ama tanınmış kişiler bu partinin konuğudurlar.

Lewis bu partiyi anlattığı satırlarda yergi gücünün en acımasız ve aynı oranda da en başarılı noktalarına varır. Çünkü parti düzeninde her

kent-soylu gülünçleşmekte ve sahteliğini ortaya koymaktadır.

Babbitt, yalnızca para kazanmayı düşünmez. Hafif başkaldırmalar da kentsoylu kurallarının gereğidir. İşte Lucas Prout'u destekleme öyküsünü de böyle yorumlamak gerekir. İlerici kızı Verona bile bu durumdan ötürü babasıyla övünmektedir.

Her kentsoylunun yaşamında gizlediği ve hesaplaşamadığı bir aksaklığı vardır. Paul'ün de hiç kuşkusuz. Karısıyla geçimsizliklerini bir tabanca kurşunu ile noktalaması da kentsoylular arasında sık sık başgösteren ahlâk skandallarından biridir.

Babbitt, gerçekten orta sınıf Amerika'lıyı öylesine bir süzgeçten geçirir ki geriye pek bir şey kalmaz. Sahte uyuşmalardan başka.

Siyasal açıdan bir liberal olan Lewis bu düşüncelerini romanlarında yansıtmıştır. **It Can't Happen Here** (1935) romanında vatandaşlarını faşizm tehlikesine karşı uyarmıştır.

Sanırız, Lewis öylesine taze ki üzerinden bunca yıl geçmiş olduğuna inanamıyorsunuz. **Babbitt** tipi öylesine yaşayan bir tip ki, onu her an yanınızda hissediyorsunuz. Kent-soyluların bir saat düzeninde işleyen ama aslında çarkları paslanmış düzenlerini de **Babbitt**'ten izleyebileceksiniz.

Günümüzün dünyasını çok başarılı anlatan ve herkese çok şeyler söyleyen bir roman **Babbitt.**

İnsanına, toplumuna tanıklık eden yazarların başarısı bir kez daha **Babbitt** ile kanıtlanmış oluyor.

DOĞAN HIZLAN

BİRİNCİ BÖLÜM

1

Zenith'in kuleleri sabah sisini delerek göklere yükseliyordu. Bunlar haşin görünüşlü, çelik, beton, küfeki taşından yapılmış, yar kadar sağlam, gümüş çubuklar gibi zarif kulelerdi ve bunlar kale burçları, kilise kuleleri değil, sadece işhanlarıydı.

Sis, daha önceki kuşağa ait köhne binaları, kırmızı kiremitli, iğri büğrü postaneyi, minareye benzeyen, kırmızı tuğladan yapılmış hantal apartmanları, küçük, isli pencereli fabrikaları, çamur renkli ahşap gecekonduları acıyıp örtmüştü. Kentte daha bir sürü böyle acayip bina vardı. Ama temiz kuleler onları kentin iş kesiminden dışarı doğru sürüyorlardı. Kentin uzağındaki tepelerde ise yeni evler —gülmek, huzura kavuşmak için yapılmış izlenimi veren yuvalar— vardı.

Beton köprünün üzerinden uzun burunlu, motörü ses çıkarmadan çalışan bir araba geçip gitti. Bunlar Küçük Tiyatro'nun vereceği temsilin bütün gece süren provalarından dönen, smokinli ve gece elbiseli insanlardı. Bu şampanya ile ıslatılmış olan bir sanat serüveniydi. Köprünün altından kıvrılarak uzanan bir demiryolu ve bir sürü, yeşil, kırmızı ışık vardı. New York ekspresi gürültüyle, ok gibi geçti. Yirmi parlak çelik çubuk bir an için parlayıp, gözden kayboldu.

Gökdelenlerin birinde Associated Press'in teleksleri teker teker kapanıyordu. Bütün gece Paris ve, *Pekin* ile konuşmuş olan teleks operatörleri, yorgun alınlarındaki selüloid siperlikleri kaldırıyorlardı. Temizleyici kadınlar esneye esneye, eski ayakkabılarını takırdatarak binanın içinde dolaşıyorlardı. Sabah sisi dağıldı. Elleri sefertaslı insanlardan oluşan uzun kuyruklar büyük, yeni fabrikalara, içi boş tuğladan yapılmış, büyük pencereli fabrikalara, Fırat kıyılarına, Güney Afrika ovalarına kadar gidecek mallar üreten ve içinde beşbin kişi çalıştıran pırıl pırıl atelyelere doğru yol alıyorlardı. Fabrika düdükleri Nisan sabahını andıran neşeli bir koro gibi ötüyorlardı. Bu —görünüşe göre— devler için yapılmış bir kentin emekçi şarkısıydı.

II

Ama Zenith'in Floral Heights denilen kesimindeki Hollanda Sömürge tarzı evin yatak odasında uyanmaya başlayan adamda pek de deve benzeyen bir görünüş yoktu.

Adı George F. Babbitt'ti. Şu anda, yani 1920 nisanında 46 yaşındaydı. Belirli bir şey üreten bir adam değildi. Tereyağ yapmıyordu. Ayakkabı imâlatçısı ya da şair değildi ama elâleme, ödeyemeyecekleri kadar pahalı evler satmak konusunda ustaydı.

Pembe, iri kafasındaki kumral saçları seyrek ve yağsızdı. Kırışıklara ve burnunun iki yanındaki kırmızı gözlük izlerine rağmen uyurken çocuksu bir yüzü vardı. Şişman değil ama iyice besiliydi. Yanakları dolgun, hakî battaniye üzerine pestili çıkmış gibi serili duran elleri hafifçe tombuldu. Varlıklı, evliliğe sadık, romantik olmayan bir adama benziyordu. Oldukça iri bir karaağaca, küçüksenmeyecek iki yeşil tarha, beton kaplı bir

bahçe yoluna, oluklu saç kaplı bir garaja bakan bu yatak odasında da romantik bir yan yoktu. Ama Babbitt rüyasında gene peri kızını görüyordu. Bu, gümüş rengi bir denizin kenarında yükselen kızıl pagoda'lar görmekten çok daha romantik olan bir düştü.

Yıllardan beri rüyasında bu peri kızını görürdü. Herkes ona George Babbitt diye baktığı halde, peri kızı onu coşkun bir genç olarak görürdü. Esrarlı korulukların ötesindeki karanlıkta Babbitt'i beklerdi. Adam en sonunda o kalabalık evden gizlice sıvışmış, koşa, koşa o kıza gitmişti. Karısı, sırnaşık dostları peşlerine düşmüşlerdi ama o, yanında ceylân gibi koşan kız olduğu halde kaçmasını becermişti. Birlikte, bir tepenin yamacındaki gölgelik bir yere çökmüşlerdi. O kadar çelimsiz, o kadar beyaz, o kadar istekli bir kızdı ki bu! Babbitt'in coşkulu, yürekli bir insan olduğunu, onu bekleyeceğini, birlikte yelkenliye binip kaçacaklarını söyleyip ağlıyordu...

Paldır küldür geçen bir süt kamyonu.

Babbitt homurdandı, döndü, yitirdiği düşü yakalamaya çalışıyordu. Şimdi yalnız sisli suların ötesinde kızın yüzü görülüyordu. Kaloriferi yakmaya gelen adam bodrum kapısını güm diye kapattı. Komşu bahçede bir köpek havladı. Babbitt tam karanlık, ılık bir suya dalarken, gazeteci ıslık çalarak geçti ve ön kapıya çarpan katlanmış *Advocate* gazetesinin çıkardığı ses duyuldu. Babbitt doğruldu. Korkudan karnına kramp girmişti. Tam sakinleşeceği sırada birisinin bir Ford'un marş kolunu çevirmesinden çıkan taka tuka, taka tuka, taka tuka sesini duyarak irkildi. Yabancı olmayan, asap bozucu bir sesti bu. Babbitt görmediği bu sürücüyle birlikte kolu çeviriyor, motörün aldığını gösteren sesi onun gibi heyecanlanarak bekliyor, ses kesilince onun gibi üzülüyor, yeniden taka taku taka tuka diye çevirmeye başlıyordu. Buz gibi sabahları hatırlatan, kaçınılması mümkün olmayan, asap bozucu bir sesti bu. Motörün gittikçe artan sesini işitip de Ford'un hareket ettiğini anlayıncaya da bu gerilimden kurtulamamıştı. Babbitt sevdiği ağaca, sarı sır-

ma renkli gökyüzünü arkasına almış karaağaç dallarına bir göz attı, sonra uyumaya çalıştı ...uyuşturucu maddelere alışmış bir insan telaşıyla. O, delikanlılığında hayata iyice inanan bir insandı. Ama şimdi artık her yeni günün getirdiği beklenen ve beklenmeyen serüvenleriyle pek ilgilenmiyordu.

Saat yedi yirmide çalar saatı çalıncaya kadar gerçek âleminden kaçmıştı.

III

Bu, ülke çapında en çok reklâmı yapılan, en çok sayıda imâl edilen bir saattı. Saat başlarında kilise çanları gibi durup durup çalardı. Kadranı fosforluydu. Bunlar gibi her türlü yenilik vardı saatta. Babbitt böyle kaliteli bir aletle uyandırılmakla övünürdü. Bu da en pahalı araba lâstikleri gibi toplumda insana saygı kazandıran bir şeydi.

Artık somurtarak kabul etmişti: daha fazla kaçamazdı. Ama yatmaya devam etti. Emlâkçiliğin sıkıcılığını düşünüyor, ailesinden nefret ediyor, ailesinden nefret ettiği için kendisinden nefret ediyordu. Bir gece önce Vergil Gunch'larda geceyarısına kadar poker oynamıştı. Böyle tatillerden sonra, kahvaltı öncesi çok sinirli olurdu. Bu belki içki yasağı yüzünden evde yapılan o korkunç biradan, ve biranın içirdiği çok sayıda purodan oluyordu. Belki de asıl neden, erkekçe yaşanılan güzel bir dünyadan, karıların, sekreterlerin, 'o kadar çok puro içme' telkinlerinin dar dünyasına dönmekten duyulan kırgınlıktı.

Yatak odasının öbür yanından karısının iğrenilecek kadar neşeli bir sesle «Haydi bakalım, arslanım, kalkmak zamanı,» dediği duyuluyor, ve sert bir fırçayla saçların fırçalanmasından çıkan gıcıklayıcı, hıtır hıtır bir ses geliyordu.

Babbitt homurdandı. Mavi pijamalı kalın bacaklarını hakî

battaniyenin altından zorla dışarı çıkardı. Yatağın kenarına oturdu. Tombul ayaklarıyla mekanik bir şekilde terliklerini ararken, bir yandan da elleriyle karmakarışık olmuş saçlarını düzeltiyordu. Acı acı battaniyesine baktı. Bu daima ona özgürlüğü, kahramanlığı simgelerdi. Kamp yapmak için almıştı ama böyle bir gezi bir türlü gerçekleşmemişti. Battaniye ona daima dağ bayır gezinebilmeyi, gerine gerine küfretmeyi, erkek işi pazen gömlekler giymeyi simgelemişti.

Ayaklarını çıtlattı. Kafasının içinde, gözlerinin tam arkasına gelen yerde sancı duyup inledi. Sancının yeniden gelmesini beklerken henüz doğru dürüst seçemeyen gözlerle bahçesini seyretti. Her zaman hoşuna gitmişti orası. Başarılı bir Zenith iş adamının temiz bahçesiydi. Yani mükemmeldi ve onu da mükemmelleştiriyordu. Oluklu saçla örtülü garaja baktı. Yılda üç yüz altmış beş gün, «Bu kulübede klâs yok,» diye düşünürdü. «Kendime yeni bir garaj yaptırmalıyım. Bu güzel bahçede çağ dışı kalmış tek şey o!» Dışarıya baktığı sırada aklına Glen Oriole'daki arsaları değerlendirmek için yaptığı çalışmalar geldi. Bütün evler için tek bir garaj yaptırabilirdi. Oflamayı, puflamayı kesti. Ellerini beline koydu. Yüzündeki öfkeli hal gitti. Şimdi hatları daha sertleşmişti. Üstüne birdenbire yetenekli, becerikli, iş koparmasını bilen bir adam hali gelmişti.

Bu buluşunun verdiği güçle, hiç kullanılmıyormuşa benzeyen temiz holden geçerek banyoya gitti.

Ev o kadar büyük değildi ama Floral Heights'daki bütün evler gibi porselen, seramik ve gümüş gibi zarif metalden yapılmış şahane bir banyosu vardı. Havluluk nikel çerçeve içine yerleştirilmiş saydam bir camdan yapılmıştı. Duşun borusu bir Prusya askerinin bile altına girebileceği uzunluktaydı. El yıkanacak yerin üzerinde diş fırçası konacak yer, traş fırçası konacak yer, sabun konacak yer, sünger konacak yer ve ilâç dolabı o kadar güzel sıralanmış, o kadar güzel parlıyorlardı ki hepsi bir arada bir elektrik gösterge tablosuna benziyordu. Modern tekniğin geliştirdiği âletlere tapan Babbitt gene de mem-

nun değildi. Banyonun her yanını pis bir diş macunu kokusu sarmıştı. «Verona gene yapacağını yapmış! Ona ısrarla 'Lilidol'dan şaşma,' dediğim halde, gitmiş, insanın midesini bulandıran bir diş macunu almış!»

Yer ıslaktı. Banyonun önüne serilen bez kırışmıştı. (Kızı Verona ara sıra, hiç beklenmedik günlerde, tutar sabahları banyo yapardı.) Ayağı beze takıldı, kaydı el yıkanacak yere çarptı. «Lânet!» dedi. Traş sabununu öfkeyle aldı, yumuşak traş fırçasını yüzüne vura vura öfkeyle köpürttü. Tombul yanaklarını traş bıçağıyla kazımaya başladı. Kesmiyordu. Bıçak eskimişti. «Aman be! Aman be!» dedi.

İlâç dolabını karıştırıp yeni bir traş bıçağı aradı. (Bu arada da her zamanki gibi, «O zımbırtılardan alıp, insan kendi bıçağını kendisi bilese daha ucuza çıkar,» diye düşündü.) Bıçağı yuvarlak karbonat kutusunun arkasında bulunca, karısını andı. Hayırla denemez. Yalnız bu kez, «Lânet!» demediği için kendisini kutladı. Ama biraz sonra traş bıçağını ıslak ve sabundan kayganlaşmış parmaklarla o pis ufak zarftan ve yağlı kâğıttan çıkarmaya çalışırken gene «Lânet!»i bastırdı.

Sonra sık sık düşünülen, ama hiç bir zaman kesin bir sonuca bağlanmamış bir sorun çıktı: Çocukların parmaklarını kesebilecek olan eski traş bıçağını ne yapacaktı? Her zamanki gibi ilâç dolabının üzerine attı ve gene her zamanki gibi orada birikmiş olması gereken elli, altmış traş bıçağını bir gün atmalı diye düşündü. Baş ağrısı gittikçe daha arttığı ve karnı aç olduğu için traşı bitirirken büsbütün sinirliydi. Traş bitince, yuvarlak yüzünden sular damlaya damlaya, sabunlu sudan gözleri yana yana havluya uzandı. Gözü kapalı teker teker hepsini çekip aldı: kendi yüz havlusu, karısınınki, Verona'nınki, Ted'inki hepsi ıslaktı... ıslak ve yapış yapış. Bir tek, üzerinde kabartma harflerle adının baş harfleri yazılı olan havlu kuruydu. İşte o zaman George F. Babbitt şaşılacak bir şey yaptı. Yüzünü misafir havlusuna kuruladı! Bu üzerine menekşe işlenmiş, her zaman orada asılı duran ve Babbitt'lerin Floral He-

ights sosyetesine mensup olduğunu gösteren bir süs eşyasından başka bir şey değildi. Kimse kullanmamıştı. Hiç bir konuk da kullanmaya cüret edemezdi. Konuklar gizli gizli en yakın olan sıradan havlulardan birinin bir köşesini kullanırlardı.

İfrit olmuştu. «Bu ne biçim iş yahu! Herkes her havluyu kullanmış, sırsıklam bırakmış, sonra ben bir havlu isteyince... Bu cenabet evde başkalarını rahatsız etmemek için titizlik gösteren... Benden sonra başkalarının da banyoya girmek isteyebileceğini düşünen... Ve...»

Kendi sesinin yüreklendirici gücünden hoşlanmış banyonun içinde yakası açılmadık küfürler savuruyordu. Tam yarı yerde içeri karısı girdi. Gayet sakindi. «Georgie, ne yapıyorsun? Havluları mı yıkayacaksın? Olmaz canım, sen yıkamasan da olur. Ne? Georgie, umarım misafir havlusunu kullanmadın! Yoksa kullandın mı?»

Babbitt'in cevap verip veremediğini bilmiyoruz.

Haftalardan beri ilk kez karısı kendisine bakılacak kadar dikkatini çekmişti.

IV

Myra Babbitt —yani Bayan F. Babbitt— muhakkak ki olgun bir kadındı. Ağzının köşelerinden çenesinin altına kadar kırışıklar vardı. Ve boynu sarkmıştı. Ama belirli bir çizgiyi geçtiğini gösteren en önemli işaret artık kocasının önünde çenesini tutmaması ve çenesini tutmuyor diye de üzülmemesiydi. O sırada üzerinde bir pettycoat ve her tarafı fırlamış bir korse vardı. Korsenin pırtlak pırtlak olduğunun farkında bile değildi. Evlilik ona o kadar çok tabiî geliyordu ki yaşını başını almış bu ev kadını hâliyle, kansız, cansız bir rahibe kadar bile cinsel çekiciliği yoktu. İyi bir kadındı, yumuşak bir kadındı, çalışkan bir kadındı ama belki de on yaşındaki kızı Tinka'nın

dışında kimse onunla ilgilenmezdi, var mıydı, yok muydu, kimse farkında değildi.

Havlu sorununu ev yönetimi ve toplum hayatı açısından uzun uzun işledikten sonra, içtiği alkolden ötürü başı ağrıyor diye Babbitt'ten o özür diledi. Babbitt de, üzerine B.V.D.harfleri işlenmiş iç gömleğini arama işini yüklenebilecek kadar kendisini toparlayabilmişti. Karısına gömleğin, inadına yapılıyormuş gibi temiz pijamaların arasına saklandığını göstermeyi ihmâl etmedi.

Sıra kahverengi elbisenin görüşülmesine geldiğinde oldukça sakinleşmişti.

«Ne dersin Myra?» Yatak odalarındaki sandalyelerden birinin üzerine atılmış bir elbiseyi elliyor, yokluyordu. Kadın ise giymiş olduğu iç etekliği düzelterek odanın içinde anlaşılmaz bir şekilde dolaşıyor ve her şeyi kötümser gören adama soracak olursanız giyinme işini bir türlü bitirmiyordu. «Ne dersin? Kahverengi elbiseyi bir gün daha giyeyim mi?»

«Ne bileyim! Yakışmasına sana gayet iyi yakışıyor.»

«Biliyorum ama ütü ister.»

«Olabilir. Belki de ütülersе fena olmaz.»

«Tabiî, ütü ister.»

«Doğru. Belki ütülense fena olmaz.»

«Ama bak canım, cekete ütü gerekmez. Ceket ütü istemiyorsa bütün elbiseyi ütületmek anlamsız.»

«Öyle.»

«Ama pantolon muhakkak ütülenmeli. Bak şuna... şu kırışıklara bak. Pantolon ütülenmeli.»

«Öyle. Tamam Georgie! Kahverengi ceketi, hani şu ne yapacağımızı bilemediğimiz lâcivert pantolonla giysene!»

«Hey Tanrım! Sen beni hayatımda bir elbisenin ceketini, öbür elbisenin pantolonu ile giydiğimi gördün mü? Beni ne sanıyorsun? İşsiz kalmış muhasebeci filân mı?»

«Peki, bugün koyu gri elbiseni giysen, sonra terziye uğrayıp kahverengi pantolonu bıraksan?»

«Doğru, ütü istiyor... Nerede o lânet gri elbise?... Hah, burada.»

Giyinmeyle ilgili öbür bunalımları da aynı kararlılık ve sükûnetle geçiştirdi.

Süslenme yolunda ilk adım pamukludan yapılmış, üzerinde B.V.D. harfleri bulunan iç gömleği giymekti. İç gömlekle, mahallî panayırda, tülbentten yapılmış pelerin giymiş bir çocuk gibi somurtkan bir hâl almıştı. Üzerine B.V.D. işlenmiş iç çamaşırları giyerken, kayınpederi ve ortağı Henry Thompson gibi uzun paçalı çamaşır giymediği için İlerleme Tanrısına şükretmeden edemezdi. Güzelleşme yolunda ikinci adım saçlarını geriye tarayıp yatırmaktı. Böyle tarayınca alnı çok daha büyük görünüyor, eskiden saçlarının başladığı çizgiden beş santim daha geriye kadar uzanıyordu. Ama asıl mucize yaratan şey gözlüğün takılışıydı.

Her gözlüğün bir karakteri vardır. Sözgelimi bağa gözlük iddialıdır. Öğretmenlerin kullandığı burna takılan cinsten gözlükler alçak gönüllüdürler. Gümüş tel çerçeveli gözlükler köylü işidir. Babbitt'in gözlüğünün yarım çerçeveyle tutturulmuş, en iyi kalitede, çok iri camları vardı. Kulaklara uzanan kısımları ince, altın çubuktandı. Onları taktı mı, çağdaş iş adamı oluveriyordu... hani kâtiplere emirler veren, araba kullanan, arada sırada golf oynayan, satıcılığı bile bir aydın havasıyla yapan. Başı birden çocuksu görünüşünü kaybetmiş, oturaklı bir hâl almıştı. Artık o iri, yassı burnu, çizgi gibi düz ağızı, kalın ve uzun üst dudağı, biraz fazla etli ama güçlü çenesi hemen farkediliyordu. Artık onun Güvenilir Vatandaş üniformasının geri kalanını giyişi saygıyla seyredilirdi.

Gri elbise iyi biçilmiş, iyi dikilmişti ama hiç bir özelliği yoktu. Standard bir elbiseydi. Yeleğin V şeklindeki kısmının kenarının katlanarak dikilmiş olması ona yasalara saygılı okumuş adam havası veriyordu. Ayağına siyah bağlı potinler giy-

mişti. Bunlar iyi potinlerdi. Sağlam potinlerdi. Standard potinlerdi. İlginç hiç bir yanı olmayan potinlerdi. Hoppaca sayılabilecek tek şey yün örme atkıydı. Bu atkıyla, rüzgârdan uçuşan palmiyeler arasına serpiştirilmiş, telleri olmayan kahverengi harp desenleriyle duvar halısı izlenimi veren bir atkı üzerinde uzun uzun durup bu konuda, (türlü cambazlıklarla blûzunun arkasını bir çengel iğneyle eteğine tutturmaya çalışan ve kendisine söylenenlerin kelimesini bile duymayan) Bayan Babbitt'e uzun bir nutuk çektikten sonra mor atkıyı seçmiş, üzerine de gözleri opalden, yılan başı şeklinde bir iğne iliştirmişti.

Ceplerindekileri kahverengi elbiseden gri elbiseye aktarmak da etkileyici bir olaydı. Cebinde taşıdığı bu eşyaları çok ciddiye alırdı. Bunlar da, beyzbol oyunu veya Cumhuriyetçi Parti gibi önemlerini hiç yitirmeyen şeylerdi. Bunlar arasında yerleri yeleğinin sağ üst cebi olan bir dolmakalemle, (hiçbir zaman yedek ucu bulunmayan) bir dolma kurşunkalem vardı. Onlarsız, kendisini çıplak hissederdi. Saat zincirinde bir altın çakı, puro uçları için gümüş bir kesecek, yedi anahtar (ikisinin nereye ait olduğunu unutmuştu,) ve bir de, (sanki orada asıl durması gereken şey saat değilmiş gibi) iyi bir saat vardı. Saat zincirinde bir de, adamın Koruyucu Geyik Kardeşlik Örgütü üyesi olduğunu gösteren bir geyik dişi asılıydı. Bu eşyalar arasında en anlamlısı yaprakları dosya usulü sonradan takılabilen cinsten bir not defteriydi. Bu modern ve kullanışlı not defterinde kim olduklarını unuttuğu insanların adresleri, aylarca önce yerlerine varmış olan posta havalelerinin makbuzları, zamkı kalmamış pullar, T. Chalmondeley Frink'in şiirleri ve Babbitt'in dünya görüşünün kaynağı olan gazetelerden kesilmiş küpürler, unutulmaması ve yapılması gereken ama aslında Babbitt'in yapmaya hiç de niyetli olmadığı işlerle ilgili notlar ve son olarak da acayip bir dizi harf (D.S.S.D.M.Y.P.D.F.) vardı.

Ama sigara tabakası yoktu Kendisi alışık değildi. Kimse de ona böyle bir şey vermemişti. Sigara tabakası taşıyanlara da efemine diye bakardı.

En sonunda da yakasına Teşvikçiler Kulübü'nün rozetini taktı. Büyük bir sanat özeniyle yapılmış rozette iki sözcük vardı: «Teşvikçiler —Haydi!» Babbitt rozeti takınca kendisini çok önemli, davasına bağlı bir adam gibi hissederdi. Onun için bu rozet Victorya madalyası, demekti, Legion d'Honeur demekti, Üniversiteyi en iyi dereceyle bitirenlere verilen rozet demekti.

Giyinmenin inceliklerini düşünmenin yanında başka dertleri de vardı. «Bu sabah kendimi o kadar iyi hissetmiyorum,» dedi. «Sanırım dün akşam fazla yedim. Bana bir daha o muz tatlısını verme.»

«Ama sen istedin.»

«Biliyorum ama... Bak, insan kırkını geçti mi midesine dikkat etmeli. Bunu yapmayan bir sürü adam var. Sana söylüyorum, insan kırkını geçti mi ya salaklık eder, ya da doktor olur... yani kendi kendisinin doktoru. Bu pehriz konusuna kimse yeterince dikkat etmiyor. Bence... Canım tabii bütün gün çalıştıktan sonra insan iyi bir yemek yemeli ama öğle yemeklerini hafifletsek ikimiz için de iyi olur.»

«Ama Georgie, ben evde zaten hafif bir öğle yemeği yiyorum.»

«Demek istiyorsun ki ben dışarıda yiyorum diye tıka basa karnımı dolduruyorum! Tabii, tabii! Athletic Kulübdeki yeni ahçının önümüze sürdüğü yemekleri görsen bayılırdın! Ama gerçekten bu sabah iyi hissetmiyorum kendimi. Tuhaf şey, şurada, sol tarafta bir ağrı var... ama yok, apandisit olamaz, değil mi? Dün gece Verg Gunch'lara giderken midemde de bir ağrı vardı. Tam şuramda. Şey gibiydi... iğne batar gibi. Ben... Yahu nerede şu şey? Kahvaltıda neden kuru erik vermiyorsun? Tabiî her gün bir elma yiyorum... Her gün bir elma, doktora muhtaç olma... Ama gene de böyle ıvır zıvır şeyler vereceğine daha çok kuru erik vermelisin.»

«Son defa erik verdiğimde yememiştin.»

«Canım, herhalde canım istememiştir. Yok, yok. Sanırım

bir kaç tane yemiştim. Verg Gunch'a söylüyordum... daha dün gece... Çoğumuz pehrizimize dikkat etmiyoruz.»

«Gunch'ları haftaya bizim vereceğimiz yemeğe çağıralım mı?»

«Sahi. Tabiî.»

«Bak, dinle beni George. O akşam smokinini giyersin.»

«Amma yaptın! Öbürleri süslenmek istemez.»

«Aksine isterler. Hatırlıyor musun Littlepield'lerin ziyafetinde herkes süslenmişti de sen süslenmemiştin. Hem de ne kadar sıkılmıştın.»

«Sıkılmak mı? Haydi canım, sende! Hiç sıkılmamıştım. En pahalı kara elbiseyi giymekte kimseden aşağı kalmayacağımı herkes biliyor. Neden sıkılacak mışım? Zaten rahat bir şey değil. Kadın için mesele yok... bütün gün evde... Ama sabahtan akşama kadar koşturan bir erkek, bütün gün sıradan elbiseleriyle gördüğü insanlara beğenilmek için kendisini zora sokacak değil.»

«Ama biliyorsun, smokinle dolaşmak senin de hoşuna gidiyor. Daha geçen akşam kabul etmiş, 'iyi ki giymem için ısrar ettin,' demiştin. Bu yüzden kendini çok daha iyi hissettiğini söylemiştin. Hem lütfen 'kara elbise' deyip durma şuna. Smokin derler ona.»

«Aman yahu! Ne farkeder?»

«Canım, kibar insanlar buna böyle diyor. Ya senin 'kara elbise' dediğini Lucile McKelvey duysa...»

«Merak etme. Lucile McKelvey bana kasılamaz! Kocası da, babası da milyoner olsa, onun soyunun sopunun ne kadar basit insanlar olduğunu ben biliyorum! Anlaşılan sen *kendini* 'sosyetik' diye yutturmak istiyorsun. Senin muhterem pederin, 'kara elbise' bile demiyor. 'Maymun elbisesi' diyor. Üstelik bayıltmadan ona giydiremezsin öyle elbise!»

«Bak George, kavga etmenin anlamı yok.»

«Canım ben de kavga etmek istemem, ama... Hey Yarabbim! Sen de tıpkı Verona gibi geçimsiz oluyorsun. Koleji bitir-

diğinden beri Verona'nın yanına yaklaşılmıyor... Ne istediğini bilmiyor... Yok, yok. Biliyorum ne istediğini! Bir milyonerle evlenmek istiyor. Avrupa'da yaşamak istiyor. Bir papazla evlenmek istiyor. Aynı zamanda burada, Zenith'de kalıp sosyalist provokatör veya bir hayır derneği başkanı ya da ne bileyim ben işte, bir şey olmak istiyor! Hey yarabbim! Ted de ondan aşağı kalmıyor! Koleje gitmek istiyor. Sonra bakıyorsun, koleje gitmek istemiyor. Üçünden yalnız Tinka ne istediğini biliyor. Doğrusu, böyle Verona ile Ted gibi iki çocuğumun olmasını aklım almıyor. Ben Rockefeller veya Shakespeare olmayabilirim, ama ne istediğimi biliyorum ve büroda sabahtan akşama kadar boğuşuyorum... Bunu işittin mi? Anladığım kadarıyla Ted'in yeni hevesi sinema artisti olmakmış... Oysa ben burada belki yüz kez söyledim: Koleje ve Hukuk'a giderse ve başarı gösterirse onu işe başlatacağım diye... Verona da onun gibi berbat. Ne istediğini bilmiyor. Aman neyse, haydi gel. Daha hazırlanmadın mı? Üç dakika oluyor kızın zili çalalı.»

V

Hemen gitmedi karısının peşinden. Önce odanın batıya bakan yanındaki pencerenin önünde durdu. Floral Heights semti iyice gelişiyordu. Nüfusu şimdiden üç, dört bine ulaşmış olan Zenith'in merkezinden üç mil uzakta olmalarına rağmen küfeki taşından yapılmış, otuz beş katlı Second National Tower binasının tepesi görülüyordu.

Bu nisan sabahında parlayan duvarları beyaz bir alevi andıran basit bir pervaz şeklini almıştı. Dürüstlük ve de kararlılık akıyordu binadan. Uzun boylu bir asker gibi güçlü bir hâli vardı. Babbitt baktıkça yüzündeki sinirlilik gitti. Sarkık çenesi saygıyla yukarı kalktı. Fazla bir şey değil, sadece, «Ne

güzel görünüm!» dedi. Ama kentin temposu onu etkilemişti. Ona olan sevgisi yenilenmişti. Bina ona iş hayatı denilen bir dinin, sıradan insanların anlayamayacağı kadar güçlü bir inancın tapınağının kulesi gibi görüyordu. Merdivenlerden inerken ıslıkla bir şarkı söylüyordu, duygulandırıcı bir ilâhimiycesine.

İKİNCİ BÖLÜM

I

Babbitt'in mırıldanmalarından ve karısının, anlayışını dile getiren homurdanmalarından yoksun kalınca Babbitt'lerin yatakodası birden bütün kişiliğini yitirmişti. Karısı hem bu anlayışa sahip olacak hem de bunu belli etmeyecek kadar tecrübeliydi. Oda asıl yattıkları yer olan etrafı camla örtülü bir balkona açılıyordu. Yatakodasını ikisi de giyinme odası olarak kullanıyorlardı. Çok soğuk havalarda Babbitt erkeklik taslamağı hemencecik kesiyor ve kemiklerini ısıtmak üzere içerdeki yatak odasına çekiliyordu. Oda Zenith'deki inşaat spekülâtörlerinin evlerinin çoğunun «içini dekore etmiş olan» dekoratörün standard modeline uygun bir şekilde iddiasız fakat hoş bir renk düzeniyle süslenmişti. Duvarlar gri, ahşap kısım beyazdı. Yerde ise tatlı mavi bir halı vardı. Mobilya, yani üzerinde büyük ve her şeyi net gösteren bir ayna bulunan çalışma masası; Bayan Babbitt'in, üzerinde neredeyse som gümüş izlenimi veren tuvalet eşyasının bulunduğu tuvalet masası; iki karyola ve karyolaların arasında bulunan, üzerinde standard bir başucu lambası, bir bardak su, ve hiç açılmadığı için neyin nesi olduğunu kestirmeğe imkân olmayan, içi renkli resimli tipik bir başucu kitabı bulunan gece masası tam maun ağacından

yapılmışa benziyordu. Şilteler sıkıydı ama sert sayılmazdı. Bunlar avuç dolusu paraya mal olmuş başarılı modern şilteler-di. Radyatörün yüzeyi odanın hacmına göre tam bilimsel bir şekilde hesaplanmıştı. Pencereler büyüktü, kolaylıkla açılıyordu en iyi cinsten menteşeleri, çatlamayacağına dair garanti verilmiş Hollanda tipi dürülebilen pancurları ve gene en iyi kalite ipleri vardı. Yatakodaları bir şaheserdi, sanki Orta Gelirliler için İç Açıcı Modern Evler dergisinden çıkmıştı. Ama odanın Babbitt'lerle bir ilgisi yoktu... hattâ hiç kimseyle ilgisi yoktu. Burada insanlar mı yaşıyordu, burada insanlar mı sevişiyordu, geceyarılarına kadar polis romanları mı okuyorlardı, Pazar sabahları tatlı bir tembellik içinde yatanlar mı vardı? Bunları gösteren hiç bir belirti yoktu. Çok güzel bir otelin çok güzel bir odasına benziyordu. İnsan bakınca içeri sanki bir hizmetçi girecek ve orada sadece bir gece kalıp bir daha hatırlamayacak olan insanlar için odayı toplayacakmış gibi geliyordu.

Floral Heights'daki her iki evden bir tanesinde tam bunun eşi bir yatak odası vardı.

Babbitt'lerin evi beş yıllıktı. Her yanı bu yatak odası gibi pırıl pırıldı. Zevkle döşenmişti. İçinde ucuz halıların en iyileri vardı. Basit fakat övülecek bir yapıya ve en modern tesisata sahipti. Her tarafta mumun ve etrafı kirleten şömine ateşinin yerini elektrik almıştı. Yatak odasının süpürgeliğinin üç yerinde elektrik lambaları için, üzeri küçük pirinç kapaklarla örtülü üç priz vardı. Hollere elektrik süpürgesi için prizler yapılmıştı. Oturma odasına, piyanonun üzerindeki lamba ve vantilâtör için prizler konmuştu. Şaheser bir meşe büfesiyle, vitrayla örtülü dolabıyla, açık bej boyalı duvarlarıyla, istiridyeler üstünde ölen bir somon balığını konu almış iddiasız tablosuyla yemek odasında elektrikli kahve pişirme ve ekmek kızartma makineleri için prizler bulunuyordu.

Gerçekten de Babbitt'lerin evinin sadece bir kusuru vardı: Yuva değildi.

II

Genellikle sabahları Babbitt kahvaltıya gelirken çok canlı, çok hareketli olurdu. Ama bugün nedense bir gariplik vardı. Yukarıdaki holü bir papaz ciddiyetiyle arşınlarken Verona'nın odasına bir göz atıp isyan etti. «Anlamayıp, bakmadıklarına göre ne diye aileni böyle lüks bir evde oturtursun?»

Teftiş edermişcesine çocukların yanına gitti. Verona yirmi iki yaşında, Bryn Mawr okulunu yeni bitirmiş, kumral saçlı tombulca bir kızdı. Onun zihnini meşgul eden şeyler ödevdi, seksti, Tanrıydı ve o anda giymekte olduğu gri spor tayyörün bir türlü düzeltilemeyen potuydu. Ted —daha doğrusu Theodore Roosevelt Babbitt,— on yedi yaşında yakışıklı bir delikanlıydı. Tinka —yani Katherine— henüz on yaşında, kızıl saçlı, fazla şeker, dondurma filân yediğini gösteren ipincecik derisi olan bir çocuktu. Babbitt içeri daldığında nedeni belirsiz öfkesini gizlemişti. Gerçekten de hoşlanmıyordu ailenin içinde bir zorba gibi davranmaktan. Mızmızlanmaları sık olduğu kadar anlamsızdı da, Tinka'ya 'Selâm, canikom!' diye seslendi. Bu onun sözlüğünde, karısına hitap ederken kullandığı 'sevgilim', 'hayatım' sözcüklerinin dışında takılmak, sevgisini belli etmek için kullandığı tek sözcüktü ve her sabah Tinka'ya böyle seslenirdi.

Hem biraz sakinleştirir, hem de midesini rahat ettirir umuduyla bir fincan kahveyi bir seferde dikti. O ana kadar sanki kendisinin değilmiş gibi hissettiği midesi yoluna girmişti ama o sırada da Verona'nın fazla vesveseli, fazla vicdanlı davranacağı, can sıkmaya başlayacağı tuttu, Babbitt'in keyfi gene kaçmıştı. Gözünde tüten yaşamı ve onun o hayal perisini düşünürken hayat, aile, iş konularında duyduğu kuşkuları yeniden duymaya başlamıştı.

Verona altı aydan beri Gruensberg Dericilik firmasında dosya memuru olarak çalışıyordu. İleride Bay Gruensberg'in sekreteri olması ihtimali vardı. Babbitt durumu, «Pahalıya patlayan o eğitimin hiç olmazsa evleninceye kadar faydasını görürsün, sonra da evlenip gidersin,» diye özetliyordu.

İşte tam o sırada Verona konuştu: «Baba, Yardım Dernekleri Birliğinde çalışan bir sınıf arkadaşımla konuşuyordum... Ah, görmelisin süt almak için gelen o cici çocukları!..... Düşündüm de, ben de böyle hayırlı bir işte çalışayım dedim.»

«Ne demek 'böyle hayırlı bir iş'? Gruensberg'in sekreteri olursan —ki olmaman için bir sebep yok. Yeter ki her gece konserlere filân gideceğine, stone çalış— haftada otuz beş, kırk kağıt alırsın. Herhalde bu yabana atılacak bir para değil!»

«Biliyorum baba, ama... Canım ben de bir şeyler yapmak, katkıda bulunmak istiyorum. Keşki bir gecekondu bölgesinin kalkınması işinde filân çalışsam... Belki de büyük mağazalardan birini kandırırım. Onların yardımıyla sandalyeleri vb. olan güzel bir yardım merkezi kurarım. Olmamış...»

«Kulaklarını aç, dinle beni! Kalkınmaymış, hayır işiymiş, bilmem neymiş, bunların hepsi bu ülkede sosyalizmi sokma düğmeni. Üst tarafı palavra. Adam kafasına bir kere yerleştirdi mi ki kimseye bedava ekmek, yedirmiyorlar, çocuklarını ücretsiz okutmakmış, yok şuymuş, yok buymuş palavra, o zaman işine sarılır ve çalışır babam çalışır. Bu ülkenin de buna ihtiyacı var. İşçisinin çalışma azminin zayıflatılmasına, çocuklarının kafasına 'sınıf kavramını' filân yerleştirmesine yol açan bir takım züppeliklere değil. Sana da bu gerek. Böyle palavralarla uğraşacağına şöyle bir doğru dürüst çalışsan... Hem de durmadan. Ben gençken ne yapmak istediğimi kafama koydum, sonra en kötü koşullar içinde bile kararımdan caymadım. Bugün bu hale geldimse, bu kararlılığımın sayesinde geldim. Myra, kız neden bu kızarmış ekmekleri böyle ufak ufak kesiyor? Ele avuca gelmiyorlar ki! Zaten hemen hemen soğumuş!»

Doğu Yakası Orta Okuluna giden Ted Babbitt lâfı kesmek

için hıçkırık tutmuş gibi sesler çıkartıp duruyordu. Nihayet konuştu, «Rone, ne vakit gideceksin...»

Verona hızla ona doğru döndü. «Ted görmüyor musun ciddi şeyler konuşuyoruz. Sözümüzü kesmesene!»

Ted, «Aman be!» dedi. «O koleji kazayla bitirip çıktığından bu yana hep böyle aptal aptal konuşursun. Yok ezilenlermiş, yok sömürülenlermiş... Gidecek misin, gitmeyecek misin... Ona göre arabayı ben almak istiyorum bu gece.»

Babbitt homurdandı, «Vay canına! Belki ben alacağım!» Verona itiraz etti. Verona, «Vay beyim vay! Demek arabayı almak istiyorsun? Ben alacağım!» Tinka da ağlamaklı bir sesle söze karıştı: «Baba, hani söz vermiştin, bizi arabayla Rosedale'e götürecektin?» Bayan Babbitt, «Tinka, dikkat et, kolun yağa giriyor.» Herkes birbirine öfkeyle bakıyordu. Verona, «Ted, araba konusunda domuz gibi hareket ediyorsun,» dedi.

İsteyince insanı zivanadan çıkartabilecek kadar soğukkanlı olabilen Ted, «Tabiî sen domuzluk etmiyorsun! Katiyen öyle şey yapmazsın!» dedi. «Senin niyetin sadece akşam yemeğinden sonra arabayı kapıp bir arkadaşımn evine gitmek. Arabayı kapının önünde bırakırsın, içeride arkadaşlarınla edebiyat konusunda, evleneceğiniz soylular hakkında bir sürü palavra savurursun... Yalnız işin aksiliği şu, o beyler bir türlü evlenme teklif etmiyor size.»

«Aslında babam senin araba kullanmana izin vermemeli! Sen ve bir de o Jones'un oğulları. Arabayı deliler gibi sürüyorsunuz. Düşün, Chautauqua'daki o dönemeci saatta altmış kilometreyle alıyorsunuz!»

«Nereden de çıkarıyorsun bunları! Sen o kadar korkuyorsun ki, yokuş yukarı giderken bile el frenini çekiyorsun!»

«İlgisi yok! Hem de sen üstelik motordan filan anlarım diye geçiniyorsun... Eunice Littlefield söyledi, jeneratörü akü işletiyor demişsin!»

«Aman arslanım! Sen jeneratörle diferansiyeli birbirinden ayırd edemezsin.» Aslında Ted kızkardeşine yukarıdan bakıyor-

du. Haksız da sayılmazdı. Çünkü makineye doğuştan bir yatkınlığı vardı. Hep makinelerle uğraşırdı. Plâna bakması, yapması için yeterdi.

Babbitt, «Yetti artık,» diye araya girdi. Günün ilk purosunu zevkle yalayarak, *Advocate - Times* gazetesinin insanı rahatlaştıran, uyuşturan haber başlıklarına bir göz attı.

Ted uzlaşma çaresi arıyordu. «Yapma yahu, Rone. Ben de o salapuryayı almak istemiyorum, ama bizim sınıftan bir kaç kıza söz verdim, okul korosunun provalarına götüreceğim diye. Ben de istemiyorum ama toplumda erkek verdiği sözde durmalıdır.»

«Şuna bak yahu! Daha orta okulda, 'toplumda erkeğin verdiği sözden' dem vuruyor!»

«İyi ki soyluların gittiği o koleji bitirdin! İddia ederim, bütün eyalette bizim okuldaki kadar seçme öğrencisi olan başka özel okul yoktur. Babaları milyoner olan iki çocuk var. Ah! Çocukların çoğu gibi benim de bir arabam olsaydı.»

Babbitt neredeyse yerinden fırlayacaktı. «Senin araban ha! Bari oldu olacak yat, ev, arsa filân da iste. Böyle şey duymamıştım. Adam Lâtince sınavını verememiş bir de benim kendisine otomobil hediye etmemi bekliyor. Belki de Eunice Littlefield'i sinemaya götürmek gibi güç bir işi başardığı için bir şoför tutmamı, uçak almamı da iste! Eğer benim sana otomobil aldığımı görürsen...»

As sonra Ted, daha diplomatça konuşarak Verona'ya o akşam sadece Armory'ye, kedi - köpek sergisini görmeye gideceğini kabul ettirdi. Arabayı orada, Armory'nin karşısındaki şekerci dükkânının önüne bırakacak, Ted de gelip oradan alacaktı. Anahtarın bırakılması, benzin deposunun doldurulması işleri ustaca düzenledikten sonra, Otomobil Tanrısına tapan bu iki genç tatlı tatlı yedek iç lâstiğin patlağını tamir, krikonun kayıp olan kolunu bulma işini görüştüler.»

Ama bu geçici bir ateş - kes'ti ve hava yeniden gerginleşmeye başlıyordu. Ted kızın arkadaşlarını «fazla ukalâ ve züp-

pe» buluyordu. Verona da onun arkadaşlarının «Sporcu müsveddeleriyle ve kuş beyinli kızlardan» oluştuğunu söylemişti. «Hele o sigara içişin filân... İğrenç. Daha bu sabah giydiğin şu elbiselerin haline bak... gülünç. Sahi söylüyorum iğrenç bir halin var.»

Ted eğilip büfenin üzerindeki alçak aynada kendi yakışıklığını seyretti. Kendinden emin gülümsüyordu. Üzerindeki Old Eli Toğ mağazasından alınmış son moda bir elbiseydi. Dapadardı ve pantolon pırıl pırıl parlayan kahverengi ayakkabıların üst yanına kadar geliyordu, ince bir beli ve ceketin arkasında hiç bir işe yaramayan bir kemeri vardı. Boynuna kocaman bir siyah ipek eşarp bağlamıştı. Sarı saçlarını ayırmadan, arkaya doğru dümdüz taramıştı. Okula giderken bu haline ek olarak, başına, siperi kürek gibi uzanan bir kasket giyerdi. En övündüğü de para biriktirerek, yalvararak, entrikalar çevirerek aldığı, Faney Vest marka ,kırmızı puanlı, uçları iyice uzun olan yeleğiydi. Yeleğin alt yanına okul, sınıf ve üyesi olduğu öğrenci örgütünün rozetlerini iliştirirdi.

Ama o kardeşinin bu lâflarına aldırmıyordu. Çabuk çabuk işini görüyordu. (Müstehzi olduğuna inandığı) gözlerinden kendisini önündeki işe verdiği belli oluyordu. Sözünü de sakınmıyordu. Elini zavallı tombul Verona'ya salladı sonra da ağır ağır konuştu: «Sanırım haklısın. Oldukça gülünç ve iğrenç bir halimiz var. Hele son aldığımız kravat sanırım yüz karası!»

Babbitt bağırdı: «Yüz karası ya! Hem hazır kendini böyle hayran hayran seyrederken, bari ağzındaki yumurtayı da sil-iver!»

Bir an için Büyük Savaşların en büyüğü olan aile savaşında galip duruma geçen Verona kıs kıs güldü. Ted önce ya sabır çekerek ona baktı, sonra da Tinka'ya bağırdı: «Yahu bütün şekeri kendi tabağına boşaltmasana!»

Verona ile Ted gittikten ve Tinka yukarı çıktıktan sonra Babbitt homurdanarak karısına: «Ne de güzel aile! Kibarlık

pozu yapmak istemiyorum. Belki kahvaltıya gelirken de biraz bozuk çalıyordum, ama onların birbirleriyle atışmalarına dayanamıyorum,» dedi. «Yemin ederim, bazan bir yere gidip kafamı dinleyeyim, diyorum. Bir adam ömrünü veriyor, çocuklarını yetiştirsin, adam etsin diye. Sonra da onların böyle kedi - köpek gibi kavga edişini görmek cesaret kırıcı bir şey. Bir an için bile susma... Ne tuhaf, bak gazete ne yazmış: Bir an için bile susmamak... Gördün mü bugünkü gazeteyi?»

«Hayır sevgilim.» Yirmi üç yıllık evlilik hayatlarında Bayan Babbitt'e kocasından önce gazeteye bakmak sadece altmış yedi defa nasip olmuştu.

«Bir sürü haber var. Güneyde büyük bir tayfun olmuş. Kötü şey. Hah! Bu güzel işte! New York Meclisi bütün sosyalistleri yasadışı ilân etmek üzere bir tasarıyı kabul etmiş! Bir de New York'taki asansörcülerin grevi var. Bir sürü kolej öğrencisi onların yerine asansörleri çalıştırıyorlarmış. Böyle olacak işte. Birmingham'da büyük bir miting yapılmış. Şu De Valera denilen adam yurt dışına atılsın diye. Hakları var. Zaten bu pis tahrikçilerin hepsinin cebinde Alman altını var. Hem ne hakkımız var İrlanda hükümetinin, ya da herhangi bir yabancı devletin işlerine karışmaya? Hiç bulaşmayacaksın. Rusya'dan da bir haber var. Henüz kesinleşmemiş ama, oldukça güvenilir bir söylentiye göre Lenin ölmüş. İyi olmuş. Hâlâ anlamam neden oraya dalıp, o Bolşevik namussuzlarını kapı dışarı etmediğimizi.»

Bayan Babbitt, «Haklısın,» dedi.

«Bak ne yazıyor. Adamın biri üstündeki tulumla belediye başkanlığı görevini devir alma törenine katılmış... Hem de bir papaz... Ne dersin buna?»

«Hmmm. Bilmem!»

Babbitt bu olayı nasıl karşılaması gerektiğini düşündü ama ne üyesi olduğu Cumhuriyetçi Parti, ne Presbuterian Kilisesi, ne Elk derneği ,ne de mesleği olan emlâkçılık ona böyle bir durumda ne yapması gerektiğini öğretmemişti. O da homurdan-

dı ve okumasına devam etti. Karısı adamın söyleyeceği şeyi kabule hazır bekliyordu ama bir kelime bile işitmedi. Zaten daha sonra haberlerin başlıklarına bir göz atacak, sosyete haberlerini ve büyük mağazaların reklâmlarını okuyacaktı.

«Bak şu işe! Bizim Charley McKelvey hâlâ sosyete haberlerinin baş yıldızı. O kadın yazar dün gece hakkında ne yazmış:

> **Sosyete —hem de büyük harfle yazılmış sosyete— hiç bir zaman dün akşam Bay ve Bayan Charles L. McKelvey'nin evinde verdiği ziyafetteki kadar ağırlanmamıştır. Royal Ridge'in tepesini süsleyen o ünlü büyük bahçe içindeki ve kalın taş duvarlarına, sürüyle tanınan muazzam büyük salonlarına rağmen sıcak bir yuva havasını koruyan evleri dün gece Bayan McKelvey'in Washington'dan gelen ünlü konuğu Bayan J. Sneeth'in onuruna verilen parti için açılmıştı. Büyük hol tam bir dans salonu olacak ölçüdeydi. Holün cilâlı parkesi, üzerinde dans eden süslü çiftleri yansıtıyordu. Ama içinde güzel bir şömine bulunan uzun kütüphanenin, ya da abajurlarla aydınlatılmış oturma odasının rahat koltuklarına ikişer kişilik gruplar halinde gömülüp, şundan bundan konuşup söyleşmek, hattâ bilardo odasında bir ıstaka alıp Dans Tanrıçasının yönettiği oyunun dışında, bir başka oyunda ustalığını göstermek fırsatları dansa katılmanın zevkini bile gölgede bırakıyordu.**

Advocate-Times gazetesinin çok tutulan sosyete haberleri yazarı Bayan Elnora Pearl-Bates'in o güzel üslubuyla daha çok, hem de pek çok şey yazılıydı. Ama Babbitt isyan etmişti. Homurdandı. Gazeteyi buruşturdu. «Olur mu böyle şey? Charley McKelvey'in çok iyi yanları olduğunu kabul ederim. Okuldayken bizim gibi o da kopuktu. Taahhüt işlerinden temiz bir milyon yaptı. Borcuna sadıktır, gerektiğinden fazla belediyeci satın aldığı da olmamıştır. Oturduğu ev de güzeldir. Ama 'Kalın

taş duvarlar' filân palavra. Doksan bin dolar ödedi, ama o kadar da etmez. Fakat Charley McKelvey'den ve içkici arkadaşlarından, şeyden... sanki Vanderbilt'lerden söz ediyormuş gibi sözetmek... beni çileden çıkarıyor!»

Bayan Babbitt çekine çekine, «Ama evin içini görmek isterdim. Her halde çok güzel olmalı. Ben hiç gitmedim oraya.»

«Ne olmuş yani! Ben çok gittim... iki defa. Akşam, Chaz'la iş görüşmek için. Öyle pek matah değil. O güruhla birlikte oraya yemeğe davetli olmak istemem. Eminim oradaki, içinde doğru dürüst iç çamaşırı olmayan, ama varını yoğunu üstlerindeki elbiseye sarfeden üç kâğıtçılardan daha çok para kazanıyorum! Hey! Buna ne dersin!»

Nedense Bayan Babbitt'i *Advocate-Times*'ın satılık emlâk sütunundaki şu ilân da pek heyecanlandırmadı:

Ashtabula Sokağı 496 — J.K. Dawson'dan Thomas Mullally'ye, 17 Nisan, 15.7x112.2, İpotek $4000 ..... Nom.

Bu sabah Babbitt karısını Haciz, İpotek, İhaleler sütunlarından okuduğu haberlerle eğlendiremeyecek kadar huzursuzdu. Ayağa kalktı. Kadına baktığında gözleri her zamankinden daha çok fersizdi. Birden:

«Olabilir,» dedi. «Belki de McKelvey gibileriyle ilişkiyi yitirmemek gerek. Bir akşam buraya, yemeğe filân çağırabiliriz. Ama, onları düşünerek boşuna vakit kaybetmeyelim! Bizim çurçurlar, her zaman o mültemilyonerlerden daha çok eğlenir. Bir senin, benim gibi normal insanlarla, Lucile McKelvey cinsinden manyakları karşılaştır... Ukalâ ukalâ konuşmalar, rüküş giyinmeler! Sana hiç birini değişmem hayatım!»

Varlığını biran belli eden duygularını gizlemek için bir bahane uydurdu. «Hah, aklıma gelmişken söyleyeyim. Tinka'yı bırakma da daha kek yemesin. Zehir o. Çok rica ediyorum, izin verme, yoksa sindirim sistemini bozacak. Şaşarsın kaç kişi far-

kında değil iyi bir sindirim sisteminin öneminin, herhalde gene aynı saatta gelirim.»

Karısını öptü... pek öptü de sayılmaz ya... dudaklarını kadının soluk yanaklarına dokundurdu. Kendi kendine söylenerek, aceleyle garaja gitti. «Ne aile! Şimdi de Myra, bu milyonerlerle düşüp kalkmıyoruz diye boynu bükük kalacak. Hey Tanrım, bazan bir âlem. Bende de bir tuhaflık var... Nedense o kadar yoruluyorum ki!»

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

I

Zenith'in varlıklılarının çoğu için olduğu gibi George F. Babbitt için de otomobil hem şiir demekti, hem de trajedi; hem sevgi demekti, hem de kahramanlık. Bürosu onun için bir korsan gemisiydi, ama otomobil kıyılara yapılan tehlikeli yolculuktu.

Günün muazzam bunalımlı anlarından en dramatik olanı da kontakt anahtarını çevirdiği andı. Soğuk sabahlar motor ağır çalışırdı. Marşa bastığı zaman uzun, kaygılandırıcı bir dırıltı çıkardı. Bazan silindirlere eter damlatması gerekirdi. Bunu o denli ilginç bulurdu ki, öğle yemeğinde bunu damlası damlasına defterine kaydeder, ya da her damlanın ona kaça mal olduğunu kafadan hesaplardı.

Bu sabah içinde, bir şeyin ters gideceğine dair bir his vardı. Motor tatlı tatlı işlemeye başlayınca ve araba, garajın, çamurluk darbesinden ezilmiş, bükülmüş kapısına sürtünmeden çıkınca âdeta bozuldu. Tersi dönmüştü. Sam Doppelbrau'ya niyet ettiğinden daha çok bir içtenlikle, «Merhaba!» diye seslendi.

Babbitt'in yeşil, beyaz, Hollanda sömürge tarzı evi, Chatham Yolu'nun o kesimindeki üç evden biriydi. Salonda sıhhî

tesisat işleriyle meşgul olan çok ünlü bir firmanın sekreteri olan B. Samuel Doppelbrau'un evi vardı. Onunki mimarî herhangi bir özelliği olmayan rahat bir evdi. Güdük bir kulesi, geniş bir balkonu olan, yumurta sarısı, büyük bir tahta sandığa benziyordu. Babbitt Bay ve Bayan Doppelbrau'yu fazla 'bohem' bulur, beğenmezdi. Evden geceyarılarına kadar müzik sesi ve 'açık saçık' kahkahalar gelirdi. Komşular arasında kaçak viski, hızlı araba yolculukları gibi söylentiler dolaşırdı. Bunlar Babbitt'e, bir çok akşam mutlu vakit geçirten konuşma konuları olurdu. Bu konuşmalar sırasında Babbitt büyük bir kesinlikle, «Ben bir insanın ara sıra bir kaç kadeh yuvarlamasına karşı değilim,» derdi. «Ama Doppelbrau'lar gibi her zaman coşup ipin ucunu kaçırmak, benim midemin kaldıracağı şey değil!»

Babbitt'in öbür yanındaki altı koyu kırmızı tuğla, üstü açık renk püskürtme sıvalı, damı kırmızı kiremitli, cumbalı modern evde iktisat Doktoru Howard Littlefield oturuyordu. Littlefield çevrenin okumuşuydu. Yemek, çocuk ve motör dışında her konuda otoriteydi. Blodgett Kolejini bitirmiş, Yale Üniversitesinde İktisat doktoru olmuştu. Zenith Troleybüs Şirketinde personel müdürü ve reklâm danışmanı olarak çalışıyordu. On saat önceden haber verilmek şartıyla eyalet ya da belediye meclisinin önüne çıkıp, rakamları döktürerek ve Polonya'dan, Yeni Zelânda'dan örnekler getirerek troleybüs şirketinin, işçilerini düşündüğünü, şirketin bütün hisselerinin dulların ve öksüzlerin elinde olduğunu, gerçekleştirmeği düşündüğü projenin binaların kira değerini arttırarak mal sahiplerine, kiraları düşürerek de kiracılara yararlı olacağını ispatlamaya hazırdı. Tanıdıkları. Saragossa savaşının tarihini, 'sabotaj' sözcüğünün tanımlanmasını, Alman markının geleceğini, *'hinc illae lachrimae'* sözlerinin tercümesini, ya da katrandan çıkartılabilecek ürünlerin sayısını öğrenmek isteyince ona başvururlardı. Babbitt'i, resmî raporların verdiği rakamları, dipnotlarını, ya da kimya, arkeoloji, ichthyology (kuş bilimi) konularında yazılmış en son

kitapları (yazarların yaptığı hatalara gülerek) gece yarılarına kadar karıştırdığını söyleyerek etkilemişti.

Ama Littlefield asıl manevî alanda örnek olacak davranışlarıyla değerliydi. Bütün bu garip bilgilerine rağmen koyu bir Presbiterian ve en aşağı George F. Babbitt kadar sağlam bir Cumhuriyetçiydi. Bu haliyle iş adamlarına örnek olarak onların imanlarını güçlendiriyordu. Onlar sadece kendi çalışma sistemlerinin ve davranışlarının mükemmel olduğunu hemen hemen içgüdüleriyle bildikleri halde, Dr. Howard Littlefield bunları tarihten, ekonomiden, sonradan ıslah olmuş radikallerin itiraflarından bilgiler getirerek kanıtlıyordu.

Babbitt böyle bir bilginin komşusu olmakla ve Ted'in Eunice Littlefield ile samimi olmasıyla açıkça övünüyordu. On altı yaşında olan Eunice sinema yıldızlarının yaşları ve aldıkları paralar dışında rakamlarla ilgilenmezdi ama Babbitt kesinlikle şöyle diyordu: «O babasının kızıdır.»

Sam Doppelbrau gibi hoppa bir adamla, Littlefield gibi sağlam bir insan arasındaki fark onların görünüşlerinde de belli oluyordu. Doppelbrau kırk sekiz yaşında olmasına rağmen insanı rahatsız edecek kadar genç görünüyordu. Fötr şapkasını başında arkaya doğru iterdi. Kırmızı yüzü anlamsız anlamsız gülmekten kırışmıştı. Ama Littlefield kırk iki yaşında olduğu halde daha yaşlı duruyordu. İri yarı, geniş omuzlu bir adamdı. Altın çerçeveli gözlüğü uzun yüzünün kıvrımları arasında kayboluyordu. Karmakarışık saçları siyah, yağlı bir kıl yığınına benziyordu. Oflaya puflaya konuşurdu. İftihar listesine geçenlere verilen rozet, lekeli siyah yeleğinin üzerinde parıldardı. Üstü tütün kokardı. Bütün haliyle cenazeye giden bir adama, bir papaza benzerdi. Onun varlığı emlâkçılıkla, sıhhî tesisatçılığa bir kutsallık katıyordu.

Bu sabah evinin önüne çıkmış, dönemeçle geniş beton kaldırım arasındaki yeşillikleri kontrol ediyordu. Babbitt arabasını durdurdu ve başını çıkartarak «Selâm!» diye seslendi. Litt-

lefield kalas gibi geldi ve bir ayağını marşpiyeye koyarak durdu.

Babbitt, —yasa dışı denecek kadar erken olmasına rağmen günün ikinci purosunu yakarak, «Hava çok güzel,» dedi.

Littlefield, «Doğru. Şahane bir hava,» diye cevapladı.

«Artık ilkbahar hızla geliyor.»

«Ama gene de gece soğuk oluyor. Dün gece iki battaniye örtmek gerekti.»

«Doğru,» dedi Littlefield, «sıcak değildi dün gece.»

«Ama artık havanın adamakıllı soğuyabileceğini sanmam.»

«Ben de, ama dün Tiflis'e ve Montana'ya kar yağdı,» dedi okumuş. «Hem üç gün önce Batıdaki kar fırtınasını hatırladın mı? Greeley, Kolorado'da karın yüksekliği yetmiş santimi bulmuştu. İki yıl önce de yirmi beş nisanda tam buraya, Zenith'e karla karışık yağmur yağmıştı.»

«Şahi mi yahu! Hah! Bana bak, Cumhuriyetçi adayı nasıl buluyorsun? Cumhurbaşkanlığına kimi aday gösterecekler? Bence işten anlayan bir kadronun işbaşı yapması zamanı geldi.»

Littlefield, «Bence bu memleketin her şeyden çok, işlerini bir tüccar kafasıyla yönetecek bir kadroya ihtiyacı var. İş idaresinden anlayan insanlar gerek,» dedi.

«Böyle düşündüğüne sevindim! Gerçekten çok sevindim! Kolejlerle, derneklerle temasın var. Onun için ne düşüneceğinden emin değildim. Ama böyle düşündüğüne çok sevindim. Şu sırada bu memleketin en büyük ihtiyacı ne üniversite hocalarını cumhurbaşkanı yapmak, ne de dış politikada cambazlıklara kalkmaktır. Bize gereken ciromuzu arttırma fırsatı sağlayacak işten, ekonomiden, ticaretten anlayan bir yönetim.»

«Evet. Hattâ Çin'de bile öğretim üyelerinin yerlerini pratik kafalı insanlara bıraktığı anlaşılıyor. Tabiî bunun bizim için ne demek olduğunu anlarsın.»

«Yok yahu! Vay canına!» Babbitt derin bir iç çekti. Artık dünyanın ne yönde değişmekte olduğunu öğrenmiş, daha rahatlamış, daha sakinleşmişti. «İyi oldu şöyle bir durup, ayaküstü

seninle konuştuğum. Neyse, şimdi büroya gidip, bir iki müşterinin canına okumalıyım. Haydi eyvallah. Bu akşam görüşürüz.»

II

Bu sağlam vatandaşlar çok çalışmışlardı. Yirmi yıl önce, şimdi pırıl pırıl parlayan damları, tertemiz çimenlikleri, şaşılacak konforuyla Floral Heights'ın yayılmış olduğu yerde karaağaçlardan, meşelerden, çınarlardan oluşan pis kokulu bir ağaçlık vardı. Düzenli çizilmiş yolların yanlarında ağaçlıklı bir iki boş arsada koru parçaları hâlâ duruyordu. Bugün hava pırıl pırıldı. Elma ağaçlarının dalları yeşil alevli meşaleler gibi uzanıyordu. Erken açmış bir kiraz ağacından yere çiçekler dökülüyordu. Kuşlar ötüşüyordu.

Babbitt derin bir soluk alarak havayı ciğerlerine doldurdu. Kuşların telâşına, kedi yavrularının oyununa bakıyor, komik bir film seyrediyormuşcasına gülüyordu. İlk bakışta onda tam bir iş adamı havası vardı: Doğru dürüst, yumuşak, kahverengi bir şapka giyen, çerçevesiz gözlük takan, uzun bir puro içerek, kentin neredeyse banliyösünden geçen bir yolda güzel bir otomobil kullanan besli bir insan. Ama o aslında oturduğu semti, kenti, düşüp kalktığı adamları gerçekten seven bir insandı. Kış artık bitmişti. Şimdi inşaat mevsimi, gözle görülebilecek şekilde gelişme zamanı gelmişti. Bu onun için çok mutlu bir şeydi. Sabahki kederli hali gitmişti. Kahverengi pantolonu bırakmak, benzin deposunu doldurtmak için Smith Sokağında arabayı durdurduğunda çok neşeliydi.

Alışık olduğu ritüel onun için bir güç kaynağı teşkil ediyordu: kırmızı demir benzin pompası, —pırıl pırıl port bagajlar, tertemiz porselenli bujiler, altın ve gümüş rengi araba zin-

cirleri gibi— göze hoş gelen aksesuarlarla dolu olan vitrin... alışık olduğu bütün bu şeyler ona bir güç kaynağı oluşturuyordu. Tamircilerin en pisi ama en ustası olan Sylvester Moon'un kendisine hizmet etmek için dışarı çıkarkenki samimiyeti Babbitt'i gururlandırdı. «Günaydın Bay Babbitt,» dedi Moon. İşi başından aşkın olan bir benzincinin bile kendisini adıyla tanıması karşısında, Babbitt kendisini çok önemli hissetmişti. Sıradan bir insan, geçerken benzin alan ne idüğü belirsiz bir adam değildi. Doldurulan benzinin miktarını litre litre yazan otomatik göstergeyi, «Zamanında benzin almak, insanı yolda kalmaktan kurtarır. Bugün benzinin litresi 31 sent» yazılı levhayı hayranlıkla seyretti. Benzinin depoya dolarken çıkardığı ritmik ses ve Moon'un bir makine gibi düzenli bir şekilde kolu çevirişi karşısında hayranlık duydu.

«Ne kadar alıyoruz bugün?» diye sordu Moon. Büyük bir uzmanın hareket serbestliği ile, ufak tefek dedikodu yetiştiren bir adamın samimiyeti ve George F. Babbitt gibi toplumda bir yeri olan bir insan karşısında duyulan saygının karışını vardı bu soruşta.

«Doldur bakalım.»

«Kimi destekliyorsunuz Bay Babbitt? Cumhuriyetçi Partinin adayı olarak?»

«Daha erken. Şimdiden söylenemez. Ne diyorsun daha altı hafta, yok yok, yedi hafta var. Neyse yedi haftaya yakın bir şey var Cumhuriyetçi Parti Kurultayının toplanmasına. Bence insan peşin hüküm vermemeli. Bütün adaylara alıcı gözüyle bakmalı, sonra karar vermeli.»

«Doğru, Bay Babbitt.»

«Ama sana şu kadar söyleyebilirim — ki benim dört yıl önceki, hattâ sekiz yıl önceki görüşüm de buydu, dört yıl sonraki, sekiz yıl sonraki görüşüm de bu olacak — bunu herkese söylerim, ama ne yazık ki herkese anlatamıyorsun, bize işten, ticaretten anlayan bir kadro gerek!»

«Doğru yahu!»

«Lastiklerin durumu nasıl?»

«İyidir, iyidir! Herkes arabasına sizin gibi baksa, garajlara pek iş kalmaz.»

«Ne bileyim işte, elimden geleni yapıyorum. Biraz anlarım da.» Babbitt ücreti ödedi. Hovardacasına, «Üstü kalsın, üstü kalsın,» dedi ve kendinden memnun olmanın verdiği coşkuyla arabasını sürdü. Otobüs bekleyen temiz halli bir adama, «Binin, götüreyim,» diye seslendiği sırada da İyilik Meleğine benzeyen bir hali vardı. Adam arabaya binerken, Babbitt, «Kentin göbeğine kadar gidiyorum,» dedi, sonra da, «Alışkanlık edinmişimdir, otobüs bekleyen birini görürsem, arabama alırım. Tabii efendiden bir adamsa,» diye ekleyerek iltifat etti.

Adam da, «Keşki herkes arabasını sizin gibi cömertçe kullansa,» diyerek üzerine düşeni yaptı.

«Emin olun cömertlik meselesi değil. Ben şöyle düşünürüm —hattâ geçen akşam oğluma söylüyordum— bu dünyanın nimetlerini komşularıyla paylaşmak bir insanın görevidir. Sade kendisini düşünen, yardım derneklerine bağışta bulundu diye kasılan adamları gördüm mü cinler tepeme çıkar.»

Adamın buna doğru dürüst bir cevap bulamamış gibi bir hali vardı. Babbitt döktürmeye devam etti:

«Bu troleybüs şirketi iyi çalışmıyor. Portland Caddesinden her yedi dakikada bir araba göndermek saçma. Kış sabahı rüzgâr ayaklarından dolandı mı, insan donar.»

«Doğru. İşe geç kalıyormuşuz, şirketin umrunda değil. Bunların bir yoluna bakmak gerekiyor.»

Babbitt telâşlandı. «Ama gene de troleybüs işletmesinin belediyeye devredilmesini isteyen şu şarlatanlar karşısında onların ne güçlüklerle çalıştıklarını düşünmeden, Şirkete çatmakla iş bitmez. Bu işçilerin ücretlerine zam isteyiş şekli bir suç. Tabiî bunun cezasını da sizin, benim gibi bilet için yedi sent ödeyenler çekiyor! Hattâ, bu güçlükleri göz önünde tutarsak, şirket gene de iyi çalışıyor.»

«Bilmem ki...» Adam rahat değildi.

Babbitt, «Ne güzel bir gün,» dedi. «İlkbahar adamakıllı geldi.»

«Öyle. Tam ilkbahar havası.»

Adam yeni, orijinal bir şey söyleyecek cinsten bir insan değildi. Babbitt konuşmağı kesti ve kendisini troleybüslerden önce köşeye varma oyununa verdi. Arada bir fırlıyor, ya da troleybüs'ün peşini bırakmıyor, ve troleybüs tam durunca iğri büğrü park etmiş arabalarla troleybüs'ün sarı yanları arasından tehlikeli bir şekilde otomobili sürüyordu. Tehlikeli ve az bulunur bir oyundu bu.

Bu arada da Zenith'in güzelliğini de unutmuş değildi. Haftalardan beri gözü hep müşterileriyle, rakip firmaların «Kiralık» ilânlarını görüyordu. Bugün, o esrarlı huzursuzluğu sırasında, aynı sinirlilikle bir seviniyor, bir öfkeleniyordu. Ama bugün ilkbahar ışıkları o kadar çekiciydi ki başını kaldırdı ve gördü.

Bürosuna giderken geçtiği ve yabancısı olmadığı semtleri hayranlıkla seyretti: Köşkler, çalılıklar ve Floral Heights'ın iğri büğrü otomobil yolları. Smith sokağındaki tek katlı dükkânlar, vitrinlerin parlaklığı ve sarı tuğlalar... Doğu yakasındaki ev kadınlarının acil ihtiyaçlarını karşılayan bakkallar, çamaşırhaneler ve eczaneler. Dutc Hollaw'daki sebze bahçeleri ve oralardaki, oluklu saçla örtülü, bir yerlerden yürütülmüş kapıları olan ardiyeler. Film, pipo tütünü, talk pudrası reklâmı yapan, üzerinde kızıl tanrıçaların resmi bulunan ilân levhaları. Güney doğuda, Dokuzuncu Sokak boyunca dizilmiş, elbiseleri dökülen, yaşlanmış züppelere benzeyen eski 'Malikâneler'; yolları çamurlu, parmaklıkları paslanmış aralarına garajlar, âdi apartmanlar, yumuşak huylu, sahte kibar Atinalıların işlettiği manav dükkânları yerleşmekte olan ve artık pansiyon olarak kullanılan ahşap şatolar. Demiryolunun öbür yanında yüksek kulelere tünemiş su depolarıyla, uzun bacaklarıyla yoğunlaştırılmış süt, mukavva kutusu, elektrik malzemesi, otomobil yapan fabrikalar. Sonra kentin iş kesimi, sıkışmaya başlayan tra-

fik, yolcularını boşaltan üst üste gelmiş troleybüsler, mermer ve cilâlanmış granitten yapılmış yüksek kapılar.

Büyük bir yerdi... ve Babbitt mücevher olsun, dağ olsun, kas olsun, zenginlik olsun her şeyin büyüğünden hoşlanırdı. İlkbaharın verdiği coşkuyla bir an için şairleşmiş, Zenith'in, neredeyse çıkarın düşünmeyen bir aşığı olmuştu. Kentin varoşlarındaki sanayi kesimini, kıyıları garip bir şekilde erozyona uğramış Chaloosa nehrini, kuzeydeki, üzeri yer yer korularla otlaklarla, büyük silolarla kaplı hayvan sürülerinin rahat rahat dolaştığı Tonawanda tepelerini düşündü. Yanındaki yolcuyu indirince, «Oh be! Kendimi ne kadar iyi hissediyorum bu sabah!» dedi.

III

Araba gibi, çağın bir başka özelliği de büroya girmeden önce arabayı park ederken çekilen heyecandı. Oberlin Caddesinden Üçüncü Sokağa sapınca ilerde, park etmiş arabaların arasında boş bir yer gözüne ilişti. Ama rakip bir sürücünün kendisinden önce oraya girdiğini gördü ve sinirlendi. İleride bir başka araba parktan çıkıyordu. Babbitt yavaşladı. Elini pencereden çıkarak kendisini sıkıştıran arabalara yola devam etmelerini işaret etti. Üzerine üzerine gelen bir kamyondan kaçarken, bir yandan da yaşlı bir kadına yola devam etmesi için sinirli sinirli işaret etti. Ön tekerlekler öndeki arabanın dökme tamponuna tam çarpacakken durdu, direksiyonu zorla kırarak geri geri gidip boş yere daldı. Kaldırımın hizasına gelebilmek için yarım metrelik bir yerde manevra yaptı. Bu ustaca yapılmış bir erkek işiydi. Hırsızlar çalmasın diye ön tekerlekleri bağlayan kilidi kilitledi ve Reeves İşhanının zemin katındaki emlâkçi bürosuna gitmek üzere karşıya geçti.

Reeves İşhanı kaya gibi, yanına ihtimalı olmayan, daktilo

gibi işleyen, sarı prese tuğladan yapılmış, düzgün, süssüz hatları olan on dört katlı bir binaydı. Avukat, doktor yazıhaneleriyle, makine, zımpara taşı, dikenli tel, maden şirketlerine ait hisseler satan acentalarla dolu bir işhanıydı. Firmaların sarı yaldızlı levhaları pencerelerde parlıyordu. Giriş holü mermer sütunlarla süslenmeyecek kadar moderndi. Akıllıca yapılmış, sakin, düzenli bir yerdi. Üçüncü sokağa bakan yanında bir telgrafhane, Blue Delf Şekerci Mağazası, Shotwell's adlı bir kırtasiye dükkânı ve Babbitt - Thompson Emlâk Şirketi vardı.

Babbitt müşteriler gibi, bürosuna sokaktan da girebilirdi, ama binanın koridorlarından geçip, büroya arka kapıdan girmek ona oranın malı olmak gibi bir his veriyordu. Hem böylece oradaki köy halkıyla da selâmlaşıyordu.

Reeves binasının koridorlarını dolduran küçük, meçhul adamların, —asansörcülerin, teknisyenlerin, han odabaşısının, gazete ve tütün bayiini işleten şüpheli halli adamın— kentte oturmadıkları kesindi. Bunlar dar vadilerde yaşayan, ve sadece birbirleriyle bir de İşhanıyla ilgilenen köylülerdi. Onların Ana Caddesi, kasvetli mermer tavanı ve içeriye bakan vitrinleriyle, binanın asıl giriş holüydü. Sokağa bakan en hareketli yer Reeves Berber Dükkânıydı. Babbitt'in de işte bu dükkân konusunda bir ezikliği vardı. O thornleigh Otelindeki pırıl pırıl Pompeian Berber Dükkânı'nda traş olurdu. Ve Reeves Berberinin önünden her geçişinde —günde on defa, belki yüz defa— kendisini köyüne ihanet etmiş gibi hissederdi.

Şimdi, köylüleri tarafından saygıyla selâmlanan eşraftan biri olarak bürosuna gidiyordu. Sakin, mağrur bir hali vardı. Sabahki hırgürler hep unutulmuştu.

Büro dışındaki satış işlerine bakan Stanley Graff telefonda konuşuyordu. Bu müşterileri yola getiren o kesin konuşma değildi. «Şey... durun bakayım... Sanırım tam size göre bir evim var: Linton'da, Percival House... Gördünüz demek. Nasıl buldunuz?... Ha?... Ya!» Sonra kararsız bir «Ha, anladım.»

Büronun arkasındaki, meşe ve buzlu camdan oluşan bir bölmeyle ayrılmış olan odasına girdiği sırada Babbitt kendisi gibi satış yapabileceğine inanmış adam bulmanın ne kadar güç olduğunu düşünüyordu.

Kadroda Babbitt'ten ve hem ortağı, ben de kayın pederi olan ve büroya çok seyrek gelen Henry Thompson'dan ayrı olarak dokuz kişi vardı. Bunlardan biri dışarıda satış işleriyle meşgul olan Stanley Graff'dı. Sigara tiryakisi olan, bilardo oynayan bir delikanlı. Her işe koşan, kiraları toplayan, sigortacılık yapan Mat Penniman, ezik, sessiz, saçları kırlaşmış bir adamdı. O bir muammaydı. Bir zamanlar Brooklyn'de kendisine ait bir firması olduğu ve 'birinci sınıf' emlâkçı sayıldığı söylenirdi. Glen Oriole'daki inşaat yerinde satış yapan Chester Kirby Laylock neşeli bir adamdı. İpek gibi bıyıkları ve çok kalabalık bir ailesi vardı. Bayan Theresa McGoun oldukça hızlı, az da güzel sayılmayacak bir sekreterdi. Bayan Wilberta Bennigan kaba saba, ağır ama iyi çalışan bir dosyalama memuru ve muhasebe sekreteriydi. Bunların dışında da komisyonla çalışan dört tane satıcı vardı.

Babbitt kendi bölmesinden asıl odaya baktı ve güldü. «McGoun iyi bir sekreter, ama ötekilerde iş yok...» Havasız büro, ilkbahar sabahının verdiği coşkuyu alıp götürmüştü.

Genellikle bürosuna hayranlıkla bakar, böyle güzel bir şeyi kendisinin meydana getirmiş olduğunu düşünerek şaşırırdı. Genellikle böronun yeni oluşu ve o hareketli havası Babbitt'i de canlandırırdı. Ama bugün buranın içi geçmiş bir hali vardı. Kara mozayik zemin... banyo gibi, açık kahverengi metal tavan, alçı sıvalı duvarlar üzerinde solmuş haritalar, açık renk, meşe taklidi sandalyeler ve yazı masaları ve hakî rengi dosya dolapları. Burası sanki aylak aylak dolaşmanın, gülmenin bağışlanmayacak birer günah sayıldığı kutsal bir yer, çelikten yapılmış bir tapınaktı.

Yeni su soğutucusundan bile hoşlanmamıştı. Oysa bilimsel bir şekilde yapılmış, en son model, piyasadakilerin en iyisi

olan bir su soğutucusuydu bu. Cereyan geçirmeyen elyaftan yapılmış bir buzluğu, (sağlığa elverişliliği garanti edilmiş) porselenden bir su koyma yeri, tıkanmayan, su kaçırmayan bir musluğu vardı. Pistole boya ile iki ayrı tonda sarı yaldız boyalıydı. Su soğutucunun bulunduğu yerdeki kara mozayiklere baktı. Reeves İşhanındaki hiç bir kiracınınkinin bunlar kadar güzel olmadığı hususunda kendi kendisine güvence verdi... ama gene de bunların ona bir zamanlar duymuş olduğu sosyal üstünlüğü duyamıyordu. Homurdandı: «Başımı alıp, ormana gideyim diyorum. Hemen. Bütün gün dolaşayım. Bu akşam gene Gunch'lardayız. Gene poker oynayacağız. Bol bol küfürler edeceğim ve bir milyon şişe bira içeceğim.»

İçini çekti. Gelen yazıları okudu. «Bayan McGoun,» diye seslendi. Ve bir mektup dikte etmeye başladı.

Birinci mektubu o şöyle dikte etmişti:

«Omar Gribble, bürosuna yollayın Bayan McGoun, yirmi tarihli mektubunuz alındı. Kanımızca, bu kadar çok tereddüt edersek Allen işini kaçırırız. Önceki gün Alen'i karşıma aldım ve iyice sıkıştırdım. Sizi temin ederim ki... yok, yok, değiştirin onu, tecrübelerime dayanarak söyleyebilirim, adam zararsız, iş yapmak istiyor. Mali durumunu da inceledim. İyidir. Gerekirse bu son kısmı düzeltin Bayan McGoun. Satırbaşı.

«Özel değerlendirme oranını değiştirmeye hazır. İddiaya girerim, sigorta poliçesini ödemek konusunda da güçlük çıkartmayacak, ondan, Allah rızası için elimizi biraz çabuk tutalım... yok, yok, onu şöyle düzeltin: Onun için kolları sıvayalım... Yok, yok... Bu kadar yeter.

Siz daktiloyla yazarken cümleleri toparlarsınız... Saygılar, filân falan.»

Mektubun o akşamüstü Bayan McGoun tarafından yazılmış şekli ise şöyleydi:

BABBİTT - THOMPSON EMLÂKÇILIK ORTAKLIĞI

Herkese Ev

Reeves İşhanı, Oberlin Caddesi ile 3'üncü Sokağın köşesi

Sayın Omar Gribble,

576 North Amerikan İşhanı,

Zenith.

Sayın Bay Gribble:

Yirmi tarihli mektubunuzu aldık. Bu şekilde tereddütlerle vakit geçirdiğimiz takdirde Allen işini kaybetmekten korktuğumu size bildirmek zorundayım. Önceki gün Allen'i karşıma alıp iyice sıkıştırdım. Tecrübeme dayanarak, adamın gerçekten iş yapmak niyetinde olduğunu söyleyebilirim. Mali durumunu da inceledim. Sonuç mükemmel.

Özel değerlendirme oranını değiştirmeye razı. Sigorta poliçesini ona ödetmekte bir güçlük çıkacağını da sanmıyorum.

Onu için lütfen acele edelim!

Saygılarımla,

Ticaret lisesinde okumuş olmanın verdiği alışkanlıkla mektubu okuyup imzalayan Babbitt, bir yandan da «İşte iyi bir mektup» diyordu, «Herşey açık açık anlatılmış. A a! Bu ne? Nereden çıktı bu üçüncü paragraf? Ben böyle bir şey söylemedim. Yahu şu Bayan McGoun benim dikte ettiğim mektupları düzeltmeye kalkmasa ne iyi olur! Ama asıl anlamadığım şu: Neden Stan Graff ya da Chet Laylock böyle bir mektup yazamazlar? Böyle açık seçik bir mektup! Lâfı ağzında gevelemeyen bir mektup!»

O akşamüstü dikte ettirdiği en önemli mektup, onbeş günde bir yazılıp, teksir edildikten sonra binlerce 'muhtemel müşteriye' gönderilen standard mektuptu. Bunun üslûbunda o günün en iyi edebiyatı, yani yeni Ticaret Şairleri ekolünün, «İradeyi geliştirmekten» söz eden, laubaliliğe varan bir samimiyetle yazılmış, 'satış' mektupları büyük bir ustalıkla taklit edil-

mişti. Babbitt uğraşa uğraşa müsveddeyi hazırladı ve şiir okur gibi, sesinin tonunu ayarlayarak, büyük bir dikkatle okudu:

Söyle Bakalım Arkadaşım!

Sana bir iyiliğim dokunamaz mı? Sahi söylüyorum! Bende şaka yok! Biliyorum bir ev almayı düşünüyorsun... ama pılını pırtını koyacağın bir ardiye değil, evdeki kaşık düşmanını, çoluk çocuğu toplayıp oturacağın bir yuva ossun, (Bayan McGoun aynen ossun diye yazın,) istiyorsun. Belki bir de çiçekli miçekli bir bahçesi bulunsun diyorsun. Kafayı çalıştır: Biz ne güne duruyoruz? Sen yorulacağına biz yorulalım. Bizim işimiz bu. Ekmeğimizi böyle kazanıyoruz. Millet bize karagözlerimiz için para vermiyor. Şimdi kulağını aç, bizi dinle:

O mann oyma masanın başına geç, bize iki satır yazı yazıp, nasıl bir şey istediğini bildir. Sana uygun bir şey bulursak, bemen gazlarlar, doğru sana geliriz. Müjdemizi isteriz. Bulamazsak, boş yere vaktini almayız. Allah gönlüne göre versin der, geçeriz. Haybeye vakit kaybetmemek için gönderdiğimiz formu doldur. İstek üzerine Floral Heigts, Silver Grove, Linton, Bellevue ve doğu yakasındaki bütün ükametgâh bölgelerinde bulunan satılık dükkânlar için de bir form gönderebiliriz.

Emrindeyiz,

Not: Elimizde ne cevaplar olduğuna dair sana bir fikir vermek için bugün gelen şu tekliflere bak:

Silver Grove — Dört odalı, Kaliforniya tipi şirin bir ev. Garajı da var. Ağaçlar arasında. İyi bir muhitte. Önünden troleybüs de geçiyor. 3700 dolar. 780 doları peşin, geri kalanı taksitle. Taksitler, Babbitt — Thompson usulü, kiradan ucuz.

DORCHESTER — Bulunmaz fırsat! İki ailelik, artistik bir ev. Her tarafı meşe doğramayla süslü. Yerler parke. İçinde gaz yanan bir şömine. Büyük balkonlar. Sömürge tarzı. HER TÜRLÜ HAVADA ISITILAN BİR GARAJ. 11.250 dolara, sudan ucuz.

Dikte işi bittikten sonra Babbitt, sağa sola koşturup, işe

yarar bir şeyler yapacağına, oturup düşünmek ihtiyacını duydu. Döner koltuğuna oturup, gözlerini Bayan McGoun'a dikti. Onu şimdi kabarık siyah saçlı, süzgün yüzlü genç bir kız olarak görünüyordu. Yalnızlıktan pek de farklı olmayan bir özlem onu mecalsiz bırakmıştı. Kız uzun bir kurşun kalemi dikkatle masaya vurarak beklerken, Babbitt onu neredeyse hayalindeki peri kızına benzetmişti. Hayallere dalmıştı: Sözgelimi aynı duyguları duyduklarını korkuyla farkediyorlar... saygıyla, çekine çekine kızın dudaklarına dokunuyor ve... Tatlı bir ses: «Başka bir şey var mı Bay Babbitt?» Babbitt homurdandı, «Sanırım hepsi bu kadar.» Ve ağır ağır arkasını döndü.

Biltün bu hayallere rağmen, işte en fazla bu kadar samimi olabilmişlerdi. Düşüncelere dalmıştı: «Yaşlı Jake Offut ne demişti: Bir adam akıllıysa ne bürosunda, ne de evinde zamparalık yapar. Yoksa başı belâya girer. Doğru. Ama...»

Yirmi üç yıllık evlilik hayatında biçimli her ayakbileğine, yumuşak her omuza kaçamak olarak bakmıştı. Kafasından da tatlı tatlı şeyler geçirmişti. Ama bir kere olsun saygınlığını bir serüvenle tehlikeye sokmamıştı. Yeniden Styles'ın evinin kâğıtlanması işinin kaça çıkacağını hesaplamaya başlayınca, içinde tekrar bir huzursuzluk duydu. Neden olduğunu bilmiyordu ama memnun değildi. Sonra utandı bu halinden. Gene peri kızının özlemini duyuyordu.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

I

O gün kısmeti edebiyattan açılmıştı. Babbitt'in o mektubu yazmasından on beş dakika sonra içeri Glen Oriole'daki inşaat yerinde görevli, satış memuru Chester Kirby Laylock girdi. Amacı hem bir satış yapıldığını bildirmek, hem de bir reklam örneği sunmaktı. Babbitt kiliselerdeki korolarda şarkı söyleyen, evde papaz kaçtı, pişti gibi oyunlar oynamaktan hoşlanan Laylock'ı pek beğenmezdi. Adamın güzel bir sesi, dalgalı, kahverengi saçı ve deve tüyü rengi, fırça gibi bıyıkları vardı. Babbitt evli bir adamın, «Bizim oğlanın yeni resmini gördün mü? Pehlivan gibi değil mi?» demesini anlayışla karşılardı. Ama Laylock evde olan bitenleri anlatmak bakımından genç bir kız kadar gevezeydi.

«Bay Babbitt bana öyle geliyor ki Glen Oriole için çok güzel bir reklâm şekli buldum. Neden şiir yolunu hiç denemiyoruz? Emin olun çok etkili olurdu. Dinleyin:

Nereye gitsen güzel,
Nereye gitsen çok hoş.

Sen gelinden ver haber,
Sana göre bir ev boş.

Nasıl? Beğendiniz, değil mi?»

«Tabiî, tabii. Ama... Ne bileyim ben, biraz daha ağırbaşlı, daha etkileyici bir şey gerek. Söz gelişi, «Lider biziz. Öbürleri arkadan gelir,» ya da «Eninde sonunda alacaksın. — Neden şimdi değil?» gibi bir şey. Ben de kabul ediyorum. İşimi görüyorsa şiirden de yararlanırım, espriden de. Ama Glen Oriole gibi böyle birinci sınıf inşaat için ağır başlı reklâm şeklinden ayrılmamak gerekir. Anlatabildim mi? Neyse, şimdilik bu kadar yeter. Sonra gene görüşürüz Chen.»

II

Sanatçıların yabancısı olmadıkları bir trajedi sonucu, nisan havasının Chet Laylock'a verdiği coşku, eski kurt George F. Babbitt'in konudaki yeteneklerini harekete geçirdi. Homurdanarak Stanley Graff'a «Chet'in sesi asabımı bozuyor,» demişti ama, artık harekete geçmişti. Bir çırpıda şu ilânı döktürüverdi:

SEVDİKLERİNİZİN ANILARINA SAYGILI MISINIZ? Son dualar okunup, defin işi bittikten sonra, toprağa verdiğiniz o sevgiliye olan görevinizi en iyi şekilde yapmış olduğunuza emin olabilir misiniz? Eğer mezarlığın, Dorchester'in papatya tarlalarıyla örtülü tepelerine bakan, en iyi şekilde çiçeklendirilmiş ve ağaçlandırılmış

LİNDEN LANE

bölümüne gömdürmemişseniz, bu soruya olumlu cevap veremezsiniz. Burası Zenith ve çevresinin bir modern mezarlığıdır.

Tek Acenta:

BABBİTT - THOMPSON EMLÂKÇILIK ŞİRKETİ
Reeves İşham

Keyiflenmişti. «Eh, Chan Mott görsün bakalım çağdaş pazarlama nasıl olurmuş!»

III

Diğer emlâkçıların 'Kiralık' işaretini asan evlerin sahiplerini öğrenmesi için Mat Penniman'ı tapuya gönderdi. Bir mağazayı bilardo salonu olarak kiralamak isteyen bir adamla konuştu. Sona ermek üzere olan kira mukavelelerinin listesini gözden geçirdi. Boş zamanlarında emlâk işlerinde çalışan Thomas Bywaters adındaki troleybüs sürücüsünü Stanley Graff'ın 'taktiklerinden' yararlanmayı gerektirmeyen bir iki 'muhtemel' müşteriye gönderdi. Yaratıcılığın verdiği o çocuksu heyecan geçmişti. Bu sıradan işler de onu sıkardı. O en çok puro içmeyi kesmek için yeni bir usul bulunca mutlu olur, kendisini bir kahraman gibi hissederdi.

Puroyu ayda en azından bir defa bırakırdı. Bunu da sağlam bir vatandaş nasıl yaparsa, o da öyle yapardı: tütünün kötülüklerini kabul ederdi, cesaretli kararlar alırdı, bu kötü huyundan vaz geçmek için plânlar yapardı. Günlük puro sayısını yavaş yavaş azaltırdı. Gördüğü herkese yaptığı işin sağladığı avantajları uzun uzun anlatırdı. Kısacası puro içmeyi bütün bütün kesmek dışında her şeyi yapardı.

İki ay önce bir program hazırlayarak, her puro içişinde dakikaları, saatları yazarak ve iki puro arasındaki süreyi gittikçe arttırarak, günde üç puroya kadar inebilmişti. Ama sonra ipin ucunu kaçırmıştı.

Bir hafta önce yeni bir sistem bulmuştu. Puro ve sigara kutusunu asıl bürodaki, hiç kullanılmayan bir dosya dolabının en alt gözüne bırakmıştı. «Herhalde bütün gün oraları ka-

rıştırmaktan, adamlarımın önünde gülünç durumu düşmekten utanırım!» diye düşünmüştü. Üç gün içinde farkında olmadan masadan kalkıp, dosya dolabına gitmeye, bir puro alıp yakmaya alışmıştı bile.

Bu sabah farketmişti: dolabı açmak fazla kolaydı. Tamam, kilitlemek gerekti! Bu parlak fikir aklına gelince hemen koştu, purolarını, sigaralarını, hattâ kibritini bile kilitledi ve çekmecenin anahtarını masasına gizledi. Ama bu kahramanca davranış onu o kadar coşturmuştu ki canı bir puro istemişti. Hemen anahtarı çıkardı, yüz göz olmamak için son derece ciddi bir halle dosya dolabına gitti ve bir puro ile tek bir kibrit aldı. «Tek bir kibrit... Bu güzel puro sönerse söner ve öyle de kalır!» Daha sonra puro gerçekten de sönünce tek bir kibrit daha çıkardı. Daha sonra, saat on bir buçukta bir müşteriyle, ev satmak isteyen bir adam, toplantı için gelince, tabii ki onlara puro ikram etmesi gerekti. Vicdanının sesi, «Ama sende içiyorsun onlarla,» diye itiraz edecek oldu. Babbitt çıkıştı: «Kes sesini. Şimdi meşgulüm. Tabiî, yavaş yavaş...» Yavaş yavaş içmemişti ama bu kötü huydan vaz geçmiş olmak inancı onu mutlu kılmaya yetmişti. Paul Riesling'e telefon ettiği sırada kendisini ahlâkî alanda büyük bir başarı elde etmiş bir insan gibi hissediyordu.

Kendisiyle Tinka'nın dışında dünyada en çok Paul Riesling'den hoşlanırdı. Eyalet Üniversitesinde aynı sınıfa gitmişler, aynı yatakhanede kalmışlardı ama saçını tam ortadan ayıran, buruna iliştirilen bir gözlük takan, daima tereddütle konuşan, müzik seven, zaman zaman kaprisi tutan, o ipincecik Riesling'e, şımartılması, korunması gereken bir küçük kardeş gibi bakardı. Üniversiteyi bitirdikten sonra Paul babasının işine girmişti. Halen ufak çapta tecrit kâğıdı imalâtı ve toptancılığıyla meşgul oluyordu. Ama Babbitt onun çok iyi bir violonist ya da ressam ya da yazar olabileceğine inanıyor ve herkese de onu böyle tanıtıyordu. «Yahu adamın Kanada dağlarına yaptığı geziden gönderdiği mektupları okuyunca kendimi oraday-

mış gibi hissettim. Emin ol, o yazarların hepsini çırak çıkartırdı!»

Ama aralarındaki telefon konuşması şundan ibaret kaldı:

«Güney 343. Hayır, hayır, hayır! *Güney* diyorum... Güney 343. Santral, ne oluyor yahu? Güney 343'ü bağlayamaz mısın yani? Cevap vermez olur mu? Ha, 343 mü? Bay Riesling ile konuşmak istiyorum. Ben Babbitt... Alo Paul?

«Ha!»

«George konuşuyor.»

«Evet?»

«Nasılsın bakalım?»

«Orta şekerli. Ya sen?»

«Çok iyiyim. Ne var ne yok?»

«Pek bir şey yok.»

«Nerelerdesin sen, yahu?»

«Buralardayım. Ne istedin?»

«Öyleyin bir yemek yesek?»

«Ben hazırım. Klüpte mi?»

«Ha. Yarımda bekleyeyim seni orada.»

«Tamam. Yarında. Selâm Georgie.»

IV

Babbitt'in sabahı kesin bölümlere ayrılmış değildi. Muhaberatla, reklâmların hazırlanması arasına, ısrarla, umutla ayda altmış dolara beş odalı, möble, banyolu ev arayan memurların telefonları, parası olmayan kiracılardan para alabilmek için Mat Penniman'a verilen öğütler gibi ayrıntılar da karışıyordu.

Babbitt'in emlâkçılıktaki —yani ailelere ev, besin dağıtım işinde çalışanlara dükkân bularak topluma yaptığı hizmetteki— başarısının sırrı dürüstlük ve çalışkanlıktı. Toplum ölçüleri içinde dürüsttü. Satıcıların ve alıcıların listesi de her zaman ek-

siksizdi. Kira ve emlâk satışı işlerinde tecrübesi vardı. Ve fiatları çok iyi aklında tutardı. İyi İnsanların önde gelenlerinden sayılmasına yetecek kadar geniş omuzları, kalın sesi ve nükteden anlama yeteneği vardı. Ama mimarlık konusunda, spekülâtörlerin elinden çıkan binaların mimarisî bahçe düzenlenmesi konusunda kavisli yollar, çimenlik ve altı adet âdi cinsten çalılık dikmek dışında ve nihayet en basit ekonomi kuralları dışında bir şey bilmemesi ve öğrenmeğe de çalışmaması onun insanlık açısından önemini sınırlıyordu. Emlâkçılığın tek amacının George F. Babbitt'e para kazandırmak olduğuna inanıyor ve bu inanç onu hiç bir şekilde rahatsız etmiyordu. Doğru, Kalkınmacılar Klübünün yemekli toplantılarında ve İyi İnsanların davetli olduğu çeşitli Yıllık Yemeklerde yüksekten atıp, Çıkar Gözetmeden Halka Hizmet Etmek'ten, Eklâkçının Müşterilerin Güvenini Kötüye Kullanmamasından ve ne olduğu tam olarak bilinmeyen ama varsa sizi Birinci Sınıf Emlâkçı, yoksa üç kâğıtçı, spekülâtör, vb, yapan Ahlâk'tan söz eden konuşmalar yapmanın reklâm değeri vardı. Bunlar size güven duymalarını ve büyük tekliflerle gelmelerini sağlardı. Ama bu, anlayışsız olmanızı, adam ilk verdiğiniz fiatı indirmeğe çalışmayacak kadar aptalsa, bir eve gerçek değerinin iki misli para istememenizi gerektirmezdi.

Bütün iş adamlarının birbirlerinin sırtını kaşıdığı bu gibi şölenlerde Babbitt «toplumdaki kaçınılmaz değişiklikleri gören ve bu değişiklikleri sağlamak için yolu açan (yani tahmin sayesinde bol para kazanan) emlâkçinin fonksiyonu» konusunda güzel —ve sık sık— konuşurdu. O, emlâkçinin yaptığı tahmine 'İleri görüşlülük' derdi.

Kalkınmacılar Klübünde yaptığı bir konuşmada, «İçinde çalıştığı kent ve çevresiyle ilgili her şeyi bilmek bir emlâkçının hem görevi hem de imtiyazıdır,» demişti. «Nasıl bir uzman operatör insan vücudundaki her damarı, her esrarlı hücreyi ya da bir mühendis elektriğin her safhasını, görkemli bir su üzerinden geçen büyük bir köprünün her somununu bilmek zorundaysa,

emlâkçı da kendi kentini, bütün kusurları ve iyi yanlarıyla, santim santim bilmek zorundadır.»

Ama Zenith'in bazı semtlerinin piyasa fiyatını santim santim bilmesine karşın, Emniyet kuvvetinin fazla büyük veya fazla küçük olduğunu, kumarhanecilerle ya da randevu evi işletenlerle işbirliği halinde olup olmadığını bilmezdi. Bir binayı yangına karşı korumak için alınması gerekli tedbirleri ve alınan tedbirlerin derecesiyle yangın sigortasının primleri arasındaki orantıyı bilirdi ama, kentte kaç itfaiye neferi olduğunu, nasıl eğitildiklerini, ne ücret aldıklarını, ne gibi gereçlerle donatıldıklarını bilmezdi. Okul binalarının kiralanabilecek evlere yakınlığının yararlarını öve öve anlatırdı ama sınıfların yeterince aydınlatılıp aydınlatılmadığını, ısıtma durumunu, havalandırma durumunu, gereç durumunu bilmezdi. Daha doğrusu bunları da bilmenin iyi olacağını bilmezdi. Öğretmenlerin nasıl seçildiğinin farkında değildi ama sırf *Adrocate - Time*'da böyle bir şey okuduğu için övüne övüne, «Zenith'in göğsünü kabartması gereken bir husus da bizim öğretmenlere yeterli ücret ödememizdir,» derdi. Oysa yalnız Zenith'de değil, nerede olursa olsun, öğretmenlerin ortalama olarak ne aldığını söyleyemezdi.

İlçe ceza evindeki 'koşulların' kötülüğünü, Zenith Kent Cezaevinin 'bilimsel' esaslara göre düzenlenmediğini bir yerde işitmişti. Daha doğrusu ünlü kötümser, solcu avukat Seneca Doane'in genç kızları ve delikanlıları, frengililerin, akıl hastalarının arasına atmanın, onları doğru dürüst eğitmek olamayacağını söylediğini, Zenith'i eleştirmek küstahlığında bulunduğu için öfkeyle bir göz attığı bir rapordan öğrenmişti. Raporu, «Bir hapishanenin Thornleigh Oteli gibi olmasını isteyenleri gördükçe cinler tepeme üşüşüyor. Hapishaneyi beğenmiyorlarsa adam gibi davransınlar da oraya düşmesinler. Kaldı ki bu reform budalaları her zaman abartırlar,» diye reddederdi. Zenith'in yardım dernekleri ve ıslahhaneleriyle ilgisi böyle başlamış ve burada kalmıştı. Zenith'in 'fuhuş semtleri' konusunda

da rahat rahat şöyle diyordu: «Bunlar namuslu bir vatandaşı ilgilendiren şeyler değildir. Kaldı ki, söz aramızda, zamparalık etmek isteyenlerin gidebileceği bir yerin bulunması kızlarımızın ve namuslu kadınlarımızın korunmasını sağlamaktadır. Bu gibi herifleri yuvalarımızdan uzaklaştırmaktadır.»

Ama Babbitt endüstri konusunu uzun uzun düşünmüştür. Görüşleri şöyle özetlenebilir:

«İyi bir sendika yararlıdır çünkü mülkümüzü elimizden alacak olan aşırı sendikaları frenler. Ama kimse bir sendikaya girmeğe zorlanmamalıdır. İşçileri sendikalara girmeğe zorlayan tahrikçiler asılmalıdır. Hattâ söz aramızda, sendikalara izin vermemek gerekir. Sendikalarla mücadele etmenin en iyi yolu bütün iş adamlarının işveren sendikalarına ve Ticaret Odasına üye olmalarıdır. Birlikte kuvvet vardır. Onun için Ticaret odasına yazılmak istemeyen bütün benciller üye olmağa zorlanmalıdır.»

Aileler onun önerilerini dinleyerek, hiç olmazsa bir kuşak boyunca yaşamak üzere bir semtten bir semte taşınırlardı. Bu hususta işte böyle bir uzman olan Babbitt, hiç bir konuda, sağlık konusunda olduğu kadar bilgisiz değildi. Malarya mikrobunu taşıyan sivrisineği yarasadan ayırtedemezdi. İçme sularının kontrolü konusunda bir şey bilmezdi. Sıhhî tesisat ve kanalizasyon konusunda ise cahil olduğu kadar konuşkandı da. Sattığı evlerin banyolarının mükemmelliğinden sık sık söz ederdi. Avrupalıların neden yıkanmadığını anlatmaktan çok hoşlanırdı. Yirmi yaşlarındayken birisi ona lâğım çukurlarının sağlığa zararlı olduğunu söylemişti, o da hâlâ öyle bellemişti. Eğer bir müşteri münasebetsizlik edip de ona lâğım çukuru olan bir ev satmak isterse, Babbitt her zaman bunu anlatırdı... evi alırken de, satarken de.

Sarı Asma Vadisi projesine başladığı, ağaçları söküp, hafriyatı yapıp orayı, adında belirtilen asmadan ve vadiden eser olmayan, yalnız yer yer hayalî sokakların adını gösteren levha-

lar dikili, güneşte kavrulan bir düzlük haline getirdiği vakit, namusluluk etmiş ve önce kanalizasyon sistemini tamamlatmıştı. Bununla da övünüyordu. Sırf bu yüzden, Avonlea'daki foseptikli Martin Lumsen inşaat projesine bıyıkaltından gülebiliyordu. Bir de bir seri tam sayfa reklâm vermiş, Sarıasma Vadisinin güzelliğini, ucuzluğunu, ve sağlık koşullarının mükemmelliğini ilân etmişti. Ama aslında böyle övünmekte pek haklı değildi: Avonlea'daki inşaatta Waring septik tankları kullanılmıştı. Sarıasma Vadisinde ise kanalizasyon çıkış bağlantıları yetersizdi ve pislik borularda sıkışıp kalıyordu.

Sarıasma projesi bütünüyle, Babbitt'in, üç kâğıtçı diye tanıdığı adamlardan nefret etse bile, makûl olmayan ölçülere varacak kadar dürüst olmadığını gösteriyordu. Bu gibi işler yapanlar ve ev alacak olanlar emlâk komisyoncularının kendileriyle rekabete girmesini istemezler. Onlar komisyoncuların sadece müşterilerinin çıkarlarını korumalarını isterler. Herkes Babbitt - Thompson Emlâkçılık firmasının Sarıasma Vadisi işinde sadece komisyonculuk yaptığını, gerçek sahip olan Jake Offutt'a hizmet ettiğini bilirdi. Oysa Sarıasma Vadisi projesinin yüzde altmış ikisi Babbitt - Thompson firmasının, yüzde yirmi sekizi Zenith Troleybüs Şirketinin yönetim kurulu başkanı ve satın alma müdürü olan şahısların ve ancak yüzde onu politikada kirli işler çeviren, kumarda hile yapan, tütün çiğneyen, gangster - politikacı Jake Offutt'undu Babbitt ile Troleybüs Şirketindeki adamlar da bunu ona Sağlık Müdürlüğündeki, İtfaiye Müdürlüğündeki 'işlerinin görülmesi' ve Eyalet Ulaştırma komisyonunun bir üyesinin yola getirilmesi için bırakmışlardı.

Ama Babbitt namuslu adamdı. Kendisi uymazdı, ama alkollü içkilerin yasaklanmasını savunurdu. Kendisi uymazdı ama, fazla hızlı giden araçlara ceza yazılmasını öngören yasayı överdi. Borçlarını öderdi. Kiliseye, Kızılhaça ve Y.M.C.A.'ya bağışta bulunurdu. Kendi grubundakiler gibi yapar ve ancak daha önce başkaları hileye baş vurmuşsa hile yoluna sapardı.

Paul Riesling'e durumu böyle anlatmıştı. Yoksa o namussuzluğa tenezzül edecek adam değildi.

«Doğru, kaleme aldığım her reklâmın kelimesi kelimesine doğru olduğunu, iddia etmiyorum. Ev alacak bir adama dil dökerken söylediklerime ben de inanmıyorum. Yani... Yani mesele şu: Belki o evin sahibi işi bana getirdiğinde biraz abartmıştı, ama her halde benim görevim adamın yalancı olduğunu ispatlamak değil! Sonra insanların çoğu o kadar yalancı ki, senden de yalan söylemeni bekliyorlar. Söylemesen bile nasılsa yalancı damgasını yiyorsun! Kendimi savunmak için mecbur kalıyorum, ben de biraz şişiriyorum. Tıpkı müvekkilini savunan bir avukat gibi. O da adamın içeri düşmesini önlemek için onun iyi yanlarını abartmağa mecbur değil mi? Yapmasa, yargıç avukata çıkışır. Hattâ ikisi de adamın suçlu olduğunu bilseler bile. Ama gene de Cecil Rountree veya Thayer veya öbür emlâkçılar gibi gerçekleri ört bas etmiyorum. Hattâ bence para kazanmak için kasten yalan söyleyen adam kurşuna dizilmeli!»

Babbitt'in müşterilerine nasıl yararlı olduğunu o sabah, saat on bir buçukta Conrad Lyte ve Archibald Purdy ile yaptıkları toplantıdan daha iyi gösterebilecek bir örnek bulamazsınız.

V

Conrad Lyte bir arsa spekülatörüydü. Ürkek bir spekülâtördü. Kumar oynamadan önce, bankacılara, avukatlara, mimarlara, mühendislere ve eğer köşeye kıstırılıp fikir vermeğe razı iseler, onların memurlarına, sekreterlerine danışırdı. Cür'etli bir iş adamıydı. En çok istediği şey yatırdığı parayı hiç bir şekilde tehlikeye sokmamak, ayrıntılarla uğraşmamak ve yüzde kırk kadar bir kâr sağlamaktı. Bilenlerin söylediğine göre bu kadar kâr da ileriyi gören ve parasını tehlikeye atan bir

adamın en tabiî hakkıydı. Başında şapkaya benzeyen kısa, kıvırcık saçları olan ve ne kadar iyi biçilmiş olursa olsun daima üzerinden dökülüyormuş gibi duran elbiseler giyen, tıknaz bir adamdı. Gözlerinin altında, sanki iki buçuk liralık bastırılmış da izi kalmış gibi, yarım daire şeklinde çukurlar vardı.

Lyte her zaman özellikle Babbitt'e danışır ve onun ağır, ihtiyatlı haline güvenirdi.

Altı ay önce Babbitt, Linten denilen gelişip gelişmeyeceği şüpheli dükkânının hemen yanında bir de kasap dükkânı açmağı düşündüğünü işitmişti. Yandaki parsellerin kimlere ait olduğunu araştıran Babbitt Purdy'nin halen içinde bulunduğu dükkânın sahibi olduğunu ama yandaki parsellerin ona ait olmadığını öğrendi. Kiralar göz önünde tutularak yapılan bir değerlendirmeye göre burasının dokuz bin dolardan fazla etmeyeceği anlaşılmış olmasına karşın, Babbit Conrad Lyte'a burayı on bir bin dolara almasını önerdi. Babbitt kiraların fazla düşük olduğunu ve beklerlerse Purdy'ye istedikleri fiata satabileceklerini söyledi. (Onun uzak görüşlülük dediği işte buydu.) Burayı Lyte'e aldırabilmek için onu epey zorlaması gerekmişti. Lyte'in temsilcisi olarak yaptığı ilk iş arsanın üzerindeki kırık dökük dükkânın kirasını arttırmak oldu. Kiracı bir takım kaba sözler söyledi ama sonunda razı oldu.

Şimdi Purdy burayı satın almağa hazıra benziyordu ve gecikmesi ona açıktan bir on bin dolara patlayacaktı. Bu, uzağı görebilen, ağzı lâf yapan, stratejik yerleri, kelepirleri, Satıcı Psikolojisini bilen bir emlâk komisyoncusu kullandığı için, toplumun Conrad Lyte'a yaptığı bir armağandı.

Lyte toplantıya geldiğinde çok heyecanlıydı. Bu sabah Babbitt'ten çok hoşlanmıştı ve ona, «Sen ne anasının gözüsün,» diyordu. Uzun burunlu, asık suratlı bir adam olan bakkal Purdy ne Babbitt'in ne de onun Uzak Görüşlülüğünün hayranıydı. Ama gene de Babbit onu büronun dışarıya açılan kapısının önünde karşıladı, «Bu taraftan Purdy Kardeş!» diyerek kendi odasına götürdü. Dosya dolabından puroyu kutusuyla aldı ve

konuklarına zorla ikram etti. Sonra konukseverliğini daha da güçlendirmek için koltuklarını beş santim öne, on santim geriye çekti, kendisi de yazımasasının önündeki koltuğuna gidip yığıldı. Ama bakkalla gayet kararlı bir şekilde konuştu:

«Dinle beni Purdy Kardeş! O senin dükkânının yanındaki yer için kasaplardan filân bir sürü cazip teklif aldık, ama ben Lyte Kardeşi, önce seni dinlemesi için ikna ettim. 'Eğer birisi orada hem bakkal, hem kasap şeklinde bir yer açıp da Purdy'nin işini bozarsa, ayıp olur,' dedim. 'Özellikle...'» Şimdi Babbitt öne doğru eğilmiş, sesi iyice kısılmıştı. «Özellikle şu üç kâğıtçı marketlerden biri orayı tutar ve senin işini bozuncaya kadar fiatları maliyetin altına düşürürse!»

Purdy ince ellerini cebinden birden çekti, pantolonunu düzeltti. Sonra ellerini yeniden cebine sokup, kalın meşe masaya dayandı ve zorla gülümsemeye çalışarak, «Doğru,» diyebildi. «Çok kötü rekabet ediyorlar. Ama öyle sanıyorum ki mahalle içlerinde yapılan işlerde kişisel ilişkilerin çekiciliğinin ne kadar güçlü olduğunu pek bilmiyorsunuz.»

Büyük Babbitt gülümsedi. «Öyledir. Nasıl istersen arkadaşım. Biz bir kere sana fırsat tanıyalım dedik. Peki öyleyse...»

Purdy ağlamaklı gibi bir sesle, «Dur bir dakika,» dedi. «Civarda, aşağı yukarı bu büyüklükte bir yer, yirmi yıl önce sekiz bin beş yüz dolardan daha ucuza gitmişti. Oysa siz benden yirmi dört bin dolar istiyorsunuz! İpotekle para bulmam gerekecek... On iki bin dolar filân olsa o kadar aldırmayacağım... Ama, Bay Babbitt, siz değerinin iki mislinden fazlasını istiyorsunuz. Kabul etmezsem de beni mahvetmekle tehdit ediyorsunuz!»

«Purdy, konuşma tarzını hiç beğenmiyorum! Katiyen beğenmiyorum! Diyelim ki Lyte de, ben de, bir insanı ezecek kadar alçağız... Düşünsene, Zenith'de herkesin para içinde yüzmesi bizim çıkarlarımıza daha uygun değil mi? Neyse, bütün bunlar konumuzun dışında kalır. Bak şöyle yapalım: yirmi üç bine inelim, beş bini peşin gerisi ipotekle... Ve üzerindeki

o kulübe gibi yeri yıkıp yeni bir bina yapmak istersen, sanırım Lyte'i, bina üzerine verilmiş bir ipoteğe karşılık, daha iyi şartlar vermeğe razı edebilirim. Hem ne demek canım, sen istedikten sonra! Bu yabancı marketlerden biz de hoşlanmıyoruz! Ama sırf komşuluk hakkı için bizden on bir bin dolar daha feda etmemizi isteme. Değil mi? Ya sen ne diyorsun Lyte? İnmeğe razı mısın?»

Babbitt bu sefer de Purdy'den yana çıkarak, hayırsever Lyte'i fiatı yirmi bir bin dolara indirmeğe ikna etti. En elverişli anda çekmecesinden, Bayan McGoun'a bir hafta önce hazırlatmış olduğu anlaşmayı çıkardı ve Purdy'nin eline tutuşturdu. Büyük bir özen göstererek mürekkebin iyi akması için dolmakalemi silkeledi ve Purdy'ye verdi. Adamın imza edişini büyük bir memnunlukla seyrediyordu.

Dünya işleri yürüyordu. Lyte dokuz bin doların üzerinde bir para kazanmıştı. Babbitt'de dört yüz elli dolar komisyon almıştı. Purdy'ye gelince o da çağdaş finansman mekanizması sayesinde yakında bir işyerine daha sahip olacaktı. Mutlu Linton'lular ise eti şehirdekinden biraz daha pahalı alabileceklerdi.

Erkekçe bir mücadele olmuştu. Ama bundan sonra Babbitt hemen çöktü Kafasında tasarladığı işin eğlenceli olan tek yanı buydu. Geriye, sözleşmeler, değer takdiri, ipotek gibi ayrıntılardan başka bir şey kalmamıştı.

Kendi kendisine mırıldandı: «Bütün işi ben yaptım. Lyte'in, kârın çoğunu alıp götürdüğünü düşündükçe kahroluyorum. İhtiyar atmaca! Ve... Başka ne vardı bugün?... Uzun bir tatil yapabilsem. Arabayla bir dolaşsam. Veya başka bir şey.»

Hızla ayağa kalktı. Paul Riesling ile yemek yiyeceğini düşünmek onu canlandırmıştı.

BEŞİNCİ BÖLÜM

I

Babbitt'in öğle tatilinde bir buçuk saat için büroyu kendi haline bırakma hazırlıkları neredeyse bir Avrupa Savaşının plânları kadar karmaşıktı.

Aceleyle Bayan McGoun'a gitti. «Yemeğe ne vakit çıkacaksın? Öyleyse tembih et, Bayan Bannigan burada olsun. Ona söyle, eğer Wiedenfeldt telefon ederse, tapu kayıtlarını aratmaya başladığımı söylesin. Hah, aklımdayken söyleyeyim, yarın hatırlat bana, Penniman'ı kayıtları aramaya göndereyim. Eğer ucuz bir ev arayan biri gelirse, unutma Bangor Yolundaki o yeri birisine kazıklamamız gerek. Beni ararsan, Atletizm Kulübündeyim. Ve... şey, Ve... şey. Saat ikide buradayım.»

Üzerindeki puro küllerini silkeledi. Cevap vermesi biraz güç olan bir mektubu, üzerinde çalıştığı evrak yığınının üstüne koydu. Böylelikle akşam üstü o işe bakmayı ihmâl etmezdi. (Oysa bu üçüncü öğle vaktiydi ki aynı mektubu aynı yığının üzerine koymuştu.) Bir kâğıda «Apt. K. işine bak» yazdı ve apartman kapıları işine bakmış kadar rahatladı.

Birden puro içmekte olduğunu farketti. Öfkeyle elinden attı. «Yeter be! Hani içmeyi bırakmıştın?» Büyük bir kararlılıkla puro kutusunu dosya dolabının çekmecesine koydu. Anahtarı, bulması daha güç bir yere atti ve öfkeyle söylendi: «Ken-

dine bakmalısın... Hem vücudunu biraz daha çalıştır... Her öğle vakti kulübe yürüyerek git... Tamam öyle yapacağım: her öğle vakti kulübe yürüyerek gideceğim. Kes şu her dakika arabaya binmeği.»

Bu karar onu rahatlatmıştı. Ama hemen sonra bugün, öğle vakti yürümek için fazla geç kaldığını farketti.

Arabasını çalıştırması ve kalabalık trafiğin içine sokabilmesi, kulübe kadar olan üç buçuk bloku yürümekten daha çok vakit aldı.

II

Arabayı sürerken alışıklığın verdiği sevgiyle binaları seyrediyordu.

Birden Zenith'in ticaret kesiminin ortasına inen bir yabancı, Oregon'da, Georgia'da, Ohio'da, Maine'de, Oklahoma'da ya da Manitoba'da bir kentte miydi farkedemezdi. Ama Babbitt için buranın her santiminin bir özelliği ve heyecanlandırıcı bir yanı vardı. Her zamanki gibi gene karşıdaki California İşhanının, kendi bürosunun bulunduğu Reeves İşhanından üç kat daha kısa ve onun için de üç kat daha az güzel olduğu gözüne çarptı. Her zamanki gibi kırmızı tuğlalı California İşhanının yanında, bir yarın dibindeki plâj kabini gibi duran tek katlı kundura boyacısının önünden geçerken, «Yahu, bu akşamüstü ayakkabılarımı boyatmalıyım. Her zaman unutuyorum,» dedi. Simplex Büro Eşyası mağazasının önünden geçerken canı bir diktafon, bir daktilo çekti, tıpkı fizikçinin radyum, şairin kafiye için burnunun sızlaması gibi.

Nobby Erkek Giyim Eşyaları mağazasının önünde sol elini direksiyondan kaldırıp boynundaki eşarpa götürdü. Pahalı kravatlar alan bir insan gibi kendisinden memnundu. «Hem de nakit ödeyebilirim.» Sarı kırmızı levhası olan tütüncünün önün-

den geçerken, düşündü: «Acaba puro gerek mi?... Budala... Gene unuttun... Bu pis alışkanlığı keseceğim.» Miners' and Drovers' National bankasının önünden geçerken, parasını böyle mermerlerle süslenmiş bir müesseseye yatırdığı için kendisini kutladı. Bir dört yol ağzına gelince başka dört arabayla birlikte o da durdu ve yerinde duramayan bir süvari gibi kentin içinden geçen trafiğin geçmesini bekledi: büyük arabalar, kamyonlar, ısrarlı motosikletler oluk gibi akıyordu. Karşı köşede kaynakçılar yeni bir binanın çelik iskeletini kuruyorlardı. Tam bu sırada aşina bir yüz görür gibi oldu ve Kalkınmacılar Kulübünden bir arkadaşı, «Nasılsın George?» diye seslendi. Babbitt bir komşuya yakışır şekilde el salladı ve polisin elini kaldırması üzerine diğer arabalarla birlikte yola çıktı. Arabanın hemen fırlaması gözünden kaçmamıştı. Kendisini büyük bir makinenin içindeki çelik bir mekik gibi hissediyordu.

Her zaman olduğu gibi bu sefer de, 1885 yılının Zenith'inin pasaklılığından, külüstürlüğünden henüz kurtarılamamış sonraki iki bloğu görmemezliğe geldi. Ucuz eşya satan dükkânların, Dakota Pansiyonunun, falcıların filân oturduğu Concordia Hall'ün önünden geçerken ne kadar para kazandığını hesapladı. Kendi kendine biraz övünüyor, biraz kaygılanıyor ve yabancısı olmadığı hesapları yapıp duruyordu:

«Bu sabah Lyte işinden dört yüz elli papel. Ama vergi geliyor. Bakayım... Bu yıl temiz sekiz bin dolar yapabilmeliyim. Bin beş yüz dolarını bir kenara koyabilirim... Ama garajı yenilemeğe kalkarsam değil. Ama... Bakayım, geçen ay temiz altı yüz kırk dolar. On iki kez altı yüz kırk... Ne eder? Altı kere on iki, yedi bin iki yüz... Aman boş ver, nasılsa sekiz bin yaparım. Hiç fena değil. Kaç kişi yapabilir ki yılda sekiz bin dolar? İddia ederim ki bütün Amerika'da George Amca'dan daha fazla kazananlar nüfusun yüzde beşinden fazla değildir. Eyyy! En üst kademedeyim! Ama... şu masraflar. Bütün aile su gibi benzin yakıyor. Hepsi de milyonerler gibi giyiniyor. Ayda seksen dolar da anneme.. Sonra nedir o sekreterler, satıcılar... Hepsi

son meteliğe kadar para sızdırmağa çalışıyor...»

Bu bilimsel bütçe tasarısının hazırlanması çalışmalarının sonucunda kendisini hem çok varlıklı, hem de tehlikeli bir şekilde parasız hissetti. Bu düşüncelerin arasında arabayı durdurdu, koşarak, gazete vs. satan bir dükkâna gitti ve bir haftadan beri almayı düşündüğü elektrikli puro çakmağım satın aldı. Vicdanının sesini susturmanın çaresini hareketli ve gürültücü olmakta ve tezgâhtara, «Sanırım, bunun sayesinde kibritten tasarruf ederim, değil mi?» diye seslenmekte buldu.

Bu, arabasımn gösterge tablosuna iliştirilecek, ucu neredeyse gümüşe benzeyen, silindir şeklinde, nikelâjlı güzel bir çakmaktı. Sade tezgâhın üzerindeki levhanın belirttiği gibi «Şık, zarif, beylerin arabasına kalas getiren bir aksesuar,» değildi, zamandan da kazandırıyordu. Kibrit yakmak için arabayı durdurmak zorundan kurtulmak suretiyle bir ayda on dakika kazanabilirdi.

Arabayı sürerken çakmağına göz atıyordu. «Güzel bir şey. Hep isterdim,» dedi kendi kendine. «Sigara filân içen herkese şart.»

Sonra tütün kullanmayı bıraktığını hatırladı.

«Hay Allah!» dedi. «Aman ne yapalım! Arada sırada bir tane nasılsa içerim. Hem... Başkaları için de bir kolaylık sağlar. Belki bir satış işinde nazlanan bir müşteriyi iknada işe yarar. Kaldı ki... güzel de duruyor orada. Çok akıllıca yapılmış. Amaan! Her halde almağı bu kadar istiyorsam, almak hakkımdır! Bu ailenin lükse kaçmayan tek bireyi ben olmayacağım!»

Böylece, üç buçuk blokluk romantik bir seriivenden sonra, bir hazineye kavuşmuş olarak kulübe vardı.

III

Zenith Atletizm Kulübünün atletizmle pek ilgisi yoktu, hattâ pek kulüpde sayılmazdı, ama Zenith'i tam olarak yansıttığı inkâr edilemezdi. Sigara dumanı dolu ve daima hareketli bir bilardo salonu vardı. Spor sahalarında Baseball ve futbol takımlarıyla temsil edilirdi ve üyelerin onda biri kadarının zayıflamak için kullandığı bir yüzme havuzu ile jimnastik salonu vardı. Ama üç bin üyesinin çoğu kulübü öğle yemeği yenilen, kâğıt oynanan, gevezelik edilen, müşterilerle buluşma olanağı sağlayan, şehir dışından gelmiş akrabaları ağırlamağa yarayan bir buluşma yeri olarak kullanırdı. Kentin en büyük kulübüydü. En büyük rakibi muhafazakâr Birlik Kulübüydü. Atletizm kulübünün sağlam üyeleri oradan söz ederken, «Pis, züppe, sıkıcı bir yer. Üstelik de pahalı. Bana üste para verseniz oraya gitmem,» derdi. İstatistikler Atletizm Kulübünün hiç bir üyesinin Birlik Kulübüne üye olarak kabul edildiği zaman bunu reddetmediğini ve girenlerin yüzde altmış yedisinin de sonradan Atletizm Kulübünden istifa ettiğini ve eski kulüpleri hakkında, «Atletizm Kulübü, yol geçer hanı gibi... olsa olsa iyi bir otel olur, o kadar,» dediğini göstermektedir.

Atletizm Kulübünün sarı tuğladan yapılmış, en üstte camlı, bahçemsi bir terası, en aşağıda küfeki taşından büyük sütunları olan dokuz katlı bir binası vardı. Kalın, pürtüklü sütunları, ucu sivri kubbesi, iyi pişmiş bir ekmek kabuğu gibi parlak kahverengi karo mozayiklerle örtülü zeminiyle kulübün giriş holünün katedralle Alman birahanesi arası bir görünüşü vardı. Üyeler içeriye, sanki alış verişe çıkmışlar, ama fazla vakitleri yokmuş gibi büyük bir telâşla girerlerdi. Babbitt de böyle girdi içeriye ve puro satan tezgâhın önünde bulunan kalabalığa, «Nasılsınız bakalım delikanlılar? Nasılsınız? Ne güzel hava,» diye seslendi.

Hepsi —yani kömür tüccarı Vergil Gunch, Parcher ve Stein mağazasının hazır kadın elbiseleri Satın Alma Müdürü Sidney Finkelstein ve Riteway Ticaret Koleji'nin sahibi ve Topluluk İçinde Konuşma, Ticaret İngilizcesi, Senaryo Yazma ve Ticaret Yasası öğretmeni Prof. Joseph K. Pumphrey— selâma neşeli neşeli karşılık verdiler. Babbitt Pumphrey denilen bilim adamına hayrandı. «Kurnaz bir Satın Alma Müdürü, ama eli açık bir tüketici» dediği Finkelstein'i da beğenirdi. Ama neşeli neşeli o Vergil Gunch'ın karşısına geçti. Gunch Kalkınmacılar Klübünün Başkanıydı. Bu üyeleri birbirine kaynaştırmağı, onlara sağlam iş esaslarını öğretmeği amaç edinen, ülke çapında örgütlenmiş bir kuruluşun, haftada bir, öğle yemeklerinde toplanan yerel bir koluydu. Ayrıca Elk Derneğinin Birinci Nazırıydı ve gelecek seçimde Üstadı Muhteremi olacağı söyleniyordu. Sanattan, hitabetten hoşlanan neşeli bir adamdı. Kente gelen ünlü oyuncuları ziyaret eder, onlara puro ikram eder, kendilerine adlarıyla seslenir ve —bazan— çocuklar bedavadan eğlensin diye onları Kalkınmacılar Klübünün yemeğine getirirdi. Fırça gibi saçlı, iri yarı bir adamdı. En son fıkraları bilir ve gayet ihtiyatlı poker oynardı. İşte Babbitt bugünkü huzursuzluğunun mikrobunu o adamın partisinde kapmıştı.

Gunch seslendi, «Hey, Ne yapıyor Bolşevikler? Akşamdan kaldığına göre, nasılsın bakalım?»

«Aman, başım felâket! Yahu, bayağı büyük bir parti verdin, Verg. Unutma oyunda son eli ben kazandım!» Babbitt bağıra bağıra konuşuyordu. (Oysa Gunch ile aralarında bir metre ancak vardı.)

«Alacağın olsun! Bunun gelecek seferi de var, Georgie! Hey gazetede okudun mu, New York meclisi kızılların nasıl canına okumuş?»

«Okumaz olur muyum? Ne iyi olmuş, değil mi? Bugün hava ne güzel!»

«Evet, tam güzel bir ilkbahar günü, ama geceleri hâlâ soğuk oluyor.»

«Hem de nasıl! Dün gece iki battaniye örtündüm.» Babbitt Satın Alma Müdürü Finkelstein'a döndü, «Sahi Sid, sana bir şey soracaktım. Bugün araba için bir puro çakmağı aldım. Acaba...»

Finkelstein, «Aferin!» dedi. Soğana benzeyen bir biçimi olan, kalın sesli Prof. Pumphrey bile, «Çok güzel bir aksesuar. Puro çakmağı gösterge tablosuna bir başka hava verir,» diye söze karıştı.

«Yaaa, sonunda kendime bir tane almaya karar verdim. Beş kâğıda patladı. Piyasada olanların en iyisiymiş. Satıcı söyledi. Acaba kazık mı yedim, diyorum. Sizin dükkânda kaça satıyorlar bunları Sid?»

Finkelstein, nikelâjı iyi, bağlantıları sağlam bir çakmak için beş doların çok sayılamayacağını söyledi. «Her zaman söylerim —ve inan bana, yılların verdiği ticarî tecrübelerin sonucu olarak söylüyorum bunu— uzun vadede en iyi mal, en ucuz maldır. Tabiî insan Yahudilik etmek de isteyebilir ve sözde ucuz ıskarta mal alabilir, ama uzun vadede en iyi mal, en ucuzdur. Daha geçen gün bizim salapuryanın üstünü ve döşemelerini değiştirttim, yüz yirmi altı buçuk dolar ödedim. Şimdi çok kişi bunu fazla bulur. Eyaletin kuzeyinde küçük kasabalarda yaşarlar ve kentte oturan adamın kafası nasıl işler, bir türlü anlayamazlar. Tabiî adamlar üstelik de Yahudi. Eğer Sid'in yüz yirmi altı papel ödediğini öğrenseler, düşüp ölürler. Ama ben kazık yediğim kanısında değilim, George. Katiyen. Şimdi yepyeni oldu. Oysa o kadar eskiydi ki. Doğru daha üç yıllık, ama pazar günleri yüz milden aşağı yapmam, hem de sert kullanırım. Yok, yok George, kazık yediğini sanmıyorum. İnanabilirsin buna: uzun vadede en ucuz olan en iyi maldır.»

Vergil Gunch, «Doğru,» dedi. «Bence de öyle. İnsan Zenith'de olduğu gibi yoğun bir hayat yaşarsa... bütün gün Kalkınmacılar Klübündeki, Zenith Atletizm Kulübündeki gibi uyanık insanlarla düşüp kalkarsa, her şeyin en iyisini almalı ki sinirleri bir de onunla uğraşıp yıpranmamalı.»

Babbitt ritmik bir şekilde söylenen her beş kelimede bir başını sallıyordu. Takılmalarıyla ün yapmış Gunch'ın son sözlerini işitince o da gülmeye başladı:

«George, hiç değişmemişsin. Hâlâ alabilir miyim diye soruyorsun. İşittiğime göre Eathorne Parkının bir ucunu yürütüp sattığından beri, hükümet denetliyormuş senin defterleri!»

«Yani ne şakacı adamsındır sen, Verg. Ama madem şakalaşıyoruz, sen bana söyle bakayım, postanenin önündeki siyah mermer merdiveni yürütüp, en iyi kalite kömür diye sattığını işittim!» Babbitt iyice keyiflenmişti. Gunch'ın sırtını sıvazlamış, koluna vurmuştu.

«Olabilir, olabilir! Sen bana, onu kömür diye kendi evi için satın alan arsa spekülâtörünün adını söyleyebilir misin?»

Finkelstein, «Yandın George, bu lâfın altından kolay kolay kalkılmaz,» dedi. «Ama bakın çocuklar, asıl ben size söyleyeyim ne işittiğimi: George'un hanımı, Parcher'ın erkek eşyası satan kısmına gitmiş. Kocasına yakalık alacakmış. Ama daha satıcıya boynunun ölçüsünü söylemeden adam on üç numara bir yakalık uzatmış. Bayan Babbitt adama sormuş: Ölçüyü nereden biliyordunuz? diye. Satıcı, 'Bayan,' demiş, 'Karılarının kendilerine yakalık almasına izin veren adamlar her zaman on üç numara giyerler.' Nasıl? Güzel değil mi? Hiç uğraşma George, bu lâfın altından kalkamazsın!»

Babbitt karşısındakilere arkadaşça hakaret etmenin yolunu ararken, durdu ve kapıya baktı. Paul Riesling içeri giriyordu. Babbitt «Sonra görüşürüz, çocuklar,» dedi ve aceleyle holü geçti. O sırada o ne sabah yataktan kalkarken olduğu gibi somurtkan bir çocuğa benziyordu, ne kahvaltı masasındaki zalimdi, ne Lyte - Purdy toplantısındaki usta üç - kâğıtçıydı,, ne de Atletizm Kulübünün kahkahası bol, neşeli, iyi insanıydı. Şimdi o Paul Riesling'in, onu savunmaya hazır ağabeysiydi. Ona hayrandı. Kadınlarda bile görülmemiş bir aşkla onu seviyor, bu sevgisiyle övünüyordu. Paul ile gayet ciddi el sıkıştılar. Birbirlerini en son, daha üç gün önce değil de, sanki üç yıl önce görmüş-

ler gibi, çekine çekine gülümsediler.

«Ne haber at hırsızı?»

«Sanırım fena denmez. Ya sen ne yapıyorsun, yarım porsiyon?»

«Çakı gibiyim.»

Birbirlerine olan sevgilerinden bu şekilde emin olduktan sonra Babbitt sitem etti. «Maşallah! On dakika geciktin!» Riesling hemen cevabı yapıştırdı. «Haydi haydi, şikâyet etme. Bir centilmenle yemek yeme fırsatı buldun diye mutlu olmalısın!» Birbirlerinin sözlerine güldüler ve birlikte, duvarı boydan boya kaplayan bir aynanın önündeki uzun mermerin içine yerleştirilmiş el yıkama yerlerinin önünde, sanki dinsel bir duyguylaymış gibi eğilmiş bir sürü insanın bulunduğu yıkanma odasına girdiler. İçerisi mermer duvarlarla, kenarı maviyle çevrilmiş süt gibi beyaz fayanslarla kaplı tavana çarpıp yansıyan kalın, otoriter, kendinden emin seslerle doluydu. Bunlar kentin ağalarının, Zenith'in kanunlarını vaz eden ve sigortacılık, kamyon lâstiği, gübre piyasalarının, hukuk âleminin ağalarının sesiydi. Havanın sıcak olduğunu... gerçekten tam ilkbahar havası olduğunu, ücretlerin yüksek, ipotekteki faizlerin çok düşük olduğunu; ünlü beyzbol oyuncusu Babe Ruth'un soylu bir kişi, Vodvil tiyatrosundaki 'o iki serserinin' gerçekten büyük artist olduğunu söylüyorlardı. Genellikle kendisine çok güvendiğini gösteren, iddialı bir sesi olan Babbitt bu sefer sessizdi. Yanında olan Paul Riesling'in esrarlı sessizliği onu çekingen yapmıştı. Susmak ve gözünü açıp beklemek istiyordu.

Mimarî bakımdan Atletizm Kulübünün giriş holü Gotik, yıkanma odası Roma, oturma odası İspanyol Misyonu, okuma odası, Çin Chippendale stilinde yapılmıştı. Ama kulübün en güzel yeri, Zenith'in işi en çok olan mimarı Ferdinand Reitman tarafından yapılmış olan yemek salonuydu. Burası, yarıya kadar ahşap kaplama, yüksek tavanlı, Tudor usulü vitray pencereleri, (müzisyenlerin olmamasına rağmen) bir orkestra yeri ve Magna Charta'nın verilişini temsil ettiği sanılan duvar ha-

lıları olan muazzam büyük bir yerdi. Kirişler açıktaydı ve Jake Offut'un otomobil karoserisi atelyesinde süslenmişti. Menteşeler döğme demirdi. Ahşap kaplamaya elle yapılmış tahta çiviler çakılmıştı. Odanın bir ucunda bir şömine vardı. Kulübün broşüründe bunun Avrupa'daki şatolarda bulunan bütün şöminelerden daha büyük olmakla kalmayıp, çekişinin de hepsinden daha bilimsel şekilde düzenlendiği bildiriliyordu. Aynı zamanda hepsinden de temizdi, çünkü içinde bir kere olsun ateş yakılmamıştı.

Masaların çoğu yirmi, otuz kişinin oturabileceği büyüklükteydi. Genellikle Babbitt, Gunch, Finkelstein, Prof. Pumphrey, komşusu Howard Littlefield, şair ve reklâmcı T. Cholmindeley Frink ve bir çok bakımdan Zenith'de en iyi çamaşırhane sayılan yerin sahibi Orville Jones ile birlikte kapıya en yakın masada otururdu. Onlar klüb içinde klüb oluşturmuşlardı. Kendilerine 'Kabadayılar' diye bir de ad takmışlardı. Bu sefer de onların yanından geçerken Kabadayılar takılmıştı. «Gelin oturun! Sen de, Paul da utanıyorsunuz galiba bizim gibi fakirlerin yanında oturup yemek yemeğe? Yoksa birisi içki ısmarlatır diye mi korkuyorsun, George? Amma da burnunuz büyüdü... aranıza kimseyi almıyorsunuz?»

Babbitt gürledi, «Elbette! Sizin gibi kopuklarla bir arada görünüp itibarımızın sarsılmasını istemiyoruz.» Ve Paul'ü orkestra yerine yakın küçük masalardan birine götürdü. Zenith Atletizm Kulübünde herkesten uzak kalmak çok kötü karşılanırdı. Ama Paul ile yalnız kalmak istiyordu.

O sabah öğle yemeklerinde fazla yememeği savunmuştu. Şimdi de sadece kuzu pirzola, turp, bezelye, elma tatlısı, biraz peynir, sütlü kahve ısmarladı ve her zamanki gibi «Ve... şey... sen bana bir porsiyon da kızarmış patates getir,» dedi. Pirzolalar gelince zevkle tuzunu, biberini koydu. Her zaman tadına bakmadan önce ve şimdiki gibi zevkle, etine tuz, biber koyardı.

Paul ile ilkbaharın güzelliğinden, elektrikli çakmağın avantajlarından, New York Eyalet Meclisinin aldığı kararlardan söz ettiler. Babbitt ancak pirzolayla karnı iyice doyduktan sonra açıldı:

«Bu sabah Conrad Lyte ile iyi bir iş yaptık. Beş yüz doları attım cebime. İyi, değil mi? Ama... Bilmiyorum, neyim var? Belki ilkbahar hastalığı, belki dün akşam Verg Gunch'da geç vakitlere kadar kaldığım için, belki de kışın tesirini şimdi görüyorum, ama bütün gün ağzımın tadı yerinde değildi. Tabiî Kabadayıların masasında olsaydım ağzımı açmazdım ama seninle... Sen hiç böyle hissettin mi Paul? Üzerimde bir ağırlık hissediyorum. Yapmam gereken her şeyi aşağı yukarı yaptım. Aileme bakıyorum. İyi bir evim, altı silindirli bir otomobilim var. Ufak ama iyi bir iş kurdum. Ve özelikle hiç bir kötü alışkanlığım yok. Puro içmenin dışında... Lâf aramızda onu da yavaş yavaş kesiyorum. Kiliseye devam ediyorum. Formda kalabilmek için yeterince golf oynuyorum ve yalnız iyi insanlarla düşüp kalkıyorum. Ama bütün bunlara rağmen mutluyum diyemem.»

Bütün bunları ağır ağır anlatmıştı. Konuşması komşu masalardan yükselen gürültülerle, kadın garsona otomatikman lâf atmalarla ve içtiği kahvenin verdiği baş dönmesi ve hazımsızlık sonucu yaptığı inlemelerle sık sık kesilmişti. Özür diler gibi, tereddütlü bir hali vardı. Sonunda Paul'un ince sesi sisi dağıttı:

«Amma yaptın George! Herhalde kendisini başarılı sayan bizim gibi iş adamlarının aslında kazık yediğini söylemenin benim için yeni bir şey olacağını sanmazsın. Benim, bu adam vatana ihanet ediyor diye seni ihbar etmemi bekler gibi bir halin var. Sen benim hayatımı bilmiyor musun?»

«Biliyorum dostum.»

«Violonist olmalıydım, oysa dam tecrit malzemesi satıcısıyım. Zilla'ya gelince... şimdi burada aleyhte konuşmak istemem ama... biliyorsun insanı ne denli esinlendiren bir eş olduğunu...

Sözgelimi gün geceyi al. Sinemaya gitmiştik. Holde bekleyen büyük bir kalabalık vardı. Biz en arkalardaydık. 'Beyefendi, ne hakla?' havası içinde bütün kalabalığı ite ite öne geçmeye başladı. Bazen bakıyorum, o her zaman makyajlı ve leş gibi parfüm kokan kadının 'Ben hanımefendiyim, sizlere metelik vermem,' der gibi halini görüyorum da gerçekten öldürmek istiyorum! Neyse... İte ite gidiyordu. Ben de arkasından geliyordum. En sonunda kordonun önüne, içeri ilk alınacak olanların yanına geldi. Orada ufak tefek bir herif vardı... belki yarım saattan beri bekliyordu... Adamı takdir ettim ama. Zilla'ya döndü ve gayet terbiyeli bir şekilde, 'Hanımefendi, neden beni itip geçmek istiyorsunuz?' dedi. Bizimki —bilsen ne kadar utandım— adama 'Sen centilmen değilsin,' diye bağırmaya başladı ve beni de işe karıştırdı. 'Paul, bu adam bana hakaret etti,' dedi. Zavallı ufaklık kavgaya hazırlandı.»

«İşitmemezliğe geldim... Oysa işitmemenin imkânı mı vardı... Başımı çevirdim. Başka taraflara bakıyordum. Holün tavanını sana bütün ayrıntılarıyla anlatabilirim. Bir yerinde şeytana benzeyen kahverengi bir leke vardı. Ve bütün bu arada da oradakiler —her taraf sardalya kutusu gibi dolmuştu— bizim hakkımızda bir şeyler söylüyorlardı. Zilla da durmadan o adamdan söz ediyor, 'Hanımefendilerin, beyefendilerin gittiği bir yere böyle adamları sokmamak gerek... Paul, lütfen yöneticiyi çağır, bu pis herifi şikâyet edeceğim,' diyordu ...Ve... Ne bileyim, belki karanlığa daldığım zaman bile rahat edemedim!

«Bu şekilde geçen bir yirmi dört yıldan sonra, bu güzel, sevimli, saygılık dolu hayatın pek metah sayılmayacağını söyleyince ayılıp bayılacağımı beklemiyorsun herhalde. Senin dışında kimseyle bu konuyu konuşamam bile, çünkü beni aciz sayabilirler. Belki de öyleyim. Ama artık aldırmıyorum... Sen asıl beni dinlemelisin Georgie!»

«Ama Paul sen de hiç bir zaman doğru dürüst içini dökmedin... Bazan... Myra'ya ve çocuklara her zaman ne yaman

bir emlâkçi olduğumu şişirip duruyorum, ama bazan içime bir kuşku giriyor... Öyle abarttığım gibi değilim. Ama sana bir yardımım dokunursa, belki beni de cennete kabul ederler!»

«Ah, Georgie, ah! Seni gidi sevimli kazıkçı seni! Hiç şüphen olmasın, senin sayende bugüne kadar dayanabildim.»

«Neden boşanmıyorsun Zilla'dan?»

«Neden mi? Keşki ayrılabilsem! Bana bu iyiliği bir yapsa! Kellesini kessen onu razı edemezsin benden boşanmağa, veya beni bırakıp gitmeğe. Halinden memnun. Hani bana —ne derler?— bir ihanet etse! Abartıyorum sanma George, okul günlerinde birisi bana bunu söylemeğe kalksaydı derhal idamına karar verirdim. Ama samimi söylüyorum, birisiyle sevişse, keyfime diyecek olmayacak. Hani o günler! Yooo, flört ediyor tabiî... Biliyorsun, el ele tutuşuyor, kahkahalar atıyor —ah o kahkahalar, o korkunç kahkahalar,— 'Ah yaramaz adam, dikkat et, yoksa kocam seni çok fena yapar,' gibi lâflar söylüyor. Tabii adam bana bakıyor, içinden düşünüyor. 'Haydi bakalım ufaklık! Çekil yolumdan yoksa kulaklarını çekerim.' Bizimki de adama şöyle biraz gıcıklanıncaya kadar pas veriyor sonra da masum pozları takınıyor ve 'senin böyle kötü bir insan olduğunu bilmiyordum,' gibi lâflar söylüyor. *Demi-vierges*'ler filân öykülerde vardır...»

«*Ne* vardır öykülerde?»

«... Ama Zilla gibi korseli, yaşlı, evli kadınlar, bugün hayatın bu fırtınasına kendisini çekinmeden atan —ama şemsiyesini de kolunun altında saklayan— salkım saçak saçlı herhangi bir genç kızdan çok daha kötüdürler. Canım Zilla'yı biliyorsun. Boyuna mızmızlanır durur. Gene bilirsin onun nasıl kendisine alabileceğim, hattâ alamayacağım her şeyi istediğini, bu konularda nasıl hiç bir zaman makûl olamayacağım ve kızıp da bu işe kesinlikle son vermeye kalktığım zaman beni bile şaşırtacak ve 'peki neden böyle söyledin,' 'ben bunu demek istemedim' gibi sözler arasında bocalattıracak şekilde 'mükemmel bir hanımefendi' rolü oynadığım. Dinle beni Georgie, benim

basit şeylerle yetinebilecek bir insan olduğumu bilirsin... özellikle yemek konusunda. Tabii güzel bir puro içmekten hoşlanırım... Hem de seninkiler gibi sıra malı purolardan değil...»

«Bu da işimi görüyor! Hah sahi biliyor musun Paul, hemen hemen puroyu kesmeye karar verdi...»

«Biliyorum, söyleme... Ha ne diyordum, eğer istediğim bir şeyi alacak gücüm yoksa, almasam da oluyor. Yanık bir bonfile, üzerine de tatlı olarak konserve şeftali ve dükkândan alınmış bir kek yemeğe aldırmam ama, ahçı kaçtı diye Zilla'nın somurtup, akşama kadar kirloz bir sabahlıkla oturup kovboy kitabı okumasını ve bu yüzden de yemek yapmamış olmasını hoş görmem. Sen bana hep ahlâktan söz edersin, her halde monogamiyi kastediyorsun. Seninle iftihar ederim, ama aslında basit bir adamsın. Sen...»

«Delikanlı, nereden çıktı o 'basit adam' lâfı? Bak sana söyleyeyim...»

«Sen ciddi görünmekten ve dünyaya 'Sorumluluk sahibi bir iş adamı, topluma örnek olabilmek için, ahlâk kurallarına iyice uymalıdır' fikrini telkin etmekten hoşlanırsın. Hattâ Georgie, ahlâk konusunda o denli ciddisindir ki, bunun gerisinde ne büyük bir ahlâksızlığın yattığını düşünmek bile istemiyorum. Peki, sen...»

«Dur! Dur bakalım. Ne demek...»

«Sen ahlâk konusunda istediğin gibi nutuk çek. Ama sana şunu söyleyeyim: Bana şu 'dürüst hayat' denilen palavrayı unutturan iki, üç, çok sevimli kız ve arada sırada da violonsel çalan Terrill O'Farrell'e kemanla eşlik etmek olmasaydı, yıllarca önce intihar ederdim.»

«Ya iş! Ya dam izolasyonu! Mandralara sattığın dam izolasyonu! diyeceksin. Ben iş çevirmekten, sendikalara yüklenmekten hoşlandığımı gizleyecek değilim. Ama bunun ne değeri var? Biliyorsun, benim işim dam tecrit malzemesi satmak değil, rakiplerimin satmasını engellemek. Tıpkı senin gibi. Yaptığı-

mız iş birbirimizin canına okumak, bunun parasını da halktan çıkarmak!»

«Dinle beni Paul! Neredeyse sosyalizmi savunacaksın!»

«Canım, herhalde tam mânâsıyla böyle düşünüyorum diyemem. Elbette rekabet yararlıdır ...Her şeyin iyiye doğru gitmesini sağlar... en güçlünün yaşamını sürdürmek filân... Ama mesele şu: kulüptekileri alalım. Hepsi işlerinden, aile hayatlarından memnunlar, Zenith'i ve Ticaret Odasını destekliyorlar... nüfusun bir milyona çıkmasını istiyorlar. Ama şöyle kafalarının içine bir girebilsen, göreceksin ki, doğru, üçte biri karısından, çocuklarından, evinden, arkadaşlarından, bürosundan memnun. Üçte biri biraz huzursuz ama bunu kabul etmek istemeyen cinsten. Üçte biri ise durumlarının son derece kötü olduğunun farkında. Bütün bu, 'yaşa,' 'dayan arslanım', 'kalkınıyoruz' oyunundan tiksinirler. Karılarını görünce içleri kapanır. Çoluk çocuklarının budala olduğuna inanırlar —daha doğrusu kırk, kırk beş yaşına gelince böyle düşünürler— ve işlerinden nefret ederler... Hiç düşündün mü 'sebebi bilinmeyen intiharların' neden bu kadar çok olduğunu? Neden bu kadar çok sayıda 'sağlam vatandaşın' koşa koşa savaşa gittiğini? Bunların nedeninin hep vatanseverlik olduğunu mu sanıyorsun?»

Babbitt homurdanarak, «Peki ne istiyorsun? Dünyaya eğlenmek için mi geldik? Hani ne derler, 'Çiçek bahçeleri arasında dolaşmak' için mi? İnsanlar sadece mutlu olmak için mi yaratıldılar sanıyorsun?»

«Neden öyle olmasın? Doğru, İnsanın ne amaçla yaratıldığım bilenine daha rastlamadım!»

«Canım, biliyoruz ki —hem de sadece Kutsal Kitaplarda öyle yazdığı için değil, akla da daha yatkın geldiği için— biliyoruz ki eğer insan —hoşuna gitmeyen hallerde bile— kolları sıvayıp kendisini işe vermezse, ona insan denmez. Sen neyi savunuyorsun? Şimdi meselenin esasına gelelim: Yani bir adam karısından bıktıysa, onu kapı dışarı etme, ya da kaçamak yol-

lara başvurma, hattâ kendisini öldürme hakkına sahip midir? Bunu ciddi olarak savunabilir misin?»

«Hey Allahım! İnsanın ne gibi 'hakları' var bilmiyorum! Bıkkınlığın, bezginliğin çaresi nedir, onu da bilmiyorum. Zaten bilseydim bunları bilen tek filozof ben olurdum. Ama şunu biliyorum ki hayatı sıkıcı, gereksiz bir şekilde sıkıcı bulanların sayısı bunu itiraf edenlerin sayısının en aşağı on misli. Ve şuna da inanıyorum ki bunu zaman zaman itiraf etsek altmış yıl sabırlı, iyi ve evine bağlı bir insan olarak yaşayıp, sonra da sonsuza kadar sabırlı, iyi bir ölü olarak kalmazdık, ve çok muhtemeldir ki hayatı daha eğlenceli bir şekle sokabilirdik.»

Konuşa konuşa, içinden çıkılmaz bir takım spekülasyonlara daldılar. Babbitt rahat değildi. Paul ise cüretliydi, ama neye cüret ettiğinden o da emin değildi. Zaman zaman Babbitt Paul'ün söylediği bir sözü birden kabul ediyordu. Oysa o kabul ettiği şey de o ana kadar görev fikrini ve Hıristiyanca sabır fikrini savunmak için söylediklerileriyle tamamen çelişiyordu. Ama her kabul edişinde büyük bir ferahlık duyuyordu. Sonunda şöyle dedi:

«Bana bak Paul, isyan etmeyi öğütleyen bir sürü lâf söylüyorsun, ama etmiyorsun. O neden?»

«Kimse isyan etmez. Alışkanlıklar çok güçlü. Ama, Georgie sanırım tehlikesiz bir çıkış yolu buldum... Yok, yok. Sen korkma... senin monogaminin savunucusu olduğunu biliyorum. Her şey kurallara uygun. Zaten bu işi artık bir karara bağladık gibi görünüyor, değil mi? Yalnız Zilla tabiî bu sefer de New York'ta ya da Atlantic City'de pahalıya patlayacak bir tatil tutturdu. Bol ışıklar, kaçak içkiler ve dans etmek için bir sürü sinameki kavalye... Ama her halde Babbitt'ler ve Riesling'ler Sunasquam gölüne gidecekler, değil mi? Peki seninle ben, bir bahane bulup —ne bileyim? New York'da işimiz var deyip— onlardan önce dört beş günlüğüne Maine'e gitsek dolaşsak, istediğimiz gibi puro içsek, ne bileyim kendi hayatımızı yaşasak?»

Babbitt hayran kalmıştı. «Güzel! Çok güzel bir fikir!»

On dört yıldan beri karısı olmadan tatile çıkmış değildi. Bu cüreti gösterebileceğine de ikisi de inanamazdı. Atletizm Kulübünün bir çok üyesi, yanlarına eşlerini almadan kamp yapmağa giderdi. Ama onlar kendilerini resmen ava, balıkçılığa vermiş kimselerdi. Babbitt ile Paul Riesling'in kutsal ve değişmez eğlenceleri ise golf oynamak, araba kullanmak ve bric oynamaktı. Balıkçıların ya da golfçuların alışkanlıklarını değiştirmesi, kendi kendilerine koydukları bir disiplinin dışına çıkması demekti. Bu da düzenli bir hayat yaşayan, aklı başında bütün vatandaşları hayretler içinde bırakırdı.

Babbitt kekeledi, «Gel, gidip onlara, 'Biz sizden önce yola çıkacağız!' diyelim. Hepsi bu kadar. Yapacağın şey sadece Zilla'ya şunları söylemek...»

«Zilla'ya hiç bir şey 'sadece' söylenmez. Yahu Georgie, kadın neredeyse senin kadar ahlâk meraklısı. Gidip ona gerçeği söylesem, New York'a gidip pilinçlerle buluşacağımızı sanır. Hattâ Myra bile —o Zilla gibi senin başının etini yemez— ama o bile merak ederdi. Sana, 'Seninle birlikte Maine'e *gelmemi istemiyor musun?* İstenmediğim yere ben zaten gelmem,' der sen de onu üzmemek için boyun eğerdin. Aman, boş ver. Gel bir duck-pins oynayalım.»

Bowling'in daha basit bir şekli olan duck-pins oyununu oynarlarken Paul sessizdi. Babbitt'in ciddi ciddi Bayan McGoun'a döneceğini söylediği saattan yarım saat sonra, kulübün merdivenlerinden inerken Paul içini çekti. «Dinle beni arkadaşım, sana Zilla hakkında böyle şeyler söylememeliydim.»

«Boş ver. Ferahlarsın.»

«Öyle olmasına öyle! Ama bak, bütün öğle yemeğinde törelerle, alışkanlıklarla alay etikten sonra, şimdi de sana içimi bu denli açıldığım için utanacak kadar törelere bağlıyım.»

«Paul, senin biraz sinirlerin bozulmuş. Seni bu havadan çıkartacağım. Bu işi ben ayarlayacağım. New York'da çok önemli bir işim olacak, ve —tamam, şimdi oldu— binanın damının durumu hakkında bana fikrini söylemek üzere benimle gelecek-

sin. Sonra bu iş bozulacak, bize de Main'e gitmekten başka yapacak bir şey kalmayacak. Bak Paul, ister isyan et, ister etme, benim umrumda değil. Arkadaşların beni kendilerinden biri saymaları elbette hoşuma gider, ama bana bir ihtiyacın olursa her şeyi bir kenara atar senin yanına gelirim. Tabiî sen insanın şerefini kirletecek bir şey yaparsın demiyorum ama... Bilmem anlatabiliyor muyum. Benim dilim seninki gibi dönmez. Biz... Ne ise, boşver! Bütün gün burada durup lâflayacak değiliz ya... Haydi bakalım iş başına! Eyvallah Paul... Dikkat et, kazık atmasınlar sana. Eyvallah. Yakında görüşürüz.»

ALTINCI BÖLÜM

I

O akşamüstü hiç de kötü sayılmayacak bir takım ayrıntılarla meşgul olarak Paul Riesling'i unuttu. O yokken bocalıyormuş gibi bir hal almış olan büroya dönünce Linton semtindeki dört katlı binayla ilgilenen birisini arabasıyla inşaat yerine götürdü. Müşterinin yeni çakmağa hayran olması onu son derece memnun etmişti. Bu yenilik adamın üç kere çakmağı kullanmasına ve üç keresinde de, «Şu lânet sigarayı bırakmalıyım,» diyerek, yarısı içilmiş sigaraları arabadan dışarı atmasına sebep oldu.

Çakmağın her ayrıntısını uzun uzun konuşurken, lâf döndü dolaştı elektrikli ütüye ve yatak ısıtıcılara geldi. Babbitt hâlâ buyot kullanacak kadar çağ dışı kaldığı için özür diledi ve yattığı odaya derhal bu tesisatı koyduracağını söyledi. Makineden pek anlayan bir adam olmamasına karşın bütün yeni aygıtlara karşı şairliğe kadar varan bir hayranlık duyardı. Torna makinesi olsun, karbüratör olsun, makineli tüfek olsun, kaynak makinesi olsun, her yeni makine hakkında akla yatkın bir iki söz beller ve tekrar tekrar o sözleri kullanırdı. Bu şekilde, teknikten anlayanlar arasına karışmak onun çok hoşuna giderdi.

Müşteri de onun bu makine hayranlığına katılmıştı. İnşaata geldiklerinde ikisi de iyice coşmuştu. Yapmacık şaşırmalar,

yapılması zaten önceden kararlaştırılmış şeyleri yapmağa ikna edilmek gibi diplomatça davranışlarla, plâstik kaplama damı, kalamein kapıları, iki santimlik başsız çivilerle çakılmış tabanları incelemeğe başladılar. Bütün bu davranışlar işin bir gün bir satışla sonuçlanmasını sağlayabilirdi.

Babbitt dönerken kayınpederi ve ortağı Henry T. Thompson'u mutfak dolapları yapan atelyesinden aldı. Renkli, hareketli, gürültülü bir semt olan Güney Zenith'ten geçtiler. Burada telli camlı muazzam büyük pencereleri olan yeni fabrikalar, asık suratlı üzeri ziftle lekelenmiş kırmızı tuğla duvarlı eski fabrikalar, yüksek kulelerin üzerine tünemiş su depoları, lokomotife benzeyen büyük, kırmızı kamyonlar ve bir sürü tali demiryolu üzerinde, elma, buğday, portakal yüklü trenler vardı.

Zenith Döküm Şirketinde sekreterle ilginç bir proje konusunda —Linden Lane Mezarlığı için dökme demir parmaklık projesi konusunda— görüştüler. Zeeco Motor Şirketine uğrayarak Satış Müdürü Noel Ryland ile Thompson'un alacağı Zeeco marka otomobil için yapacağı iskontonun miktarım pazarlık ettiler. Ryland da, Babbitt de Kalkınmacılar Kulübünün üyesiydiler. Kulübün bir üyesi bir başka üyesinden bir mal satın aldı mı, iskonto yaptırmazsa içi rahat etmezdi. Ama Henry Thompson homurdanıyordu: «Canları cehenneme, ben kimseye iskonto için yalvarmam!» Eski tip, sıska, kabadayı Yankee iş adamı olan Thompson ile tombul, yağdan kıl çeker gibi rahat davranan, becerikli, bilgili, tombul Babbitt arasında böyle bir fark vardı. Thompson, «Kaymeleri şu işe yatır,» dediği zaman, iyi yetişmiş bir İngilizin Amerikalıya gülmesi gibi Babbitt'de kayınpederine kıs kıs gülerdi. Kendisinin Thompson'dan büsbütün farklı bir insan olduğunun farkındaydı. Bir kolej mezunuydu, sık sık puro yerine sigara içerdi. Golf oynardı. Ve Şikago'ya gittiği zaman banyolu bir oda tutardı. Paul Riesling'e,

«Mesele şu,» demişti, «Bu herifler bugün bir adamın sahip olması gereken inceliklerden yoksunlar.»

Babbitt bu uygarlıkta da aşırıya kaçılabileceğini farketmişti. Zeeco'nun Satış Müdürü Noel Ryland Princeton mezunu bir zıpırdı. Oysa Babbitt Eyalet Üniversitesi denilen fabrikanın ürettiği ve Şehir Korosu konusunda uzun uzun mektuplar yazardı ve Kalkınmacılar Kulübünün bir üyesi olmasına rağmen, cebinde yabancı dilde küçük şiir kitapları taşıdığı bilinirdi. Bunlar aşırılığa kaçmaktı. Thompson yeniliklere kapalı olmakta, Noel Ryland bir takım saçmalıkları benimsemekte aşırılığa kaçıyorlardı. Bu iki kutbun ortasında da devleti ayakta tutan, protestan kilisesini, aile hayatını ve sağlam iş hayatını savunan Babbitt ve arkadaşlarıydı.

Kendi değeri hakkında bu yargıya vardıktan —ve Thompson'un otomobili için bir iskonto yapılmasını sağladıktan— sonra bir zafer havası içinde bürosuna döndü.

Ama Reeves İşhanının koridorlarından geçerken, «Vah zavallı Paul! Mecburum... Hay Lanet Noel Ryland! Hay lânet Charley McKelvey! Sırf benden daha çok para kazanıyorsunuz diye, kendinizi bir matah sayıyorsunuz! Ben ölsem o sizin kokmuş Birlik Kulübünüze gitmem. Ben! Nedense canım bugün işe gitmek istemiyor. Aman ne yapalım...» diye, içini çekiyordu.

II

Telefonlara cevap verdi. Saat dörtte gelen postadan çıkan yazıları okudu. Sabahki mektupları imzalattı. Tamir işi için bir kiracıyla konuştu ve Stanley Graff ile kavga etti.

Büro dışında satış işlerini yürüten genç Graff her zaman aldığı komisyonun arttırılmasını ima ederdi. Bugün gene yakın-

dı: «Eğer Heifer'a satışını başarırsam, bence bir prim alınalıyım. Neredeyse her akşam alıcı peşinden koşuyorum ve durmadan çalışıyorum.»

Babbitt sık sık karısına, «Büroda çalıştırdığın adamlara ikide bir zılgıt çekmektense, onları hoş tutmak çok daha iyidir... Böyle yaparsan onları daha çok çalıştırabilirsin,» derdi. Ama Graff'ın bu hiç beklenmedik nankörlüğü Babbitt'in canını sıkmıştı. Adama döndü ve, «Bana bak Stan, şu noktada bir açıklığa kavuşalım. Sen sanıyorsun ki bütün satış işlerini sen yapıyorsun. Nereden çıkartıyorsun bunu? Arkada bizim sermayemiz olmasaydı, elinde bizim satışa çıkardığımız mallar ve bizim bulduğumuz müşteriler olmasaydı, halin ne olurdu? Senin yaptığın iş, bizim verdiğimiz ip uçlarını takip edip satışı tamamlamak. Bunları sağladıktan sonra, holdeki hamal da satış yapar! Nişanlı olduğunu ama bütün gece alıcıların peşinden koştuğunu söylüyorsun! Peki ne yapacaktın ya? Bütün gece kızın elini tutup oturacak mıydın? Beni dinle Stan, eğer nişanlandığın kız adamsa, bütün gece kumrular gibi sarmaş dolaş oturmayıp, yuvanızı kurmak için para kazanmağa çalışıyorsun diye memnun olması gerek. Boyuna fazla mesai yapmaktan yakınan, akşamlarını adi romanlar okuyarak, ya da bir kızla aşk oyunları oynayarak geçirmek isteyen burada çalışamaz. Biz burada genç, enerjik, geleceği olan —ve uzak görüşlü— bir insan istiyoruz. Anladın mı? Senin niyetin ne? Para kazanmak ve toplumun güvenilir bir üyesi olmak mı istiyorsun, yoksa ideali olmayan, ruhsuz bir serseri mi?»

Bu uzak görüşlülük, İdeal lâfları filân Graff'ı pek yatıştırmadı. «Elbette para kazanmak istiyorum! Onun için sizden açıktan bir prim istiyorum! Bay Babbitt emin olun terbiyesizlik etmek istemem, ama söz konusu olan bu ev korkunç bir yer. Kimseye yutturamazsınız. Döşemeler çökmüş, duvarlar çatlamış.»

«Ben de sana onu söylemek istiyorum. Mesleğini seven bir satıcıyı işte böyle güç işler, bütün gücüyle çalışmaya iter. Kal-

dı ki Stan... ben de, Thompson da, primle çalışılmasına prensip olarak karşıyız. Senden memnunuz ve evlenmen için sana yardım etmek isteriz. Ama diğer çalışanlara haksızlık etmek istemeyiz. Eğer sana prim vermeye başlarsak, Penniman'ı, Laylock'ı üzmüş olmaz mıyız? Haksızlık etmemek gerek. Adamlardan birini diğerlerinden daha çok tutmak haksızlıktır. Bu büroda buna izin verilmez. Savaş sırasında satıcı bulmak güçtü diye şimdi de bulmak güçtür sanma. Artık iş arayan bir sürü akıllı, genç insan var. Senin şu işini almaya can atarlar. Üstelik de beni veya Thompsonu düşmanmış gibi görmezler.... prim olmazsa çalışmayız demezler. Doğru mu? Ha, doğru mu?»

Graff, «Aman... şey... tabiî...» dedi ve iç çekerek akıntı çağanozu gibi yan yan yürüyüp dışarı çıktı.

Babbitt genelikle çalıştırdığı adamlarla tartışmaya girmezdi. Etrafındaki insanları sevmek isterdi. Onlar onu sevmezlerse, üzülürdü. Yalnız kutsal cüzdana el uzattılar mı, korkudan ifrit kesilirdi. Ama yüksek prensiplere sahip, ağzı lâf yapan bir insan olduğundan, süslü püslü kelimeler kullanmaktan hoşlanırdı. Yalnız bugün coşmuş o kadar çok konuşmuştu ki haksızlık yapıp yapmadığı konusunda içinde bir tereddüt uyanmıştı.

«Unutmamak gerek. Artık Stan bir çocuk değil. Ona bu kadar çok yüklenmemeliydim. Ama arada sırada böyle çıkış yapmak onların menfaatına. Hoş iş değil... Acaba kızdı mı? McGoun'a ne diyor orada?»

Büroda o kadar soğuk bir hava esiyordu ki, eve dönerken her zaman duyduğu rahatlıktan eser kalmamıştı. Çalıştırdığı adamlar tarafından onaylanmamış olmak onu üzmilştü. Bir iş adamının buna her zaman ihtiyacı vardı. Genellikle eve giderken ertesi gün yapılacak çok önemli işler olduğunu, McGoun ile Bannigan'ın erken gelirlerse iyi olacağını ve kendisine gelir gelmez Conrad Lyte'i aramasını hatırlatmalarını söylemek gibi bir sürü talimat vermek onun hoşlandığı bir şeydi. Bu akşam kabahatini örtmek için uydurma bir acelecilik içinde çıktı. Ona

donuk donuk bakan adamlarından, başını daktilodan kaldırmış, gözlerini ona çevirmiş Bayan McGoun'dan, defterlerin üzerinden onu seyreden Bayan Bannigan'dan, karanlık köşedeki masasından başım çevirmiş olan Mat Penniman'dan, somurtmuş olan Stanley Graff'dan çekiniyordu... tıpkı bir yeni zenginin, uşağının meslek gereği olan ciddiyetinden çekinmesi gibi. Kahkahalarının altında ezilmek istemiyordu, kaygısız, keyifli görünebilmek çabası içinde bir şeyler geveledi, gürültülü bir samimiyet havası içinde kendisini kapıdan dışarı attı.

Ama Smith Sokağından Floral Heights'ın güzelliğini, kırmızı damları, yeşil, parlak kameryeleri, tertemiz boyalı duvarları görünce sıkıntısını unuttu.

III

Okumuş komşusu Howard Littlefield'e günün iyi geçtiğini ama gece havanın soğuyabileceğini söylemek için durdu. İçeri girdi karısına «Neredesin?» diye seslendi. Aslında nerede olduğunu öğrenmek bile istemiyordu. Adam iyi biçti mi diye çimenliği inceledi. Ted ile, karısıyla ve Howard Littlefield ile konuyu uzun uzun tartıştıktan sonra adamın bu işi iyi yapmadığı sonucuna vardı. Eğildi, karısının büyük elbise makasıyla iki yabani ot kesti. Ted'e bu işi ocağa bakan adama bırakmanın saçma olduğunu söyledi. «Senin gibi bir delikanlı evde her işi yapmalı,» dedi. Bir yandan da komşulara, oğlunun evde elini bir işe sürmemesini sağlayacak kadar zengin olduğunu duyurmanın iyi olduğunu düşünüyordu.

Yattığı odaya gitti ve her günkü gibi beden hareketleri yaptı: eller iki dakika için yana açılacak, iki dakika yukarı kaldırılacak vb. Bu arada da kendi kendine konuşuyordu: «Daha çok beden hareketi yapmak, forma girmek gerek.» Sonra gitti ve yemekten önce yakasının değiştirilmesinin gerekli olup olmadığına baktı. Anlaşılan her zamanki gibi bu sefer de gerekli değildi.

Güçlü bir kadın olan Letonya - Hırvat kırması hizmetçi yemeğin hazır olduğunu bildirmek için gongu çaldı.

Bu akşam rozbif, kızarmış patates ve yeşil fasulye çok güzel olmuştu. O günkü hava değişikliklerini, kazandığı dört yüz elli doları, öğleyin Paul Riesling ile yediği yemeği, yeni aldığı çakmağın doğruluğu ispatlanmış iyiliklerini anahatlarıyla yeterince özetledikten sonra fazla umursamayan bir halle, «Yeni bir araba almayı düşünüyorum. Gelecek yıla kadar alacağımızı sanmıyorum ama gene de belli olmaz,» dedi.

Büyük kızı Verona, «Ah, baba, eğer alacaksan kapalı al! Ne hoş olurdu! Hem kapah araba açık arabadan çok daha rahattır,» dedi.

«Onu pek bilmem. Ben seviyorum açık arabaları. Daha temiz hava alıyor insan.»

«Ted, yok canım. Hiç kapah araba kulanmadın da onun için böyle düşünüyorsun. Haydi alalım. Çok daha klas olur öyle,» dedi.

Bayan Babbitt'in konuşmaya katkısı, «Kapalı arabada elbiseler de bozulmaz,» şeklinde oldu. Verona, «Saçların da darmadağan olmaz,» diye ekledi. Ted, «Spor yapmak için çok daha elverişli,» dedi. En küçükleri Tinka'nın katkısı, «Kapah araba alalım, ne olur! Mary Ellen'in babasının arabası da öyle,» şeklinde oldu. Ted özetledi: «Canım artık bizden başka herkesin kapalı arabası var.»

Babbitt hepsini göğüsledi: «Sanırım öyle yakınacak bir haliniz yok! Zaten araba alırsam, çocuklarım milyoner çocuklarına benzesin diye almayacağım! Kaldı ki ben açık araba seviyorum. Yaz geceleri istersen üstünü kapatırsın ve temiz hava almak için dolaşabilirsin. Hem... kapalı araba çok daha pahalı.»

Ted, «Yok canım, eğer Doppelbrau'ların kapalı araba alabilecek parası varsa, herhalde biz de alabiliriz,» diye körükledi.

«Hıhh! Onun yedi bin dolarına karşılık ben yılda sekiz bin dolar kazanıyorum. Ama ben onun gibi har vurup harman savurmuyorum! Ben fiyaka için gidip avuç dolusu para sarfetmekten yana değilim. Üstelik...»

Bu şekilde uzun uzun arabaların aerodinamik şeklini, yokuş yukarı çıkma gücünü, telli lâstiklerini, kromlu çeliğini, buji sistemini, renklerini görüştüler. Daha doğrusu bu araba incelemekten çok, şövalye olmağı hayâl etmek gibi bir şeydi. Barbar yirminci yüzyılda, Zenith adlı kentte ailenin kullandığı araba, tıpkı İngiliz soyluluk rütbeleri gibi insanın toplum içindeki yerini gösterirdi. Hattâ İngiltere'de eski ailelerin yeni ortaya çıkan bira baronları, tekstil viskontları karşısındaki tutumunu düşünürseniz, bir ailenin toplum içindeki yerini arabalar o rütbelerden çok daha iyi belli etmekteydi. Kimin daha önde geldiği hiç bir zaman resmî bir şekilde saptanmamıştı. Pierce Arrow marka bir araba kullanan bir ailenin ikinci oğlunun, Buick kullanan bir ailenin birinci oğlundan daha önce mi yemeğe gitmesi gerektiğini kararlaştıracak yargı organları yoktu, ama bunların her birinin toplum içinde önemli bir insan olduğundan kimse kuşkulanamazdı. Nasıl Babbitt çocukken cumhurbaşkanı olmayı hayâl ettiyse, oğlu Ted de altı silindirli bir Packard'a sahip olmaya ve toplum içindeki otomobilli eşraf arasında belirli bir yer edinmeyi düşlerdi.

Ama Babbitt'in yeni arabadan söz etmekle aile içinde gördüğü iltifat, adamın bunu bu yıl almaya niyetli olmadığının anlaşılmasıyla yok oldu. Ted, «Yazık be! Bizim salapuryanın sanki pireleri varmış da kaşınmaktan boyaları dökülmüş bir hali var,» diyerek üzüntüsünü bildirdi. Bayan Babbitt, kuru kuru, 'İnsan babasıyla böyle konuşmaz,' demekle yetindi. Babbitt, öfkeyle, «Beyefendi, o kadar kibarsan, alma bu akşam arabayı,» dedi. Ted, «Onu demek istememiştim...» diye durumu açıkladı. Bundan sonra yemek her günkü kadar neşeli bir aile havası içinde sürüp gitti. O kadar ki sonunda Babbitt, «Canım bütün akşam burada oturacak değiliz. Kalkalım da kız masayı toplasın,» demek zorunu duydu.

Gene huzursuzlanmıştı. «Ne aile! Nasıl da böyle hemen kapışıyoruz. Bir yere gidip başımı dinlemek istiyorum... Paul... Maine... Ayağına eski bir pantolon geçir, serseri serseri dolaş, canın istediği gibi küfret.» Karısına döndük ve ihtiyatla, «New York'ta bir adamla yazışıyoruz,» dedi. «Beni bir arsa işi için görmek istiyor... Yazdan önce pek bir şey olacağı yok. Umarım Riesling'lerle birlikte Maine'e gitmeye hazırlandığımız zamana rast gelmez. Oraya birlikte gidemezsek yazık olur. Neyse, şimdiden üzülmeye değmez.»

Yemekten hemen sonra Verona, babasıyla tartışmaya zaman bırakmadan, kaçtı. Adam sadece otomatik bir şekilde, «Yahu, sen neden hiç evde oturmazsın?» diyebildi.

Ted oturma odasında bir koltuğun kenarına ilişip ders çalışmaya, geometri, Cicero ve Comus'un insanın canına okuyan metaforlarıyla boğuşmaya hazırlanıyordu.

«Anlamıyorum neden bize böyle modası geçmiş Milton'ları, Şekspir'leri, Wordsworth'leri okuttular... Canım dekorlar filân güzelse, belki Şekspir'in bir oyununu dişimi sıkar seyrederim. Ama böyle soğuk soğuk oturup bunları *okumak*... ne ho-

calar var yahu! Nasıl yapabiliyorlar bunu?»

Çorapları dikmekle meşgul olan Bayan Babbitt, «Ben de anlamam. Tabiî, gidip öğretmenlerle, profesörlerle kavga edecek değilim... Ama bence de Şekspir'de öyle pasajlar vardır ki —ben onu pek okumam ama, gençken kızlar göstermişlerdi— öyle pasajlar vardır ki pek de güzel sayılmaz. Hattâ hiç de güzel sayılmaz,» dedi.

Evening Advocate'in resimli romanlarını okumakta olan Babbitt başını öfkeyle kaldırdı. Onun edebiyatı, sanatı bunlardan, bir adamın ötekine çürük yumurta attığı, kadının kocasını terbiye etmek için oklava kullandığı resimli romanlardan oluşurdu. Her akşam, yüzünde ciddi bir ifade, ağzı açık bunları okur ve o sıra rahatsız edilmekten hiç hoşlanmazdı. Ama Şekspir konusunda kendisini bir otorite sayacak hali yoktu. Ne *Advocate - Times*'da ne *Evening Advocate*'da ne de Zenith Ticaret Odasının bültenlerinde bu konuda bir yazı okumamıştı. Bunlardan biri bir şey yazmadan bir kanaat sahibi olmayı ise çok güç buluyordu. Ama yabancısı olduğu bir alanda bocalama tehlikesine rağmen, böyle açık açık yapılan bir tartışmanın dışında da kalamazdı.

«Söyleyeyim sana Şekspir'i filân neden okutuyorlar. Çünkü koleje girmek için bunlar isteniyor. Mesele bundan ibaret. Bizim eyaletteki gibi modern bir lise sistemi içine bunları neden sokuşturduklarını ben de anlamıyorum. Ticaret İngilizcesi öğrenseydin, ya da iyi bir reklâm ya da etkili mektuplar yazmasını öğrenseydin çok daha iyi olurdu. Ama bu böyle. Bunun artık tartışılacak, konuşulacak yanı yok! Senin kötü tarafın her şeyi başkalarından farklı yapmak istemen! Eğer Hukuk Fakültesine gideceksen —ki gideceksin. Ben fırsat bulamamıştım, ama sana bu olanağı sağlayacağım— Latinceyi, İngilizceyi mümkün olduğu kadar ilerleteceksin.»

«Haydi canım! Hukuk fakültesini, hattâ liseyi bitireceğim

de ne olacak yani! Hele Koleje gitmeyi hiç istemiyorum. Başlangıçta, hayata erken atılan çocuklar kadar para kazanamayan bir sürü Hukuk mezunu var. O Shimmy Peters salağı, Columbia Üniversitesinden bilmem ne mezunu olmuş... Hani şu Latin Lisesinde öğretmenlik yapan. Her zaman 'dil bilmenin önemi' konusunda uzun uzun nutuklar atar, salak, yılda bin sekiz yüz dolar bile kazanamıyor. Seyyar satıcılar bile bu ücrete çalışmazlar. Ben biliyorum ne olmak istediğimi! Pilot olmak isterim. Ya da güzel bir garajım olsun. Veya —dün birisi anlatıyordu— Standard Oil Şirketinin Çin'e gönderdiği adamlardan olacaksın. Sana ayrı bir ev veriyor. Hiç iş yaptığın yok. Dünyayı görüyorsun... Pagodaları filân. Olmamış mektupla öğretim yoluna başvururum. Ne güzel usul o! Müdüre fiyaka yapmak isteyen salak yüzlü moruk karıya ders anlatman filân lâzım değil. Sonra istediğin konuyu çalışabilirsin. Bak, bunlara bak. Çok güzel bir kaç kursun ilânlarını kestim.»

Geometri kitabının arkasından belki elli tane reklâm çıkarttı. Hepsi de Amerikan ticaret kafasının, enerjisinin ve ileri görüşlülüğünün eğitim denilen bilime katkısı olan mektupla öğretim kurslarına aitti. Bir tanesinde düzgün kaşlı, iri çeneli, ipek çoraplı, ve iyi kalite kösele gibi saçlı bir genç resmi vardı. Bir elini pantolonunun cebine sokmuş, öbür elini, parmağını paylar gibi uzatmış olarak kaldırmış, kimi kır sakallı, kimi göbekli, kiminin saçı dökülmüş insanlardan oluşmuş bir kalabalığı büyülemişti. Resmin üzerinde eğitimi simgeleyen, ilham verici bir işaret vardı... Hayır, hayır, meşale, Minerva vb. gibi eskimiş şeyler değil... bir dizi dolar işareti. Reklamda şunlar yazılıydı:

$ $ $ $ $ $ $ $

KONUŞ — KAZAN — GÜÇLÜ OL!

Şaşırtıcı ama gerçek!

Bil bakalım geçen akşam De Luxe Restoranda kimi gördüm? Bizim Freddy Durkee'yi. Hani benim eskiden çalıştığım firmadaki canlı cenazeye benzeyen sevkiyat memuru. Adama sünepe diye takılırdık. Bir seferinde Şeften o kadar korkmuştu ki, yüzü kıpkırmızı olmuştu. Yaptığı o güzel işten dolayı bir aferin bile alamamıştı. Düşün, o De Luxe Restoranda! Ordövründen tut, tatlısına kadar bir yemek ısmarlıyor ki sorma! Bizim öğle yemeğine gitiğimiz o ahçı dükkânındaki garsonlardan utandığı gibi davranmak şöyle dursun, hepsine milyonerler gibi emirler yağdırıyordu.

Yavaşça yanına yaklaştım, ne iş yaptığını sordum. Freddy güldü. «Vay dostum!» dedi, «Herhalde ne oldu bu adama diyorsundur. Bilirim sevinirsin, şimdi aynı firmada Müdür Muaviniyim. Önümde servete ve iktidara götüren bir yol uzanıyor. Yakında on iki silindirli bir otomobil alacağım. Karım sosyeteyi parmağında çeviriyor. Çocukları en iyi okullarda okutuyorum.

«Bak anlatayım nasıl oldu. Ayağa kalkıp nasıl konuşulacağını, şikâyetlere nasıl karşılık verileceği-

SİZE

Kulübde nasıl konuşulacağım,
Şerefe kadeh kaldırınca neler söyleneceğini,
Nasıl evlenme teklif edileceğini,
Nasıl ziyafet verileceğini,
İş adamı olarak nasıl konuşulacağını,
Vokabülerinizi nasıl zenginleştirebilececeğinizi,
Güçlü bir kişilik kazanmak için ne yapılacağını,
Kafası işleyen bir adam olmanın yollarını,

İNSANLARIN EFENDİSİ olmanızı ÖĞRETECEĞİZ!

ni, patrona bir önerinde bulunmak için ne yapmak gerektiğini, bankadan kredi almak için ne yapılacağını bir kalabalığı nasıl büyüleyebileceğini öğretebileceğini iddia eden bir kurs ilânı gördüm. Ünlü hatip Waldo P. Feet tarafından hazırlanmıştı. Önce ben de kuşkulandım. Sonra yazdım (bir posta kartına adımı ve adresimi...) Denemek için... Beğenmezsem, on gün içinde iade edip paramı geri almak şartıyla kursa yazıldım. Herkesin anlayabileceği kadar basit bir dille yazılmış sekiz dersten ibaretti. Her gece bir kaç saat çalışıyordum. Sonra karımın üzerinde uygulamaya başladım. Sonra birden farkettim ki müdüre varıncaya kadar herkesle rahat konuşabiliyorum. İşimi beğenmeye başladılar ve hızla terfi ettirdiler. Tahmin et bakalım, şimdi ücret olarak ne alıyorum? Yılda 6,500 dolar! Sonra, istersem, hangi konuda konuşursam konuşayım, koskoca salonu dolduran herkesi büyüleyebiliyorum. Eski bir dostun olduğum için benden sana tavsiye arkadaşım: Derhal,

Topluluk İçinde Konuşma Sanatı adlı kitabın yazarı, psikoloji, hitabet, pratik edebiyat konularının büyük ustası, en ünlü üniversitelerden mezun, gezgin, bilgili, kitap yazarı,
Prof. W. F. PEET
Kültürünün ve etkileyiciliğinin sırlarını SİZE bir kaç derste açıklamaya hazırdır.

KESTİRMEDEN EĞİTİM YAYINLARI

Sandpit, Iowa

adresine bir kart at ve bir broşür iste. Beğenmezsen yazılmak zorunda değilsin. Ayrıca bir de renkli bir tablo gönderiyorlar.

YÜZDE ONLA MI YOKSA YÜZDE YÜZLE Mİ ÇALIŞIYORSUNUZ?

Babbitt gene cephanesiz yakalanmıştı. Bu konuda bir otorite gibi konuşacak durumda değildi. Otomobil sahibi olmak,

emlâkçılık yapmak ona dürüst bir vatandaşın mektupla öğretim konusunda ne düşünmesi gerektiğini öğretmemişlerdi. Tereddütle konuşmaya başladı:

«Bilmem... Görünüşe göre epey şey öğretiyor. Nutuk çekebilmek muhakkak ki iyi bir şey. Bazan kendimi o konuda yetenekli bulurum. Ve eminim ki ciğeri on para etmeyen o Chan Mott'un emlâkçılıktaki başarısının sırrı da söyleyecek sözü olmadığı zamanlar bile çok güzel konuşmasını bilmesinde. Sonra böyle çeşitli konularda kurslar hazırlamaları da iyi bir şey. Ama bence, okulda hitabet, İngilizce gibi konularda en iyi eğitimi alma imkânı varken, bu gibi şeylere para sarfetmek doğru değil. Hem de sizin okulunki ülkenin en büyük okul binası!»

Bayan Babbitt rahatlamıştı, «Doğru,» dedi. Ama Ted yakınmaya devam ediyordu:

«Öyle ama baba, daktilo, basketbol, dans, atelye çalışması dışında, pratik değeri olmayan bir sürü eskimiş bilgiler öğretiyorlar. Ama bu mektupla öğretim kurslarında işe yarayacak bir sürü şey öğrenebilirsin. Bak bunu dinle:

ERKEK MİSİN SEN?

Annenle, kızkardeşinle veya sevgilinle yolda yürürken birisi terbiyesizlik etse, bir lâf atsa, yanındaki kadını savunamayınca utanmaz mısın? Peki, savunabilecek misin? Sana mektupla boks yapmasını, kendini savunmayı öğretiyoruz. Bir çok kişi bize mektup yazarak, bir kaç dersten sonra kendilerinden çok daha iri, çok daha ağır rakipleri yendiklerini bildirdiler. Dersler aynanın karşısında yapılacak, para almak için el uzatmak, kurbağalama yüzmek gibi basit hareketlerle başlıyor. Farkına varmadan bilimsel bir şekilde yumruk savurduğunuzu, gardınızı kaldırdığınızı, ayaklarınızın üzerinde oynadığınızı göreceksiniz, tıpkı gerçek bir rakibin karşısındaymışsınız gibi!

«Ah! Ne isterdim bunu yapabilmeği!» Ted coşmuştu. «Dünyanın canına okurdum! Ah! Okulda daima sataşan bir çocuk

var. Onu bir yalnız kıstırabilsem...»

«Ayıp! Düşündüğü şeylere bak! Böyle şey duymamıştım!» Babbitt öfkelenmişti.

«Peki, ya annemle veya Rone ile yolda giderken, birisi bir lâf atsa, ne yaparım?»

«Sen mi? Garanti yeni bir yüz metre rekoru kırarsın!»

«Ben öyle şey yapmam. Hele birisi *benim* kızkardeşime bir lâf atsın, onun canına...»

«Bana bak genç Dempsey! Hele senin kavga ettiğini göreyim, eşek sudan gelinceye kadar döverim... hem de öyle aynanın önünde para almak için el uzatma talimleri filân yapmadan!»

Bayan Babbitt sakin bir sesle, «Ted yavrum,» dedi. «Senin bu şekilde kavgadan söz etmen hiç hoş değil.»

«Nasıl düşünüyorsunuz, yahu! Demek anne, seninle dolaşırken birisi bir lâf atsa...»

Babbitt, «Eğer herkes, bilardo salonlarına, pastahanelere, kimsenin gitmemesi gereken daha bir sürü yere gitmeyip de evde otursa, geometri dersine çalışsa, kendi işiyle meşgul olsa, kimse kimseye lâf atmaz.»

«Ammınma yaptın baba! Ben EĞER atarlarsa diyorum!»

Bayan Babbitt tatlı tatlı lâfa karıştı: «Atarlarsa atarlar. Bunun üzerinde durmak onlara iltifat etmek olur. Zaten hiç kimse lâf atmaz. Hani kadının peşine takılmışlar, lâf atmışlar gibi şeyler işitirsin. Onların hepsi yalan. Hiç birine inanmıyorum. Ya da kadın suçlu. Bazı kadınlar insana öyle bir bakıyor ki! Emin ol bana hiç kimse lâf atmış, sataşmış değildir...»

«Aman canım sen de! Ben diyorum ki tut ki birisi lâf attı! Tut ki! Sen bir şey tasavvur edemez misin?»

«Elbette tasavvur edebilirim! Şuna bak ne soruyor?»

«Elbette annen bir şey tasavvur etmek, farzetmek isterse, eder. Bu evin içinde bunu bir tek sen mi yapabilirsin, sanıyorsun? Ama tasavvur etmekle, farzetmekle adam olunmaz. Gerçeklerin üzerinde düşünmek varken, farzet...»

«Beni dinle baba! Diyelim ki... diyelim ki bürodasın. Rakibin olan komisyoncu...»

«Emlâkçı!»

«... nefret ettiğin bir emlâkçı içeri girdi.»

«Ben hiç bir emlâkçıdan nefret etmem.»

«Diyelim ki bundan nefret ediyorsun!»

«Bak benim hiç niyetim yok, böyle 'diyelim,' filân diyerek düşünmeye! Benim mesleğimde rakiplerinden nefret edebilecek kadar alçalan kimseler vardır, ama eğer her zaman sinemaya gideceğine ve dansözler gibi rujlar filân sürmüş, etekleri dizlerine kadar kısalmış bir takım salak kızlarla düşüp kalkacağına, biraz daha yaşlı olsaydın ve işten anlasaydın işte o zaman benim Zenith'teki emlâkçiler çevresinde birbirimizden en iyi şekilde söz etmeyi, bir kardeşlik ve işbirliği havası estirmeyi savunduğumu ve hiç bir emlâkçiden, hattâ o namussuz, üç kâğıtçı sosyete emlâkçısı Cecil Rountree'den bile nefret edemeyeceğimi, etmeyi düşünemeyeceğimi anlardın!»

«Ama...»

«Aması filân yok! Ama eğer birisini döveceksem, benim öyle aynanın karşısında yüzme talimleri filân yapmaya ihtiyacım yok. Birisi sana hakaret ederse, etrafında dans eder gibi dönmeyi mi düşünüyorsun? Bir tane patlatırsın (daha doğrusu ben benim oğlumun böyle yapmasını umut ederim,) sonra üzerini silkeler işine bakarsın! Anladın mı? Başka yapacak bir şey yok! Öyle boks dersi filân alacak da değilsin!»

«Anladım ama... Ben yalnızca okulda öğrettikleri modası geçmiş bilgilere oranla, kaç çeşit şey öğrettiklerini anlatmak istemiştim.»

«Ama ben okulda da beden eğitimi derslerinde boks öğrettiklerini sanıyordum.»

«O büsbütün başka. Seni iri yarı bir adamın karşısına dikiyorlar, sen daha bir şey öğreninceye kadar, karşındaki senin tozunu silkerek eğleniyor. Ama neyse, şimdi sen şunlara bak!»

Bunlar çok insancıl reklamlardı! Bir tanesi insanı coşturacak şu başlığı taşıyordu: «Para! Para!! Para!!!» Bir başkasında, «Bay P.R. bize daha önce bir berber dükkânında haftada on sekiz dolar alırken, kursumuzu bitirdikten sonra, Osteo-vitalic olarak 5,000 dolar kıvırdığını yazıyor,» yazılıydı. Bir üçüncüsünde, «Bayan J. L.'nin daha önceleri bir mağazada paket yapma işinde çalışırken, şimdi Hindu Sistemi Nefes Alma ve Beyin Kontrolü öğreterek günde on dolar kazandığı» bildiriliyordu.

Ted çeşitli dergi ve kitaplardan elli altmış ilân toplamıştı. Bu hayırsever firmalardan bir tanesi, «Köşeye atılıp kalmayın,» diyordu. «Hem daha popüler olun, hem de daha çok para kazanın. Çalgı çalarak, şarkı söyleyerek sosyeteye katılın! Yeni bulunan Müzik Öğretim Sisteminin gizli ilkeleri sayesinde herkes —kadın, erkek, çocuk,— fazla yorulmadan, özel eğitime ihtiyaç göstermeden, saatlarca çalışmadan parasını, enerjisini, vaktini sokağa atmadan notayla piyano, banjo, klarinet, saksafon, keman veya bateri çalmasını ve şarkı söylemesini öğrenebilir!»

Bir başkası insanı umutlandırıcı, «Parmak izi uzmanları aranıyor... Ücret yüksektir!» Başlığı altında, «SİZ, atılgan gençler, işte aradığınız MESLEK budur. Bu işte Para, hem de ÇOK PARA var! Hem de faal beyninizin, serüven seven ruhunuzun istediği gibi sürekli değişik yerlerde çalışacaksınız, ilginç işlere gireceksiniz. Esrarlı olayları, şaşırtıcı cinayetleri çözen adamın siz olduğunu düşününüz. Bu güzel meslek size önemli kimselerle eşit koşullar içinde karşılaşmak ve sık sık uzak ülkelere —hem de masrafı başkaları tarafından ödenerek gitmek olanağı verecektir. EĞİTİM GEREKTİRMEZ.»

Ted bağırdı, «Eyy! En güzeli bu! Bol bol seyahat edip ünlü bir namussuzu enselemek ne hoş olur, değil mi?»

«Pek gözüm tutmadı. İnsanın başı da belâya girebilir. Ama o müzik kursu iyi olabilir. Eğer etkinlik - uzmanları, fabrikalardaki imalât sürecinde yaptıkları gibi, bu işi ele alırlarsa in-

sanın saatlarca çalışmadan bir müzik âleti çalmasını öğretecek bir sistem geliştirmemeleri için bir neden yok.» Babbitt'in aklı yatmıştı bu işe. Sonra ailenin iki erkeğinin birbirini anlaması da onun hoşuna gitmişti.

Küçük hikâyeler yazmayı, belleği güçlendirmeyi, sinema artisti olmayı, ruh güçlülüğü kazanmayı, bankacılığı, İspanyolcayı, mühendisliği, tavuk yetiştirmeği, kimyagerliği öğreten ve posta kutusu ile çalışan bu üniversitelerin reklâmlarını dinledi.

«Vay, vay, vay!» Babbitt hayranlığını gösterecek iyi bir söz arıyordu. «Ağzım açık kaldı! Bu mektupla öğretim işinin, emlâkçılığı solda sıfır bırakan kârlı bir iş haline geldiğini biliyordum... ama bayağı bir endüstri haline geldiğinin farkında değildim! Bakkallık ve sinema endüstrisi seviyesine gelmiş olmalı. Her zaman öyle düşünürdüm zaten: bir gün akıllı biri çıkacak ve bu eğitim işini kitap farelerinin ve beceriksiz kuramcıların elinden alacak. Bu kursların bir çoğunun seni ne denli ilgilendireceğini anlıyorum. Kulüpteki arkadaşlara buna dikkat etmişler mi soracağım... Ama aynı zamanda reklâmcıların, yani bazı reklâmcıların nasıl abarttıklarını da bilirsin, Ted. İnsana bu kurslarla, iddia ettikleri kadar çabuk bilgi verebilirler mi, bilmiyorum.»

«Oooo tabiî baba, tabiî!» Ted büyükleri tarafından olgun bir insan gibi dinlenmiş olmaktan çok hoşlanmıştı. Babbitt ona iltifat yağdırıyordu.

«Bu kursların eğitim sistemini nasıl etkileyebileceğini gözünün önüne getiriyorum. Tabiî bunu herkesin içinde söyleyemem... Benim gibi Eyalet Üniversitesinden mezun olmuş bir insanın kendi okulunu övmesi onun görevidir. Ama gerçekten de üniversitelerde edebiyat, Fransızca gibi insana on para getirmeyecek şeyler öğretmek için boşuna vakit kaybediliyor. Bel-

ki de bu mektupla öğretim kursları Amerika'nın en büyük buluşudur.

«İnsanların çoğunun en kötü yanı son derece maddî olmaları. Amerika'nın büyüklüğünün manevî yanım, düşünsel yanını anlamıyorlar. Hep telefon, uçak, radyo —ki çok önemli bir buluştur— gibi makinelerin icadım düşünüyorlar. Sanıyorlar ki bizim işimiz bu gibi makineleri geliştirmek. Ama gerçek bir düşünür için etkinlik, Rotaricilik, İçki Yasağı ve Demokrasi gibi manevî akımlar bizim en büyük, en önemli servetimizdir. Belki de bu evde— eğitim ilkesi de bunlardan biridir. Diyorum sana Ted, Uzak Görüşlü olmalıyız...»

«Bence bu mektupla öğretim kursları çok kötü!»

Filozofun ağzı açık kalmıştı. Bu sözlerle aralarındaki manevî ahengi bozan Bayan Babbitt'ti. Oysa Bayan Babbitt'in en iyi yanı da, onu gözü bir şeyi görmeyen bir evsahibesi haline getiren ziyafetler dışında, ev işlerini görmekle yetinmesi ve erkeklerin ne düşündüğüyle ilgilenmemesiydi. İddialı bir şekilde konuşmasını sürdürdü.

«Rezalet bu. Gençleri kandırıyorlar, onlar da bir şey öğrendiklerini sanıyorlar. Kimse de çıkıp... Siz ikiniz çabuk öğrenirsiniz, ama ben, ben her zaman çok yavaş öğrenirim. Gene de...»

Babbitt onun icabına baktı: «Saçma... İnsan evde de aynı şeyleri öğrenebilir. Adam babasının güç belâ kazanılmış parasını israf ederek, Harvard'ın yatakhanelerinde, etrafı tablolarla, silâh koleksiyonlarıyla filânla çevrili, güzel bir koltuğa kurulup oturmuş diye onun daha çok bilgi edindiğini iddia etmiyorsun herhalde! Sana söylüyorum... Ben üniversiteye gittim, *biliyorum!* Ama bir itirazım kabul ederim... Bir sürü insanı berber dükkânlarından, fabrikalardan çıkartıp, bir meslek sahibi yapmayı bende kabul etmem. Zaten her meslekte gereğinden fazla insan birikmiş. O adamlar işi bırakıp da eğitim görürlerse nereden işçi bulacağız?»

Ted arkaya yaslanmış, kimsenin itirazı olmadan bir sigara tüttürüyordu. Şu sırada o da, tıpkı bir Paul Riesling ya da Dr. Howard Littlefield'miş gibi Babbitt'lerin evindeki yüksek görüşmelere katılıyordu. Amacını dolaylı bir şekilde anlatmaya çalıştı:

«Ne dersin baba? Sözgelimi Çin'e ya da orası gibi esrarlı bir ülkeye gitsem ve mektupla mühendislik öğrensem?»

«Olmaz oğlum! Nedenini de söyleyeyim. Üniversite mezunu olduğunu söylemenin çok hoş bir şey olduğunu öğrendim. Sözgelimi senin kim olduğunu bilmeyen, seni türedi bir iş adamı sanan bir müşteri bol keseden ekonomiden, edebiyattan, dış ticaret durumundan söz ediyor, palavralar savuruyorsa, onu susturmak için sadece, 'Ben üniversitedeyken —sosyoloji mezunuyum tabiî,' diye başlarsın. Emin ol hemen halleri değişiyor! Ama 'Filânca Mektupla Öğretim kursunu bitirdim' demek aynı şey değil. Bilirsin, babam akıllı adamdı, ama klası yoktu. Üniversiteyi bitirmek için imanım gevredi. Deydi doğrusu. Kulüplerde filân, Zenith'in en efendi insanlarıyla düşüp kalkmak... Ve senin de bu efendilerin dışında kalmanı istemem. Sıradan halk gibi onların da kanları kırmızı, ama onlar kişilik sahibi, güç sahibi. Eğer böyle bir şey yapmış olsaydın, üzülürdüm doğrusu, arkadaşım!»

«Biliyorum baba! Tabiî! Haklısın! Peki, dişimi sıkacağım! Heyyy... Eyvah... Koro provalarına götüreceğim o kızları unuttum. Ben kaçıyorum!»

«Ama ev ödevlerini bitirmedin!»

«Yarın ilk iş onları yaparım!»

«Ama...»

Son altmış gün içinde altı kere, «Hayır efendim. Yarına değil, hemen şimdi yapacaksın,» diye gürlemişti. Ama bu akşam, «Öyleyse, bari acele et,» diyebildi. Yüzündeki gülümseme de ancak Paul Riesling'e ayırdığı gülümsemelerdendi.

IV

Bayan Babbitt'e, «Ted iyi çocuk,» dedi.

«Öyle, öyle.»

«Bu götüreceği kızlar kim? Namuslu, iyi kızlar ını?»

«Bilmem. Ted artık bana bir şey söylemiyor. Ne oldu bu yeni kuşak çocuklara. Ben anneme, babama her şeyi söylemek zorundaydım. Bu çocuklar bir şey söylemiyor. Ne oldu bu yeni kuşak çocuklara, her türlü kontroldan uzaklar.»

«Umarım iyi kızlardır. Tabiî, Ted artık çocuk değil, ama başının belâya girmesini istemem.»

«George, acaba onu bir kenara çeksen ve... 'başının girebileceği belâları' anlatsan!» Kadının yüzü kızarmıştı.

«Bilmem ki! Ben durup dururken çocuğun aklına 'Belâları' sokmamak daha iyi diye düşünüyorum. Zaten yeterince şeytanlık aklına gelmiştir onun. Ama acaba... Güç bir sorun... Acaba Littlefield bu konuda ne düşünür?»

«Tabiî babam aynı fikirde. Bütün bu uyarmalar, bilmem neler... doğru değil, diyor.»

«Öyle mi düşünüyor? Eğer baban öyle düşünüyorsa... yani ahlâk konusunda... Yoksa onun dışında moruk yamandır...»

«Ne? Babam hakkında nasıl konuşuyorsun?»

«İş konusunda üzerine yoktur, ama yüksek konularda, eğitim konusunda fikir yürütmeye başladı mı, o ne söylüyorsa, ben tam aksini benimsiyorum. Beni çok kafalı bir adam diye kabul etmeyebilirsin, ama inan bana, Henry Thompson ile kıyaslarsan, ben Üniversite rektörü sayılırım! Tamam, tamam, şimdi oldu. «Ted'i bir kenara çekip, neden ahlâklı bir hayat yaşadığımı anlatacağım.»

«Ya! Öyle mi? Ne vakit söyleyeceksin bakalım?»

«Ne vakit mi? Ne vakit mi? Vakitle, beni kıstırmaya çalışmanın anlamı var mı? Kadınların kötülüğü bu. Bunun için

iş adamı olamıyorlar. Diplomasi bilmiyorlar. Ne vakit uygun bir ortam bulursam, yani öyle tuhaf gelmeyeceğinden emin olursam, o zaman oğlumla arkadaşça konuşacağım ve... ve... Yukarıda öyle bağıran Tinka mı? Çoktan uyuması gerekirdi.»

Oturma odasını geçti, güneşlenme odasına, etrafı camlarla çevrili, hasır sandalyalı, sallanan koltuklu odaya, Pazar günleri, akşamüstleri boş zamanlarını geçirdikleri odaya gelip ayakta durdu. Dışarıda, yalnız Doppelbrau'ların evindeki ışık ve Babbitt'in çok sevdiği karaağaç, nisan gecesinin karanlığını bozuyordu.

«Çocukla konuştuğum iyi oldu. Şimdi bu sabahki gibi rahatsız hissetmiyorum kendimi. Ve de huzursuz. Ama, satmışım anasım, Paul ile Maine'de bir kaç gün geçireceğim!... Ne anasının gözü o Zilla!... Ama... Ted'in kusuru yok... Hattâ bütün aile kusursuz. İşler de fena değil. Herkes böyle dört yüz elli dolar, neredeyse bin doların yarısını kolay kazanmaz. Belki de işin esasına bakarsan, herkes gibi ben de kusurluyum. Öyle sinirlenmemeliydim. Büyük babam gibi ben de batıya doğru giden akıncılardan olsaydım... Ama o zaman da böyle evim olmazdı... Ne bileyim ben... içinden çıkamıyorum ki!»

Acı acı Paul Riesling'i, birlikte geçirdikleri gençlik yıllarını tanıdıkları kızları düşündü.

Babbitt yirmi dört yıl önce Eyalet Üniversitesini bitirdiğinde avukat olmayı düşünüyordu. Kolejde başarılı bir tartışmacıydı. Kendisini hatip sayıyordu. Eyalet valisi olduğunu düşünüyordu. Hukuk okurken, emlâkçı yanında satıcı olarak çalışıyordu. Para biriktiriyor, bir pansiyonda oturuyor, akşam yemeği olarak suda pişmiş yumurta ve kıyma yiyordu. (Gelecek ay, ya da gelecek yıl Avrupa'ya keman öğrenmeye gideceği muhakkak olan) Paul Riesling, gülüp oynayan ve tombul parmağını oynatarak erkekleri peşine takan Zilla Colbeck'in ağına düşünceye kadar onun tek barınağıydı.

O zamanlar Babbitt'in geceleri boş geçerdi. Sonra tesellisini Paul'ün akrabası olan, zayıf ve tatlı Myra Thompson'da

buldu. Bu genç kız yeteneğini, ihtiraslı Babbitt'in bir gün vali olacağını kabul etmekle gösterdi. Zillâ'nın Babbitt'i köylü saymasına karşılık, Myra öfkeyle onun — 1897 yılında yüz beş yıllık, iki yüz bin nüfuslu, bütün eyaletin gözdesi — koca Zenith kentindeki züppelerden çok daha iyi bir asker olabileceğini söylüyordu. Catawba'lı George Babbitt de Zenith'de doğmak mutluluğuna eren bir kızla tanışmış olmakla övünüyordu.

Aralarında aşk diye bir şey söz konusu değildi. Babbitt biliyordu ki eğer hukuk okuyacaksa, daha uzun yıllar evlenemezdi. Myra da gerçekten iyi bir kızdı. Evlenmeyecekse hiç kimse onu öpemez, onun hakkında 'o biçim' şeyler düşünemezdi. Ama güvenilir bir arkadaştı. Paten yapmaya, yürüyüş yapmaya her zaman hazırdı. Babbitt'in yapacağı şeylere, Zalim Zenginlerin karşısında ezilen yoksullara ait nutuklarını dinlemek onu her zaman memnun ederdi. Bunlar Babbitt'in toplantılarda, yaygın olan düşüncelerdeki yanılgıları düzeltmek için yaptığı konuşmalardı.

Babbitt yorgun olduğu ve iradesinin biraz da gevşediği bir akşam kızı ağlarken gördü. Zilla'nın verdiği bir partiye çağırılmamıştı. Nasıl olduysa başını adamın omuzuna koymuştu ve o da kızın göz yaşlarını öpüyordu ...Kız birden başını kaldırdı, «Nişanlandığımıza göre hemen mi evleneceğiz, yoksa bir süre bekleyecek miyiz?» diye sordu.

Babbitt nişanlandıklarını bildiren ilk belirtiyi böyle farketmişti. Korkudan bu esmer, yumuşak kadına karşı duyduğu sevgi birden yok olmuştu, ama onun güvenini kötüye kullanmak da istemezdi. Onun için beklemek filân gibi bir şeyler mırıldandı ve kaçtı. Bir saat kadar, kıza bir yanlışlık olduğunu anlatmanın çarelerini arayarak dolaşıp durdu. Daha sonra da sık sık bunu söyleyecek gibi oldu, ama kollarının arasında bir kızın olması hoş bir şeydi. Artık onu sevmediğini söylemesi gittikçe daha güçleşiyordu. Kendisinin bu konuda bir kuşkusu yoktu. Evlenmeden önceki gece bir felâketti, evleneceği sabah ise kaçıp kurtulmak arzusu ile tutuşuyordu.

Kadın ona, İyi Eş derler ya, işte öyle olmuştu. Sadıktı, çalışkandı ve seyrek de olsa neşeliydi. İyice sıkı fıkı oldukları sırada ilişkileri hafif bir tiksinme şeklinde başlamış, gerçek bir tutkuya doğru gelişme gösterirken, sonunda bıkkınlıkla boyun eğmek gibi bir nitelik almıştı. Ama Myra sadece o adam için, çocukları için yaşıyordu, Babbitt'in hukuktan vazgeçip satılık emlâkin listesini çıkarmak gibi sıkıcı bir işte çalışmaya başlamasına kendisi ne kadar üzülmüşse kadın da o kadar üzülmüştü.

Babbitt güneşlenme odasının karanlığında durmuş, «Zavallı kadın,» diye düşünüyordu. «O da benden daha mutlu olmadı. Ah, keşki hukuku, politikayı denemiş olsaydım. Ne yapabileceğimi görebilseydim... Ama, kim bilir, belki de böyle yapmakla daha çok para kazandım.»

Oturma odasına yeniden döndü. Bir yere yerleşmeden önce karısının saçlarını okşayıp düzeltti. Kadın başını kaldırıp, mutlu ama biraz şaşkın bir ifadeyle baktı.

YEDİNCİ BÖLÜM

I

Adam *American Magazine* adlı derginin son sayısını büyük bir ciddiyetle okuyup bitirdi. Kadın da tamir ettiği çorabı bırakıp, kadınlar için çıkan bir dergideki iç çamaşırı modellerine hayran hayran bakıp, iç çekmişti. Oda son derece sessizdi.

Bu Floral Heights standardlarına iyice uyan bir odaydı. Gri duvarlar beyaz emaye boyalı çamlarla panolara bölünmüştü. Odada Babbitt'lerin daha önceki evlerinden kalma fazlaca oymalı iki sallanır koltuk vardı. Ama öbürleri yepyeni, içine gömülen cinsten, sarı çizgili mavi bir kumaş kaplı, rahat koltuklardı. Şöminenin karşısında mavi kadife kaplı bir kanape, onun arkasında da kiraz ağacından bir masa ve sarı ipek abajurlu uzun bir lamba vardı. (Floral Heights'da her üç evden ikisinde şöminenin karşısında bir kanape, gerçek ya da taklit, maun bir masa ve sarı ya da pembe ipek bir abajuru olan uzun veya masa üzerine konulacak bir lamba bulunurdu.)

Masasının üzerinde simli bir Çin kumaşı, dört dergi, gümüş bir sigara kutusu ve üç 'hediyelik kitap' vardı. Bu kitaplar İngiliz sanatçıları tarafından resimlendirilmiş peri masallarının pahalı baskılarıydı. Tinka'mn dışında Babbitt'lerden hiç biri henüz bunları okumamıştı.

Ön pencerelerin yanında köşede büyük bir gramofon vardı. (Floral Heights'daki her dokuz evden sekizinde böyle büyük bir gramofon vardır.)

Gri panoların her birinin tam ortasında bulunan tablolardan bir tanesi bir İngiliz av resminin siyah, kırmızı röprodüksiyonuydu. Onun altında ahlâkî olup olmadığı konusunda Babbitt'in her zaman kuşku duyduğu Fransızca bir şeyler yazılı bir yatak odası tablosunun soluk bir röprodüksiyonu ve Sömürge devrine ait bir odamn 'elle boyanmış' bir fotoğrafı vardı. Fotoğrafta yerde bir keçe, kumaş dokuyan bir kız, şöminenin önünde yatan bir kedi görünüyordu. (Floral Heights'da her yirmi evden on dokuzunda ya bir av resmi, ya bir *Madame Fait la Toilette* tablosu, ya da New England'daki bir evin veya Rocky Mountain'ın bir fotoğrafı veya bunların hepsi birden bulunurdu.)

Konfor bakımından Babbitt'in otomobili, babasının külüstür arabasından ne kadar üstünse, bu oda da Babbitt'in çocukluğundaki oturma odasından o derece üstündü. Odada ilginç bir şey yoktu ama, insanı rahatsız eden bir şey de yoktu. Bütün haliyle yapmacık bir tertiplilik ve soğukluk vardı. Şömine kül kalıntılarıyla, isli tuğlalarla yumuşatılmamıştı. Şöminenin pirinçten yapılan kısmı pırıl pırıl parlatılmıştı. Yanan kütüklerin altına koymaya yarayan metal destekler mağazadaki örnekler gibi, temiz cansız ticarî mallara benziyorlardı.

Duvarın önünde bir piyano ve yanında bir başka lamba vardı. Ama bunu yalnız Tinka kullanırdı. Gramofonun derli topluluğu bunlara meydan okur gibiydi. Ellerindeki caz plakları koleksiyonu Babbitt'lere varlıklı, kültürlü oldukları hissini veriyordu. Oysa müzik konusunda bildikleri tek şey gramofonun bambu iğnesini düzeltmekten ibaretti. Masadaki kitapların üzerinde tek bir leke yoktu ve hepsi birbirine tam paralel olacak şekilde konulmuştu. Halının hiç bir köşesi kıvrılmamıştı. Ortalıkta hockey sopası, yırtık bir resimli kitap, eski bir şapka, sokulgan fakat her yeri karıştıran bir köpek yoktu.

II

Babbitt evdeyken kendini vere vere okuyamazdı. Büroda dikkatini yeterince toplayabilirdi. Ama burada ayak ayak üstüne atar fakat kıpırdanıp dururdu. Okuduğu hikâye ilginçse en iyi, yani en komik pasajlarını karısına okurdu. Kitap onun dikkatini çekecek kadar güçlü değilse, öksürür, ayak bileğini, sağ kulağını kaşır, sol elini yeleğinin cebine sokar, madeni paraları şakırdatır, zincirinin ucuna bağlı olan puro keseceği ve anahtarları çevirir, esner, burnunu oğuşturur, gidip yapacak işler bulurdu. Terliklerini - ortaçağ ayakkabıları şeklindeki, samur rengi terliklerini giymek üzere yukarı çıktı. Bodrum kattaki dolapta duran bir fıçıdan bir elma aldı.

On dört saattan beri ilk kez Bayan Babbitt'i uyardı: «Her gün bir elma, doktoru eve sokma!»

«Doğru.»

«Barsakların düzenli bir şekilde işlemesi için doğanın verdiği en iyi ilâç elmadır.»

«Evet, elma...»

«Kadınların da anlamadığı bu işte. Dışarı çıkma alışkanlıklarım bir düzene sokmak!»

«Ama ben...»

«Sen her zaman yemekler arasında bir şeyler atıştırırsın.»

«George!» Okuduğu kitabı bırakıp başını kaldırdı. «Bugün, söylediğin gibi, öğleyin hafif bir yemekle mi geçiştirdin? Ben öyle yaptım!»

Bu kötü ve sebebsiz yere yapılan saldırı Babbitt'i şaşırtmıştı. «Belki pek hafif bir yemek sayılmaz. Paul ile birlikteydik. Pehrizime dikkat etmeye pek fırsat bulamadım. Yok canım, pek öyle keyifli keyifli gülümseme! Ne yemek yediğimize ben göz kulak olmasaydım, dikkat etmeseydim... Bu ailede

sabah kahvaltılarında yulaf ezmesi yemenin değerini takdir eden bir tek benim. Ben...»

Kadın kitabına eğildi. Babbitt elmayı büyük bir özenle dilim dilim kesiyor, ağzına atıyordu. Bir yandan da konuşuyordu.

«Ama ben bir şey yaptım: Tütünü azalttım. Bugün büroda Graff ile biraz atıştım. Fazla laubali olmaya başladı. Ben sabırlı adamımdır ama zaman zaman otoritemi göstermek zorundayım. Epeyi haşladım. 'Stan' dedim... Neyse anladı lâfı nereye getirdiğimi...»

«Tuhaf bir hava. İnsana huzursuzluk veriyor.»

«Ehhh...» Dünyanın en uykulu sesi: esneme. Bayan Babbitt de esnedi. Adam konuşmasını sürdürürken o başını kaldırmış, memnun memnun Babbitt'e bakıyordu. «Yatsak?... Ne Rone'un, ne de Ted'in erken geleceğini sanıyorum. Evet, tuhaf bir gündü. Tabiî o kadar sıcak değildi, ama... Yahu canım bir... Bir gün otomobille uzun bir yolculuk yapacağım.»

Kadın esneyerek, «Doğru, ikimizin de buna ihtiyacı var.»

Kadının kendisiyle gelmesini hiç istemediğini daha iyi hissetti ve başını öteye çevirdi. Kapıları kilitleyip, pencereleri kontrol etti, kalorifer regülâtörünü sabahleyin otomatik olarak açılacak şekilde ayarladı. Hafifçe iç çekti. İçinde onu ürküten, korkutan bir yalnızlık duygusu vardı. O kadar dalgındı ki hangi pencereleri kontrol ettiğini hatırlayamadı bile. Karanlıkta görünmeyen koltuklara çarpmamak için dikkatle yürüyerek hepsini yeniden kontrol etti. Gizli bir isyanı müjdeleyen bu büyük ve tehlikeli günün sonunda merdivenleri çıkarken attığı her adım daha da büyük bir gürültü çıkartıyordu.

III

Sabahları kahvaltıdan önce yeniden eskisi gibi köy çocuğu halini alırdı. Traş olmak, yıkanmak ve bir gün önce giydiği

gömleğin, bir gün daha idare edip etmeyeceğini kestirmek gibi karmaşık kent adetlerini yerine getirmeyi canı hiç istemezdi. Bir yere çıkmadıkları, evde kaldıkları akşamlar erken yatar ve bu işleri de yatmadan önce yapardı. Sıcak su dolu bir banyonun içine oturup traş olmak onun en büyük lüksüydü. Bu akşam bir bakan olsaydı onu, gözlükleri gittiği için önemini yitirmiş, göğsüne kadar suya çömelmiş, bir makineyle çimleri biçer gibi yanağındaki sabun köpüklerini kazıyan, elindeki kaygan sabun suyun içine kaçınca, üzgün fakat gururlu bir halle sabunu yeniden ele geçirmeye çalışan, tombul, pembe, kelleşmiş bir adam olarak görürdü.

Sıcak suyun tatlı tatlı okşayışı onu hayâl âlemine itmişti. Işık banyonun içine çarpıyor ve suda zarif çizgiler meydana getiriyordu. Ve saydam su titredikçe bu çukur porselenin içindeki çizgiler kayboluyordu. Babbitt banyonun dibinin parlaklığıyla kontrast teşkil eden bacaklarındaki kıllara takılmış ve garip bir cengel yosununa benzeyen hava kabarcıklarını seyretti. Suyu eliyle okşadı. Yansıyan ışıklar kıvrıldı, kaynaştı ve etrafa dağıldı. Bir çocuk gibi keyifliydi. Oynuyordu. Tombul bacaklarından birini eliyle bileklerine kadar sıvadı.

Borulardan birinden su damlıyor ve tıp tıpı tıp tıpı tıp diye şen bir şarkıya benzeyen sesler çıkartıyordu. Bu onu daha da keyiflendirmişti. Sağlam banyoya, nikel musluklara, fayans kaplı duvarlara baktı ve bütün bu görkemli şeylerin sahibi olduğu için gurur duydu.

Coşmuştu ve banyodaki eşyalarla konuşuyordu. Kaypak sabuna, «Gel buraya! Yeterince yaramazlık ettin!» diyordu. İstediği gibi kullanamadığı tırnak fırçasına, «Demek yapmayacaksın ha! Öyle bir yaparsın ki!» diye çıkışıyordu. Sabunlandı, su döküldü. Gayet büyük bir özenle kendi kendisine masaj yaptı. Kullandığı bornuzda bir delik gözüne çarptı. Parmağını düşünceli düşünceli deliğe soktu. Sonra da ciddi ve sağlam bir vatandaş tavrıyla yatak odasına yürüdü.

Temiz bir yakalık çıkartıp da bunun ön tarafının biraz örselenmiş olduğunu hayret nidaları içinde farkettikten sonra yırtıp atmasında, kalabalık trafikte araba sürmeye benzeyen bir cüretlilik ve melodram vardı.

En önemli şey yatmaya hazırlanma ve içinde yatağının bulunduğu etrafı camla çevrili yatakodası balkonuydu.

Etrafı camla çevrili bir balkonda yatmaktan temiz hava sağladığı için mi, yoksa herkes tarafından kabul edilen bir şey olduğu için mi hoşlandığı bilinemezdi.

O nasıl Elk Derneğinin ve Kalkınmacılar Kulübünün üyesiyse ve ticaret Odasına kayıtlıysa, nasıl Presbiteryen Kilisesinin papazları onun dinsel inançlarının her birini ayrı ayrı belirlemişlerse ve nasıl Waşington'da Cumhuriyetçi Partiyi kontrolü altında bulunduran senatörler içi sigara dumanı dolu bir odada onun silâhsızlanma, gümrük tarifesi ve Almanya gibi konularda ne düşüneceğini saptıyorlarsa, Ulusal çapta yapılan her türlü reklâm da onun hayatının dış yüzünü ve Babbitt'in kişilik sandığı yanını saptıyorlardı. Reklâmı yapılan bu mallar, yani diş macunları, çoraplar, otomobil lâstikleri, fotoğraf makineleri, şofbenler birer yücelik simgesi ve kanıtıydı. Bunlar önceleri simgeydiler ama sonra neşenin, mutluluğun, bilgeliğin ta kendisi oldular.

Reklâmı yapılan bu parasal ve toplumsal başarı simgelerinden hiçbiri etrafı camla kapalı bir yatakodası balkonu ve altındaki güneşlenme odası kadar anlamlı değildiler.

Yatmaya hazırlanmak karmaşık ama hiç değişmeyen bir alışkanlıktı. Battaniyeler portatif karyolanın ucunda iyice içeri sokulacaktı. (Ve tabiî, bu işi neden hizmetçinin yapmadığı Bayan Babbitt ile görüşülecekti.) Yerdeki keçe sabahleyin kalktığı zaman ayağına gelecek şekilde düzeltilecekti. Çalar saat kurulacaktı. Sıcak su buyotu doldurulup, ayak ucundan tam almış santim içeriye yerleştirilecekti.

Kararlılığı sayesinde bu muazzam işlerin hakkından gelmişti. Her safhası teker teker Bayan Babbitt'e duyuruluyor ve

derhal yeni bir başarıya doğru yol alınıyordu. Nihayet kaşlarını çatmaya son verdi. «İyi geceler!» dediğinde sesinde bir başka erkeklik vardı. Ama daha yüreklilik gerekiyordu. Tam uyuyacağı sırada Doppelbrau'ların arabası eve gelmişti. Yeniden uykusu kaçmıştı. «Bazı insanlar neden zamanında yatmazlar?» diye yakınıyordu. Kendisi de yaptığı için, arabayı yerine koyma sürecini o kadar iyi biliyordu ki, hapsedilmiş bir usta gibi, her safhayı dikkatle bekliyordu.

Araba garaja giden yolda fazla neşeliydi. Arabanın kapısı açıldı sonra güm diye kapandı. Garaj kapısı raylar üzerinde kaydırılarak açıldı. Sonra otomobilin kapısı yeniden açıldı. Garaja girmek için rampayı çıkmak üzere motor daha hızlı çalıştı. Sonra biraz daha hızlanıp durdu. Kapının son bir kez daha gürültüyle açılıp kapanması. Sonra Bay Doppelbrau'nın garaj kapısını örtmeden önce arabanın lâstiklerini incelemesi sırasında ortalığı kaplayan korkunç sessizlik. Sonra Babbitt'in birden tatlı bir uykuya dalması.

VI

O sıralarda Zenith kentinin Royal Ridge semtinde Horace Updike, Lucile McKelvey'i kandırmaya, onunla sevişmeye çalışıyordu. Ünlü bir İngiliz yazarının verdiği bir konferanstan dönmüşlerdi. Updike, Zenith'in profesyonel bekârlarındandı. İnce belli, kadın gibi ince bir sesi olan çiçeklerden, kretonlardan ve serbest kadınlardan hoşlanan kırk altı yaşlarında bir adamdı. Bayan McKelvey'ye gelince o kızıl saçlı, hırçın, daima iyi şeylerden hoşlanan, kaba fakat dürüst bir kadındı. Updike önce her zaman denediği yolu denedi, yani kadının bileğine dokundu.

Kadın, «Aptallaşma,» dedi.

«Seni çok mu rahatsız ediyor?»

«Hayır, hoşlanmıyorum.»

Adam konuyu değiştirdi. O iyi konuşmakla ün yapmıştı. Ölçülü bir şekilde psikanalizden, Long İsland'da oynanan polo oyunundan, Vancouver'de eline geçen Ming tabaktan söz etti. Kadın gelecek sezon onunla Deauville'de buluşmayı vaad etti. Sonra içini çekerek, «Orası da oldukça bayağılaştı,» dedi. «Amerikalılardan ve soğuk İngiliz baroneslerinden başka kimse yok.»

O sıralarda Zenith'de bir kokain satıcısı ile bir sokak kadını Front Sokağındaki Healey Hanson'un kahvesinde kokteyl içmekteydiler. O yıllarda ülke çapında bir içki yasağı yürürlükte olduğundan ve Zenith de yasalara uymakla ün yaptığından, bu iki insan zevahiri kurtarmak için kokteylli çay fincanlarında içmekteydiler. Kadın birden elindeki çay fincanını kokain satıcının başına fırlattı. Adam derhal elbisesinin kolu için yaptırmış olduğu cebden tabancasını çıkardı ve kadını oracıkta rahat rahat temizledi.

O sıralarda Zenith'de bir laboratuarda iki kişi oturmuştu. Bunlar otuz yedi saattan beri, sentetik kauçuk konusundaki araştırmalarını anlatan bir rapor hazırlamakla meşguldüler.

O sıralarda Zenith'de dört sendikacı toplanmış kente yüz mil kadar yakın olan madenlerde çalışan on iki bin kömür işçisinin grev yapıp, yapmamasını görüşmekteydi. Biri sinirli bir bakkala, ikincisi kuzeyli bir marangoza, üçüncüsü bir tezgâhtara, sonuncusu Rus Yahudisi bir aktöre benziyordu. Rus Yahudisi, Kautsky'nin, Gene Bebs'in, Abraham Lincoln'un yazılarından pasajlar okuyordu.

O sıralarda eski bir savaşçı ölmek üzereydi. Adam Amerikan İç Savaşından çıkmış ve doğru, resmen Zenith kentinin sınırları içinde olmasına rağmen, insan ayağı basmamış bir yere benzeyen bir çiftliğe yerleşmişti. Hayatında bir kere bile otomobile binmemiş, bir banyo görmemiş, Kutsal Kitap, McGuffey'nin yazıları ve dinsel kitaplar dışında bir tek kitap okumamıştı. Ve

bu adam dünyanın yuvarlak değil, İngilizlerin, İsrail'in kaybolan on kabilesinden biri; ve Amerika'nın bir demokrasi olduğuna inanırdı.

O sıralarda çimento ve demirden yapılmış küçük bir kente benzeyen Pullmore Traktör Şirketinde Polonya Ordusunun bir siparişini yerine getirebilmek için gece vardiyası çalışıyordu. Fabrikada sanki bir milyon arı vınlıyordu. Geniş pencerelerde bir yanardağından alev fışkırırmış gibi ışık fışkırıyordu. Yüksek tel örgüler boyunca dizilmiş projektörler cürufla kaplı avluyu, demiryollarını, devriye gezen silâhlı nöbetçileri aydınlatmaktaydı.

O sıralarda Mike Monday bir toplantıyı bitirmek üzereydi. Amerika'nın en ünlü protestanı ve İncil satıcısı olan Bay Monday eskiden profesyonel baksörmüş. Ama o işte İblis ona kazık atmıştı. Boksör olarak çarpık bir burun, pis bir ağız ve kalabalıklar karşısında rahatça hareket edebilme dışında hiç bir şey kazanamamıştı. Tanrıya hizmet etmek onun için daha kârlı olmuştu. İyi bir servet yapmıştı ve yakında işi bırakacaktı. Bu parayı öyle bedava kazanmamıştı. Son raporunda şöyle diyordu: «Vurucu Papaz Monday kendisinin dünyanın en iyi ahiret satıcısı, olduğunu, dinsel uyanma işiyle ilgili genel giderlerin şimdiye kadar görülmemiş ölçüde azaltılabileceğini ispatlamıştır. Şimdiye kadar dinden sapmış iki yüz binden fazla insanı kurtarmıştır. Ve bu kurtarma işi adam başına on dolardan ucuza mal olmuştu.»

Ülkenin büyük kentleri arasında bir tek Zenith kötülükle uğraşma işini Mike Monday'e ve onun bu işi çok iyi bilen örgütüne bırakmak hususunda tereddütler geçirmişti. Kentin etkin kuruluşları, oylama yapmışlar ve adamı çağırmaya karar vermişlerdi... Bay George F. Babbitt de bir kere Kalkınmacılar Kulübünde yaptığı konuşmada onu övmüştü. Ama bazı papazlar bu işe karşı çıkıyorlardı. Bunlar Monday'in, çok yerinde olarak, «Sulandırılmış din satıcıları, kolları sıvayıp işe girişmesini bilmeyen bir takım mızmız insanlar,» diye nitelediği kim-

selerdi. Ama Ticaret Odası Sekreteri sanayiciler heyetiyle yaptığı bir konuşmada Monday'in gittiği her kentte işçilerin ücret, çalışma saatı gibi şeyleri bırakıp daha yüksek konuları düşünmesini sağladığını, böylelikle göıevleri önlediğini söyleyince bu direniş son buldu. Monday derhal davet edildi.

Bu iş için kırk bin dolarlık bir fon toplanmıştı. Fuar alanında on beş bin kişi alacak büyüklükte bir Mike Monday tapınağı kurulmuştu. İşte o yüce din adamı o sıralarda mesajını tamamlamak üzereydi.

«Bu kentte benim bir serseri olduğumu, tarih bilmediğimi, hiç bir işe yaramadığımı söyleyen bir sürü ukalâ profesör, ciğeri on para etmeyen bir sürü kuşbeyinli var! Evet evet bir sürü kitap faresi vardır ki kendilerinin her şeyi Tanrıdan daha iyi bildiklerini sanırlar ve Tanrının basit, apaçık sözleri yerine Alman ilmini, Alman eleştirisini yeğlerler. Evet, işkembelerini birayla doldurmuş sinameki yüzlü yazarlar vardır ki Mike Monday'in âdi bir adam olduğunu yazmaktan hoşlanırlar. Bu çurçurlar şimdi diyorlar ki ben bu işi para için yapıyormuşum! Dinleyin arkadaşlar! Bu salaklara bir fırsat daha tanıyacağım! Gelirler buraya, ayağa kalkarlar ve burada, benim yüzüme benim bir yalancı olduğumu söylerler! Şunu iyi bilin ki birisi böyle bir şey yapmaya kalkarsa Mike'ın Tanrıdan gücünü alan yumruğu onun kafasına bir balyoz gibi inecektir! Haydi bekliyorum! Mike Monday'in üçkâğıtçı olduğunu söyleyen yok mu? Kim söylüyor? Ben kimsenin ayağa kalktığını görmüyorum. İşte gördünüz! Demek ki artık bu kentte kapalı kapılar arkasında yapılan dedikodulara kimse inanmayacak. Demek ki artık Tanrısızlığı savunanlara inanmayacaksınız. Hepiniz gelin, bütün gücünüzle, bütün şevkinizle gelin ve Hazreti İsa'nın merhametinin, şefkatinin yanında yer alın!»

V

O sıralarda solcu avukat Seneca Doane ile (Radyum ışınlarıyla epital hücrelerin tahrip edilmesi konusundaki raporuyla Zenith'in adını Münih'de Prag'da, Roma'da duyurmuş olan) Dr. Kurt Yavitch, Doane'ın kitaplığında oturmuş konuşmaktaydılar.

Doane düşüne düşüne, «Zenith dev gibi, güçlü bir kent. Çok güçlü, dev gibi güçlü. Dev gibi makineleri var! Dev gibi binaları var! Dev gibi büyük bir ulaştırma sistemi var!» dedi.

Dr. Yavitch sakin bir sesle, «Senin şu kenti hiç beğenmiyorum. Her şeyi standardlaştırarak hayatta güzellik bırakmamışlar. Burası herkesin güzel bir mezarlığa gitmek üzere bilet aldığı büyük bir demiryolu istasyonuna benziyor,» dedi.

Doane kızmıştı. «Ne münasebet! Kurt sen beni deli edersin, her dakika 'standardizasyondan' söz ederek. Standartlaşmış başka bir ülke yok mu? Herkesin aynı çay saatında aynı tür kek yediği, her emekliye ayrılmış generalin aynı tür ilâhileri okumak için aynı saatta, aynı gri taşlardan yapılmış, dört köşe kuleli bir kiliseyle gittiği, ve golf oynayan her kopuğun, her namussuz zengine, 'haklısın, çok doğru söylediniz,' dediği İngiltere, Amerika'dan daha az mı standartlaştırılmıştır? Ama buna rağmen ben İngiltere'yi severim. Hem Standartlaştırma sorununa gelince şu Paris'in kaldırımlar boyunca dizilmiş kahvelerine, İtalya'daki aşk hayatına bak!

«Standartlaştırmanın kendisi çok iyi bir şey. Bir İngersoll marka saat, Ford marka bir otomobil aldığım zaman hem çok daha az bir parayla çok daha iyi bir şey alıyorum, hem de ne

aldığımı biliyorum ve bu bana kişiliğimi daha rahat geliştirmek için zaman ve enerji tasarruf etmemi sağlıyor. Hem... Hiç unutmam bir seferinde Londra'da *Saturday Evening Post*'un arkasındaki bir diş macunu reklâmında, bir Amerikan mahallesinin resmini görmüştüm... Kenarlarına ağaçlar dizilmiş karlı bir sokak, güzel evler, alçak, eğik damlar ...tıpkı burada, Zenith'de, söz gelişi Floral Heights'da rastlayacağım sokaklar gibi. Açıklık. Ağaçlar. Yeşillik. Emin ol o anda bir memleket özlemi duydum. Dünyada bu kadar güzel evleri olan bir başka ülke olamaz. Standartlaştırılmışmış... Varsın olsun.

«Hayır! Zenith'de benim mücadele ettiğim vey, standartlaştırılmış fikirler, standartlaştırılmış düşüncelerdir. Ve gayet tabiî, rekabet geleneği. Bu oyunda, kötü adam rolünü temiz, hayırsever, çalışkan olan ve sıpalarının refahım güvence altına alabilmek için her türlü hileyi, gaddarlığı yapmasını bile Aile adamları oynamaktadır. Bu adamların en kötü yanı çok hayırsever ve hiç olmazsa yaptıkları iş bakımından da çok zeki olmalarıdır. İnsan onlardan doğru dürüst nefret de edemiyor... Ama onların o standartlaştırılmış kafaları yok mu... İşte asıl düşman bu.

«Sonra o övünmeleri... Emin değilim ama sanırım oturmak için, yaşamak için Zenith Manchester'den, Glascow'dan, Lyon'dan, Berlin'den veya Torino'dan çok daha iyi bir yerdir...»

Dr. Yavitch, «Değil... Ben bunların çoğunda oturdum,» diye mırıldandı.

«Ne bileyim, zevk meselesi. Şahsen ben geleceğinin nasıl olacağı bilinmeyen ve bu yüzden de hayâl gücümü gıcıklayan bir kentte oturmayı isterim. Fakat asıl söylemek istediğim şu...»

«Sen,» dedi Dr. Yavitch, «Orta yollu bir liberalsin ve ne istediğini bilmiyorsun bile. Ben bir ihtilâlci olduğumdan, ne istediğimi çok iyi biliyorum. Sözgelimi şimdi içki içmek istiyorum.»

VI

O sıralarda Zenith'de politikacı Jake Offutt ile Henry Thampson toplantı halindeydiler. Offutt konuşuyordu. «Senin damadın olacak o Babbitt yok mu... işte mesele bunu onun anlatmasını sağlamak. O da memleketini seven bir insan. Bizim yemlenebileceğiniz güzel bir toprak parçası ele geçirdi mi, o şekle sokuyor ki, bizi halkı sanki ölürcesine seviyormuşuz gibi gösteriyor. Eh tabiî ben saygınlık kazanmaktan hoşlanırım. O da akla yakın bir şey. Hank, merak ediyorum, bunu daha ne kadar sürdürebiliriz? George Babbitt gibi iyi insanlar ve o saygı değer sendikacılar bizi memleketini seven insanlar olarak kabul ettiği sürece tehlike yok. Dürüst bir politikacı için burada çok iş var Hank. Bütün kent bize puro, kızarmış tavuk, martini ikram etmek için çalışıyor. Seneca Doane denilen o herif ortaya çıkınca bütün kent halkı öfkeyle bizim bayrağımız altında toplanıyor. Bu durumda benim gibi akıllı bir adam bu fırsattan yararlanmasaydı, ayıp olurdu doğrusu. Ama Troleybüs Şirketi eskisi gibi milleti soyup soğana çeviremeyecek. Acaba ne zaman... Yahu Hank, keşki bir çaresini bulsak da bu Seneca Doane'ı kent dışına sürebilsek. Burada ya o yaşayabilir, ya biz!»

O sıralarda Zenith'de üç yüz kırk veya üç yüz elli bin kadar sade vatandaş derin bir uyku içindeydi. Demiryolunun öbür yanındaki gecekondu mahallesinde, altı aydan beri iş arayan bir genç havagazını açmış ve hem karısının, hem de kendisinin canına kıymıştı.

O sıralarda Hafız Kitabevi'nin sahibi ve şair Lloyd Mallan, bütün kavgalara rağmen, Orta Çağ Floransa'da yaşamın nasıl eğlenceli olduğunu, buna karşılık Zenith denilen kentte de o

denli sıkıcı olduğunu anlatan konuşmasını yeni bitiriyordu.

O sıralarda George F. Babbitt yatakta döndü. Bu, acaba uyuyabilecek miyim diye kaygılanmayı kesip doğrudan doğruya uyumaya başlamadan önceki son dönüştü.

Hemen bir düş görmeye başladı. Ona gülüp duran bir sürü tanımadığı insanlar arasındaydı. Gizlice aralarından sıyrıldı. Karanlıkta bir bahçenin içinden koşa koşa geçti. Kapıda peri kızı bekliyordu. Onun o güzel, sakinleştirici eli Babbitt'in yanağını okşadı. Babbitt yakışıklı, akıllı ve sevimliydi. Peri kızının kolları güzel ve sıcaktı. Tehlikeli koyun ötesinde deniz pırıl pırıl parlıyordu.

SEKİZİNCİ BÖLÜM

I

O ilkbahar Babbitt'in hayatında iki önemli olay yer almıştı. Bunlardan bir tanesi Troleybüs Şirketinde çalışan bazı memurlar için Linton'da, oradan troleybüs hattı geçeceği resmen açıklanmadan önce bir sürü gayrî menkul üzerinde opsiyon alması, diğeri ise, karısına sadece basit bir toplantı değil, 'kentin en kafalı insanlarının, en güzel kadınlarının katılacağı büyük bir sosyete olayı,' diye zevkle anlattığı şölendi. Bu onu o kadar meşgul ediyordu ki, Paul Riesling ile birlikte Maine kaçmayı neredeyse düşünmez olmuştu.

Catawba köyünde doğmuş olmasına rağmen Babbitt artık büyük bir kentin sosyetesine karışmıştı. Burada ev sahipleri önceden hazırlanmadan bazan bir kaç gece üst üste üç dört kişiyi rahatlıkla ağırlarlardı. Ama çiçekçiye çiçek ısmarlamayı, kristalleri kullanmayı gerektiren on iki kişilik bir şölen Babbitt'leri bile şaşırtmıştı.

İki hafta durmadan kimleri çağıracaklarını düşündüler, tartıştılar, kararlaştırdılar.

Babbitt de hayret içinde kalmış ve «Canım biz de modern bir hayat yaşıyoruz, ama bizim, her gün bir iki şiir ve bir iki reklâm yazarak yılda on beş bin papel kazanan Chum Frink gibi ünlü bir şairi ağırladığımızı düşün!»

«Sonra Howard Littlefield de var. Biliyor musun geçen akşam Eunice bana babasının üç dil konuştuğunu söyledi!»

«Hahh! O bir şey değil. Ben de üç dil konuşurum: Beyzbol, poker ve İngilizce!»

«Böyle şeyleri hafife almak doğru değil bence. Düşün ne hoş olmalı üç dil konuşabilmek... ve ne de faydalı! Peki bu adamların arasına Orville Jones gibi bir adamı neden davet ediyoruz?»

«Göreceksin Orville geleceğin büyük adamı.»

«Biliyorum ama... Üst tarafı bir çamaşırhane...»

«Kabul ediyorum çamaşırhane işletmek hiç bir zaman şairlik gibi, emlâkçılık gibi klâsı olan bir iş değildir. Ama gene de Orvy'yi yabana atma. Sen hiç onunla ağaçlardan filân konuştun mu? Dinle, o adam bütün ağaçların adını, bazısının lâtince ve yunanca adları da dahil olmak üzere hepsini bilir. Kaldı ki Jones'lara bir yemek borcumuz da var. Sonra Frink ve Littlefield gibi gevezeleri dinleyecek adamlara da ihtiyaç var...»

«Sahi sevgilim, ben de şimdi sana onu söyleyecektim... Bence ev sahibi olarak sen susup dinlemelisin... Bırak biraz da onlar konuşsun!»

«Öyle mi? Peki, peki! Her zaman ben konuşuyorum, değil mi? Oysa ben sadece basit bir iş adamıyım. Littlefield gibi iktisat doktoru değilim, şair değilim. Ne gibi bir katkım olabilir ki! Bak sana bir şey söyleyeyim. Daha geçen gün kulüpte senin Chum Frink bana geldi, Springfield okulu sorununda ne düşündüğümü öğrenmek istedi. Ve ona istediği bilgileri kim verdi? Ben verdim! Emin ol ben verdim! Benim gibi âciz bir insan! Ama ben verdim! Geldi bana sordu ve ona bütün bilgileri ben verdim. Hiç kuşkun olmasın. Ve bana danıştığı için çok memnundu. Demek ev sahibi olarak görevim! Sanırın bilirim, ev sahibi olarak görevimin ne olduğunu. Hem sana şunu da söyleyeyim...»

Neyse, Orville Jones'lar da davet edildiler.

II

Yemeğin verileceği günün sabahı Bayan Babbitt telâş içindeydi.

«Şimdi George bu akşam muhakkak eve erken gelmelisin. Unutma giyinmen gerek»

«Hıh! *Advocate*'in yazdığına göre Presbiteryen Genel Kurulu Dünya Kiliseleri Örgütünden ayrılmaya karar vermiş. Yani...»

«George! Ne söylediğimi işittin mi? Bu akşam giyinebilmek için erken gelmen gerek.»

«Giyinmek mi? Yok canım! Giyinik değil miyim yani? Ne sanıyorsun büroya don gömlek mi gidiyorum?»

«Hayır ama bu akşam smoking giymelisin.»

«Bak sana söyleyeyim, dünyada smoking'den daha kötü bir şey icat edilmemiştir!»

Babbitt, üç dakika kadar verip veriştirdikten sonra, «Dinle beni. Şu anda bilmiyorum. Belki giyerim, belki *giymem!*» Ama bunu o şekilde söylemişti ki giymeğe boyun eğdiği anlaşılmıştı. Başka konuların görüşülmesine geçildi.

«George, sonra, eve gelirken Vecchia'ya uğramayı unutma. Dondurmayı alman gerekiyor. Onların kamyoneti bozulmuş. Pek güvenemiyorum öbür türlü göndermelerine...»

«Peki. Bunu kahvaltıdan önce de söylemiştin!»

«Ne bileyim, unutmanı istemiyorum. Yemek servisinin nasıl yapılacağım bu yeni kıza öğretmek için bütün gün çalışacağım...»

«Saçmaydı zaten yemek için bir kız daha tutmak. Matilda pekâlâ yapabilirdi...»

«... sonra da gidip çiçek almalıyım, vazolara yerleştirmeliyim, masayı hazırlamalıyım. Tuzlu badem ısmarlamalıyım. Tavukların pişip pişmediğine bakmalıyım. Çocukların yukarıda yemek yemesi için gerekli hazırlıkları yapmalıyım. Onun için Vecchia'ya senin gitmen gerekiyor.»

«Tamam, kabul. Anladık. Ben gider alırım!»

«Yapacağın tek şey içeri girip, dün Bayan Babbitt'in telefonla ısmarladığı dondurmayı istediğini söylemek. Zaten hazırdır orada.»

Saat on buçukta Bayan Babbitt Vecchia'dan alacağı dondurmayı söylemek için ona yeniden telefon etti.

İşte o sırada Babbitt'in kafasını garip bir düşünce kurcalamaya başlamıştı. Acaba bu Floral Heights yemekleri bütün bu zahmete değer miydi? Ama biraz sonra, kokteyl için gerekli malzemeyi almanın heyecanı içinde, böyle kötü şeyler düşündüğüne pişman olmuştu.

Alışverişini erdemliğin ve içki yasağının hüküm sürdüğü o çağdaki usullere uyarak yaptı.

Arabayla kentin modern iş kesimindeki birbirleriyle dik kesişen yollarından geçerek eski kentin iğri büğrü bloklar, kirli ardiyeler, arsalarla dolu ara sokaklarına daldı. Buradan da, bir zamanlar ağaçlıklı güzel bir yer olan, ama şimdi köhne pansiyonlar, kiralık evler ve umumhanelerle dolmuş bulunan Arbor'a gitti. Heyecanlıydı. Âdeta tüyleri ürperiyordu. Gördüğü her polise yasalara saygılı, kuvvete hayran olan, sanki inip onlarla oynamak isteyen bir çocuk saflığıyla bakıyordu. Arabasını Healey Hanson'un yerinden bir blok uzağa park etti. «Gören benim bir şey yapmaya geldiğimi sanacak,» diye kaygılıydı.

İçki yasağından önceki meyhanelere benzeyen garip bir yere girdi. İçeride, önünde saman talaşı, arkasında yer yer bozulmuş bir ayna bulunan uzun, kirli bir bar vardı. Çam ağacından yapılmış bir masada pis bir ihtiyar, önünde viskiye benzeyen bir içki olduğu halde hayale dalmış düşünü-

yordu. Barda biraya benzeyen bir şey içen iki kişi vardı. Meyhanelerde iki kişi her zaman büyük bir kalabalık izlenimi verir. Bunlar da öyleydi. Sanki barı doldurmuşlardı. Uzun boylu, sarışın bir İsveçli olan barmen, boynundaki mor eşarpa elmasa benzeyen bir taş iliştirmişti. Çekine çekine bara yaklaşan Babbitt'e bakıyordu. Babbitt fısıldarcasına, «Ben... şey... Beni Hanson'un bir arkadaşı gönderdi. Biraz cin almak istiyorum,» dedi.

Barmen hakarete uğramış bir rahip gibi onu yukarıdan aşağı süzdü. «Sanırım yanlış kapı çaldın, arkadaşım. Burada alkolsüz içkilerden başka bir şey satılmaz.» Aslında kendisi temizlenmeye muhtaç olan bir paçavrayla barı temizliyordu. Kolları mekanik bir şekilde hareket ediyor, o ise Babbitt'i süzüyordu.

Masada oturmuş hayâl kuran ihtiyar, barmen'e, «Hey buraya bak, Oscar» diye seslendi.

Oscar bakmadı.

«Hey Oscar beni dinle...»

Ayyaşın uyuşuk sesi, güzel bira kokuları Babbitt'i mecalsiz bırakmıştı. Barmen ağır ağır adımlarla o iki kişilik kalabalığın bulunduğu yere doğru ilerledi. Babbitt onun arkasından bir kedi gibi gidiyor, ve «Oscar, Bay Hanson ile görüşmek istiyorum,» diye yakarıyordu.

«Niye görecen onu?»

«Bir şey söyleyeceğim. İşte kartım burada.»

Güzel, kabartmalı, siyahı simsiyah, kırmızısı kıpkırmızı olan ve George F. Babbitt'in emlâk ve sigorta işleriyle uğraştığını bildiren bir karttı bu. Barmen kartı sanki beş kilo ağırlığındaymış ve sanki üzerinde yüzlerce kelime yazılmışmış gibi okudu. Başrahip pozlarını bırakmamıştı. «Bakayım, buralarda mı?» diye homurdandı.

Barın arkasındaki odadan, yanında bej rengi ipekli bir gömlek giymiş, damalı yeleğinin önü açık, ayağında kahverengi bir pantolon olan sert bakışlı 'eski kulağı kesiklerden' olduğu her halinden anlaşılan genç bir adamla, yani Healey Hanson ile

geldi. Hanson, 'Evet?' demekle yetindi ama küçümser gibi gözlerle Babitt'in ruhunu okuyordu. Öyle anlaşılıyordu ki, Babbitt'e (onun Atletizm Kulübünde herkese söylediği gibi) yüz yirmi beş dolara patlamış olan koyu gri elbise Hanson'u hiç etkilememişti.

«Tanıştığımıza memnun oldum, Bay Manson. Ben Babbitt - Thompson Emlâkçılık firmasından George Babbitt'im. Jake Offutt'un çok iyi arkadaşıyımdır.»

«Eeee? Ne olmuş?»

«Şey... Bir ziyafet vereceğim de... Jake bana biraz cin bulabileceğinizi söylemişti.» Hanson'un gittikçe daha çok umursamaz bir hal aldığını görerek, telâşla, «İsterseniz Jake'e telefon edin, beni sorun,» dedi.

Hanson bunu başıyla barın arkasındaki odaya gitmesini işaret ederek cevaplandırdı ve yürüdü. Babbitt çekine çekine yürüdü ve kendisini içinde dört yuvarlak masa, on bir sandalya, içki reklâmı yapan bir takvim ve güzel bir koku olan bir odada buldu ve bekledi. Healey Hanson'un üç kez elleri ceplerinde, bir şarkı homurdanarak ve onunla hiç ilgilenmeden geçtiğini gördü.

Babbitt sabahleyin büyük bir yüreklilik göstermiş ve «Litresine yedi dolardan bir sent fazla vermem,» demişti ama şimdi artık bu kararını biraz değiştirmiş, «On dolar da ödeyebilirim yani,» diye düşünüyordu. Hanson uzun beyaz ellerinde —sözde— bir litrelik bir cin şişesiyle girdi.

«On iki papel,» dedi.

«Ama, şey... Jake bana şişesini sekiz, dokuz dolardan bulabileceğinizi söylemişti...»

«Olmaz... On iki. Bu gerçek mal. Kanada'dan kaçak geliyor. Uydurma değil.» Bu namuslu bir tüccar sözüydü. «On iki papel... canın isterse... Bunu da sana Jake'in arkadaşısın diye yapıyorum.»

«Tabiî! Tabiî! Anlıyorum!» Babbitt minnetle on iki doları uzattı. Hanson esnedi. Paraları saymadan, alacalı bulacalı ye-

leğinin cebine sokuşturdu ve sallana sallana çıktı. Babbitt böyle büyük bir adamla tanıştığı için gurur duyuyordu.

Cin şişesini ceketinin altına saklamak, sonra çıkartıp yazı masasının içine koymak ona heyecanlı dakikalar yaşatmıştı. Bütün akşamüstü, bu becerikliliği sayesinde, «Çocuklar kafayı iyice bulacaklar,» diye düşünüp, kıs kıs güldü. Gerçekten de bu düşüncelerle o kadar coşmuştu ki ancak eve pek az bir mesafe kala, karısının ona bir şey yapmasını, yani Vecchia'dan dondurma alıp getirmesini tenbih ettiğini hatırlayabilmişti. «Hay aksi şeytan,» dedi ve geri döndü.

Vecchia Zenith'in en ünlü pastahanesiydi. Partilerin çoğu Maison Vecchia'nın sarı yaldızlı, beyaz salonlarında verilirdi. Sosyetenin verdiği her çayda konuklar en azından beş tür Vecchia sandviçini ve yedi tür Vecchia kekini görür görmez tanırlardı. Ve her sosyete şöleni sanki önceden kararlaştırılmış gibi Vecchia'nın karpuz gibi yuvarlak, veya pasta gibi yahut da tuğla biçimi Napoliten dondurmasıyla son bulurdu.

Vecchia mağazasının ahşap kısmı açık mavi boyalıydı. Duvarlarda alçıdan gül röliyefleri vardı. Çalışan kızlar kenarları büzgülü önlükler giymişlerdi. Babbitt profesyonelce hazırlanmış bu süslü püslülüğün ortasında kendini rahat hissetmiyordu. Hele dondurmayı beklerken kadın müşterilerden bir tanesinin kendisine gülümseyerek baktığından emin olunca neredeyse tüyleri ürpermişti. Eve öfkeli geldi. İlk işittiği şey karısının telâşlı sesiydi.

«George! Unutmadın değil mi Vecchia'ya gitmeyi? Dondurmayı almayı?»

«Bana baksana sen! Benim şimdiye kadar bir şey unuttuğum oldu mu?»

«Çoook!»

«Canım belki bir iki defa! Hem Vecchia denilen o züppe yatağına gitmekten, sanki altmış yaşındaymış gibi boyanıp, süslenip, midelerini alt üst edecek şeyler tıkıştıran yarı çıplak genç kızların arasına girmekten hiç hoşlanmıyorum...»

«Vah vah! Ben de farkındayım zaten güzel kızlara bakmaktan hiç hoşlanmadığını!»

Babbitt karısının, erkeklerin dünyayı ahlâki konularda büyük bir titizlikle yönettikleriyle etkilenmeyecek kadar meşgul olduğunu birden farketti. Boynunu büktü ve giyinmek için yukarı çıktı. Kristallerle, mumlarla, cilâlı mobilyayla, dantellerle, gümüşlerle, güllerle süslenmiş görkemli yemek odası onu etkilemişti. Ziyafet vermek gibi ciddi bir iş de onu coşturmuştu. Smokin gömleğini dördüncü defa giymekten vaz geçti ve attı. Tertemiz bir tane çıkardı. Siyah papyon kravatını bağladı. Ayakkabılarını bir mendille parlattı. Çoraplarını düzeltti. Giydiği ipekli çorap Babbitt'in ayakbileklerindeki o sağlamlığı alıp götürmüştü. Şimdi bunlar sosyeteye mensup insanlara özgü zarif bileklerdi. Aynanın karşısında durarak ceketine, yanı çizgili pantolonuna baktı. «Yemin ederim, hiç de fena durmuyorum. Herhalde Catawba'lıya benzemiyorum. Bizim köylüler beni bu halde görseler, ifrit olurlardı!»

Kokteylleri hazırlamak üzere ağır ağır adımlarla aşağıya indi. Buzu kırarken, portakalları sıkarken, şişeleri, kadehleri, kaşıkları musluğun önündeki tabak yıkanacak yerde toplarken Healey Nasmon'daki barmen kadar otoriter davranıyordu. Doğru, Bayan Babbitt onun ayak altında dolaştığını söylemişti ve ellerinde tepsiyle mutfağa girip çıkan Matilda ile bu gece için tutulmuş olan kız, 'Lütfen kapıyı açıverin,' filân diye bağırarak, onu itip dürtükleyerek geçiyorlardı. Ama keyfi yerinde olan Babbitt bunları farketmemiş olmayı tercih ediyordu.

Elinde içki olarak yeni aldığı bir şişe cinden başka, yarım şişe bourbon viski, bir şişenin dörtte biri kadar İtalyan vermutu ve yaklaşık olarak yüz damla kadar turunç suyu vardı. Kokteyl şeykeri yoktu. Şeyker ayyaşlığın, sefahatın simgesiydi. Babbitt ise içkiden değil, içkici olarak tanınmaktan hoşlanmazdı. Kokteyli, içkileri eski bir sos kâsesine boşaltarak karıştırıyordu. Yüzünün kırmızılığı, gömleğinin parlak beyazlığı, bulaşık konacak yerin bakırının altın gibi parlaması... Evet, başka bir

hava vardı Babbitt'in içkiyi hazırlayışında.

Yaptığı kutsal içkiyi denedi. «Vay canına. Çok iyi bir kokteyle benziyor! Bronks kokteyli gibi... ama Manhattan'a benzeyen bir yanı da var. Hmmm. Hey Myra, konuklar gelmeden önce bir lokma içmez misin?»

Hızla yemekodasına giren ve bardakların yerini birer, ikişer santim oynatan, sonra yeniden dışarı çıkan, üzerindeki gri lame, dantelli elbiseyi korumak için önüne bir önlük takmış olan ve yüzünden kararlılık akan Myra ona ters ters baktı ve çıkıştı: «Ne münasebet!»

Babbitt işi şakaya vurdu. «Bilmem artık... Bendeniz bir tane alacağım.»

Kokteyl birden onu keyiflendirmişti. Bu keyifliliğin gerisinde arabaya atlayıp tam gaz gitmek, kızları öpmek, şarkı söylemek, şakalar yapmak gibi özlemler gizliydi. Kaybettiği saygınlığı, Matilda'ya,

«Bu içkileri buz dolabına koyacağım. Dikkat et dökme,» diye emretmekle yeniden bulmaya çalıştı.

«Oldu.»

«Ama unutma. En üst rafa hiç bir şey koymak yok.»

«Oldu.»

«Ve de unutma...» Başı dönmüş. Sesi iyice incelmişti. «Öf be!» Sonra etkili olabilmek için bütün gücüyle, «Unutma,» diye bağırdı ve tıpış tıpış oturma odasına çekilerek kendisini emniyete aldı. Kendi kendine, «Acaba yemekten sonra Myra gibi, Littlefield'ler gibi miskinleri kandırıp, hep birlikte bir yere gidebilirmiyiz?» diye düşünüyordu. Belki daha içki de içerlerdi. Kendisinin uzun zamandır ihmâl edilmiş hovarda bir yanı olduğunu farketmişti.

Zoraki bir dostluk havası içinde beklenen gecikmiş en son çift de dahil olmak üzere bütün konuklar tamamlanıncaya kadar Babbitt'in kafasındaki o renkli coşkunluk yok olmuş yerini büyük gri bir boşluğa bırakmıştı. Konukları Floral Heights'da oturanların töresine uygun bir şekilde gürültülü bir selâmla

karşılamak için kendisini zorlaması gerekiyordu.

Konuklar sırasıyla şunlardı: Troleybüs Şirketinin reklâmlarını hazırlayan ve onlara iyimser ekonomik bilgiler sağlayan İktisat Doktoru Howard Littlefield; Elk Derneğinde de, Kalkınmacılar Kulübünde de aynı derecede önemli bir yeri olan kömür tüccarı Vergil Gunch. Aynı sokakta fakat karşıda oturan ve Javelin Motor Car şirketinin mümessili olan Eddie Swanson; ve son zamanlarda, «Zenith'in en büyük, en faal, en başarılı temizleme müessesesi» olduğu ilân edilmiş olan Lily White Çamaşırhanesi sahibi Orville Jones. Fakat tabiî konuklar arasında en önemlisi, şiirleri her gün altmış yedi gazetede yayınlanan ve bu suretle de dünyada en çok okunan, ve aynı zamanda, «Reklâmın Yararları» adlı seri konferansın yaratıcısı ve konuşmacısı olan T. Cholmondeley Frink idi. Yazıları, felsefî ve ahlâkî konuları işlemesine rağmen eğlenceliydi ve on iki yaşındaki bir çocuğun bile anlayabileceği sade bir dille yazılmıştı. Bunların düzyazı halinde yazılmış olması onlara ayrı bir güzellik veriyordu. Frink Amerika'nın her yanında «Chum» diye tanınırdı.

Bunların yanında karıları da vardı. Altı tane... daha doğrusu altı olduğunu söylemek güçtü çünkü başlangıçta hepsi aynı ağzı kullanıyor, hensi aynı canlılıkla, «*Ne* güzel, değil mi?» diyor, hepsi birbirine benziyordu. Erkekler ise birbirlerine bu kadar çok benzemiyorlardı. Littlefield uzun boylu, at suratlı, kenarda kalmış bir bilgindi; Chum Frink şair olduğunu gözlüğünün kenarındaki ipek kordonla simgeleyen, incecik saçlı, ufak tefek bir insandı; Vergil fırça gibi kalın siyah saçlı, geniş omuzlu bir adamdı; Eddie Swanson zerafetten hoşlandığı giydiği cam düğmeli, siyah ipekli yelekten anlaşılan kel kafalı, hareketli bir gençti; Orville Jones ağır başlı, tıknaz, öyle akılda kalacak bir özelliği olmayan, sarı, diş fırçasına benzeyen bıyıkları olan bir kimseydi. Ama hepsinin aynı şekilde besili oluşu, hepsinin aynı şekilde temiz oluşu, hepsinin aynı gür sesle, «Selâm Georgie!» diye seslenişi onların sanki amca çocuklarıymış gibi

birbirlerine benzemesine sebep oluyordu. Ve işin tuhaf tarafı kadınları tanıdıkça onların birbirlerine ilk bakıştakinden çok daha az benzediği görülüyordu. Oysa erkekleri tanıdıkça davranışlarının birbirlerine çok daha benzediği farkediliyordu.

Konuklar biraz sabırsızlanarak, biraz umutlanarak, havanın sıcaklığından, soğukluğundan söz ederek bekliyorlardı, ama Babbitt hâlâ içkiden söz etmiyordu. Neredeyse umutsuzluğa kapıldılar. Geç kalan çift de (yani Swanson'lar da) gelince Babbitt, «Eeee arkadaşlar, biraz yasaların dışına çıkmaya ne dersiniz?» dedi.

Hepsi dönüp Chum Frink'e baktı. Dili kullanmakta en usta kişinin o olduğu kabul edilmişti. Frink zili çeker gibi gözlüğünün kordonunu çekti, genzini temizledi ve söylenmesi âdet olan şeyleri söyledi:

«Bak George, ben yasalara saygılı bir insanım. Ama Verg Gunch için iyi şeyler söylemezler. Üstelik de benden çok daha iri yarı. Doğrusu beni suç işlemeye zorlarsa, ne yapacağımı bilmem!»

Gunch kahkahayı bastı ve «Bir deneyeyim...» diye söze başladığı sırada Frink elini kaldırıp konuşmasına devam etti, «Onun için Vergil ile birlik olup ısrar ederseniz, arabayı yolun ters tarafında da sürebilirim. Çünkü bunu kastetmiş olduğunuzun farkındayım!»

Herkes kahkahayı basmıştı. Bayan Jones, «Bay Frink çok komik adam! Oysa öyle masum bir hali var ki!» diyordu.

Babbitt yakındı, «Yahu nereden anladın Chum! Neyse siz biraz bekleyin de ben gidip... senin arabanın anahtarlarını alayım!» İçeriye alkışlar arasında, ortasında bir sürahi içinde bulanık sarı bir içki bulunan, kocaman bir tepsi dolusu kadehle girdi. Erkekler, «Hey şuna bak!», «Tam benim istediğim gibi!», «Ver şunu yahu!» diyorlardı. Çok gezmiş ve çok görmüş bir insan olan Chum Frink bunun, içine biraz alkol karıştırılmış meyve suyu olabileceğini düşündü. Son derece keyifli bir hayırsever gibi elindeki kadehi uzatan Babbitt'e biraz korkarak

bakıyordu. Ama bir yudum içince, «Oh!» dedi, «Bırakın hayâl kurayım. Hayâl bile olsa bana yeter! Lütfen beni uyandırmayın!»

Frink iki saat önce gazeteye şöyle başlayan bir yazı yazmıştı:

Oturdum, başımı kaşıdım düşündüm ve üzüldüm. Hâlâ akıllıyı deli, mezbeleyi meyhane yapan eski içkileri arayan var. Yerinde ka'sın hepsi. Ben sabahleyin kafam yeni doğmuş bir çocuğunki gibi tertemiz olarak kalkmayı tercih ederim!

Babbitt de diğerleriyle birlikte içti. Bir anlık ruhsal çöküntü geçmişti. Şimdi bu insanların dünyanın en iyi insanları olduğunu görüyordu. Onlara daha binlerce kokteyl vermek istedi. «Nasıl, bir tane daha kaldırabilir misiniz?» diye bağırdı. Kadınlar kıkır kıkır güldüler ve istemediler. Ama erkekler, kibar, tatlı sözlerle, «Georgie, bilirsin seni kırmak istemeyiz... Madem ısrar ediyorsun...» dediler.

Babbitt hepsine, «Bu da faizi, bu da faizi,» diyor, onlar da, «Ha gayret, Georgie, ha gayret,» diyorlardı.

Sürahinin dibini iyice boşalttıktan sonra içki yasağından söz etmeye başladılar. Erkekler, elleri pantolonunun cebinde, ayakta sallanan, hiç bir şey bilmediği bir konuda ukala ukala konuşan varlıklı erkekler gibi, seslerini yükselterek görüşlerini söylemeye başladılar.

Vergil Gunch, «Bak söyleyeyim size,» dedi, «Benim görüşüme göre mesele şu. Bunları güvenle söyleyebilirim çünkü bir sürü doktorla, bilmesi gereken insanla konuştum. Benim görüşüme göre meyhanelerin kapatılması iyi bir şey olmuştur. Ama insanı biradan, şaraptan da yoksun bırakmamalı.»

Howard Littlefield görüşlerini açıkladı: «Genellikle iyi anlaşılmayan husus, bir insanın özgürlüklerine karışmanın tehlikeli bir şey olduğudur. İşte size bir örnek: Şey kralı... sanırım

Bavyera. Evet, evet Bavyera Kralı Mart 1862'de hayvanların açıkta otlamasını yasaklayan bir kararname çıkarttı. Köylüler daha önce vergilerin arttırılmış olmasına hiç karşı koymamışlar ve boyun eğmişlerdi. Ama bu kararname çıkınca isyan ettiler. Belki de Bavyera değil de Saksonyaydı. Bu da bireyin özgürlüğüne karışmanın ne kadar tehlikeli bir şey olduğunu gösteriyor.»

Orville Jones, «Doğru, insanların kişisel özgürlüklerinin ellerinden alınmasına kimsenin hakkı yok,» dedi.

Vergil Gunch, «Ama unutmamak gerekir ki içki yasağı işçi sınıfının yararına. Onların paralarını sokağa atmalarını ve üretimi düşürmelerini önlüyor,» dedi.

Howard Littlefield, «Tamam, ama önemli olan uygulamanın şeklidir,» diye ısrar etti. «Kongre en elverişli sistemi bulmuş değildir. Eğer bu işin yapılması bana bırakılmış olsaydı, içen adamı lisansa tabi tutardım. O zaman tembel işçilerin icabına bakabilirdik. Onun içki içmesini engellerdik ama buna karşılık bizim gibi içmeye hakkı olan insanların özgürlüklerine karışmamış olurduk.»

Kafalar sallandı. Herkes birbirine hayran hayran baktı. «Doğru. Böyle yapılsaydı ne kadar iyi olurdu.»

Eddie Swanson, «Beni korkutan, bu adamların çoğunun bu sefer de eroine başlaması,» dedi ve iç çekti.

Herkes başını bu sefer daha şiddetli salladı ve homurdanır gibi, «Doğru. Bu tehlike de var,» dedi.

Chum Frink neşeli bir sesle, «Geçen gün evde bira yapmak için gayet iyi bir usul öğrendim. Şeyi alıyorsun...» dedi.

Gunch onun lâfını kesti. «Dur bir dakika! Benim usulü anlatayım!» Littlefield homurdandı: «Bira mı? İş mi? Yapılacak şey elma şırasını fermantasyona tabi tutmak!» Jones kararlıydı: «Ben bana yetecek bir usul biliyorum!» Swanson yalvarıyordu, «Durun, durun! Size bir hikâye anlatayım...» Ama Frink kararlıydı devam etmeye. «Bezelyenin kabuklarını ayırıp

üzerine, bir litre kabuğa bir litre su esasına göre, su dolduracaksın. Sonra iyice kaynatacaksın...»

Bayan Babbitt dönüp tatlı tatlı onlara baktı. Frink acaleyle bira yapma usulünün geri kalan kısmını tamamladı. Bayan Babbitt, tatlı bir sesle, «Yemek hazır!» dedi.

Erkekler kimin önden, kimin arkadan gitmesi gerektiğini şakalaşarak tartıştılar. Oturma odasından yemek odasına gitmek üzere birlikte holden geçerlerken Vergil Gunch, yüksek sesle, «Bakın çocuklar eğer Myra'nın yanına oturup da masanın altından elini tutmazsam ben bu işte yokum!» diyerek onları güldürdü. Yemek odasında herkes çekingen bir halle ayakta beklemeye başladı. Bayan Babbitt, «Dur bakayım... şimdi... Sizin için üzerine adlarınız elle yazılmış kartlar hazırlatacaktım ama... Dur bakayım... Bay Frink siz şuraya oturun.»

Yemek kadın dergilerinde önerilen usullere uygun bir şekilde hazırlanmıştı. Sözgelimi salata oyulmuş elmalar içine konmuştu. Kızarmış tavuk dışında herşey bir başka şeye benzetilmişti. Kızarmış tavukla baş etmek, onun tadını değiştirmek ise kolay değildi.

Genellikle erkekler kadınlarla konuşmakta güçlük çekerlerdi. Floral Heights'da flört sanatı bilinmezdi. Bürolar âlemiyle mutfaklar âlemi arasında hiç bir bağ yoktu. Ama bu sefer kokteylin verdiği ilham sayesinde çok canlı bir sohbet başlamıştı. Erkeklerin içki yasağı konusunda söyleyecekleri önemli bir sürü şey daha vardı. Şimdi de her biri sadık bir dinleyici bulduğundan hepsi birden düşündüklerini söylemeye başladılar:

«Bir yer buldum, litresi iki dolardan istediğin kadar içki veriyor.»

«Hani on kasa için bin dolar ödeyip, sonradan hepsinin su olduğunu farkeden adamın hikâyesini okudun mu? Anlaşılan adam köşe başında duruyormuş. Birisi yaklaşmış...»

«Detroit'da çok kaçakçılık yapıldığını söylüyorlar...»

«Ben her zaman şöyle derim: Bir çok insan içki yasağının şu yanını anlamıyor...»

«Ondan sonra insan odundan yapılan alkol gibi zehirli şeyler de alıyor...»

«Prensip olarak kabul ediyorum ama bana ne yapacağımın, ne düşüneceğimin söylenmesinden hoşlanmam. Bence hiçbir Amerikalı bunu kabul etmez...»

Yalnız, kendisinden zaten espri yapması beklenmeyen Orville Jones'un, «Ne demişler, önemli olan para değil, sen suyunu çıkartmaya bak» demesi hiç de hoş karşılanmadı.

Görüşülmesi şart olan konulardan biri ele alınıncaya kadar konuşmalar bir türlü yaygınlaşmadı.

Vergil Gunch'ın hayranları çok defa onun hakkında, «Yahu bu adamın söyleyemeyeceği şey yok! Kadınlı erkekli toplantılarda bile öyle açık saçık fıkralar anlatır ki, kadınlar kasıklarını tutarak gülerler. Ama ben bir lâf söyleyeyim... biraz şöyle açıkça olsun, canıma okurlar!» derlerdi. Bu sefer de Gunch en genç kadın olan Bayan Eddie Swanson'a seslendi: «Louetta! Eddie'nin cebinden evin anahtarını yürüttüm. Gel istersen, kimse görmeden sıvışalım,» dedi. Sonra anlamlı anlamlı bakarak, «Sana çok önemli bir şey söyleyeceğim» diye ekledi. Gülüştüler.

Kadınlar kıpırdanıp duruyordu. Babbitt de coşmuştu. «Hey çocuklar, keşki cesaret edebilsem de size Doktor Patten'den ödünç aldığım kitabı göstersem!» dedi.

Bayan Babbitt, «Aaaa! George! Neler düşünüyorsun sen!» diye onu uyardı.

«Bu kitap... ne diyeyim! Açık saçık demek yetmez!... Güney Denizlerinde yaşayan toplumların töreleri hakkında yazılmış antropolojik bir rapor. Ama *neler* anlatılmıyor ki! Parayla alınabilecek gibi değil. Verg sana ödünç veririm sonra.»

Eddie Swanson, «Önce bana!» diye ısrar etti. «Anlaşılan güzel bir şey!»

Orville Jones, «Bakın geçen gün iki İsveçliyle karıları hakkında güzel bir fıkra işittim,» diye başladı ve tam bir Yahudi şivesiyle güzel dediği fıkrayı anlattı. Ama sonuç beklediği gibi olmadı. Verg alkışladı. Ancak kokteyller bitmişti ve herkes ih-

tiyatlı bir şekilde yeniden gerçek alemine dönmüştü.

Chum Frink son zamanlarda küçük kasabaları dolaşarak konferanslar vermişti. Gülerek konuştu. «Aman çocuklar, yeniden uygarlığa dönmek ne iyi şeymiş. Gittiğim yerlerdeki adamların hepsi köylü... Doğru aslında yeryüzünün en iyi insanları... ama uyuşuk insanlar. Sizin gibi uyanık insanların arasında olmanın ne demek olduğunu siz anlayamazsınız!»

Orville Jones, «Elbette!» diye övündü. «Genellikle dünyanın en iyi insanlarıdırlar ama o konuşmaları yok mu! Ya havadan sözedecekler, ya da yeni Ford arabalarından.»

Eddie Swanson, «Doğru,» dedi. «Hemen hemen her zaman aynı şeylerden söz ederler.»

Vergil Gunch, «Değil mi? Hep aynı lâfları tekrar tekrar söylerler,» dedi.

Howard Littlefield, «Doğru, hayret edilecek şey. Olaylara kişisel açının dışında bakamıyorlarmış gibi bir halleri var. Her zaman Ford arabaları ve hava hakkında aynı lâfları tekrar edip dururlar,» dedi.

Chum Frink, «Doğru ama adamları pek de kınayamazsınız. Burada, kentte olduğu gibi orada onları entellektüel çalışmalara itecek uyarılar yok,» diye söze katıldı.

Babbitt, «Doğru yahu,» dedi. «Sizleri şımartmak istemem ama emin olun insan böyle bir şairle, Howard gibi bir ekonomi uzmanıyla bir arada bulununca uyanık olmak zorunda. Kasabalardakilerin kendilerinden başka konuşacak kimseleri yok ki! Onun için şaşmamak gerek şapşallaşmalarına, sohbetlerinin kültürsüz olmasına, kendi düşüncelerinin dışına çıkamamalarına.»

Orville Jones, «Sonra başka avantajlar da var... meselâ sinema,» dedi. «Bu küçük kasaba halkı haftada bir film görebilse kendisini mutlu hisseder. Oysa biz burada her akşam bir düzine filmden istediğimizi seçebiliriz,» dye mütalâa yürüttü.

Eddie Swanson, «Elbette! Sonra insanın büyük iş adamla-

rıyla hergün omuz omuza olması onu uyanık olmağa zorluyor,» dedi.

Babbitt, «Ama kasaba halkının da kabahatlı olduğu taraf var. Onları hemen mazur görmeyelim. Eğer adam insiyatifini kullanıp, yerinden fırlayarak büyük kente kaçmıyorsa, kabahat onun. Biz öyle yapmıştık. Hem de, dostlar arasında olduğumuz için açıkça söylemekte sakınca yok, bunlar kentlileri öyle bir kıskanırlar ki! Kasabaya her gidişimde birlikte büyüdüğüm insanlardan hemen hemen özür dilemek zorunda kalırım. Çünkü ben aşağı yukarı başarıya ulaştım, oysa onlar ulaşamadılar. Onlarla, tıpkı burada yaptığımız gibi, tabiî bir şekilde konuşursanız ve nazik davranırsanız, fiyaka yaptığınızı sanırlar. Benim üvey kardeşim Martin sözgelimi... Eskiden babamın idare ettiği dükkânın başına geçmiş şimdi. Emin olun smokin diye bir elbise olduğunu bilmez bile... Şimdi buraya gelmiş olsaydı bizi, bizi... ne bileyim, ne söyleyeceğini bilmezdi. Evet, evet, çok kıskançtırlar!»

Chum Frink de aynı görüşteydi ve «Öyledir,» dedi. «Ama onlarda asıl bağışlayamadığım şey kültürsüz olmaları ve güzeli takdir etmemeleridir. Eğer züppe gibi davranıyorsam beni bağışlayın. Sözgelimi iyi bir konferans vermek ve en iyi şiirlerimi, hani o gazetelerde çıkanları değil, dergilerde çıkanları okumak isterim. Ama aralarına karışınca görüyorum ki sadece eski hikâyelerden, argo sözlerden filân hoşlanıyorlar. Öyle ki eğer onları burada kullanacak olsam, insanı hemen kapı dışarı ederler.»

Vergil Guch konuyu toparladı: «Yani kısacası sanattan anlayan iş adamları arasında yaşadığımız için kendimizi mutlu saymalıyız. Böyle bir kasabada takılıp kalmış olsaydık, burada alıştığımız şeyleri adamlara öğretmeğe kalksaydık, epeyi sıkıntı çekerdik. Ama adamlar hakkında şunu söylemek gerek. Her Amerikan kasabası nüfusun çoğalmasına ve modern ideallerin benimsenmesine çalışıyor. Ve emin olun, bunu da başarıyor. Kaç kişiden işittim. 1900'lerde çamurlu tek bir yolu olan,

ve her birini teker teker saysanız dokuz yüz kişi nüfusu bulunan kasabaları 1920'lerde ziyaret edenler sokakların döşendiğini, küçük, güzel bir otelin yapıldığını, kadın eşyası satan birinci sınıf bir mağazanın açıldığını, hem de gayet iyi bir mağazanın açıldığını anlattılar. Onun için bu adamların ne halde olduklarını değil, ne olmak istediklerini göz önünde tutmak gerek. Ve değil, de kasabalarını dünyanın en güzel yeri yapmak için çalışıyorlar... Her biri tıpkı Zenith gibi olmak istiyor!

III

Arada çim kesme makinesini, İngiliz anahtarını ödünç olarak alan bir komşu olmasından ötürü T. Cholmondeley Frink ile istedikleri kadar samimi olsunlar, adamın gene de ünlü Bir Şair, seçkin bir reklâmcı olduğunu ve rahat davranışının gerisinde içine giremeyecekleri bir şiir dünyasının bulunduğunu unutmazlardı. Ama Chom bu akşam cinin etkisiyle onları kendi iç dünyasına kabul etmişti:

«Elimde beni kahreden bir edebiyat sorunu var. Zeeco Otomobilleri için bir seri reklâm hazırlayacağım. Bunların herbirinin çok güzel olmasını istiyorum. Şimdi, benim anlayışıma göre reklâm çarpıcı olmalıdır. Yoksa on para etmez. Bunlar da şimdiye kadar ele aldığım en güç reklâmlar. Sanırsınız ki benim için o şiirleri yazmak çok daha güç... hani şu kalbe hitap eden, yuvadan, aile ocağından, mutluluktan söz eden şiirleri. Oysa onların hiç bir güç tarafı yok. Oyunu kurallarına göre oynayan bir adamın ne gibi şeyler duyabileceğini biliyorum. Hep onları işliyorum. Ama endüstri için yazılmış edebî eserlere gelince, bir yerden sonra kendine yep yeni bir saha açmak gerekiyor. Bu konuda gerçek Amerika'lı dâhi kim, biliyor musunuz? Onun adını ne siz biliyorsunuz, ne de ben. Ama gelecek kuşakların

bugünün orijinal Amerikan düşüncesi hakkında bir yargıya varmaları için onun eserleri saklanmalıdır. Bu dâhi Prince Albert pipo tütününün reklâmını yazan adamdır. Bakın, dinleyin şunu:

Piponuza mutlu anlar doldurmak P.A. ile mümkündür. Çok kez işitmişsinizdir, 'Beş milden elli mile çıkmak için biraz gaza basmak yeter!' dendiğini. Herhalde fena bir şey değil bu... AMA... lâf aramızda siz bir de o sapsarı Prince Albert tütününü piponuza doldurduğunuz vakit tütün zevkinizin nasıl arttığını hesaplayabilmek için istatistikler yapınız.

Prince Albert'in üzerine yoktur. Her içtiğinizde daha içmek istersiniz. Her zaman güzel kokar, her zaman rahat içilir. Şimdiye kadar böyle güzel bir tütün içmediğinizden kuşkunuz olmasın.

Doldurun Prince Albert tütününü ve yakın. Göreceksiniz ne kadar güzel olduğunu!

Otomobil acentası Eddie Swanson, «Bak işte erkek edebiyatı diye buna derim ben. Bu Prince Albert'i yazan adam, —ama bu imkânı yok, bir kişinin işi değildir. Herhalde mürekkep yalamış insanlardan oluşan geniş bir kadro bu işi yapmak için toplanmıştır,— neyse şimdi bu adam kadın işi bir şey yazmamış. Sağlam insanlara sesleniyor. Benim için yazmış. Böyle bir adama şapkamı çıkartırım! Yalnız merak ettiğim şey şu: acaba satışı arttırabilmiş mi? Tabiî bütün şairler gibi Prince Albert'i yazan adam da coşup bir şeyler yazmış olabilir. Okunuşu güzel ama o bir şey ifade etmez. Sırf bunu okudum diye gidip Prince Albert tütünü almam, çünkü bu reklâma bakarak tütünün nasıl olduğunu bilemem. Bir takım güzel sözler.»

Onu göğüsleyen Frink oldu. «Sen delisin, yahu! Sana Stil nedir, onu mu öğreteceğim? Her neyse ben de Zeeco için böyle bir şey yazmak isterim. Ama bir türlü yapamıyorum. Onun için şairane bir şey yazmaya çalıştım. Ne dersiniz şuna:

Uzayıp giden, doğaları tepeleri aşan yollar sizi bekliyor. Bu yollar kendine güvenen, ağzında eski akıncıların türküleri olan, kadın, erkek herkes içindir. Sizi günlük sıkıntılarınızdan kurtarır. Sizin için, benim için artık sürat kısa bir eğlence değil, bir hayat boyu sürecek bir şeydir. İşte Zeeco otomobillerinin yapımcıları fiyat ve model kadar da bu gerçeği göz önünde tuttular. Zeeco Otomobilleri bir ceylân kadar hızlı, süzülen bir kırlangıç kadar rahat, saldıran bir fil kadar güçlüdür. Her tarafı klâs konuşuyor! Dinle arkadaşım! ZEECO'YU DENEMEDEN SÜRAT NEDİR ANLAYAMAZSIN!

Frink kendi kendine konuşur gibi, «Evet,» dedi, «Bunun da güzel bir yanı var diyebilirim, ama nerede öbürünün orijinalliği!»

Herkes susmuş, iç çekiyor ve anlayışla, hayranlıkla bakıyordu.

DOKUZUNCU BÖLÜM

I

Babbitt arkadaşlarından hoşlanır ve evsahipliği yapıp, onlara «Ne demek! Elbette biraz daha tavuk alacaksın!» diye bağırmağı çok severdi. T. Cholmondeley Frink'in dehasını da takdir ediyordu. Ama artık kokteylin etkisi geçmişti ve Babbitt'in yedikçe keyfi de kaçıyordu. Sonra yemeğin sohbet havası da Swanson'ların dırdırlarıyla büsbütün kaybolmuştu.

Floral Heights'da ve Zenith'in diğer varlıklı kesimlerinde özellikle 'genç evliler' arasında, iş yapmadan oturan kadınlar çoktu. Fazla hizmetçi kullanmazlardı ama havagazı ocağı, elektrikli fırın, tabak yıkama makinesi, elektrik süpürgesi ve duvarı fayans kaplı mutfaklar sayesinde pek fazla ev işi yapmak gerekiyordu. Yemeklerin çoğu da fırınlardan, pastahanelerden gelirdi. Çoğunun bir, iki çocuğu vardı, bazısının ise hiç yoktu. Sözde savaş çalışmağa saygınlık kazandırmıştı. Ama o kadınların kocaları, onların hayır işlerinde para almadan çalışmalarını, 'boşuna zaman kaybederler, ve kendilerini saçma bir takım fikirlere kaptırırlar,' diye, para ile çalışmalarına ise 'kocaları yeterince para vermiyor diye dedikodular çıkar' düşüncesiyle karşı çıkıyorlardı. Kadınlar günde belki iki saat kadar çalışırlardı. Bunun dışında çukulata yerlerdi, sinemaya gi-

derlerdi, mağazaları dolaşırlardı, kâğıt oynamak için ikişer, üçer kişilik gruplar halinde toplanıp dedikodu yaparlardı, dergiler okurlardı, bir türlü ortaya çıkmayan sevgililerini düşünürlerdi ve, ancak kocalarının başının etini yemek suretiyle kurtuldukları bir huzursuzluk duyarlardı. Kocaları da onların başının etini yiyip dururdu.

Swanson'lar işte bu şekilde birbirlerinin başının etini yiyen karı kocalardandı.

Bütün yemek boyunca Eddie Swanson açık açık, karısının yeni elbisesinden yakındı. Onu fazla kısa, fazla dekolte, ayıp denecek kadar ince ve fazla pahalı buluyordu. Babbitt'e döndü:

«Doğru söyle George, Louetta'nın gidip aldığı şu paçavra hakkında ne düşünüyorsun? Bundan daha kötüsü olabilir mi?»

«Nesi var yahu Eddie? Gayet güzel bir elbise.»

Bayan Babbitt'de itiraz ediyordu: «Öyle Bay Swanson. Gayet güzel bir elbise.»

Louetta öfkeyle, «Aldın mı cevabı?» dedi. «Bir de elbise konusunda otorite olduğunu iddia edersin!» Davetliler aralarında fısıldaşıyor ve kadının omuzlarına bakıyorlardı.

Swanson, «Olsun,» dedi, «Bir kere bunun sokağa atılmış bir para olduğunu bilecek kadar bir otorite sayılırım. Sonra, dolap dolusu elbisen var. Onları giymemen beni kahrediyor. Bu konuda ne düşündüğümü daha önce söylemiştim. Ve sen de biliyorsun ki sözümü dinlemedin bile! Sana bir şey söyledim mi, yap diye peşinden koşmam gerek...»

Bu, bu şekilde daha bir süre devam etti. Herkesin, daha doğrusu Babbitt dışında herkesin önünde oluyordu bu. Babbitt tam bir uyuşukluk içindeydi... yalnız midesi değil. O alt üst olmuştu. «Fazla tıkındım... Bu kadar oburluk etmemem gerekirdi,» diye homurdanıyordu. Ama bir yandan da dondurmayla, traş kremi sürülmüş gibi vıcık vıcık hindistan cevizli bir keki kaşıklıyordu. Sanki karnında taş varmış gibi hissediyordu. Patlayacak gibi olmuştu. Boğazı kurumuş, beyni durmuştu. Ancak büyük bir zorlukla gülümsemeye ve Floral Heights'daki

ev sahipleri gibi sırası gelince yüksek sesle konuşmağa çalışıyordu.

Konuklar olmasaydı dışarı çıkar, yuttuğu toksinlerden kurtulabilmek için saatlarca yürüyebilirdi. Ama konuklar duman dolu odada durmadan konuşup duruyorlardı. Babitt de kendi kendine, «Budalalık bu kadar yemek... Bir lokma daha yiyemem,» diye yakınıyordu, ama bir yandan da tabağındaki dondurmadan atıştırdığını sonradan farketmişti. Arkadaşlarının insanı büyüleyici bir yanı kalmamıştı. Howard Littlefield'in bilgi dağarcığına el atıp, tabiî kauçuğun formülünün C10 H16 olduğunu, sonradan izopren, yani 2C5 H8 olduğunu söylemesi onu hiç etkilememişti. İlk kez olarak Babbitt yalnız sıkılmamıştı, sıkıldığını da itiraf ediyordu. Ahlı masadan ve dimdik duran sandalyenin eziyetinden kurtulup oturma odasındaki kanapeye uzanmak...

Kesik kesik ve inandırıcı olmayan konuşmalarından ve yüzlerindeki, yavaş yavaş, acı çekerek boğuluyorlarmış gibi ifadeden, anlaşıldığına göre öbürleri de en az onun kadar zahmetinden ve oburluğun korkunçluğundan şikâyetçiydiler. Briç oynamak önerisi hepsi tarafından memnunlukla kabul edildi.

Babbitt'in kendisini pişiyormuş gibi hissetmesi geçmişti. Briçte kazanmıştı. Yeniden Vergil Gunch'ın o amansız samimiyetine dayanabiliyordu. Ama bir yandan da Paul Riesling ile birlikte Maine'de bir gölün kenarında dolaştığını düşünüyordu.. Bu, insana adeta sıla özlemi verecek kadar güçlü bir hayaldi. O henüz Maine'i hiç görmemişti ama gözünün önüne bulutlu dağlar, sakin göl geceleri geliyordu. «Bunların topu birden Paul'ün tırnağı olmaz,» diye mırıldandı. «Bütün bunlardan kaçıp kurtulmak istiyorum.»

Hattâ Louetta Swanson bile onu oyalamıyordu.

Bayan Swanson güzel ve yumuşak huylu bir kadındı. Babbitt Döşenmiş Kiralık Evler konusundaki zevkleri dışında kadınları ince eleyip sık dokuyan bir adam değildi. Onları Gerçek Hanımefendi, Çalışan Kadın, Yaşlı Cadı ve Piliç diye gruplara

ayırmıştı. Güzelliklerini ağzı sulanarak seyrederdi ama onun kanısınca (kendi ailesindeki kadınlar dışında) hepsi «bir tuhaftı», «esrarengizdi». Ama içgüdüsü ona Louetta'nın kolaylıkla sokulunabilecek bir kadın olduğunu söylemişti. Kadının gözleri de, dudakları da nemliydi. Yüzü geniş bir alınla başlayıp, gittikçe daralarak, vipsivri bir çeneyle son buluyordu. İnce fakat güçlü ve aç dudakları vardı. Kaşlarının arasında da onun ihtirasını gösteren iki eğik kırışık bulunuyordu. Otuz yaşlarında kadardı... Belki de daha genç. Adı henüz hiç bir dedikoduya karışmamıştı ama onunla konuşan her erkek, doğal olarak ve hemen kırıştırmaya başlardı. Ve bütün kadınlar da ona buz gibi soğuk bir ifadeyle bakarlardı.

Oyunlar arasında Babbitt kanapeye gidip onunla birlikte oturuyor ve kırıştırmak şöyle dursun, kırıştırmaktan kaçma şeklinde yorumlanabilecek Floral Heights hovardalığı ile konuşuyordu.

«Bu akşam çok güzelsin Louetta.»

«Öyle mi?»

«Bizim Eddie bu akşam biraz bozuk çalıyor.»

«Evet. Öyle kızıyorum ki!»

«Eh sana söyleyeyim bak. Ne vakit kocacığından bıkarsan, George Amcan emrine hazır. Gel bana, birlikte kaçarız.»

«Kaçmak mı... Neyse...»

«Sana hiç ellerinin çok güzel olduğunu söylediler mi?»

Kadın başını eğip ellerine baktı. Elbisesinin kollarındaki dantelleri onların üzerine çekmekle yetindi. Dile getirmediği bir takım hayaller içinde kaybolmuştu.

Babbitt bu akşam ahlâklı, ama büyüleyici bir erkek olmak görevini yerine getiremeyecek kadar miskinleşmişti. Yeniden briç oynanan masalara doğru gitti. Ufak tefek fakat fıkır fıkır kaynayan bir kadın olan Bayan Frink'in, «Gelin spiritizma yapalım... Biliyor musunuz, Chum çok iyi ruh çağırır... Emin olun bazan korkutuyor beni!» demesi de onu bu uyuşukluktan kurtarmamıştı.

Ziyafete katılan kadınlar bütün akşam varlıklarını hiç hissettirmemişlerdi. Ama erkeklerin süflî maddî şeylerle boğuşmasına karşılık kadınlar ruhlara büyük ilgi gösterirler. Bayan Frink'in bu önerisi üzerine kumandayı ele aldılar ve hep birlikte, «Haydi! Haydi!» diye bağırdılar. Erkeklerin karanlıkta ciddi ve o oranda da salakça görünüşleri vardı. Karıları ise masanın etrafına oturmuş, kıpırdanıp duruyorlardı. Erkekler de ellerini masanın üzerine koyup herkes daire şeklinde el ele tutununca, kadınlar, «Yaramazlık yok ha! Yoksa söylerim!» deyip gülüştüler.

Louetta Swanson'un eli Babbitt'in elini biraz sıkı bir şekilde tutmuştu, Babbitt eski uyuşukluğundan bir an için sıyrılır gibi oldu.

Hepsi masaya doğru eğilmişti ve hepsi bütün dikkatini toplamıştı. İçlerinden biri hırıltılı bir şekilde soluyunca hepsi birden irkildi. Holün loş ışığından bakıldığında gerçek değilmişler gibi bir görünüşleri vardı. Zaten onlar da kendilerini sanki bedenlerinden sıyrılmış gibi hissediyorlardı. Bayan Gunch kedi miyavlaması gibi bir ses çıkardı. Herkes doğal olmayan bir neşeyle yerinden sıçradı. Ama Frink'in Şşşşş! demesi üzerine herkes yeniden cidileşti. İnanılmaz bir şey ama birden bir takırdı oldu. Hemen Frink'in karanlıkta hayâl meyâl görülebilen ellerine baktılar. Fakat onlar kıpırdamadan duruyorlardı. Herkes yerinde bir kıpırdadı ama sonra fazla umursamamış gibi davranmağa devam etti.

Frink ciddi ciddi konuştu: «Orada birisi mi var?» Bir takırdı. «Bir takırdı 'evet' anlamına mı geliyor?» Bir takırdı. «İki defa vurmak da, 'hayır' anlamına..» Bir takırdı.

Frink, «Bayanlar, Baylar! Şimdi rehberimizden bizi geçmiş çağların ünlülerinden biriyle temasa geçirmesini isteyelim mi?» diye mırıldanır gibi konuştu.

Bayan Orville Jones, «Oh, kuzum Dante ile konuşalım,» diye rica etti. «Okuma Grubumuzda onu incelemiştik. Onun kim olduğunu biliyorsun değil mi, Orvy?»

«Elbette biliyorum! Ünlü şair. Sen benim nerede yetiştiğimi sanıyorsun?» Kocası kendisini hakarete uğramış gibi hissetmişti.

Babbitt, «Tabiî canım... Hani cehenneme turistik gezi yapan adam. Hiç bir şiirini okumadım ama Üniversitede bize onun hakkında bir şeyler öğretmişlerdi,» dedi.

Eddie Swanson, «Dante'yi çağır,» diye rica etti.

Louetta Swanson, «İkiniz de şair olduğunuza göre, sizin için onu çağırmak güç olmasa gerek, Bay Frink,» dedi.

Vergil Gunch «İkisi de şair mi diyorsun?» diye itiraz etti. «Belki Dante zamanına göre fena değildi —tabiî okumuş değilim eserlerini— ama aslında, yani Chum gibi o da her gün gazetelere şiir yazmak zorunda olsaydı, emin olun on para etmezdi!»

Eddie Swanson, «Doğru,» dedi, «O heriflerin zamanı boldu. Bana da bir yıl süre tanısalar ben de şiir yazarım... Hele hele Dante'ninkiler gibi demode konularda olduktan sonra!»

Frink emretti, «Susalım şimdi! Adamı çağıracağım... Ey Ruh bize Dante'nin ruhunu getir de, biz faniler onun bilgeliğine tanık olalım.»

Gunch, «Adresi vermeği unuttun: 1658 Brimstone Caddesi, Floral Heights,» dedi ve kıskıs güldü. Ama öbürleri bunu fazla laubali bir davranış saydılar. Kaldı ki, «O takırdıları belki Chum yapıyor... Ama ya bütün bunlarda en ufak bir gerçek payı varsa... Taaa eski zamanlarda yaşamış bir adamla konuşmak her halde heyecanlı bir şeydir...»

Bir takırdı. «Dante'nin ruhu George F. Babbitt'in oturma odasına gelmişti.

Anlaşılan soruları cevaplandırmaya hazırdı. «Bu akşam aralarında olmaktan sevinç duyuyordu.»

Frink harflerin önünden teker teker geçiyor ve doğru harfin önüne gelince rehberlik eden ruh bir takırdı yapıyor, Frink de mesajı böyle alıyordu.

Littlefield, okumuş bir adam edasıyla sordu: «Paradiso nasıl signore?»

Dante, «Yükseklerde çok rahatsız signor. Sizin spiritizma denilen bu ciddi konu üzerinde çalışmamız bize kıvanç veriyor,» diye cevap verdi.

Gömlek hışırtıları içinde daireler çiziliyordu. «Ya... Ya... ya bütün bunlarda bir gerçek payı varsa?...»

Babbitt'i bir başka şey düşündürüyordu. «Ya Chum Frink gerçekten bir sipiritizmacıysa! Şair olmasına karşın Chum her zaman aklı başında bir vatandaş gibi davranmıştır. Chatham yolundaki Presbyterian Kilisesine devam ederdi. Kalkınmacıların yemeklerine her zaman gelirdi. Puro içmesini severdi. Otomobillerden, açık saçık hikâyelerden hoşlanırdı... Ama ya gizlice... Alt tarafı bu okumuş adamların sağı solu pek belli olmazdı... Spiritizmacılık da sosyalist olmak gibi bir şeydi!»

Vergil Gunch'ın bulunduğu bir mecliste uzun süre ciddi olmak imkânsızdı. Bağıra bağıra, «Sor bakalım Dante'ye Jack Shakespeare ile bana adım verdikleri ihtiyar Verg nasıllar? Hayatta olsalardı sinemacılık yapmak istemezler miydi?» Herkes yeniden sululaşmıştı. Bayan Jones çığlık atar gibi gülüyordu. Eddie Swanson, «Başına koyduğu, çiçeklerden yapılmış çelenkten başka bir şey giymediğine göre, sor bakalım Dante hiç soğukalgınlığına yakalanmaz mıymış?» dedi.

Dante de keyiflenmişti. Alçak gönüllülükle cevaplar veriyordu.

Ama kişilikleri silen karanlıkta o lânet olası huzursuzluk Babbitt'i iyice sarmıştı. Düşüncelere dalmıştı. «Bence... hepimiz boş insanlarız. Bir de kendimizi bir matah sayıyoruz... Düşün Dante gibi bir adam. Keşki yazılarım okumuş olsaydım. Ama koyabileceğimi hiç sanmıyorum.»

Nedendir bilinmez, birden gözlerinin önüne volkanik kayalardan yapılmış büyük bir yar ve üzerinde de, korkunç bulutlar önünde duran yalnız ve düşünceli bir adam silueti geldi. En güvendiği dostlarını birden küçümsemiş olmak onu rahatsız

etmişti. Louetta Swanson'un elini iyice sıktı. İnsan sıcaklığı ona huzur vermişti. Ama alışkanlık denilen bu eski savaşçı boş durmuyordu. Babbitt hemen silkindi. «Neyim var benim bu akşam?»

Louetta'nın eline hafifçe vurarak bıraktı... Böylelikle elini sıkmakla terbiyesizce bir şey yapmayı düşünmediğini göstermek istemişti... Frink'e, «Bak bakalım, ihtiyar Dante bize bir iki şiir okur mu? Konuş onunla... Ona *'Buena giorna, senor, com sa va, wie gehts? Keskersaykersa bir küçük* şiir, *senor?'*-de,» dedi.

II

Işıklar yandı. Kadınlar, karıların o sırada konuşan adam sözünü bitirince kocalarına, «sevgilim, bence iyi geceler dileyip gitmek zamanı geldi,» demeğe hazırlandıkları zaman yaptıkları gibi sandalyelerinin ön tarafına doğru ilişmişler ve bekleyiş halindeydiler. Babbitt bir kere bile partinin devam etmesi için bir çaba göstermedi. Bir şeyi vardı, bir şeyi düşünmek istiyordu. Ama spritizma konukları yeniden gevezeleştirmişti. (Neden gitmiyorlar evlerine! Neden gitmiyorlar evlerine!) Hattâ «Yalnız Amerika Birleşik Devletlerinde devlet basit bir toplumsal araç değil, bir ahlâk fikrinin temsilcisidir,» diyen Howard Littlefield'in bu sözlerindeki derin anlam bile onu etkilemesine rağmen, bu uyuşukluktan çıkartamamıştı. (Doğru... Doğru... Yahu bunlar hiç gitmeyecekler mi?) Genellikle otomobil konusunda, işin içinde olan adamların söylediklerini dinlemek onun çok hoşuna giderdi ama bu akşam Eddie Swanson'un: «Javelin sınıfının üzerinde bir araba arıyorsanız, Zeeco en

iyisi. İki hafta önce —ve unutmayın bu söylediğim gerçek— Bir Zeeco'yu Tonawan'da tepesine tam hızla sürmüşler, bana söylediklerine göre...» gibi konuşmaları bile onu sarmıyordu. (Zeeco... İyi araba... ama... Yoksa bunlar bütün gece burada kalmayı mı düşünüyorlar?)

Yok, gidiyorlardı, hepsi birden «Gerçekten çok eğlendik,» filân diyerekten.

İçlerinde en çok arkadaş canlısı olan Babbitt'di. Ama şimdi,

«Çok şükür sonunu getirebildim. Bir aralık dayanamayacağım sanmıştım,» diye mırıldanıyordu. Ev sahipliğinin en eğlenceli yanına, yani giden konuklarla alay etme işine kendisini hazırlıyordu. Kapıyı kapayınca, göğsünü çıkararak, omuzlarını oynatarak esnedi. Ve gülümseyerek karısına döndü.

Kadının ağzı kulaklarına varmıştı. «Oh, çok güzel geçti! Çok güzel! Eminim bir an için bile sıkılmadılar! Değil mi?»

Yapamayacaktı bu işi, yapamayacaktı. Alay edemeyecekti. Bu, mutlu bir çocukla alay etmek gibi bir şey olacaktı. Yalanın dik âlasını söyledi: «Elbette! Hiç kuşkun olmasın, yılın en iyi partisiydi.»

«Yemek güzeldi, değil mi? Sahi söylüyorum kızarmış tavuğu çok beğendim.»

«Elbette! Kraliçenin ağzına lâyıktı. Uzun yıllardan beri bu kadar güzel kızarmış tavuk yememiştim.»

«Matilda ne güzel kızartmış değil mi? Çorba da şaheserdi bence!»

«Muhakkak öyleydi. Hiç kuşkun olmasın! En iyisiydi. Kaç zamandır bu kadar güzel çorba içmemiştim!» Ama sesi gittikçe daha cılızlaşıyordu. Holde, kenarları nikelle çevrilmiş kırmızı camdan, dört köşe sandığa benzeyen abajurlu lambanın altında duruyorlardı. Kadın kocasına baktı.

«George!... Yoksa... Beğenmemiş gibi bir halin var.»

«Tabiî beğendim! Hem de nasıl!»

«George! Neyin var?»

«Sanırım biraz yorgunum. Büroda çok çalıştım. Bütün

bunları bırakıp kaçmak, biraz dinlenmek istiyorum.»

«Nasılsa bir kaç haftaya kadar Maine'e gideceğiz, sevgilim.»

«Ha...» Sonra birden dili açıldı ve içini döktü. «Myra, Ben önceden oraya gitsem, benim için çok iyi olacak.»

«Ama New York'taki o adamla bir iş görüşecektin.»

«Hangi adam? Ha... tabii... o. O iş yattı. Ama bir an önce Maine'e gitmek istiyorum. Balık tutmak... Ohh ne güzel olur, büyük bir alabalık tutsam...» Asabî, yapmacık bir gülüş.

«Tabiî, neden gitmeyecek mişiz? Eve Verona ile Matilda göz kulak olurlar. Biz de, eğer paramız varsa, ne vakit istersen gideriz.»

«Ama bu... Son zamanlarda o kadar sinirli hissediyorum ki, şey diye düşündüm, ben önce yalnız gitsem ve bu sinirliliği üzerimden atsam.»

«George! Benim gelmemi *istemiyor musun?*» Kadın o kadar bitkin bir şekilde ciddiydi ki trajedi oynayacak, guruyla oynanmış bir insan pozu takınacak hali yoktu. Yüzü yeni pişmiş bir pancar gibi kıpkırmızı olmuştu. Savunmasız, bitkin bir hal almıştı.

«Tabii istiyorum... Yani demek istediğim...» Paul Riesling'in bunun böyle olacağını tahmin ettiğini hatırlayınca o da en az kadın kadar bitmişti. «Demek istediğim benim yaşıma gelmiş bir insan için biraz uzaklaşmak, başını dinlemek iyi bir şey...» Bir aile reisi gibi konuşuyormuş izlenimi vermeğe çalışıyordu. «Sonra çocuklarla sen geldiğinde... —zaten sizden bir kaç gün önce Maine'e giderim diye düşünmüştüm,— siz geldiğinizde ben de çakı gibi olmuş, kendimi toparlamış olurdum. Anlıyorsun değil mi, ne demek istediğimi?» Paskalya vesilesiyle toplanmış bir cemaatı takdis eden sevilen bir papaz, konuşma yeteneğini ispatlama işini sona erdirmek üzere olan nüktedan bir hatip, karısını aldatan her erkek gibi neşeli neşeli konuşarak, tatlı tatlı gülümseyerek kadım kandırmağa çalışıyordu.

Kadının yüzünde o bayramlık neşeden eser kalmamıştı.

Gözlerini adama dikmiş bakıyordu. «Birlikte tatile çıkınca seni rahatsız mı ediyorum? Eğlenmene benim de katkım olmuyor mu?»

Babbitt çökmüştü. Birdenbire çocuk gibi davranmağa başladı. Neredeyse tepiniyordu. «Evet, evet, evet! Hepsine evet! Ama anlamıyor musun yahu, sinirlerim çok bozuk! Mahvoldum! Kendime bakmak zorundayım! Söylüyorum sana, gitmem gerek... herşeyden, herkesden bıktım. Gitmeliyim...»

Şimdi olgun ve koruyucu bir edayla konuşma sırası kadına gelmişti. «Tabiî canım! Böyle gidersen mahvolursun! Paul'a söylesene, o da seninle birlikte gelsin. İkiniz balığa çıkarsanız, eğlenirsiniz.» Uzanarak Babbitt'in omuzunu okşadı. Adam paralize olmuş gibi kalmıştı. Tirtir titriyordu. İşte o sırada kadını, sadece alışkanlık sonucu değil, gerçekten seviyordu ve gücünü ondan alıyordu.

Bayan Babbitt neşeli bir sesle, «Haydi şimdi doğru yukarı ve cumbadak yatağa. Her şey düzelir. Ben kapılara bakarım. Koş bakayım şimdi!»

Babbitt dakikalarca, belki de saatlarca, hattâ belki de sonsuza kadar uyanık yattı. Tirtir titriyordu. Şimdi özgür olduğunu farketmişti ve ne işe yaradığı bilinmeyen bu rahatsız edici özgürlük karşısında ilkel bir korku duyuyordu.

ONUNCU BÖLÜM

I

Zenith'de hiç bir apartmanda az hacim içine çok şey sıkıştırma işi, bir katında Paul ve Zilla Riesling'in oturduğu Revelstoke Arms apartmanında denendiği kadar denenmemiştir. Yatakları gömme dolapların içine itilerek, yatakodaları, oturma odası haline getirildi. Mutfaklar, her birinde bir elektrik ocağı, bir buz dolabı, bakırdan bir bulaşık yıkama yeri ve bazısında da Balkan kökenli bir hizmetçi bulunan birer küçük dolaptan ibaretti. Arms apartmanında garajın dışında her yer moderndi ve her şey çok ufak alanlara sığdırılmıştı.

Babbitt'ler Arms apartmanında Riesling'leri ziyaret etmekteydiler. Rieslingleri ziyaret etmek sonucunun ne olacağı belli olmayan bir serüvendi. İlginçti ve bazen de rahatsız ediciydi. Zilla hareketli, ciyak ciyak bağırarak konuşan, uzun boylu, iri göğüslü, bir sarışındı. Lütfedip de neşeliyse son derece eğlenceli olurdu. İnsanlarla acı acı alay eder ve herkesin kabul ettiği ikiyüzlülükleri ortaya dökerdi. «Doğru!» derdiniz ve mahçup mahçup önünüze bakardınız. Deliler gibi dans eder, herkesin neşeli olmasını ister, sonra birdenbire alınırdı. O her zaman alınırdı. Yaşam onun aleyhine kurulmuş bir komplodan ibaretti ve o da durmadan, pürhiddet bu komploları ortaya dökerdi.

Bu akşam uysallığı üzerindeydi. Sadece Orville Jones'un bir peruk taktığını, Bayan T. Cholınondeley'nin şarkı söylerken sesinin, çok hızlı giden bir Ford'un sesine benzediğini ve Zenith Belediye Başkanı ve Kongre adayı Otis Deeble'ın salağın teki olduğunu ima etmekle yetinmişti. Babbitt'ler ile Riesling'ler apartmanın, içinde sadece dekoratif bir şömine ve üzerine ağır sırmalı bir kumaş örtülü, pırıl pırıl parlayan bir piyano bulunan oturma odasında taş gibi sert, brokar kaplı koltuklara oturmuşlardı. Bayan Riesling birden bağırdı, «Haydi bakalım! Biraz canlanalım! Kemanını al Paul! Georgie'ye biraz doğru dürüst dans etmesini öğreteceğim!»

Babbitt'ler kararlıydılar. Maine'e kaçmanın yollarını arıyorlardı. Ama Bayan Babbitt tatlı tatlı gülümseyerek, «Bütün kış çalıştıktan sonra, Paul da, Georgie gibi yoruluyor mu?» diye sorunca Zilla'nın aklına kendisine yapılan bir kötülük gelmişti. Zilla'nın aklına kendisine yapılan bir kötülük gelince, o iş halledilinceye kadar bütün dünya dururdu.

«Yorulmak mı? Yorulmak ne kelime, aklını oynatıyor, o kadar! Paul'ü aklı başında bir insan sanırsın değil mi? Üstelik o da kuzu kadar masummuş gibi bir poz vermekten hoşlanır, ama aslında katır kadar inatçıdır. Onunla birlikte yaşamış olsaydınız...! Ne kadar tatlı bir insan olduğunu anlardınız! İstediği şeyi yapmak için uysal bir insan gibi davranır. Herkes de bana ihtiyar cadı diye bakar, oysa arada sırada bağırıp çağırmasam, onu işe koşmasam, çürüyüp gideceğiz. Bir yere gitmek istemez ve... Daha dün gece araba bozuldu diye —ki o da onun kabahatıydı. Arabayı zamanında bakıma götürüp, aküsüne baktırmamıştı,— troleybüsle sinemaya gitmek istemedi. Sonunda gittik. Ama bu sefer de o troleybüs sürücüsü... Terbiyesizin biriydi. Paul da öyle durdu, bir şey yapmadı.

«Ben platformda durmuş, bekliyordum, bana yer versinler de arabaya bineyim diye... O sürücü denilen hayvan bana bağırdı. 'Haydi! Kıpırda biraz!' dedi. Yahu bana hayatımda kimse

böyle bağırmamıştır. Ağzım açık kalmıştı. Adama döndüm —hâlâ bir yanlışlık olduğunu sanıyordum— gayet terbiyeli bir şekilde, 'Bana mı söylüyorsunuz?' dedim. Adam aynı şekilde, 'Evet, sana,' dedi, 'Bütün arabayı bekletiyorsun!' Adamın nezaketten anlamayan bir ayı olduğunu o zaman anladım. Durdum ve gözümü adama diktim, 'Çok rica ederim! Benim öyle bir şey yaptığım yok,' dedim. 'Benim önümdekiler ilerlemiyor ki!' dedim, 'Kaldı ki sen konuşmasını bilmeyen, terbiyesiz saygısız bir ayısın. Efendi adam değilsin. 'Seni şikâyet edeceğim. Bakalım paçavra gibi bir üniforma giymek senin gibi sarhoş bir herife, benim gibi bir hanımla böyle konuşmak hakkı veriyor mu?' dedim. Sonra bekledim, Paul erkekliğini göstersin, beni savunsun diye. Ama o orada durmuş işitmemezliğe geliyordu. 'Eeee?' dedim.»

Paul, «Yeter artık, yahu Zill! Kes artık şunu! Tamam. Herkes biliyor: Ben hanım evlâdıyım, sen de pırıl pırıl bir hanımefendisin. Burada keselim!» diye homurdandı

«Kesmek mi?» Zilla'nın yüzü Medusa'nınki gibi kırışmıştı. Sesi paslı, pirinç bir hançer gibi kulak tırmalıyordu. Haklı olmanın ve öfkenin zevkini iyice çıkartıyordu. O artık bir dava adamıydı ve bütün dava adamları gibi erdem uğruna her kötülüğü yapmanın zevkini çıkartıyordu. «Kesmek ha? Herkes bilse keselim diye bizim neleri bıraktığımızı...»

«Böyle kavgacı olmayı bırak artık.»

«Ben seni kavga döğüş çalıştırmasam ne hale gelirsin biliyor musun? Öğleye kadar yataktan kalkmazsın ve geceyarılarına kadar da aptallar gibi keman çalarsın. Tembel doğmuşsun. On para etmezsin. Paul Riesling sen doğuştan alçak bir adamsın...»

Bayan Babbitt itiraz etti, «Amma yaptın Zilla! Abartıyorsun!» Böyle bir şey söylemek istemiyorsun sen!»

«Ne söyledimse her kelimesini bilerek söyledim!»

«Ama Zilla olur mu böyle şey» Bayan Babbitt bir anne sevecenliğiyle üzülüyordu. Zilla'dan daha yaşlı değildi ama ilk

bakışta öyle görünürdü. Zilla'nın aksine tombulca, sakin ve olgun bir kadındı. Oysa Zilla kırk beş yaşındaydı. Saçını sapsarı boyatmış ve dar bir korse giymişti. İnsan bunları görünce onun göründüğünden çok daha yaşlı olduğunu anlıyordu. «Zavallı Paul'e böyle bağırılır mı?»

«Zavallı Paul ha! Asıl onu böyle dürtmesem ikimiz de zavallı, olurduk, ikimiz de Düşkünlerevini boylardık.»

«Ama Zilla, daha Georgie ile biraz önce konuşuyorduk. Zavallı Paul bütün yıl deli gibi çahşıyor. Düşünmüştük, belki ikisi birden bir tatile çıkabilirler diye. Ben George'u razı etmeğe uğraşıyordum. Maine'e bizden daha önce gitsin ve orada biz gelmeden biraz dinlensin diye, Paul'de gidebilseydi bence çok daha iyi olurdu.»

Kaçma planının birden bu şekilde açıklanması karşısında Paul irkilmiş, o sakin halini yitirmişti. Ellerini oğuşturuyordu.

Zilla anırır gibi, «Doğru sen şanslısın. George'u gönderebilirsin. Arkasından merak etmene gerek yok. Seni tombul Georgie! Kadınlara başını çevirip bakmazsın. Adamda iş yok ki!»

«Öyle bir iş var ki!» Babbitt heyacanla kendisinin ne kadar ahlâksız bir insan olduğunu anlatacaktı ki Paul onun sözünü kesti... Ve Paul korkunç bir hal almıştı. Yerinden birden kalktı. Zilla'ya nazik bir şekilde:

«Öyle anlıyorum ki benim bir sürü sevgilim olduğu kanısındasın.»

«Evet.»

«Madem konu açıldı, öyleyse sana söyleyeyim sevgilim... Bu son on yıl içinde ihtiyacım olduğu vakit beni teselli edebilecek cici bir kız bulamadığım olmadı. Ve sen bu havada gittiğin sürece de seni aldatmağa devam edeceğim. Bu fazla güç bir şey değil... çünkü sen o kadar budalasın ki...»

Zilla kekeledi. Uludu. Sıraladığı küfürleri birbirinden ayırmak olanaksızdı.

Sonra, genellikle renk vermeyen George F. Babbitt birden değişiverdi. Paul'inki korkunçlaşmaksa, Zilla'nınki ateş püs-

kürmekse, Revelstoke Arms Apartmanına yakışan temiz heyecanların yerini alan nefretse, Babbitt'deki değişiklik bunların hepsinden beterdi. Yerinden fırladı. Gayet iri görünüyordu. Zilla'yı omuzlarından yakaladı. Yüzünden emlâk komisyoncularına özgü ihtiyatlılık gitmişti. Sesi korkunçtu:

«Bıktım artık bu budalalıktan yahu! Zill, seni yirmi beş yıldan beri tanırım. Eline Paul'ü hırpalamak fırsatı geçti mi bunu kaçırmazsın. Kötü insan değilsin sen! Daha da betersin! Delisin sen! İzninle sana söyleyeyim, Paul dünyanın en iyi insanı. Senin bu halinden herkes bıktı. Kadınım diye bunlar yanında kâr kalacak sanıyorsun. Sen kimsin ki Paul gibi bir insan, benimle gelmek için senden izin istesin. Kraliçe Viktorya ile Kleopatra karışımı bir şeymiş gibi davranıyorsun. Budala, herkesin sana nasıl güldüğünü, seninle nasıl alay ettiğinin farkında değil misin?»

Zilla hıçkırıyordu, «Ben hiç... Hiç kimse... Hayatımda hiç kimse benimle böyle konuşmamıştı...»

«Doğru. Ama senin arkandan işte böyle konuşuyorlar. Senin için ihtiyar cadı diyorlar. İhtiyar cadı!»

Bu alçakca saldırı Zilla'yı yıkmıştı. Etrafa boş gözlerle bakıyor, hüngür hüngür ağlıyordu. Ama Babbitt'in bakışları öfke doluydu. Kendisini bu durumda tam yetkiye sahip bir görevli sayıyordu. Paul ile Bayan Babbitt'in kendisine hayranlıkla baktıklarını düşünüyordu. Bu işi ancak kendisinin halledebileceğine inanıyordu.

Zilla kıvranıyordu. «Benim hakkımda böyle şey söylemezler!» diye yalvarıyordu.

«Elbette söylüyorlar!»

«Çok kötü kadındım! Çok özür dilerim! Kendimi öldüreceğim! Ne isterseniz yaparım. Söyleyin ne istersiniz?»

İyice alçalmıştı ve bundan zevk alıyordu. Rezaletlerden anlayan adamlar bilirler, bir insanın kendisini egoistcesine alçaltmasından daha zevkli bir şey olamaz

Babbitt emretti. «Paul'ün benimle birlikte Maine'e gelmesine izin vereceksin!»

«Benim elimden ne gelir ki! Beni kimsenin umursamadığını biraz önce sen söyledin!»

«Merak etme istesen elinden çok şey gelebilir. Her şeyden önce, onun, senin gözünün önünde olmayınca kadınların peşinden koştuğunu ima etmeği kes artık! Bir insanı yola itmek, işte böyle olur. Aklını başına topla...»

«Adam olacağım George, emin ol, adam olacağım. Biliyorum kötüydüm. Bağışlayın beni, bağışlayın beni...»

Kadın içinde bulunduğu durumun zevkini çıkartıyordu.

Babbitt de. Korkunç bir şekilde suçluyor, kutsal jestlerle bağışlıyordu. Sonra, karısıyla birlikte ağır ağır yürüyerek çıktı. Yolda Bayan Babbitt'e:

«Zilla'ya böyle sert çıkış yaptım diye üzüldüm, doğrusu. Ama onu başka türlü yola getiremezsin! Yahu, perişan ettim kadını!» diye ukala ukala izahat veriyordu.

Bayan Babbitt sakin bir şekilde, «Doğru. İğrençtin. Kasılıyordun. Ne yaman bir insan olduğunu göstermekten zevk alıyordun!»

«Vay canınaaa! Demek böyle ha! Tabii senin benden yana çıkmanı bekleyecek değildim! Kadın değil misin? Sen de onu tutacaksın!»

«Elbette. Zavallı Zilla hiç mutlu değil. Hırsını Paul'den alıyor. O evde yapacak hiç bir şeyi yok. Ve için için kuruyor. O kadar sevimli, neşeli bir kadındı ki! Bu özelliklerini yitirmek ona çok ağır geliyor. Sen de elinden geldiğince kötü davrandın. Seninle hiç övünmüyorum. Paul ile de! Sıkılmadan o korkunç kızlardan söz edebiliyor.»

Babbitt somurtmuş konuşmuyordu.

Bu soylu öfkesini dört blok boyu sürdürdü. Kapıda kadından ayrıldı ve çimenlikte dolaşmağa başladı.

Durumu birden irkilerek farketti: «Yoksa, karım mı haklı? Hiç olmazsa kısmen haklı değil mi?» Çok çalışma onun du-

yarlılığını anormal ölçülerde arttırmıştı. Hayatta kendi mükemmelliğinden pek seyrek olarak kuşkulanmıştı. Güzel yaz gecesini seyretti. Islak çimenleri kokladı. Sonra: «Umurumda değil. İyi ki yaptım. Geziye çıkacağız. Paul için yapmayacağım yoktur.» diye mırıldandı.

II

İjams Kardeşler Spor Eşyaları Mağazasında, Kalkınmacılar Klübü üyesi olan Willis İjams'ın yardımıyla Maine için öteberi alıyorlardı. Babbitt neredeyse delirmişti. Sağa sola koşuyor, dansediyordu. Paul'e fısıldadı. «Ne hoş değil mi bunları satın almak? Bize hizmet etmek için Willis İjams'ın kendisi koşuyor. Bak, Kuzey Göllerine gitmek için öteberi alan şu insanlar, bizim taaa Maine'e gideceğimizi işitseler, şaşırırlar, değil mi?... Haydi bakalım İjam Kardeş... yani Willis... Sana fırsat çıktı. Biz cömert insanlarız. Daha ne satabilirsin bakalım! Bütün mağazayı kaldıracağım!»

Oltalara, bele kadar gelen güzel kauçuk çizmelere, selüloz pencereli çadırlara, katlanabilir sandalyelere, buzluklara imrenerek bakıyordu. Hepsini satın almak istiyordu. Onun bu çılgınca arzularını frenleyebilen, onun her zaman uzaktan koruduğu Paul'dü.

Ama şairlikle diplomatlığı bir araya getirmiş olan büyük satıcı Willis İjams oltaları anlatırken Paul bile gevşemişti. «Biliyorsunuz en büyük tartışma canlı yem ile yapay yem kullanan oltalar konusunda yapılmaktadır. Ben yapay yemi yeğlerim, doğrusu. Daha sportmence.»

Babbitt, «Doğru,» dedi, «çok daha sportmence.» Aslında canlı yada yapay yem kullanan oltalar hakkında hiç bir bilgisi yoktu.

«Benim fikrimi soracak olursan Georgie, şu oltaları alırsan çok daha iyi edersin.»

Babbitt, «Elbette, bunlar çok daha iyi,» diye karşılık verdi.

İjams, «Tabii,» dedi, «Bunların üzerine yoktur.»

Babbitt eliyle oltayı denize fırlatır gibi bir hareket yapıp, «Öyle sanıyorum, ben bunu suya atınca Bay Alabalık koşa koşa gelecek,» dedi.

İjams, «Cemon balığı da ondan geri kalmaz,» dedi. Aslında İjams'ın kendisi de somon balığı filân görmemişti.

«*Somon* balığı, Alabalık! Hey Paul, düşünebiliyor musun, bir sabah vakti, saat yedi sıralarında, George Agabeyin ayağına haki pantolonu geçirmiş, balıkları çekip duruyor! Hey be!»

III

İnanılmaz bir şey ama New York Ekspres'e binmişler ve Maine'e gidiyorlardı. İnanılmaz bir şey ama yanlarında aileleri yoktu. Özgürdüler. Erkek dünyasında, trenin sigara içilmesine izin verilen kısmında, özgürdüler.

Pencereden bakılınca dışarısı karanlıktı. Yer yer sarı, esrarlı ışıklar görülüyordu. Trenin çıkardığı takırdılar Babbit'e yalnız tek bir şey hatırlatıyordu: gittiklerini. Paul'e eğilerek, «Çekip gitmek ne hoş, değil mi?» dedi.

Hakî rengi çelik duvarlı küçük vagon Babbitt'in genellikle, tanıyabileceğin En İyi İnsan — Çok Can Adam dediği kategoriye girecek insanlarla doluydu. Uzun kanapede tombul kurnaz yüzlü şişman bir adam, kadife şapka giyen ipincecik surath bir başka adam, taklit kehribar sigara ağızlığı kullanan çok genç bir delikanlı ve Babbitt olmak üzere dört kişi oturuyordu. Onların karşısındaki, yere tesbit edilmemiş iki koltukta Paul ile,

bir de uzun boylu, kurnaz yüzlü, dudaklarının kenarı kırışmış, eski moda giyinmiş bir adam vardı. Herkes günlük gazete, ticaret gazetesi veya dergi okuyor ve sohbetin bir an önce başlamasını bekliyordu. Konuşmağa ilk başlayan trenle ilk gezisini yapan o çok genç delikanlı oldu.

Zevkle anlatıyordu. «Zenith'de o kadar eğlendim ki! Yahu açıkgöz bir insan orada, New York'ta eğlenebileceği kadar eğleniyor!»

Şişko gevrek gevrek gülerek, «Ben daha sen trene binerken anlamıştım kötü bir insan olduğunu. Her halde ortalığı duman etmişsindir,» dedi.

Öbürleri de sohbetin başladığına memnun olmuşlardı. Gazetelerini bıraktılar.

Genç, «Şaka söylemiyorum!» diye yakındı, «Belki de senin bilmediğin yerleri gördüm.»

«Ooo! Orası muhakkak! Her halde yaramaz bir çocuk gibi dondurmacılardan çıkmamışsındır!»

Çocuk sohbetin başlamasına bir vesile olmuştu. Birazdan onu bir kenara itip, esaslı konuşmalara başladılar. Yalnız kendi kendine oturmuş, gazetede tefrika edilen bir hikâye okuyan Paul Riesling konuşmalara katılmıyordu. Babbitt'in dışında herkes ona ukalâ, eksantrik, can sıkıcı bir adam diye bakıyordu.

Kimin ne söylediğinin hiç önemi yoktu, çünkü hepsi aynı şeyleri düşünüyor ve hepsi aynı kendinden emin pozlarla konuşuyordu. Her hangi bir konudaki son kararı ya Babbitt veriyordu, eğer o vermiyorsa, vereni ağzı kulaklarına vararak dinliyordu.

Birisi, «Ama,» dedi, «Zenith'de içki bol. Sanırım her yerde bol ya! Ben sizlerin içki yasağı hakkında ne düşündüğünüzü bilmiyorum. Ama bana öyle geliyor ki irade sahibi olmayan fakirler için iyi oldu. Ancak bizim için öyle değil. Bizim kişisel özgürlüğümüze karışmış oluyorlar, bu şekilde.»

Bir başkası, «Bence kongrenin hakkı yok insanın özgürlüğünü kısıtlamaya,» diye karşılık verdi.

Öbür vagondan birisi içeri girdi ama bütün yerler dolu olduğu için ayakta durup bir sigara içti. O yabancıydı. Sigara içilen kompartmanın müdavimlerinden değildi. Ona yukarıdan bakıyorlardı. Adam aynada çenesini inceleyerek, umursamıyormuş gibi davranmağa çalıştıysa da, bir süre sonra dayanamayıp, sessizce dışarı çıktı.

Yeni kurulmuş olan bu konseyin üyelerinden biri, «Az önce Güneyde bir gezi yapmıştım. İş durumu o kadar iyi değil orada,» dedi.

«Öyle mi? O kadar iyi değil, demek?»

«Hayır bence normal değil durum.»

«Normal değil demek?»

«Hayır, hayır! Bence hiç normal değil.»

Bütün konsey üyeleri bilmişçe tavırlarla başlarını salladılar, «Yok, iş yok orada,» diye karar verdiler.

«Eeee! İş hayatı batıda da o kadar iyi değil. Nerede o eski günler!»

«Doğru. Bence bunun acısını otelciler çekiyor. Ama iyi oldu onlara. Adamlar günde beş dolar hattâ belki altı, yedi dolar ücret alıyorlardı, pis bir oda için. Şimdi dört dolara razılar. Belki biraz servise de dikkat ederler.»

«Doğru! Otel dedin de, geçen gün ilk kez San Fransisko'da St. Francis Otelinde kaldım. Birinci sınıf bir otel.»

«Hakhsın dostum. St. Francis şahane bir yer. Tam birinci sınıf.»

«Doğru. Ben de seninle aynı fikirdeyim.»

«Sahi, içinizde hiç Şikago'da Rippleton'da kalan var mı? Ben yıkıcı konuşma yapmak istemem. Elimden geldiği kadar iyi şeyleri desteklemek isterim. Ama birinci sınıf oteller içinde bundan daha kötüsünü görmedim. Bir gün canlarına okuyacağım onların. Söyledim de onlara. Beni bilirsiniz... neyse belki bilmezsiniz, ama ben birinci sınıf servis isterim. Makûl bir ücret ödemeğe de hazırım. Geçen akşam geç vakit Şikago'ya var-

mıştım. Rippleton'da istasyona yakın. Hiç orada kalmamıştım daha önce. Ama taksi şoförüne söyledim. (Bir kente geç saatlarda varınca ben taksiye binmekten yanayımdır. Biraz pahalıya patlar ama ertesi gün erken kalkıp bir iş çevireceksen, değer,). Taksi sürücüsüne 'beni Rippleton'a götür' dedim.

«Sonunda vardık oraya. Doğrudan doğruya resepsiyona gitim. 'Arkadaş Bill Ağabeyine banyolu bir oda bulabilecek misin, acaba?' dedim. Aaaaa! Sanırsın ki adama kötü bir mal kazıkladım. Soğuk soğuk baktı ve 'Bakalım, arkadaş!' dedi. Ve o boş olan odaların listesini tuttukları zımbırtının arkasına eğildi. Kimbilir, belki de malî durumumu öğrenebilmek için bankalara filân telefon etti... bildiğim şu... uzun zaman aldı. Belki de gidip uyudu. Sonra çıka geldi. Üzgünmüş gibi bakarak, 'Peki,' dedi, 'Banyolu bir oda vereceğim sana.' 'Allah razı olsun,' dedim. 'Çok naziksin. Kaça patlayacak bana?' Gayet nazik soruyordum. Dostum, dedi, 'Sana yedi papele patlar günde.'

«Zaten geç olmuştu. Ben de nasılsa masrafa işliyorum. Cebimden vermiş olsaydım, böyle külüstür bir yer için yedi dolar vermektense, bütün gece sokaklarda dolaşmağı tercih ederdim. Neyse, işi fazla uzatmadım. Resepsiyon memuru zili çaldı... Bellboyu her halde uykudan kaldırdı. Genç bir delikanlıydı Bellboy... en fazla yetmiş dokuz yaşında filân. Gettysburg savaşına katılmıştır her halde... Belki savaşın hâlâ da devam ettiğini sanıyordur. Beni Kuzeylilerden mi sandı ne, bana öyle bir bakış baktı ki! Neyse, bu uyur gezer beni... oda diyorlarmış, öyle bir yere götürdü ki! Önce bir yanlışlık olduğunu, beni yanlışlıkla iane sandığına attıklarım sandım. Ve her Allahın günü için yedi papel istiyorlar oraya! Şaştım yani!»

«Rippleton'un oldukça kötü bir yer olduğunu ben de işitmiştim. Ben Şikago'ya gidince ya Blackstone'da, ya da La Salle'da kalırım... Birinci sınıf oteller.»

«İçinizde, Terre Hautte'da Birchdale Otelinde kalan var mı? Nasıl bir yer?»

«Ooo! Birchdale birinci sınıf oteldir.»

(South Bend, Flint, Dayton, Tulsa, Wichita, Fort Winona, Erie, Fargo ve Moose Jaw'daki otellerle ilgili on iki dakika süren bir oturum.)

Kadife şapkalı adam, kalın saat zincirine asılı geyik dişiyle oynayarak, «Fiatlardan bahsediyoruz da,» dedi, «Acaba nereden çıkardılar giyecek eşyalarının ucuzladığını? Şu üzerimdeki giysiyi alalım.» Parmağıyla pantolonunu çimdik atar gibi tutup gösterdi. «Dört yıl önce kırk iki buçuk dolar ödemiştim buna. Ve iyi bir paraydı o. Ama geçen gün bizim kentte bir dükkâna gittim. Satıcı bana bir giysi çıkardı, emin ol yanımda çalıştırdığım adama giydirmezdim. Sırf meraktan, 'Kaç kâğıt alıyorsun bu çuval için,' dedim. 'Ne demek çuval?' dedi. 'Bu en güzel giysi saf yünden mamul...' Saf yünmüş! Ot gibi bir şeydi. 'Yün diyorum,' dedi, 'Senden de altmış yedi dolar doksan sent alırız!' 'Benden hava alırsınız!' dedim ve hemen dışarı çıktım... Elbette!... Karıma, 'Kocacığının giysilerine bir iki yama vuracak kadar gücün olduğu sürece ben giyecek eşyası almam,' dedim.»

«Çok doğru söylüyorsun, kardeş! Söz gelişi şu yakalık fiyatlarına bak...»

Şişko itiraz etti, «Hey durun bakalım!» dedi, «Ne olmuş yakalara? Ben yakalık satarım. Yakalığa giden insan emeği ücretinin eskisine göre yüzde iki yüz yetmişten daha fazla arttığını biliyor musun?...»

Mademki şişko arkadaşları yakalık işindeydi, demek ki yakalık fiatları bundan başka türlü olamazdı diye kararlaştırdılar. Ama onun dışında kalan bütün giyecek eşyaları inanılmayacak kadar pahalıydı. Herkes birbirinden hoşlanmış, birbirinin hayranı olmuştu. Ticaret denilen bilimi ele aldılar. Ve bir sapan veya tuğla imalinde asıl amacın bunları kullanmak değil satmak olduğunu açıkladılar. Onlar için artık Romantik Kahraman bir derebeyi, ya da diyar diyar dolaşan bir âşık, bir kovboy, bir pilot, ya da genç ve çalışkan bir savcı değil, üzeri cam kaplı masasında Pazarlama Sorunlarının İncelenmesi adlı bir

kitap bulunan ve kendisine soyluluk ünvanı gibi «tuttuğunu koparan adam» lâkabı verilmiş olan, emrindeki genç samuraylarla birlikte kendisini satışa, (şuna ya da buna, şunu ya da bunu değil, doğrudan doğruya Satışa) adamış olan genç Satış-Müdürü'ydü.»

Bu iş konuşmaları Paul Riesling'in de ilgisini çekmişti. O keman çalan bir adam, ilginç bir şekilde mutsuz bir koca olduğu kadar, usta bir dam izolasyon maddesi satıcısıydı. Şirketin dışarıda çalışan satıcıları harekete geçirmek için müesseseler tarafından çıkartılan dergilerin, bültenlerin yararları konusundaki sözlerini dinledi. Paul da sirkülerlerde iki sentlik pulların kullanılmasıyla ilgili bazı ilginç görüşler ileri sürdü. Ama sonra İyi İnsanlar Klanının kutsal yasasını çiğneyen korkunç bir suç işledi: Sanattan, entellektüel konulardan hoşlanan bir adam gibi davrandı.

Bir kente giriyorlardı. Kentin dış kesiminde kırmızı, turuncu korkunç alevleri, kadavrası çıkmış bacaları, üzeri demir levhalar örtülü duvarları ve asık suratlı konverterleri yalayan bir çelik fabrikasının önünden geçtiler.

Paul, «Yahu şuna bakın... ne güzel!» dedi.

Kadife şapkalı adam, saygıyla, «Elbette güzeldir dostum!» dedi. «O Shelling-Horton Çelik Fabrikası. Bana söylediklerine göre John Shelling savaşta cephane işinde temiz üç milyon papel vurmuş.»

«Ben onu kastetmemiştim,» dedi Paul, «Benim söylemek istediğim ışık, hurda eşya dolu avluyu ne güzel ortaya çıkartıyor. Çok ilgi çekici bir görünüm.»

Hep birden gözlerini ona diktiler. Babbitt, «Paul çok yeteneklidir. Böyle ilginç görünümleri hiç kaçırmaz. Dam izolasyon malzemesi satmış olmasaydı, herhalde yazar filân olurdu,» dedi.

Paul'ün sıkılmış gibi bir hali vardı. (Babbitt bazan acaba Paul kendisinin bu şekilde övülmesinden hoşlanmıyor mu diye merak ederdi.) Kadife şapkalı adam homurdandı, «Ne bileyim, bana sorarsanız Shelling - Horton çok daha düzenli çalışabilirdi. Malzemelerin fabrikaya girince izlediği yol iyi çizilmiş. Ama, eğer seni işin o yanı ilgilendiriyorsa, her halde 'ilginç görünüm' demen bir suç teşkil etmez.»

Paul somurtarak gazetesine döndü. Sonra haklı olarak trenlerden konuşmağa başladılar.

Babbitt, «Pittsburg'a kaçta varıyoruz?» dedi.

«Pittsburg mu? Sanırım saat... Hayır, hayır... o geçen yılın tarifesine göreydi... dur bakayım bir dakika... burada bir tarife olacak.»

«Acaba rötarlı mıyız?»

«Hiç sanmam.»

«Hayır zamanında geleceğimizi sanmam. Son istasyona yedi dakika rötarla girdik..»

«Öyle mi? Ben de hiç rötarımız yok sanıyordum.»

«Yok, yedi dakika rötarhyız.»

«Doğru. Tam yedi dakika rötar.»

İçeriye kondüktör girdi. Bu sarı düğmeli beyaz ceket giymiş bir zenciydi.

Şişko homurdanır gibi, «Rötarımız ne kadar George?» diye sordu.

Havluları kaplayıp, usta bir şekilde el yıkanacak yerin üzerindeki rafa atan kondüktör, «Gerçekten bilmiyorum efendim. Sanıyorum rötarımız yok,» dedi. Konser üyeleri gözlerini adama dikip, acı acı baktılar. Adam çıkınca da arkasından yakındılar:

«Bugünlerde ne oldu bu kamçık bacaklılara. Hiç terbiyeli cevap vermiyorlar.»

«Doğru. Hiç saygı göstermez oldular. Eskiden zenciler iyidiler. Hadlerini biliyorlardı. Ama bu gençlerin hepsinin gözleri yukarıda. Avukat olmak, profesör olmak, daha bilmem ne

olmak istiyorlar. Bakın, söyleyeyim size, bu gayet ciddi bir sorun halini almağa başladı. Birlik olmalıyız ve bu kara suratlı adamlara, hatta sarı suratlılara hadlerini bildirmeliyiz. Ben ırk düşmanı değilim. Bir zenci bir işte başarılı olunca ilk sevinen ben olurum. Yeterki haddini bilsin. Beyaz adamın hakkı olan otoriteye ve iş kabiliyetine saygı duysun.»

Adı Koplinsky olan kadife şapkalı adam, «Çok doğru!» dedi. «Sonra bir şey daha yapmak gerek. Bu yabancıları bizim ülkeye sokmamalıyız. Çok şükür göçleri sınırlamaya başladık. Bu herifler buranın beyaz adamların ülkesi olduğunu ve kendilerinin burada istenmediğini bilmelidirler. Bir kere buradaki yabancılara Amerikancılığın ilkelerini öğretelim, adam edelim, ondan sonra belki bir miktar daha yabancı alırız.»

Hep birlikte, «Elbette. Gerçek bu!» dediler ve daha az önemli konulara geçtiler. Otomobil fiatlarını, otomobil lâstiklerinin dayanıklılığını, petrol rezervlerini, balıkçılığı, Dakota'da buğday yetiştirme olasılıklarını çabuk çabuk gözden geçirdiler.

Ama şişko bu şekilde zaman kaybedilmesinden hoşlanmamıştı. Eski bir gezgindi ve ayakları suya ermişti. Zaten daha başlangıçta söylemişti kendisinin 'eski kulağı kesiklerden' olduğunu. Öne doğru eğildi. Yüzündeki kurnaz, alaycı ifade hepsinin ilgisini çekmişti. Homurdanır gibi, «Keselim şu formaliteyi de biraz hikâye anlatalım birbirimize,» dedi. Hepsi canlandı, samimileşti.

Paul ile genç çocuk silindiler. Öbürleri koltuğun önüne doğru kaykıldılar, yeleklerinin düğmelerini açtılar, ayaklarını kaldırıp sandalyelere dayadılar. Pirinçten yapılmış güzel sigara tablalarını daha yakına çektiler. Ve gecenin insanı rahatsız eden karanlığından kurtulabilmek için perdeleri indirdiler. Her kahkaha fırtınasından sonra, «Durun, bakın şunu işitmiş miydiniz...» diye bağırıyorlardı. Babbitt rahatlamış kendisini daha erkek hissediyordu. Tren büyükçe bir istasyondu durunca döndü de peronda, fırtınalı bir gökyüzüne benzeyen gri damın al-

tında, sandıklar dolusu ördeğin, ineklerin arasında, bilinmeyen bir kentin esrarı içinde bir aşağı bir yukarı dolaşıyorlardı. Artık eski dosttular ve mutluydular. «Herkes vagonlaraaaaaaa!» sesini duyunca, sigara içilmesine izin verilen kompartımana koştular ve gözleri puro dumanlarından ve gülmeden yaşararak, sabahın ikisine kadar açık hikâyeler anlatıp durdular. Ayrılırken el sıkıştılar, birbirlerine «Beyim, çok iyi bir toplantıydı. Ayrıldığıma üzülüyorum ama sizi tanıdığıma çok memnun oldum!» dediler.

Babbitt bir mezara benzeyan pulman yatağında, şişman adamın anlattığı «hayatın tadını çıkartmak isteyen kadına» ait hikâyeyi düşünerek bir süre uyanık yattı. Perdeyi açtı. Kolunu ince yastıkla başı arasına koyarak, dışarıda kayıp geçen ağaçları, soru şeklindeki köy ışıklarını seyrederek kaldı. Çok mutluydu.

ONBİRİNCİ BÖLÜM

I

New York'ta aktarma için dört saat beklemeleri gerekiyordu. Babbitt'in görmek istediği tek şey, onun New York'a yaptığı son geziden bu yana yapılmış olan Pennsylvania Oteliydi. Başını kaldırmış otele bakıyor ve «iki bin iki yüz oda, iki bin iki yüz banyo! Dünyada bunun üstüne yok! Cirolarının korkunç olması lâzım. Diyelim ki oda ücretleri dört ile sekiz dolar arasında... Bazısı belki on. Dört kere iki bin iki yüz veya altı kere iki bin iki yüz... Neyse restoranı, yazı filân düşünürsek demek ki günlük ciroları sekiz ilâ on beş bin dolar arasında. Böyle bir şey olabileceğini hiç sanmazdım. Yahu ne kent. Tabiî, genellikle Zenith'de yaşayan bir insan buradaki üç kâğıtçılardan daha çok insiyatif sahibidir. Ama New York'un hakkını da vermek gerek. Evet, evet, bir çok bakımdan yaman bir kent! Eeee! Paulski! Sanırım görmeğe değer her şeyi gördük. Şimdi nasıl vakit öldüreceğiz? Sinema mı dersin?»

Paul bir transatlantik görmek istiyordu. «Her zaman Avrupa'ya gitmek isterdim. Canına yandığımın, bir gün gideceğim!» diye iç çekti.

North River'de bir rıhtıma gidip, bacalarıyla, gümrük binasını geçen telsiz anteniyle, *Aquitannia* transatlantiğini kuş tarafından seyrettiler.

Babbitt, «Yahu hiç de fena olmazdı, bizim eski memlekete gitmek, harabeleri filân görmek, Şekspirin doğduğu yeri ziyaret etmek. Üstelik de içki mi istedin? Derhal hazır. Git bir bara, 'Bana bir kokteyl ver,' de. Ne polis derdi var, ne de başka bir sıkıntı,' dedi. «Sen oraya gitseydin, ne görmek isterdin, Paulibus?» Paul cevap vermedi.

Babbitt dönüp baktı. Paul yumruklarım sıkmış, başını eğmiş, sanki transatlantiğe korkuyla bakıyordu. Zayıf vücudu yaz ışığında parlayan iskeleler arasında daha da ince duruyordu. Bir çocuk vücuduna benziyordu.

«Oraya gitsen ne yapardın, Paul?» diye tekrar sordu.

Paul kaşlarını çatmış gemiye bakıyordu. Göğsü inip çıkıyordu. Fısıldadı: «Hey Allahım!» Babbitt kaygıyla onu seyrediyordu. O, «Gel çıkalım buradan,» dedi ve arkasına bakmadan merdivenlerden aşağıya indi.

Babbitt, «Tuhaf,» diye düşünüyordu. «Çocuk transatlantik görmek istemiyormuş ki! Ben ilgilenir sanmıştım.»

II

Tren Maine sıradağlarını tırmanırken Babbitt keyifliydi ve lokomotifin beygir gücü hakkında akıllıca şeyler söyledi; Zirveye ulaştıkları vakit çam ağaçları arasından görülen ışıklı yerleri hayranlıkla seyretti; demiryolunun sonundaki Katadumcook'da istasyon binası olarak eski bir vagonun kullanıldığını görünce, «Vay canına!» diyerek hayretini belli etti. Ama asıl Sunasquam gölü üzerindeki ufak iskeleye oturup, otelin göndereceği motörü beklerken gerçekten rahatladı. Gölden aşağıya bir sal geçiyordu; kıyıyla ağaç kütükleri arasında su çok saydamdı. Suyun içindeki küçük tatlı su balıkları pırıl pırıl parlıyordu. Şeridine alabalık için olta iğneleri iliştirilmiş siyah bir

kadife şapka ve garip bir şekilde iddialı mavi bir pazen gömlek giyen bir rehber, bir kütüğün üzerine oturmuş çakıyla oynuyor ve sessiz sessiz duruyordu. Bir köpek, siyah, gri tüylü bir köy köpeği, dinlenmekten ve düşünmekten hoşlanan bir köpek kaşınıp homurdandı ve sonra yatıp uyudu. Yoğun bir güneş ışığı parlak suyu, sarı yeşil pelesenk ve huş ağaçlarının dallarının kenarlarını, eğrelti otlarını ve gölün ötesindeki dağların yamaçlarını yakarcasına parlatıyordu. Her yer sessizdi.

Babbitt ile Paul konuşmadan iskelenin kenarlarında dolaşıyorlar, ayaklarını su üzerinde sallıyorlardı. Bulundukları yerin o yumuşatıcı havasını Babbitt içinde hissediyordu. Mırıldandı: «Burada kalmak isterdim... hayatım boyunca... ve çakıyla oynamak ve oturmak. Bir daktilo sesi duymak istemem. Ne de Stan Graff'ın telefondaki palavralarını. Ya da Rone ile Ted'in tartışmalarını. Sadece oturmak! Öff be!»

Paul'ün omuzunu okşadı. «Sen nasıl buldun? Söyle ihtiyar uykucu...»

«Çok güzel Georgie. Her tarafta sonsuzluğa kadar uzanan bir yan var.»

İlk defa olarak Babbitt onun ne demek istediğini anlamıştı.

III

Bindikleri motör burnu döndü. Gölün öbür ucunda, bir dağ yamacının altında, kalacakları otelin ufak merkez restoranım ve yarım ay gibi dizilmiş ve müşterilerin ancak yatacakları vakit kullandıkları, ağaç kütüğünden yapılmış evleri gördüler. Kıyıya çıktılar. Bir haftadan beri orada olan müdavimlerin kendilerini eleştirici bir gözle incelemelerine dişlerini sıkıp dayandılar. Kalacakları eve, içinde taştan yapılmış bir şömine bulunan küçük eve varınca Babbitt'in deyişiyle, «Tam bir erkek gibi»

giyinmek için acele ettiler. Dışarı çıktılar. Paul eski bir gri elbise ve yumuşak beyaz bir gömlek giymişti. Babbitt haki rengi bir gömlek ve bol, paçaları rüzgârda uçuşan haki bir pantolon giymişti. Ama bu haki giysilerin üzerinden yenilik akıyordu. Çerçevesiz gözlüğü daha çok kentteki bürosuna yakışırdı. Yüzü henüz güneşte yanmıştı. Kente özgü pembeliğini koruyordu. O yere uymayacak kadar gürültülüydü. Sonsuz bir mutlulukla elini bacağına vurdu. Yüksek sesle, «Tam yuvaya dönüş, değil mi?» dedi.

Otelin önündeki iskelede durdular. Babbitt Paul'a göz kırptı ve cebinden çiğnemek için bir parça tütün çıkardı. Bu Babbitt'lerin evinde yasaklanmış olan adi bir adetti. Bir lokma ısırdı. Koparmak için başını sağa sola sallarken, ağzı kulaklarına varıyordu. «Hmmm! Ne, ne kadar da canım çekmiş! Sen istemez misin?»

Birbirlerine anlayışla gülümseyerek baktılar. Paul de tütünü aldı ve ucundan biraz kemirdi. Konuşmadan duruyorlardı. Yalnız çeneleri oynuyordu. Sakin suya ikisi de birbiri arkasına tükürdüler. Kollarını kaldırarak, sırtlarını kamburlaştırarak doya doya gerindiler. Dağların ötesinden, bir trenin çabaladığını bildiren bir ses geliyordu. Bir alabalık sıçradı ve gümüş rengi bir halkanın içine düşüp kayboldu. İkisi de iç çekti.

IV

Aileleri gelinceye kadar bir haftalık bir zamanları vardı. Her akşam, ertesi gün erken kalkıp, kahvaltıdan önce balığa çıkmayı kararlaştırdılar. Ama her sabah kahvaltı zili çalınceya kadar yataktan çıkmadılar. Onları dürtüp harekete geçirecek gayretkeş karıların yokluğunu zevkle hissediyorlardı. Sabahları soğuk oluyordu. Giyinirken ateş iyi geliyordu.

Paul insanı rahatsız edecek kadar temizdi. Ama Babbitt sağlıklı bir kirliliğin, canı isteyinceye kadar traş olmamanın tadım çıkarıyordu. Yeni hâki pantolonunun üzerindeki her yağ lekesine ve balık puluna göz bebeği gibi bakıyordu.

Her sabah kendilerini fazla yormadan balığa çıkıyorlar ya da aralarına kırmızı gelincikler serpişmiş kokulu eğrelti otları ve çimenler arasından geçen loş keçi yollarında başı boş dolaşıyorlardı. Her akşamüstü uyuyorlar ve sonra da, gece yarılarına kadar rehberlerle poker oynuyorlardı. Rehberler pokeri çok ciddiye alıyorlardı. Dedikodularla vakit geçirmiyorlardı. Yağlı kartları, bu oyuna 'eğlence' gözüyle bakanları tehdit edici hırslı bir ustalıkla karıştırıyorlardı. Hele rehberlerin kıralı sayılan Joe Paradise, kaşınmak için oyuna ara verenlerle bile acı acı alay ediyordu.

Gece yarısı, yolların bulmalarını güçleştirecek bir karanlık içinde, çam ağaçlarının köklerine, keskin kokulu ıslak otlara basarak Paul ile birlikte, yatacakları küçük eve doğru giderlerken Babbitt bütün akşam nerede kaldığını karısına anlatmak zorunda olmadığını düşünüp keyifleniyordu.

Çok konuşmuyorlardı. Zenith Atletizm Kulübünün iddialı iddialı, hırslı konuşmalarından onlarda eser kalmamıştı. Ama konuştukları zaman da eski üniversite günlerinin saf içtenliğine dönüşüyorlardı. Bir seferinde bindikleri kayığı, kenarları koyu yeşil bitkilerle kaplı bir akarsu olan Sunasquam Deresine soktular. Güneş ağaçların yeşil olan kısımlarını iyice kavuruyordu fakat gölge olan yerlerde sakin huzurlu bir hava vardı. Su pırıl pırıldı. Babbitt elini akıp giden soğuk suya sokmuş, düşünür gibi konuşmuştu:

«Maine'e birlikte geleceğimiz aklımızdan geçmezdi, değil mi?»

«Katiyen. Zaten yapmağı düşündüğümüz hiç bir şeyi yapamadık. Ben Almanya'da Büyükbabamın akrabalarıyla kalacağımı ve keman çalmasını öğreneceğimi sanıyordu.»

«Doğru. Hatırlar mısın ben de nasıl avukat olmak, politikaya atılmak isterdim. Öyle sanıyorum ki pek de başarısız olmazdım. Ne bileyim, bende konuşma yeteneği var... Aşağı yukarı her konuda, ayaküstü bir şeyler düşünüp, bir şeyler söyleyebilirim. Tabii politikada da gerekli olan bu. Ama ne dersen de! Ben gitmedim, ama Ted muhakak Hukuk'a gidecek. Neyse... Sonuç pek de fena sayılmaz. Myra son derece iyi bir eş çıktı. Bak Paulibus, şunu unutma, Zilla da kötü niyetli değil.»

«Öyle. Onu burada eğlendirmek için bir sürü tasarım var. Burada dinlendikten sonra dönüp işe başlayınca, bana öyle geliyor ki, hayat oldukça farklı olacak.»

«Öyle olmasını dilerim, dostum.» Yarı mahçup bir sesle, «Yahu iyi oldu böyle seninle oturmak, avare avare dolaşmak, kumar oynamak, adam gibi hareket etmek. Ah seni at hırsızı seni!»

«Bunun benim için nekadar değerli olduğunu bilirsin Georgie! Hayatımı kurtardı.»

İkisi de utanmışlardı. Erkek adam olduklarını ispatlamak için biraz küfürler savurdular. Sonra tatlı bir sessizlik içinde küreklere asılarak otele döndüler. Babbitt ıslık çalıyor, Paul bir şarkı mırıldanıyordu.

V

Başlangıçta yorgun olanın Paul, koruyucu ağabeyi rolü oynayanın da Babbitt olduğu sanılırdı. Ama zaman geçtikçe Paul daha çabuk kendisini toparladı, daha neşeli oldu. Babbitt'e ise bir sinirlilik gelmişti. Üzerindeki yorgunluk sanki kat kat çıkıyordu. Başlangıçta Paul'e şaklabanlıklar yapıyor, onun eğlenmesi için çareler arıyordu. Haftanın sonuna geldiklerinde hastabakıcı olan Paul'dü ve Babbitt onun yardımlarını, insanın

sabırlı bir hastabakıcıya gösterdiği uysallıkla kabul ediyordu.

Ailelerinin geleceği günden önceki gece oteldeki kadın müşteriler, «Ne güzel, değil mi! Her halde çok seviniyorsunuzdur!» diyorlardı. Doğru bir şey yapmış olmak için Paul'ün de, Babbitt'in de çok seviniyormuş gibi görünmeleri gerekiyordu. Ama o akşam ikisi de somurtarak, erkenden yattılar.

Myra geldiğinde söylediği ilk şey, «Çocuklar, siz biz sanki burada değilmişiz gibi oyununuza bakın!» demek olmuştu.

İlk akşam Babbitt gene rehberlerle poker oynamak için geç kalmıştı. Myra içten gelmeyen bir neşeyle, «Vay vay vay! Bayağı kötü adam olmuşsun sen!» dedi. İkinci gece, uykulu uykulu homurdandı. «Allah Allah! Demek her Allahın gecesi dışardasın!» dedi. Üçüncü gece Babbitt poker oynamadı.

Babbitt'in her hücresi yorulmuştu. «Tuhaf şey! Bu tatil sanki bana hiç yaramadı!» diye yakınıyordu. «Paul canlandı. Tay gibi oldu. Ama yemin ederim ki ben buraya geldiğimden daha yorgunum, daha sinirliyim.»

Maine'de üç hafta kaldı. İkinci haftadan sonra sakinleşmişti ve hayatla yeniden ilgilenmeğe başlamıştı. Sachem Dağına çıkmağa karar vermişti. Box Car gölünde bir geceliğine kamp yapmak istiyordu. Ama tuhaf bir şekilde, hem halsizdi, hem de damarlarındaki zehirli enerjiyi atıp, yerine temiz bir kan doldurmuş gibi neşeliydi.

Ted'in bir kadın garsona abayı yakmış olması artık onu sinirlendirmiyordu. (Bu Ted'in bu yıl yedinci trajik hikâyesiydi.) Onunla top oynadı ve ona çam ağaçlarının gölgesi içinde kalan Skowtuit Gölünde fiyakayla, olta atmasını öğretti.

Sonunda iç çekti ve, «Yazık! Tam tatilimden hoşlanmaya başlamıştım! Ama gene de kendimi çok daha iyi hissediyorum. Bu yıl büyük bir yıl olacak. Belki Emlâk Komisyoncuları Komitesi bu yıl başkanlığa o çağ dışı kalmış üç kâğıtçı Chan Mott yerine beni seçecek.»

Kente dönerken sigara içilen kompartımana her gidişinde karısını yalnız bıraktığı için kendisini suçlu hissetti ve kendisinden böyle bir suçluluk duygusu duyması beklendiğini görünce de öfkelendi. Ama gene de sık sık coşuyor, «Bu yıl çok önemli bir yıl olacak,» diyordu.

ONİKİNCİ BÖLÜM

I

Maine'den dönerken Babbitt kendisinin artık başka bir adam olduğundan emindi. Sakinleşmişti. Artık sadece iş düşünüp, kaygılanmayı bırakacaktı. Başka konulara... tiyatrolara, toplumu ilgilendiren işlere, okumaya daha çok zaman ayıracaktı. Ve sonra birdenbire, —özellikle sert bir puroyu içip bitirdikten sonra— tütün kullanmayı bırakmaya karar verdi.

Yepyeni ve çok yetkin bir yöntem bulmuştu. Puro, sigara almayacaktı. Başkalarından otlayarak idare edecekti. Tabiî sık sık otlamaktan da utanacaktı. Birden keyiflenip, purosunu, sigara içilmesine izin verilen kompartımanın penceresinden dışarı fırlattı. Kendi kompartımanına döndü. Hiç bir neden olmadığı halde karısına çok iyi davranmaya başladı. Yeniden temiz bir hayata dönüş onu kendi kendisine hayran bırakmıştı. Karar vermişti. «Bu çok basit bir şey! İrade meselesi!» diyordu. Bir dergide bilimsel bir şekilde çalışan bir dedektife değgin bir öykü okumaya başladı. On mil kadar gitmişlerdi ki yeniden puro içmek istediğini farketti. Bir kaplumbağanın kabuğunun içine çekilmesi gibi, başını omuzlarının arasına çekmişti. Rahatsızmış gibi bir hali vardı. Hikâyenin iki sayfasını atlamış olmasına karşın, farkında bile değildi. Beş mil da-

ha gittikten sonra birden ayağa kalktı ve kondüktörü buldu. «Şey... Ahbab,... şeyin var mı?» Kondüktör sabırla bakıp bekliyordu. Babbitt sözünü, «Tarihte var mı?» diye tamamladı. Bundan sonraki ilk tren istasyonunda indi ve gidip bir puro aldı. Zenith'e varıncaya kadar başka puro içmeyeceği için, bunu sonuna kadar içti.

Puro içmeyi kesmiş olduğunu dört gün sonra bir kez daha hatırlamıştı. Ama sonra birikmiş işlerle uğraşmaktan, böyle bir karar almış olduğu aklına bile gelmemişti.

II

Karar vermişti. Beyzbol iyi bir eğlence olabilirdi. «Bir adamın canı çıkıncaya kadar çalışması saçma. Haftada üç kez beyzbol maçlarına giderim. Hem insan kendi kentinin takımını desteklemeli.»

Maçlara gitti ve takımım destekledi. «Yaşayın çocuklar!», «Yuhhh!» diye bağırarak Zenith'in zaferine katkıda bulundu. Bu işin ritüelini kusursuz olarak yerine getiriyordu. Yakasına pamuklu kumaştan yapılmış bir mendil iliştirmişti. Herkes gibi o da terliyordu. Ağzını iyice yayarak sırıtıyordu ve limonlu gazozu şişeden içiyordu. Bir hafta için haftada üç kez maçlara gitti. Sonra *Advocate - Times*'in bulunduğu binanın dışına asılan haber levhasını izlemek gibi kestirme bir yolu yeğledi. İyice terlemiş insanlardan oluşan kalabalıkların içine giriyor, yüksek platformdaki çocuk, beyzbol oyuncularından Koca Bill'in yeni başarılarını haber veren yazıları tahtaya astıkça Babbitt yanındaki tanımadığı adamlara dönüyor, «Çok güzel! İyi oynuyor bu!» diyor, sonra da dönüp acele bürosuna gidiyordu.

Beyzbolü sevdiğine gerçekten inanıyordu. Ted ile arkadaki sırada —fazla zorlamadan ve on dakikayı geçmemek üzere— top atma talimleri yapmanın dışında yirmi beş yıldan beri

hiç beyzbol oynamamış olduğu doğruydu. Ama bu oyun onun klanının bir töresiydi. Üstelik Babbitt'in 'vatanseverlik' ve 'spor sevgisi' dediği öldürücü, taraf tutucu içgüdülerin boşalmasını sağlıyordu.

Büroya yaklaştıkça daha hızlı yürümeye başladı. Bir yandan da «Acele etsem iyi olur,» diye mırıldanıyordu. Çevresinde bütün kent acele etmek uğruna acele ediyor, koşuşmak uğruna koşuşuyordu. Zaten hızla akıp giden trafiğin içinde otomobil kullanan adamlar birbirlerini geçmek için acele ediyorlardı. Bir dakika sonra bir başka troleybüs geleceği halde, insanlar aceleyle troleybüslere koşuyorlar, troleybüslerden atlıyorlar, koşarak karşıdan karşıya geçiyorlar, binalardan içeri fırtına gibi dalıp koşa koşa ekspres asansörlere biniyorlardı. Lokantalarda ahçıların aceleyle pişirdikleri yemekleri bir takım insanlar aceleyle atıştırıyorlardı. Berbere giren insanlar, «Perdah istemez, acelem var,» diye bağırıyorlardı. «Bugün çok işim var,» ve «Tanrı dünyayı altı günde yarattı... Ne söyleyeceksen altı dakikada söyle!» gibi levhalar asılı olan bürolarda harıl harıl ziyaretçiler savılıyordu. Önceki yıl beş bin, geçen yıl on bin dolar kazanmış insanlar, bu yıl yirmi bin dolar kazanmak için kafalarını patlatıyorlar, canlarını çıkartıyorlardı. Ve yirmi bin doları kazandıktan hemen sonra çöküp kalan insanlar, acelesi olan doktorların tavsiyelerine uyarak, hemen tatile çıkmak için, çabuk çabuk giden trenlere, koşa koşa biniyorlardı.

Onların arasında Babbitt de, adamlarının acele acele çalışıyorlarmış gibi davranmalarını sağlamaktan başka yapacak bir şeyi olmamasına karşın, acele acele bürosuna koşuyordu.

III

Her cumartesi günü, akşamüstü koşa koşa üyesi olduğu golf kulübüne gidiyor ve bir hafta koşturduktan sonra dinlene-

bilmek üzere topu sırasıyla dokuz deliğe sokmak için acele acele golf oynuyordu.

Zenith'de Başarılı Bir İş Adamı için bir golf kulübüne üye olmak keten yakalık takmak kadar zorunlu bir şeydi. Babbitt Kennepoose Gölü kenarında, papatyalarla bezenmiş bir yar üzerinde, geniş balkonlu, gri kremitli sevimli bir binası olan Golf ve Piknik Kulübünün üyesiydi. Bir de Tonawanda Golf Kulübü vardı. Ona Charles McKelvey, Horace Updike ve öğle yemeklerini Atletizm Kulübünde değil de, Birlik Kulübünde yiyen zenginler üyeydi. Babbitt sık sık söylerdi: «Giriş ücreti olarak sokağa atılacak yüz seksen kâğıdım olsa bile, beni Tonawada Kulübüne sokamazsın. Bizim kulüpte çok candan insanlar ve, coşup eğlenmekte onlardan aşağı kalmayan sevimli eşleri var. Ama Tonawanda'da New York sosyetesine karışmağa can atan ve sadece çay içen bir sürü züppeden başka kimse yok. Sonra ne çok köpek var! Bir sürü köpek! Beni alsalar... Yani iddia için bile Tonawanda Kulübüne adımımı atmam!»

IV

Bay ve Bayan Babbitt ve Tinka haftada en az bir kez sinemaya giderlerdi. En sevdikleri sinema üç bin kişi alan ve operalardan aranjmanlar filân çalan elli kişilik bir orkestrayı alabilecek yeri olan Chateau Sinemasıydı. Nakışlı kadife koltuklar ve hemen hemen Orta çağa ait duvar halılarıyla süslenmiş, kubbeli, yuvarlak taş binada seyirciler yaldızlı sıralarda otururlardı.

Babbitt hayranlığını, «Yahu bu yerin üzerine yok!» ve «Ne yer yahu!» gibi sözlerle belirtirdi. Loş ışıkta gri renkli bir düzlük gibi duran binlerce başın üzerinden bakarken, güzel elbiselerin, parfümlerin, çikletlerin kokusunu koklarken duyduğu his,

çocukken ilk defa bir dağ görüp de bunun için ne kadar taş, toprak gerekli olduğunu düşündüğü zamanki hisin aynıydı.

Üç tür filmden hoşlanırdı: Güzel genç kızların çıplak bacaklarını göstererek denize girdiği; polislerin ve kovboyların bol bol tabanca kullandığı; ve komik şişko adamların spagetti yediği filimler. Köpek yavrularını, kedi yavrularını, küçük çocukları gösteren pasajlarda güler veya gözleri yaşaracak kadar duygusallaşırdı. Ölüm sahnelerinde ve anaların hasta yattığı haczedilmiş ev sahnelerinde ağlardı. Bayan Babbitt şık giyinmiş güzel genç kadınların New York'taki milyonerlerin evlerindeki oturma odalarına benzeyen odalarda dolaştığını gösteren sahneleri tercih ederdi. Tinka'ya gelince o ana babası neyi emretmişse onu tercih eder, ya da onun öyle şeyler tercih ettiği sanılırdı.

Bütün bu dinlendirici faaliyetler, yani beyzbol, golf, sinema, bric otomobil gezileri, Paul ile Atletizm Kulübünde ya da bir başka lokantada yaptığı uzun konuşmalar Babbitt'e çok lâzımdı. Çünkü o çalışmasını gerektiren yeni bir yıla giriyordu.

ONÜÇÜNCÜ BÖLÜM

I

Babbitt'in E.E.K.K.D.'de konuşma fırsatını ele geçirişi tamamen bir rastlantı sonucu olmuştu.

Çok önemli izlenimi veren, esrarlı bir sürü harfi sıralamaktan herkes gibi hoşlanan üyelerin E.E.K.K.D. diye sözünü ettikleri şey Eyalet Emlâk Komisyoncuları Komiteleri Derneğiydi. Bu kuruluş eyalet içinde Zenith'in başlıca rakibi olan Monarch'da yıllık genel kurul toplantısını yapacaktı. Babbitt delegeydi. Bir başka delege de, Cecil Rountredy'di. Babbitt, onun cüretli spekülasyonlara dayanan inşaat işlerinden ötürü onun hayranıydı. Ama toplum içinde işgal ettiği mevkiiden ve Royal Ridge'deki en önemli dans partilerinde hazır bulunmasından dolayı da ondan nefret ederdi. Rountree Genel Kurul toplantısının program komitesinin başkanıydı.

Bir gün Babbitt ona, «Bu doktorların, profesörlerin filân yalnız kendilerini bir meslek sahibi saymasına, diğer insanlara sanki meslek sahibi değillermiş gibi bakmalarına çok içerliyorum. İyi bir emlâk komisyoncusu onlardan çok daha şey bilmek zorundadır,» demişti.

Rountree, «Haklısın. Bak, niçin bunları bir kâğıda dökmüyorsun? Yaz bunları ve E.E.K.K.D'de bir konuşma yap,» teklifinde bulundu.

«Peki, eğer senin programı hazırlamana bir katkısı olacaksa... Bak, ben meseleyi şöyle görüyorum: Bir kere, ısrar etmeliyiz, halk bize öyle komisyoncu filân diye değil, emlâk komisyoncusu demelidir. Böylesi daha ciddi oluyor. İkincisi, bir mesleği, sıradan bir işten filân ayıran nedir? Nedir? Onun bir kamu hizmeti oluşu, bir yeteneği ve üstelik eğitilmiş bir yeteneği gerektirmesidir. Ve... Neyse, yani böyle şeyler gerektirmektedir. Lâf olsun diye iş yapan bir adamın umurunda değildir kamu hizmeti yapmak, eğitilmek vb. Oysa bu işi bir meslek olarak yapan bir adam...»

Rountree, kararlı adımlarla hızlı hızlı uzaklaşırken, «Doğru, çok güzel olur. Bunları kâğıda yazarsın,» dedi.

II

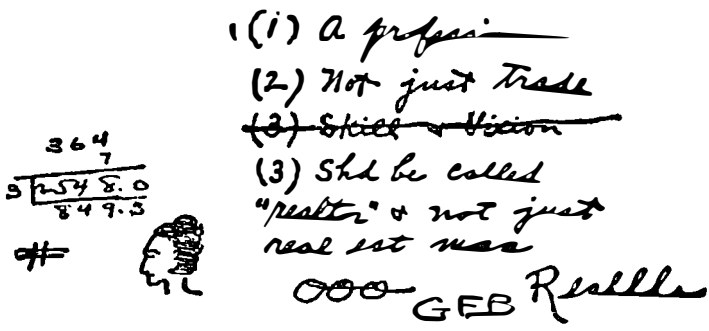
Reklâm ve yazışmalar sayesinde yazı yazmağa alışmış olan Babbitt o akşam okunması tam on dakika sürecek bir konuşma hazırlamak üzere masanın başına oturduğunda rahat değildi.

Bu iş için karısının oturma odasına konmuş olan katlanabilir dikiş masasının üzerine on beş sentlik bir okul defteri koydu. Herkese bağırıldı, çağırıldı ve evin sessizliği sağlandı. Verona ile Ted izin isteyip kaçtılar. Tinka'ya, «Bana bak senden bir ses işitirsem... Bir bardak su istemek için bile olsa... konuştuğunu duyarsam... fena yaparım. Ağzını açmayacaksın,» dendi. Bayan Babbitt piyanonun yanında bir koltuğa oturmuş bir gecelik dikiyordu. Dikiş masasının ritmik bir şekilde sallanmasına ve gıcırdamasına uyan bir şekilde yazı yazan Babbitt'i saygıyla seyrediyordu.

Ter içinde, sinirli ve içtiği sigaralardan boğazı kurumuş bir şekilde yerinden kalktığı zaman, kadın, «Sırf kafanı kullanarak böyle şeyleri nasıl yazabiliyorsun,» diye hayretini açıkladı.

«Bu, insanın çağdaş iş koşulları içinde kazandığı bir yapıcı imgelem eğitiminin sonucudur.»

Yedi sayfa yazı yazmıştı. Birinci sayfası şöyleydi.

Diğer altı sayfa da aşağı yukarı bu birinci sayfaya benziyordu.

Bir hafta süreyle hep kurum satarak dolaştı. Her sabah giyinirken yüksek sesle konuşarak, «Myra hiç düşündün mü? Bir kentin ortaya çıkmasından, ya da refahın ve onun gibi şeylerin başlayabilmesinden önce bir emlâk komisyoncusunun onlara toprak satması gerekmektedir. Bütün uygarlık onunla başlıyor. Düşünmüş müydün bunu?» Atletizm Kulübünde herkesi, istemeseler bile, yakalayıp bir kenara çekiyor ve soruyordu: «Büyük bir genel kurul toplantısında bir konuşma yapman gerekse, acaba önce bir takım fıkralar anlatarak mı başlarsın, fıkraları bütün konferans boyunca serpiştirir misin?» Howard Littlefield'den «emlâk alım satımı ile ilgili bir miktar iyi ve etkileyici istatistik» istedi. Hoxard Littlefield de ona son derece iyi ve etkileyici cinsten istatistikler buldu.

Ama Babbitt'in en çok danıştığı insan T. Cholmondeley Frink'ti. Onu her öğle vakti kulüpte yakalıyordu ve, Frink'in yaka silker gibi bir hal almasına aldırmadan, sorardı. «Baksana Chum... Bu yazı işlerinde sen çok ustasındır. Şu cümleyi sen olsan nasıl yazardın. Benim hazırladığım metinde... metinde...

Nereye gitti o... Hah, tamam, burada... Hah! Ne dersin, 'Yalnız bunu düşünmemeliyiz' mi, yoksa, 'Bunu yalnız düşünmemeliyiz' mi?»

Bir akşam, evde ne karısı, ne de fiyaka yapması gereken birisi vardı. Derhal Stil, Sıralama vb. gibi anlaşılmaz şeyleri bir kenara attı ve emlâkçılık işi ve kendisi hakkında ne biliyor, ne düşünüyorsa kâğıda döktü ve konferansın hazırlanmış olduğunu gördü. Bunu karısına okuyunca, kadın, «Sevgilim, şaheser olmuş! Çok güzel yazılmıştı!... O kadar açık, o kadar ilginç... Şaheser...» dedi.

Ertesi gün gene Chum Frink'i kıstırdı ve «Dün akşam bitirdim, Arslanım! Döktürdüm! Ben de kalem erbabının güç bir iş yaptığını sanırdım! Ne kadar basitmiş sizin iş! Kazandığınız parayı pek hakketmiyorsunuz. Bir gün işten çekilince yazı yazmaya başlayacağım ve size göstereceğim yazı yazmak nasıl olurmuş. Ben her zaman gazetelerde filân gördüğümüz yazılardan çok daha güçlüsünü yazdığımı sanırdım. Şimdi yüzde yüz eminim!» dedi.

Vereceği konferansı dört kopya olarak hazırlattı. Açık mavi bir dosyaya koydu ve bir tanesini *Advocate - Times*'in yazı işleri müdürüne verdi. Adam gerçekten çok memnun olduğunu ve bir fırsat bulursa hepsini okuyacağını söyledi.

Bayan Babbitt Monarch'a gidemedi. Kadınlar Kulübünün bir toplantısı vardı. Babbitt çok üzüldüğünü söyledi.

III

Babbitt, Rountree, W.A. Rogers, Alvin Thayer ve Elbert Wing'den oluşan beş kişilik delegasyondan başka, çoğu yanına karısını da almış olan elli kadar da konuk delege vardı.

Geceyarısı kalkacak olan Monarch trenine binmek üzere asıl delegeler ve konuk delegeler Union İstasyonunda buluştu-

lar. Hiç rozet filân takmayacak kadar züppe olan Cecil Rountree dışında hepsi selüloidden yapılmış, üzerinde «Zenith'i Kalkındırıyoruz!» yazılı olan madenî bir dolar büyüklüğünde birer rozet takmışlardı. Mor ve gümüş rengi şeritler takmış olan delegeler çok görkemliydiler. Martin Lumsen'in küçük oğlu Willy, üzerinde, «Zenith - Uyanık Kent... Amacımız 1935'de 1.000.000» yazılı olan püsküllü bir flama taşıyordu. Delegeler taksiyle değil, ailenin en büyük oğlu ya da bir akraba tarafından kullanılan özel arabalarıyla geldikten sonra bekleme salonundan içeri sanki bir geçit töreni yapar gibi girdiler.

Bu yeni ve muazzam büyük bir bekleme salonuydu. İçinde dört köşe mermer sütunlar ve duvarlarda Chaloosa Nehri Vadisinin 1740 yılında Peder Emile Fauthaux tarafından keşfedilişini gösteren freskolar vardı. Oturulacak sıralar masif maundandı. Gazete satılan yer mermerden ve pirinç parmaklıklardan oluşmuştu. Boşluğu yankılar yapan holde delegeler, erkekler purolarını sallayarak, kadınlar giydikleri yeni giysileri ve boncuk kolyeleri sergilediklerini farkettikleri için utana utana ve hepsi birden Chum Frink'in yazdığı resmî Zenith Marşını söyleyerek, Willy Lumsen'in taşıdığı flamanın arkasında yürüdüler. Marş şöyle başlıyordu:

Canımız, ciğerimiz,
Sevgili Zenith'imiz
Nereye gidersek biz,
Özlemini çekeriz.

Davetler ve yaşgünleri için şiirler yazmak yeteneğine sahip olan Warren Whitby adındaki komisyoncu Emlâkçılar Kurultayı için Frink'in Kent Marşına özel bir dize eklemişti:

İşte geldik Zenith'den biz,
Hep uyanık kentteniz biz,
Emlâkçılık konusunda
En önde gideriz biz.

Babbitt de coşmuştu. Bir sıranın üzerine çıkarak kalabalığa seslendi.

«Var mı bir kusuru Zenith'in?»

«Yoooook!»

«Amerika'nın en güzel kenti hangisi?»

«Zenith.»

Geceyarısı trenini bekleyen sabırlı, zavallı insanlar, başlarına şal örtmüş İtalyan kadınları, eski ayakkabılar giymiş, yaşlı, bezgin insanlar, bir zamanlar yeni olan, ama şimdi solmuş, buruşmuş elbiseler giyen, serseri serseri dolaşan çocuklar, soğuk soğuk seyrediyorlardı.

O zaman Babbitt resmî bir delege olarak daha ağırbaşlı hareket etmesi gerektiğini farketti. Wing ve Rogers ile birlikte trenin yanındaki beton platformda bir aşağı bir yukarı gezinmeye başladı. Motörle işleyen bagaj arabaları, çantalar taşıyan kırmızı kasketli hamallar peronda hızlı hızlı gidip geliyor, göz alıcı bir hareketlilik yaratıyorlardı. Yukarıda göz kamaştırıcı ışıklar saçan lambalar yanıyordu. Sarıya boyalı yataklı vagonlar göz alıcı bir şekilde parlıyorlardı. Babbitt daha etkin olabilmesi için sesini ayarladı. Karnını daha dışarı çıkardı ve, «Bu kurultayda yasal meclise emlâk alış verişinde alınan vergi işinde nereye kadar gidebileceğini anlatmalıyız,» dedi. Wing bunu yerinde bulduğunu anlatmak için homurdandı. Babbitt'in koltukları kabarmıştı...

Kompartımanlardan birinin perdesi açıktı. Babbitt yabancısı olduğu bir dünyaya bakar gibi pencereye baktı. Kompartımanda milyoner müteahhit McKelvey'nin güzel karısı Lucile vardı. Babbitt'in içi cızladı. İhtimal Avrupa'ya gidiyordu. Kadının yanındaki oturacak yerde yığınla orkideler, menekşeler ve bir de yabancı olduğunu sandığı sarı kaplı bir kitap vardı. Babbitt henüz gözünü oradan ayıramamıştı. Kadın kitabı aldı. Sonra sıkılmış gibi, pencereden dışarı baktı. Tam Babbitt'e bakıyor gibiydi. Göz göze geldiler. Ama kadın tanıdığını gösteren bir hareket yapmadı. Sonra ağır ağır perdeyi indirdi. Babbitt olduğu yerde kıpırdanmadan kalmıştı. İçinde umursanmamış olmanın verdiği acı bir his vardı.

Ama trende Sparta'dan, Pioneer'den ve eyaletin öbür küçük kentlerinden gelen ve Babbitt, Zenith denilen büyük metropolden gelen önemli bir insan gibi konuşup, İyi Bir İş Yönetiminin nasıl olması gerektiğini ve bunun önemini anlatmağa başlayınca onu saygıyla dinleyen delegelerle karşılaştı ve morali yeniden düzeldi. Hemen en özlü ve en coşturucu konuya girdiler: iş konuşmaya başladılar.

Sparta'lı bir komisyoncu, «Rountree denilen o adam, o büyük oteli nasıl yaptı? Finanse etmek için tahvil çıkarttı?» diye sordu.

Babbitt, «Bakın beni dinleyin,» dedi. «O işi ben idare etmiş olsaydım...»

Elbert Wing, «Ve,» diyordu, «Bu vitrini bir haftalığına kiraladım. İçine büyük bir ilân koydum: 'Bacaksızlar için oyuncak kent'. Sonra vitrini bir sürü oyuncak evlerle, küçük ağaçlarla doldurdum ve en altına da. 'Bacaksız bunu sevebilir, ama ana baba bizim güzel villâlarımızı tercih ederler,' yazdım. Bu reklâm çok etkili oldu. Herkes bundan söz etmeye başladı. İlk hafta içinde sattıklarımın sayısı...»

Tiki tak tiki tak tiki tak diye sesler çıkartan tren bir fabrika kesiminden geçmekteydi. Fırınlardan alevler çıkıyor, şahmerdanlar gürültüyle çalışıyorlardı. Kırmızı ışıklar, yeşil ışıklar, öfkeli beyaz ışıklar hızla geçiyorlardı. Babbitt yeniden önem kazanmış ve keyiflenmişti.

IV

Çok önemli bir şey yaptı: trende elbisesini ütületti. Sabahleyin Monarch'a varmadan yarım saat önce kondüktör Babbitt'in yanına geldi ve kulağına, «Boş bir kompartıman var, efendim. Elbisenizi oraya koydum,» diye fısıldadı. Babbitt pijamasının üzerine bej bir empermeabl giymiş olarak bir yanı yeşil

perdelerle kapalı olan koridordan geçip boş olan bu özel kompartımana gitti. Kondüktör, Babbitt'in uşak kullanmaya alışmış bir insan olduğunu anlamış gibi davranıyordu. İyice fırçalanmış o güzel elbise kirlenmesin diye Babbitt giyinirken o pantolonun ucunu tutuyordu; Özel tuvaletteki depoya su doldurdu; ve Babbitt'i elinde bir havluyla bekledi.

Tuvaletini yapabileceği özel bir yeri olmak büyük bir lükstü. Trende sigara içenler için ayrılmış olan kompartman gece ne kadar hoş olursa olsun, sabahları yün fanilalar, buruş buruş olmuş, pamuklu gibi kumaşlardan yapılmış gömlekler giymiş olan şişko adamlarla tıklım tıklım dolunca, orayı, üzerine tuvalet eşyaları atılmış deri koltuklarıyla ve mide bulandıracak kadar sabun ve diş macunu kokan havasıyla Babbitt bile moral bozucu bulurdu. Genellikle Babbitt insanlar arasına karışmaktan yanaydı. Ama bu sefer yalnızlığın, ve bir uşağı olmanın zevkini çıkartıyordu. Adama bir buçuk dolar bahşiş verdiği zaman bile keyfi yerindeydi.

Yeni ütülenmiş elbiseleri içinde ve yanında bavullarını taşıyan kendisine hayran bir hamal olduğu halde Monarch'da trenden inerken tek isteği etraftan görülmekti.

Sedgwick Otelinde, Zenith'in çiftlikler bulunan kesiminde faaliyet gösteren , köylü görünüşlü, kurnaz W. A. Rogers ile aynı odada kalacaklardı. Öyle küçük fincanlarda değil, büyük fincanlarda kahve içerek, tatlı yiyerek iyi bir kahvaltı ettiler. Babbitt gene havasını bulmuştu. Rogers'e yazı yazma sanatını anlattı. Gidip otelin holünden sabah gazetesini alması için bir bellboy'a yirmi beş sent verdi. Tinka'ya üzerinde, 'Baban senin de burada olmanı isterdi!' yazılı olan bir kartpostal attı.

V

Kurultay Allen House'un dans salonunda toplanacaktı. Önceki odada İcra Komitesinin Başkanının bürosu vardı. Ku-

rultayda en çok işi olan adam oydu. O kadar çok işi vardı ki hiç birini yapmıyordu. Yerlere buruşmuş kâğıtlar atılmış olan odada şık bir masanın başına geçmiş oturmuştu. Bütün gün boyunca çeşitli baskı gruplarının adamları, tartışmalara katılmak isteyen adamlar geliyorlar, onun kulağına bir şeyler fısıldıyorlardı. O da bunun üzerine ne anlama geldiği anlaşılmayan bir ifadeyle onların yüzüne bakıyor, sonra çabuk çabuk, «Doğru, doğru! Çok güzel bir rikir! Böyle yaparız,» diyor ve hemen arkasından söylenenlerin hepsini unutuyordu. Bir puro yakıyor ama birazdan onu da unutuyordu. Telefon durmadan acı acı çalıyordu. Çevresindeki adamlar, «Sayın Başkan, bir dakika,» diye boşuna yalvarıyorlardı. Adamın bir şey duyacak hali kalmamıştı.

Sergileme salonunda Sparta'nın dışında kurulmuş olan yeni mahallelerin plânları, Galop de Vache'daki yeni eyalet merkez binasının resimleri ve üzerine, 'Doğanın verdiği Altın - Bahçe kent Shelby'den' yazılı iri mısır koçanları vardı.

Salonda genel görüşmeler yapılıyordu ama asıl kurultay, otel odalarında birbirleriyle konuşan insanlardan otelin holünde dolaşan rozetli insanlar arasında toplanıp konuşan gruplardan oluşmuştu.

Bu Salondaki toplantıların ilki Monarch Belediye Başkanının Hoş Geldiniz konuşmasıyla açıldı. Monarch Kilisesinin, saçları terden alnına yapışmış iriyarı rahibi Tanrıya emlâk komisyoncularının geldiğini duyurdu.

Minnemagantic'li saygıdeğer emlâkçı Binbaşı Carlton Tuke kooperatifi dükkânlarını yeren bir konuşma yaptı. Arkadan Eureka'dan A. Larkin, «İnşaatların Artması Olasılığı» konulu iyimser bir konuşma yaptı ve kalın vitrin camlarının fiyatlarının biraz daha ucuzladığını delegelere hatırlattı.

Kurultay devam ediyordu.

Delegeleri devamlı olarak ağırlıyorlardı. Onların şerefine Monarch Ticaret Odası bir ziyafet, Sanayiciler Derneği de akşamüstü bir resepsiyon verdi. Resepsiyonda her kadına bir kri-

zantem ve her erkeğe, üzerinde 'Güçlü Otomobil Piyasası Monarch'dan yazılı olan bir portföy verdiler.

Fleetwing Otomobilleri fabrikasının sahibinin karısı Bayan Crosby Knowlton ünlü İtalyan bahçesini onların şerefine açtı ve bir çay verdi. Altı yüz emlâkçı ve karıları bahçenin sonbaharın etkileri görülen dar yollarına dağıldılar. Bu emlâkçıların belki üç yüz kadarı göze çarpmayacak kadar sessizdi. Ama aşağı yukarı üç yüz kadarı da, «Aman ne güzel çiçek!» deyip, mevsimi geçmek üzere olan yıldız çiçeklerini koparıp ceketin altına gizleyecek, Bayan Knowlton'un güzel elini sıkabilmek için kadına sokulmaya çalışacak cinstendi. Kendilerinden böyle bir şey isteyen olmamıştı ama Zenith'in delegeleri dans eden bir nemf'i gösteren mermer bir heykelin çevresinde toplanıp, 'İşte geldik Zenith'den biz...' şarkısını söylemeye başladılar.

Bir raslantı sonucu Pioneer'den gelen bütün delegeler Elk Derneğinin üyesiydiler. 'Y.E.İ.İ. —Yeryüzünün En İyi İnsanları' yazılı olan bir flama çıkardılar. Eyalet merkezi olan Galop da Vache'da onlardan aşağı kalacak değildi. Galop de Vache delegasyonun lideri iri yarı, kırmızı yüzlü, tombulca ama çok hareketliydi. Ceketini çıkardı. Geniş kenarlı siyah kadife şapkasını yere fırlattı. Kollarını sıvadı. Güneş saatının üzerine çıktı. Yere tükürdü ve bağıra bağıra konuşmaya başladı:

«Bütün dünyaya ve bize bugün bahçesini açmış olan o nazik hanıma bu büyük eyaletin en esaslı kentinin Galop de Vache olduğunu duyuyoruz. Siz istediğiniz kadar 'uyanıklıktan' filân söz edebilirsiniz. Ama halkın en yüksek oranda evsahibi olduğu kent Galop'dur. Vatandaş evsahibi oldu mu iş anlaşmazlıkları çıkarmaz. Ortalığı karıştırmayı bırakır, çocuk yetiştirmeye bakar. Galop de Vache!... Ev sahibi olanların yurdu...»

Konuklar gittiler. Bahçe ürperip sessizleşti. Ama Bayan Knowlton Amalfi'nin beş yüz yaz güneşinin ısıttığı, oturmak için mermerden yapılmış sırayı görünce derin bir iç çekti. Sırayı taşıyan kanatlı sfenks'in yüzüne birisi kurşun kalemle bir bıyık çizmişti. Çiçeklerin üzerine kâğıtlar buruşturulup atıl-

mıştı. Bahçenin yollarında yürekli son gülün petalleri bir dostun cesedinin parçaları gibi dağılmış duruyordu. Kırmızı balıkların yüzdüğü havuza sigara izmaritleri atılmıştı. Şişip dağılmaya başlayan izmaritlerin çevresinde suyun rengi değişmişti. Mermer sıranın altında kırılmış bir çay fincanının parçaları dikkatle toplanmış ve bir araya konmuştu.

VI

Otele dönmekte olan Babbitt, «Bu eziyetli toplantıdan Myra çok hoşlanırdı,» diye düşünüyordu. O ise Monarch Ticaret Odasının düzenlediği kent turunu bahçede verilen bir çay partisine her zaman tercih ederdi. Yorulmak bilmeden su bentlerini, kentin dışındaki troleybüs depolarını, deri tabaklanan yerleri gezdi. Kendisine verilen istatistikleri yutar gibi dinledi. O da arkadaşı W. A. Rogers'e «Tabiî, bu kent Zenith'in tırnağı olamaz,» dedi. «Bizim doğal kaynaklarımız, dünya görüşümüz bu adamlarda yok. Ama biliyor muydun ki —ben de bugün öğrendim— geçen yıl iki yüz elli beş milyon metre uzunluğunda kereste istihsal etmişler. Ne dersin buna?»

Yazdığı raporu okuma zamanı yaklaştıkça asabîleşmeye başlamıştı. Kurultayın karşısına, kürsüye çıkınca tirtir titriyor, gözleri mor bir buluttan başka hiç bir şey görmüyordu. Ama ciddiydi. Konuşmasının resmî olan kısmını bitirdikten sonra elleri cebinde, lambaların ışığında dikine konmuş bir tabağa benzeyen kıpkırmızı, gözlüklü yüzüyle onlarla konuştu. Herkes, «Tamam,» «Çok doğru!» «Çok haklısın!» diye sesleniyordu. Ve sıra tartışmaya geldiğinde «Dostumuz, kardeşimiz George F. Babbitt,» diye ondan saygıyla söz ediyorlardı. On beş dakika içinde sıradan bir delege olmaktan çıkmış ve neredeyse o diplomat işadamı Cecile Rountree kadar iyi tanınan bir

insan olmuştu. Toplantıdan sonra eyaletin her yanından gelen delegeler ona, «Nasılsın Babbitt kardeş?» diyorlardı. Hiç tanımadığı on altı kişi ona, «George,» diye seslenmişti. Üç kişi onu ayrı ayrı köşelere çekip, «Mesleğimize saygınlık kazandırma yürekliliğini gösterdiğin için çok memnunum. Zaten ben de...» diye içlerini dökmüşlerdi.

Ertesi sabah Babbitt otelde gazete satılan yerdeki kızdan öyle pek fazla umursamayan bir halle Zenith gazetelerini istedi. *Press* bir şey yazmamıştı. Fakat *Advocate - Times*'in üçüncü sayfasında... Hayret! Onun bir resmini basmışlardı ve yarım sütunluk bir haber veriyorlardı. «Emlâk Komisyoncularının Kurultayında büyük bir olay. Uyanık kentin tanınmış emlâkçısı George F. Babbitt kurultayın havasını veren bir konuşma yaptı,» diye bir başlık atmışlardı.

Keyifle mırıldandı. «Sanırım bundan sonra Floral Heights'da bazı insanlar George ağabeyleri ağzını açınca, kulaklarını açıp onun sözlerini dinleyecekler!»

VII

Bu son oturumdu. Delegeler gelecek yıl yapılacak kurultay için kendi kentlerinin seçilmesine çalışıyorlardı. Konuşmacılar, «Kremer Kolejinin, Upholtz Örme Sanayiinin bulunduğu başkent Galop de Vache'ın birinci sınıf müesseselerin seçtiği bir kültür merkezidir,» ya da «Her erkeğin cömert, her kadının doğuştan iyi bir ev sahibesi olduğu, yer itibariyle en elverişlisi olan küçük kentlerin en büyüğü Hamburg size kapılarını açıyor,» gibi sözler söylüyorlardı.

Doğruluk derecesi biraz şüpheli olan çağrıların orta yerinde dans salonunun sarı kapıları birden ardına kadar açıldı ve içeriye trampetleriyle, borularıyla bir bando girdi. Bando kov-

boy, Japon güreşçisi vs şeklinde giyinmiş Zenith'li emlâk komisyoncularından oluşmuştu. En önde bir ayı postu ve bando liderlerine has sarı kırmızı bir peleriniyle Warren Whitby vardı. Onun arkasından, gürültüyle büyük bir davul çalan mutlu Babbitt geliyordu.

Warren Whitby platforma çıktı sopasıyla şaklabanlıklar yaparak konuşmaya başladı. «Kızlar, oğlanlar! Biz Zenith'liler komşularımızı severiz. Ama gelecek kurultayı biz kaptık. Tıpkı süt tozu işini, karton kutu işini sizden kaptığımız gibi. Ve...»

Kurultay Başkanı J. Harry Barmhill, «Size çok teşekkür ederiz, Sayın Bay..., ama öbür arkadaşlara da tekliflerini yapma şansını tanımanız gerekir,» dedi.

Sis düdüğü gibi bir ses duyuldu. «Eureka'da sizi otomobillerle dünyanın en güzel kırlarında ücret almadan dolaştırmayı vaad ediyoruz...»

Sıraların arasından ellerini çırparak koşan zayıf, kel kafalı genç bir adam bağırdı, «Ben Sparta'danım. Şimdi Ticaret Odamızdan bir tel aldım. Bana, kurultay delegelerinin ağırlanması için sekiz bin dolar ayırdıklarını bildiriyorlar!»

Kâtip kılıklı bir adam ayağa kalktı. «Paran kadar konuş derler! Sparta'nın önerisinin kabul edilmesini öneriyorum!»

Kurultayın Sparta'da toplanması kabul edildi.

VIII

Öneriler Komisyonu raporunu okuyordu. Geçen yıl içinde ulu Tanrının otuz altı emlâkçıyı, daha iyi işlerde kullanmak üzere bu dünyadan aldığım ve kurultayın bundan ötürü çok üzüntülü olduğunu bildiriyor ve sekreterden tutanakların bu üzüntüyü belirten kısmını üyelere duyurulmasını ve ölenlerin acılı ailelerine de bunun birer nüshasını göndermek suretiyle onları teselli etmesini öneriyordu.

Bir ikinci kararda da başkana daha sağlıklı vergi tedbirleri konusunda Eyalet Yasama Meclisinde kulis yapılabilmesi için on beş bin dolara kadar para sarfetme yetkisi tanınıyordu. Bu kararda Sağlıklı İş Yapma Olanaklarını tehdit eden tehlikelerden ve ilerlemeyi güçleştiren, kötü niyetle yapılmış, kısa görüşlü düşüncelerin ürünü olan engellerin kaldırılmasından bol bol söz ediliyordu.

Komisyonların durumunu inceleyen Komiteden de bir rapor gelmişti. Babbitt kendisinin Torrens Tapulama Komitesine üye seçildiğini hayretle öğrendi.

Ağzı kulaklarına varıyordu. Kendi kendisine, «Söylemiştim bunun çok büyük bir yıl olacağını! Georgie arslamm! Seni büyük işler bekliyor. Sen doğuştan bir hatipsin. İnsanlarla kaynaşmasını bilen bir adamsın,» dedi.

IX

Son gece için resmen bir eğlence düzenlenmemişti. Babbitt'in niyeti eve dönmekti. Ama o akşam üzeri Pioner'den gelen Jered Sassburger'ler Babbitt ile W. A. Rogers'i Catalpa İnn'de çaya davet ettiler.

Çaya gitmek Babbitt'in yabancısı olduğu bir adet değildi. Karısıyla birlikte yılda en az iki kez çaya davet edilirler ve giderlerdi. Ama bu başka bir kültüre ait bir âdet olduğu için Babbitt pek fazla umursamazdı. Catalpa İnn'in duvarlarında tavşan resimleri, huş ağacı kabuğu üzerine çizilmiş armalar bulunan, kadın garsonların artistik Hollanda şapkaları giyerek hizmet ettiği Art Room denilen salonunda üzeri camlı bir masanın önünde oturuyordu. Babbitt biraz sandviç yedi. Bebek kadar güzel olan Bayan Sassburger'e takılacak kadar şakacılığı da üzerindeydi. Sassburger'lerle iki gün önce tanışmışlardı,

onun için birbirlerine «Georgie» veya «Sassy» diye sesleniyorlardı.

Sassburger yalvarır gibi, «Ayrılmadan önce bu son fırsat. Yukarıda, odada bir *şeyler* var. Miriam da İtalyanların dediği gibi Stati Unidos'da o içkileri karıştırabilecek en büyük ustadır.»

Babbitt ve Rogers gayet rahat hareket ederek, Sassburger'lerin peşine düşüp onların odalarına gittiler. Bayan Sassburger açık mavi kombinezonunu yatağın üzerinde bırakmış olduğunu görünce, «Aaaa! Ne ayıp!» diye bir çığlık attı. Kombinezonu alıp çantasına sokuşturdu. Babbitt kıs kıs gülüyordu. «Bize aldırma! Biz temiz kalpli insanlarız!» diyordu.

Sassburger telefon edip buz istedi. Buzu getiren bellboy kendisine soran olmadığı halde, «Kokteyl kadehleri de getireyim mi?» diye sordu. Miriam Sassburger içkileri sadece otellerde bulunan cinsten bir sürahinin içinde karıştırdı. Birinci raund tamamlanınca, Miriam, «Çocuklar, bence siz birer tane daha içebilirsiniz... Bu gelen faizi,» diyerek kadın olmasına rağmen kokteyl içme uslubunu çok iyi bildiğini ispatladı.

Dışarı çıktıklarında Babbitt Rogers'e, «Beni dinle W.A., sen uyanık adamsındır. Bu güzel *Abend* sevgili karımıza gitmesek de, Monarch'da kalıp bir eğlensek, ne dersin?» diye sordu.

«George, işte şimdi akıllıca bir lâf ettin. El Wing'in karısı da Pittsburg'a gitmişti. Belki onu da kandırırız.»

Saat yedi buçukta, Elbert Wing ve eyaletin kuzey kısmından gelen iki emlâkçıyla beraber odada toplanmışlardı. Ceketleri çıkarmışlar, yeleklerinin önünü açmışlardı. Yüzleri kızarmıştı. Hepsi de iddialı bir sesle konuşuyordu. Berbat bir kaçak viskinin sonuna gelmişlerdi ve Bellboy'a, «Delikanlı, bu güzel içkiden sen bize biraz daha bulabilir misin?» diye yalvarıyorlardı. İçtikleri puroların külleri yere dökülüyor, izmaritler yerlere atılıyordu. Kahkahalarla gülerek birbirlerine hikâyeler anlatıyorlardı. Yani kısacası, mutlu bir erkek doğal olarak nasıl davranırsa öyle davranıyorlardı.

Babbitt içini çekti. «Çocuklar siz nasıl hissediyorsunuz, bilmiyorum, ama benim içim içime sığmıyor. Bir iki dağa tırmanmak, ipleri koparmak, Kuzey Kutbuna gitmek istiyorum,» dedi.

Sparta'dan gelen ağırbaşlı, ciddi halli genç kekeledi. «Sanırım ben de herkes gibi iyi bir kocayım, ama her akşam eve gitmekten ve sadece film görmekten bıktım. Eğitim amacıyla Millî Muhafızlara yazılmamın nedeni de buydu. Öyle sanıyorum ki benim karım kentin en güzel kadını.... Ama ...Küçükken ne olmak isterdim, biliyor musunuz? Ha? Biliyor musunuz? Büyük bir kimyager olmak isterdim. Evet, kimyager olmak isterdim. Ama babam beni işe koştu. Seyyar satıcı olarak mutfak eşyaları satıyordum... İşte şimdi de buradayım. Ömür boyu kalmak üzere. Ne biçim hayat!. Yahu kim açtı böyle iç kapayıcı konuları? Ne dersiniz, birer tane daha içsek mi? Bir kadeh daha içmenin zararı yok ki!»

W.A. Rogers çocuğa samimi bir şekilde, «Yavrum, kes böyle acıklı hikâyeleri. Çocuklar siz benim iyi şarkı söylediğimi bilir misiniz? Haydi bakalım, hep birlikte şarkı söyleyelim,» dedi.

X

Akşam yemeğini Sedgwick Otelinin Moorish Grillroom adlı lokantasında yediler. Ne zaman olmuştu, nasıl olmuştu, hiç biri bilmiyor, ama aralarına iki arkadaş daha katılmıştı. Bir tanesi sinek kâğıdı imalatçısıydı, öbürü de dişçi. Hepsi çay fincanları içinde viski içiyorlardı. Keyifliydiler. Birbirlerini dinlemeden, hep bir ağızdan konuşuyorlardı. Yalnız W. A. Rogers'in İtalyan garsona, 'takılmasına' kulak kabarttılar:

Rogers masum bir halle garsona «Hey Gooseppy, bir çift kızarmış fil kulağı istiyorum,» dedi.

«Özür dilerim efendim. Yok bizde.»

«Ne? Fil kulağı yok mu? Yahu ne dersin bu işe?» Rogers, Babbitt'e dönmüştü. «Pedro diyor ki hiç fil kulağı kalmamış!»

Sparta'dan gelen adam, kendisini gülmemek için zor tutarak, «Şaştım bu işe!...» dedi.

Rogers, «Öyleyse Carlo, sen bana kocaman bir bonfile, bir iki fıçı kızarmış patates ve biraz da bezelye getir,» diye alaya devam etti. «O güzel güneşli İtalya'da İtalyanlar taze bezelye deyince konserve kutusunu açıveriyorlar.»

«Hayır efendim. İtalya'da bezelyeler çok güzeldir.»

«Yapma yahu! Georgie, bak ne diyor! İtalya'da taze bezelyeyi bahçeden toplarlarmış. Yahu insan yaşadıkça neler öğreniyor, değil mi Antonio. İnsan yaşadıkça neler öğreniyor!. Yeter ki çok yaşa ve elin ayağın tutsun. Peki Garibaldi, neyse, sen bana o bonfileyi getir, yanına da koyabildiğin kadar kızarmış patates koy. *Comprehenez - vous* Michelovich Angeloni?»

Daha sonra Elbert Wing hayranlıkla, «Yahu, W.A., zavallı Dago'yu iyice işlettin. Adam şaşkına döndü.»

Babbitt *Monarch Herald* gazetesinde bir reklâm gördü ve herkesin alkışları, kahkahaları arasında yüksek sesle okudu.

Old Colony Tiyatrosu
Ölüyü Mezardan Kaldıran
BINGILDAK KIZLAR
Banyo sahneleri
Dünyanın en güzel Striptizi
Pete Menutti ve
Kızları

Uyuma Arslanım. Bugüne kadar kente gelen 'kızların' En güzelleri. Sallanma! Sen de gel, bu güzel temsili gör. Paranın karşılığını fazlasıyla al!

Babbitt, «Çocuklar,» dedi, «Güzel bir temsile benziyor. Haydi, hep birlikte gidelim.»

Ama yola çıkmayı mümkün olduğu kadar geciktirdiler. Burada emniyetteydiler. Oturuyorlardı. Ayak ayak üstüne atmışlardı. Ama kendilerine pek güvenemiyorlardı. Solonun uzun ve kaygan yolu onları korkutuyordu. Diğer müşterilerin bakışlarından ve, ve hiçbir şey kaçırmayan garsonların, bakışlarını üzerlerine çekmekten çekiniyorlardı.

Nihayet cesaretlerini toplayıp yola çıkınca, masalar önlerine, önlerine çıkıyordu. Vestiyere vardıklarında mahcubiyetlerini gizleyebilmek için bol bol kahkaha atıyorlardı. Hepsi kızın verdiği şapkaları gülümseyerek alıyordu. Böylelikle insan sarrafı olan bu kıza serseri olmadıklarını ispatlamaya çalışıyorlardı. Birbirlerine, «Yahu, kimin bu tencere gibi şapka,» ve «Sen iyisini al George, ben geride kalanlara razıyım,» diye takılıyorlardı. Dilleri dolana dolana kızla, «Kızım, sen de bizimle gelirsen, iyi edersin! Bu gece eğlence var!» diye şakalaştılar. Bahşiş vermek için «Hayır! Bekle! İşte bak, çıkardım bile!» gibi lâflar söyleyerek birbirleriyle yarışıyorlardı. Hepsi ayrı ayrı, kıza üç dolar tutarında bahşiş vermişlerdi.

XI

Bir loca tutmuşlardı. Ayaklarını locanın kenarına dayayarak oturmuşlar, purolarını tüttürüyorlardı. Yirmi kadar çirkin kız ilkel bir şekilde, bacaklarını sallayarak dans ediyordu. Bir Yahudi komedyen Yahudilerle acı acı alay eden fıkralar anlatıyordu. Perde arasında tek tük delegeye rasladılar. On iki kişi kadar olmuşlardı. Taksiye atlayarak, iyi bakılmayan bir ahır gibi kokan, duvarları kâğıttan yapılmış tozlu çiçeklerle süslenmiş Bright Blossom İnn'e gittiler.

Burada viski açıkça, bardaklarda veriliyordu. Maaşlarını aldıkları gün milyonerler gibi davranmaktan hoşlanan büro işçileri masaların arasında kalan dar alanlarda telefoncu kızlarla, manikürlerle dans ediyorlardı. Smokin giymiş zayıf, genç bir delikanlıyla, mavi elbiseli, kızıl saçları alev gibi parlayan narin bir kız inanılmayacak kadar güzel dansediyordu. İkisi de profesyoneldi. Babbitt o kızla dans etmeye çalıştı. Ayaklarını sürüye sürüye dolaşıyordu. Kızın onu yönetemeyeceği kadar iri yarıydı. Adımları Afrika müziğinin ritmine uymuyordu. Ayağını süre süre giderken, kız onu bütün gücünü kullanarak tutmasaydı düşecekti. İçki yasağı devrinin alkolü Babbitt'in kulaklarını sağır, gözlerini kör etmişti. Ne masaları görüyor, ne etrafındaki insanların yüzlerini. Ama kıza, kızın o kıvrak sıcaklığına hayran olmuştu.

Sonra kız onu kararlı bir şekilde arkadaşlarının yanına getirip bırakınca, Babbitt nedendir bilinmez, birden büyükannesinin İskoçyalı olduğunu hatırladı ve zaten dik tutamadığı başını geriye atıp, gözlerini kapattı, yavaş yavaş fakat kalın bir sesle bir İskoçya şarkısı söylemeye başladı.

İşte bu güzel dostluk havası da o sırada bozuldu. Sparta'lı adam Babbitt'e (çok bed bir sesi olduğunu) söyledi. Babbitt, onuruyla oynanmış gibi, alınmıştı. On dakika süreyle durmadan konuştu. Sesini kontrol edemiyordu. İçki ısmarlayıp duruyorlardı. En sonunda yönetici geldi ve artık kapadıklarını söyledi. Ama Babbitt hâlâ doya doya eğlenememişti. W.A. Rogers, kelimeleri ağzında yuta yuta, «Yahu gidip bir kızlara bakalım mı?» dediği vakit, Babbitt canı gönülden kabul etti. Gitmeden önce içlerinden üçü, dansözle gizli gizli randevulaştı. Dansöz de her üçüne, «Tabiî şekerim,» dedi, söylediklerine hep evet dedi ve sonra da tabiî hepsini unuttu.

Her biri hücre gibi birbirine benzeyen, bir özelliği olmayan küçük, ahşap kahverengi işçi evlerinin arasından uzanan sokaklardan, karanlıkta sarhoş kafayla daha da korkunç ve büyük görünen ardiyelerin bulunduğu mahallelerden, kırmızı ışıkların,

piyanoların, sırıtan bodur kadınların bulunduğu bölgelere doğru yaklaştıkça Babbitt'i bir korku almaya başlamıştı. Taksiden atlamak istiyordu. Ama, bütün vücudu yanıp tutuşuyordu. «Çok geç kaldın. Artık dönemezsin,» diye mırıldandı. Zaten dönmek istemediğini o da biliyordu.

Oraya giderken bir de çok tuhaf buldukları bir olay olmuştu. Minnemagantic'li bir emlâkçı, «Siz Zenith'lilerde iş yok. Hani böyle eğlence yerleriniz? Monarch Zenith'ten çok daha eğlenceli,» demişti. Babbitt kahrolmuştu. «Ben hayatta böyle yalan işitmedim. Zenith'tekilerin yanında bunlar on para etmez. Dinle beni, bu eyalette en çok randevu evi, umumhane, genelev bulunan kent Zenith'tir,» demişti.

Hepsinin kahkahayı bastığını farketti. Ona gülüyorlardı. Karşı koymak istedi, ama sonra kolej günlerinden beri ilk kez başına gelen ve insanı pek de doyurmayan tuhaf bir olay bunları unutturdu.

Ertesi sabah Zenith'e döndüğünde, içindeki o isyan duygusu kısmen tatmin olmuştu. Belki biraz utanıyordu ama rahatlamıştı. Ama bu sefer de çabuk öfkelenmeye başlamıştı. Hatta, W. A. Rogers'in, «Off başım! Bu sabah halim perişan! Hah, şimdi anladım. Sanırım dün akşam birisi içtiğim şeye alkol karıştırdı!» demesi bile onu güldürmedi.

Babbitt'in bu serüvenini ne ailesi ne de, Rogers ve Wing'in dışında her hangi bir Zenith'li biliyordu. Hattâ Babbitt'in kendisi bile doğru dürüst bilmiyordu. Bir şeyler olmuşsa bile, bundan kimsenin haberi yoktu.

ONDÖRDÜNCÜ BÖLÜM

I

O sonbahar Ohio'lu W.G. Harding Amerika Birleşik Devletleri Cumhurbaşkanlığına seçilmişti. Fakat Zenith'liler Ulusal seçim kampanyasından çok, yerel seçimlerle ilgileniyorlardı. Bir avukat ve Eyalet Üniversitesi mezunu olmasına rağmen Seneca Doane, çok ürkütücü bir işçi desteğiyle Zenith Belediyesini ele geçirmeye çalışıyordu. Ona karşı durabilmek için Demokratlarla Cumhuriyetçiler çok temiz bir geçmişi olan şilte imalâtçısı Lucas Prout'ı desteklemek üzere birleşmişlerdi. Prout bankalar, Ticaret Odası, belli başlı gazeteler ve George F. Babbitt tarafından destekleniyordu.

Babbitt Floral Heights'da ocak başkanıydı. Ama onun seçim bölgesinde büyük bir tehlike yoktu. Oysa Babbitt kıyasıya bir mücadele istiyordu. Kurultayda okuduğu rapor onun yavaş yavaş iyi bir hatip olarak tanınmasına yol açmıştı. Onun için Demokrat - Cumhuriyetçi Merkez Komitesi Babbitt'i henüz ne yanda oy kullanacağını kararlaştırmamış işçilerden, büro personelinden ve onların karılarından oluşan küçük topluluklar karşısında konuşmak üzere diğer ilçelerde de görevlendirmişti. Bu nedenle o haftalarca süren bir ün kazanmıştı. Zaman zaman bu toplantılarda bir muhabir de bulunurdu. Pek de büyük olmasa bile gazetelerde George F. Babbitt'in Dinleyiciler Tarafın-

dan Alkışlandığını, Seçkin İşadamının Doan'un Yanılgılarını Ortaya Koyduğunu bildiren başlıklar çıkardı. Bir sefer de *Advocate - Times*'in bir pazar günkü sayısında diğer bir sürü işadamıyla birlikte Babbit'in bir resmi de çıkmıştı. Resmin altında Zenith İş çevrelerinin Prout'u destekleyen liderleri, yazılıydı.

O bu ünü hakketmişti. Seçim kampanyasını çok iyi idare ediyordu. İnançlıydı. Eğer Lincoln hayatta olsaydı Harding'in kazanması için çalışır veya Zenith'e gelir Prout'un seçim kampanyasına katılırdı diye düşünüyordu. Bundan emindi. Halkı öyle aptalca ayrıntılara girerek şaşırtmıyordu. Prout dürüst bir çalışkanlığı, Seneca Doane ise mızmızlanmayı ve tembelliği temsil ediyordu. Siz seçecektiniz. Babbitt'in dürüst bir insan olduğu geniş omuzlarından ve kalın sesinden belliydi. Ve onun daha seyrek bulunan bir özelliği halkı gerçekten sevmesiydi. İşçilerden hemen hemen hoşlanıyordu. Onlara iyi ücret ödenmesini, onların da böylelikle yüksek kira ödeyecek bir güç kazanmalarını isterdi. Ama tabiî ki işçiler de şirketlere ortak olanların kârlarına karışmamalıydılar. Yetenekliydi. İyi bir hatip olduğunu yeni yeni farkettiği için de coşmuştu. Bu yüzden dinleyiciler tarafından çok tutuluyordu. Bütün kampanya süresince çalıştı. Sade yedinci ve Sekizinci seçim bölgesinde değil, on altıncı bölgenin bazı kısımlarında bile adını duyurdu.

II

Babbitt, karısı, Verona, Ted, Paul ve Zilla Riesling, hep birlikte Babbitt'in arabasına binmişler ve Turnverein Holüne gidiyorlardı. Bu hol Troleybüslerin gürültüsünden geçilmeyen, soğan, benzin, kızarmış balık kokan bir sokakta, bir mezeci dükkânının üzerindeydi. Babbitt'in yeni yeni takdir edilişi,

Babbitt de dahil olmak üzere oradakilerin hepsini coşturmuştu.

Paul, «Bir gece içinde üç ayrı toplantıda nasıl konuşabiliyorsun? Keşki senin gücün bende olsaydı,» dedi. Ted Verona'ya, «Bizim moruk, bu kabadayılarla nasıl baş edileceğini çok iyi biliyor» diye fısıldadı.

Siyah saten gömlekler giymiş, yüzlerini yeni yıkamış ama gözlerinin altında islerin hâlâ belirtisi kalmış olan adamlar hole çıkan geniş merdivenlerde dolaşıyorlardı. Babbitt'in grubu terbiyeli bir şekilde yol açarak, beyaz badanalı ve ön tarafında her gece çeşitli locaların üstadı muhteremleri tarafından kullanılan bir kürsü bulunan hole girdiler. Babbitt arkada ayakta duran kalabalığın arasından geçerken birisinin, «O işte!» dediğini duydu. O bunu güzel bir kompliman sayıyordu. Toplantı Başkanı inerek onun yanına geldi. Saygıyla, «Konuşmacı siz misiniz? Biz hazırız, efendim. Bir dakika... Adınız neydi?.. » dedi.

Babbitt konuşmaya başladı:

«Sayın Bayanlar, Baylar, bu akşam politika arenasının en güçlü kahramanı aramızda bulunamıyor. Zenith kentinin sancağını taşıyan, kentimizi savunan, sayın liderimiz Lucas Prout'tan söz ediyorum. O burada olmadığı için umarım bir dostunuz, bir komşunuz olarak, büyük Zenith kentinde oturmak nimetini sizinle paylaşan bir insan olarak, size basit bir iş adamı, ama yoksulluğun ve el emeğinin tadını tattığına şükreden ve şimdi kaderin kendisini masa başında oturmaya mahkûm ettiği, ama buna rağmen sabahları saat beş buçukta kalkmanın, elde sefertası saat yedide düdük çaldığı zaman yani —tabiî patron on dakikamızı aşırıp, düdüğü daha erken çalmamışsa (gülüşmeler) — fabrikada olmanın ne demek olduğunu unutmamış bir insan olarak bütün samimiyetimle, bütün açıklığıyla bu kampanyayı nasıl gördüğümü anlatmama izin verirsiniz. Bu kampanyadaki temel davalar Senaca Doane'un samimiyetten uzak bir davranışla yaymaya çalıştığı en büyük yanılgı...»

Aleyhte gösteri yapan bazı işçiler vardı. Bunlar, çoğu yabancı, yani İsveçli, İtalyan, İrlandalı, Yahudi olan genç, sinik işçilerdi. Ama yaşlı, sabırlı işçiler, omuzları çökmüş marangozlar, teknisyenler onu alkışlıyorlardı. Lincoln temasını anlattığı zaman hepsinin gözü yaşarmıştı.

Alçak gönüllü davranışlarla, ama hiç durmadan alkışlar arasında holden çıktı. O akşam hitap edeceği üçüncü topluluğa yetişmek için acele ediyordu. «Ted, arabayı sen kullan, daha iyi,» dedi. «Bu kadar konuşmadan sonra yoruldum. Eeee! Paul, ne dersin? Becerdim mi?»

«Hem de nasıl? Şahaserdi. Hepsini coşturdun.»

Bayan Babbitt taparcasına konuşuyordu. «Ohhh! O kadar güzeldi ki! O kadar açık, o kadar ilginç, o kadar güzel fikirlerdi ki! Ancak böyle zamanlarda senin ne kadar derin düşüncelerin olduğunu, kafanın ne kadar iyi işlediğini, söz dağarcığının ne kadar geniş olduğunu anlayabiliyorum. Şaheserdi!»

Verona gene can sıkıcıydı. «Baba,» dedi. «Bazı hizmetlerin kamuya devredilmesinin zarara yol açacağını nereden biliyorsun?»

Bayan Babbitt bu sözleri hiç doğru bulmamıştı. «Rone!» dedi, «Baban yorgun düştü bu kadar konuşmaktan sonra. Şimdi tutup da sana anlatacak değil her halde bu karmaşık sorunları. Ama dinlensin, sana da bunları memnuniyetle anlatır. Şimdi lütfen susalım ve Babana yeni konuşmasını hazırlaması için fırsat verelim. Düşün, bu anda *bizim* gelmemizi beklemek için Maccabee Tapınağına geliyorlar.

III

Lucas Prout ve Dürüst İşadamları, Seneca Doane'u ve Sınıf Egemenliğini yendiler. Zenith yeniden kurtulmuştu. Bab-

bitt'e yoksul akrabalarını yerleştirmesi için çeşitli işler teklif edildi ama o bunun yerine hangi kentler — arası yolun, ne yönde uzatılacağını kendisine önceden bildirilmesini tercih etti. Kent yöneticileri ona bu bilgiyi minnet duygularıyla verdiler. Bir de Ticaret odası, haktan yana olanların zaferini kutlamak üzere bir yemek vermişti. Buna sadece on dokuz konuşmacı davet edilmişti. Babbitt de bunlardan biriydi.

Artık tam bir hatip olarak kabul edilmişti. Zenith Emlâk Komisyoncuları Komitesinin verdiği yıllık şölende esas konuşmayı o yapmıştı. *Advocate-Times* gazetesi bu konuşmayı, metne alışılmamış bir ölçüde sadık kalarak verdi:

«Son zamanların en neşeli şölenlerinden bir tanesi dün akşam Zenith Emlâk Komisyoncuları Komitesinin O'Hearn House'daki Venedik Dans Salonunda verdiği şölendi. Müessesenin sahibi Gil O'Hearn elinden geldiğince çalışmış ve gerçekten övünebileceği bir şölen hazırlanmıştı. Davetlilerin önüne sergilenen güzel yemekler New York'un batısında hiç bir yerde bulunamayacak cinstendi. Hattâ New York'da bulunabileceği bile şüpheliydi. Yemekte, güzel espriler yapan bir başkan olan Chanler Mott'un çiftliğinden gelmiş, insana esin kaynağı olan, ama sarhoş etmeyen elma şırası içilmiştir.

«Mott biraz rahatsız olduğundan, boğazı ağrıdığından esas konuşmayı George F. Babbitt yaptı. Bay Babbitt Torrensing Tapulama işinin iç yüzünü anahatlarıyla anlattıktan sonra, özetle şöyle konuştu:

«'İrticalen yaptığım konuşma cebime özenle yerleştirilmiş olarak karşınızda ayağa kalktığım şu anda aklıma Mike ve Pat adlı iki İrlandalı denizcinin tren yolculuğu ile ilgili bir hikâyesi geldi. Mike alttaki ranzada yatmış. Bir süre sonra yukarıdaki ranzada bir şeyler olduğunu farketmiş ve ne olduğunu anlamak için seslenmiş. Yukarıdaki ranzaya tırmanmış olan ve denizci olduğu için de hamakta yatmaya alışmış olan Pat, bir yandan

paket filân koymaya mahsus olan filenin içine girmeye çalışırken, bir yandan da arkadaşına, 'Yahu bu hamakları ne kadar küçük yapmışlar. Saat sekizden beri içine girmeye çalışıyorum. Giremedim ki uyuyayım,' diye cevap vermiş.

«'Baylar ben de sizin karşınızda ayağa kalkıp durduğum şu sıralarda kendimi Pat gibi hissediyorum. Belki sizinle bir süre konuştuktan sonra kendimi, Yataklı Vagonlardaki ağların içine rahatlıkla sığacak kadar küçülmüş hissederim.

«'Baylar, bana öyle geliyor ki dostların, düşmanların kırgınlıkları unutup bir araya geldiği şu toplantıda yapmamız gereken bir şey vardır: vatandaş olarak sorunlarımızı deşmek ve bu dünyanın bu en güzel kentinin hemşehrisi olarak durumumuzun ne olduğunu saptamak.

«'Son nüfus sayımında kentin nüfusunun 361.000, ya da yuvarlak rakam olarak 362.000'i bulmasına rağmen, Amerika'da bizim kentimizden büyük olan daha bir sürü kent vardır. Ama gelecek nüfus sayımına kadar ben Zenith'in Amerika'nın en büyük kentleri arasında onuncu sıraya yükseleceğini iddia ediyorum. Eğer bu iddiam doğru çıkmazsa sırtımdaki gömleği çıkarıp yemeğe hazırım. Belki New York, Chicago ve Filadelfia bizden daha hızlı ilerlemeye devam edecektir. Ama bu üç kentin dışında —ki bunların her biri çoluğunu çocuğunu seven, komşularıyla el sıkışarak selâmlaşmak isteyen namuslu bir beyaz adamın oturmak istemeyeceği kadar fazla büyümüş kentlerdir— evet, bu üç kentin dışında Amerikan yaşayış tarzına, refaha en uygun kentin Zenith olduğunu kafasını kullanan herkes anlayabilir. Parantez içinde size şunu da söyleyeyim ki bana Broadway'i veya State Street'i boydan boya verseler, Zenith'deki iyi bir mülkle değişmek istemem.

«'Hiç kusurumuz yok demiyorum. Otomobil yollarını asfaltlamak konusunda daha yapmamız gereken çok iş vardı. Ve bu önemli bir iştir, çünkü, bir toplumun kalkınmasını sağlayan

kentin hemen dışında kendisine ait bir villâda oturan, iyi bir ailesi, bir otomobili olan ve yılda dört ilâ on bin dolar arasında para kazanan vatandaştır.

«'Bugün Amerika'ya hâkim olan işte böyle bir insandır. Hattâ bu küçük küremizin geleceğinin iyi, dengeli ve Hıristiyanlığa lâyık bir şekil almasını istiyorsak bu bütün bir dünyanın benimsemesi gereken ideal insan tipidir. Ben bazan otururum da bu Sağlam Amerikan Vatandaşını düşünmekten zevk alırım.

«'Ben bu İdeal Vatandaşı karınca gibi çalışan, vaktini hayal kurarak, sosyetenin çay partilerine giderek, ya da üzerine vazife olmayan şeylere burnunu sokarak heba etmeyen, bütün gücüyle bir dükkâna ya da bir mesleğe, ya da bir sanata can katan bir adam olarak düşünürüm. Akşam güzel bir puro yakar, arabasına atlar, belki biraz karbüratöre küfreder ama doğru eve gider. Bahçesindeki çimenleri biçer. Biraz beden eğitimi yapar, sonra yemeğe hazırdır. Yemekten sonra çocuklara masal anlatır, veya ailesini sinemaya götürür, veya bir iki el briç oynar veya akşam gazetelerini ve eğer edebiyattan hoşlanırsa güzel, heyecanlı bir kovboy hikâyesinden bir iki bölüm okur. Eğer komşular ziyarete gelmişse onlarla oturur ve güncel konuları konuşurlar. Yattığı zaman mutludur ve vicdanı rahattır çünkü kentin gelişmesi, bankadaki hesabının çoğalması için üzerine düşeni yapmıştır.

«'Politika ve din konusunda bu namuslu vatandaş dünyanın en akıllı insanıdır. Sanata gelince, ona her zaman her şeyin en iyisini seçme olanağı veren doğal beğenisi vardır. Eski ustaların röprodüksiyonları dünyanın hiç bir ülkesinde Amerika'daki evlerin oturma odalarındaki kadar çok değildir. Dünyanın hiç bir yerinde bizde olduğu kadar çok gramofon plâğı yoktur. Bunların içinde sadece dans plâkları ve komik plâklar değil, dünyanın en çok para kazanan sanatçılarının hazırladığı, Ver-

di'nin operaları gibi klâsik eserler vardır.

«'Dünyanın diğer lükelerinde sanat ve edebiyat, tavanaralarında oturan, karnını alkol ve spagetti ile dolduran bir sürü serserinin meşgul olduğu işlerdendir. Amerika'da başarılı bir yazarı veya ressamı herhangi bir dürüst işadamından ayırdedemezsiniz. Sözgelimi ben söyleyeceğini ilgiyle okunabilecek yazılar haline getirme yeteneğine sahip bir insanın, bu yeteneğini akıllıca değerlendiren bir insanın elli bin dolar kazanmasını, en ünlü işadamlarıyla eşit şartlar içinde düşüp kalkmasını ve her hangi büyük bir iş adamınınkine benzeyen güzel bir eve ve otomobile sahip olmasını büyük bir memnunlukla karşılarım. Ama bütün bunların gerçekleşmesini mümkün kılanın biraz önce anlattığım adam olduğunu unutmamalıyız. Yazarlar kadar onların da övülmeleri gerekir.

«'Son olarak şunu söyleyeyim —ki bu hepsinden önemlidir—: Standardlaştırılmış vatandaş evli olmasa bile küçükleri sever; aile ocağının destekleyicisidir. Bu bizim uygarlığımızın temel taşıdır ve bizi Avrupa'nın gerilemekte olan uluslarından ayıran en önemli özelliktir.

«'Henüz bir Avrupa turu yapmış değilim. —Doğrusu bizim görülecek o kadar büyük kentlerimiz, dağlarımız varken, Avrupa'ya gitmek ister miyim, o da ayrı bir mesele— ama benim tahminime göre orada da bizim gibi oldukça iyi insanlar vardır. Hattâ tanıdığım Rotariyenler içinde en şevkle çalışanı ve tüzüğe bağlı olanı bir İskoçyalıydı. Ama bizi oradaki kardeşlerimizden ayıran bir husus var. Onlar züppelere, gazetecilere, politikacılara fazla yüz verirler. Oysa çağdaş Amerikan işadamı kendi işini kendi görmesini, kendi adına konuşmasını, işini nasıl idare etmek istediğini gayet açık bir şekilde anlatmasını bilir. Dürüst ve etkin bir yaşayış şeklini eleştiren bir sahtekâra cevap vermek gerektiği zaman ukalâ bir adamı ücret karşılığında çalıştırmak üzere tutmaz. Kendisi verilecek cevabı verir. O hem atılgandır, hem de konuşmasını bilir.

«Alçak yüreklilik bir yana, bizim işadamlarımızın bir temsilcisi olarak onların karşısında ayağa kalkmak ve yavaşça onlara: (Bak biz böyleyiz. Standardlaştırılmış Amerikan Vatandaşının özellikleri şunlardır. Göğsünde kılı olan, gözleri gülen ve bürosunda hesap makinesi bulunan yeni kuşak Amerikalı böyledir. Biz kendimizle övünecek değiliz, ama her zaman en önde olmayı isteriz. Bizi beğenmiyorsan kendini kolla. Fırtınaya yakalanmadan evine kaç!) demek gerekir.

«'İşte böyle. Size biraz beceriksiz bir şekilde bu gerçek erkek adamı, atılgan adamı anlatmaya çalıştım. Zenith'de bu insanların oranı yüksek olduğu için istikrar vardır ve Zenith en büyük kentimizdir. New York'ta da binlerce iyi insan var. Ama New York'un kötü yanı orada sayısız yabancı insanın bulunmasıdır. Şikago'da, San Fransisko'da öyledir. Ohooo! Muhakkak ki bir sürü güzel kentimiz var: Ünlü fabrikalarıyla Detroit ve Cleveland, sabun ve âlet, edevat imalatı ile ünlü Cincinnati çeliğiyle nam salmış olan Pittsburg ve Birmingham, ve bağırlarını okyanuslar gibi uzayıp giden buğday tarlalarına açmış olan Kansas City, Minneapolis ve Omaha ve daha bir sürü kent. Çünkü son nüfus sayımına göre Amerika'da nüfusu yüzbinin üzerinde olan tam altmış sekiz güzel kent var. Ve bütün bu kentler dürüstlüğün ve güçlülüğün savunucusudur ve gene bütün bu kentler yabancı fikirlerin ve Komünizmin karşısındadır... Atlanta, Hartford, Rochester, Denver, Milwaukee, İndiana, Los Angeles, Scranton, Maine eyaletindeki Portland, Oregon eyaletindeki Portland. Baltimore'lu, veya Seattle'lı veya Dluth'lu becerikli bir iş adamı, Buffalo'dan, veya Akron'dan veya Fort Worth'tan veya Oskaloosa'dan gelen aynı tür bir iş adamının kardeşidir!

«'Ama Zenith başkadır. Erkeğin erkek, kadının kadın, çocuğun akıllı olduğu Zenith'de bu dürüst insanların oranı çok yüksektir. Ona bütün özelliğini veren budur. Eski, zaman kaybına yol açan adetler ortadan kaybolup gittikten ve dünyanın her yanında ciddi, akıllı girişimler başladıktan sonra sürüp gi-

decek olan uygarlığın yolunu açan kent olarak hatırlanacaktır.

«'Bazan, Avrupa'nın eskimiş, modası geçmiş, köhneleşmiş palavralarına fazla yüz verilmemesini, diliyorum. Buna karşılık bu ufak kenti Süt Tozu ve karton kutu satılan her yerde tanıtan o dürüst yollardan giderek başarıya ulaşma ruhuna daha çok ilgi gösterilmesini temenni ediyorum. Ayakkabı boyası, manzara ve içkinin dışında satacağı bir şeyi olmayan; yüz kişiye bir banyonun bile düşmediği bu köhneleşmiş ülkelere bütün dünya uzun zaman aldanmıştı. Artık Zenith'lilerin ayağa kalkıp buna meydan okumasının zamanı gelmiştir.

«'Emin olun Zenith ve Zenith gibi olan kentler yeni bir uygarlık türü yaratmışlardır. Memnuniyetle söyleyebilirim ki Zenith ile bu küçük kentliler arasında büyük benzerlikler vardır. Bütün Amerika'da büroların, sokakların, dükkânların, otellerin, elbiselerin ve gazetelerin haklı olarak ve gittikçe daha çok ve daha iyi bir şekilde standardlaştırılması bu yeni tür uygarlığın ne kadar güçlü olduğunu göstermektedir.

«'Chum Frink'in konferans vermek için yaptığı geziler sırasında gazetelere gönderdiği bir yazısından aldığım şu pasajı her zaman hatırlarım. İhtimâl çoğunuz bunu okumuşsunuzdur, ama izin verirseniz bir kere de ben okuyayım. Kipling'in 'Eğer' veya Ella Wheeler Wilcox'ın 'Değerli adam' adlı eserleri ayarında klâsik bir yazıdır bu. Onu her zaman defterimde saklarım:

> Seyyar satıcı gibi dolaşan bir edebiyatçı olarak geziye çıktığım zamanlar genellikle bir türkü tuttururum, yerim, içerim, dolaşırım, liselerdeki, Rotary'lerdeki, Kiwanis Kulüblerindeki insanlara fikirlerimi, iyimserliğimi satarım ve onları salak bulur, kendimi onlardan farklı hissederim. Ama o sırada içlerinden, her zaman pusuda bekleyen, kafalı bir herif kalkar ve benim canıma okur, keyfimi kaçırır ve beni oldukça hırpalar. O zaman kendimi yapayalnız hisederim. Keşki konferanslar vermek için birinci mevki trenlerde yolculuk eden, elli sentlik puro

içen, diyar diyar dolaşan bir adam olmasaydım, derim. Artık evimden, memleketimden, köyümden kentimden ayrılmak istemem. Evimde oturmak, eski dostlarımla düşüp kalkmak, onların yediklerinden yemek isterim.

Ama kendimi böyle yalnız hissettiğim zamanlar hangi kentteysem —St. Paul, Toledo, Vaşington, veya Albany— oranın en iyi oteline giderim. Orada anlarım ki ben zaten memleketimdeymişim. Kapının önüne çıkarım büyük bir sinema vardır. Etrafıma baksam ve kendime ben neredeyim diye sorsam, emin olun, söyleyemem. Çünkü bütün bu insanlar, giyinişleriyle, her halleriyle memleketimdeki insanlara benziyorlar. Durup otomobilden, politikadan, beyzbolden konuşan adamlar, memleketimdeki adamları hatırlatıyorlar.

Sonra içeri girerim ve etrafa bakarım ve 'Vay canına!' derim çünkü aynı gazete satıcısı burada da var. Aynı gazeteler, aynı karamelalar, aynı tütünler burada satılır. Sonra öğle vakti yemek için gelen kalabalığa, bakarım. Ben sanırım kentimden ayrılmamışım. Sonra sözgelimi otelin lobisindeki kadife kaplı bir koltuğa oturs**am** ve yanımdaki, kahverengi bir elbise giymiş adama, 'Selâm Bill! 'Hisse senetlerinin durumu ne?' desem, hemen iki eski dost gibi havadan sudan, karılarımızdan, üyesi olduğumuz derneklerden konuşmaya başlarız. İşte dostum bazan kederlenirsen, sen de böyle yap. Çünkü Amerika denilen bu ülkede nereye gidersen git kendi memleketinde sayılırsın.

«'Evet efendim! Öbür kentler de canlı yaşama denilen bu büyük oyunu bizimle birlikte oynuyorlar. Bu hususta bir yanlışlık yapmayalım. Yalnız ben Zenith'in bu oyunu en iyi oynayan oyuncu olduğunu iddia ediyorum. Bu iddiamı kanıtlamak için, izin verirseniz bir kaç rakam vereyim. Bunlar eski istatistikler. Ancak Kutsal Kitabın mesajı nasıl bizi bıktırmazsa, refah, bolluk vaad eden bilgiler de dinlemekle bıkılacak şeyler

değillerdir. Aklı başında herkes bilir ki Zenith, dünyanın değilse bile Amerika'nın en çok süt tozu, krema, mukavva kutu ve elektrik malzemesi imâl eden kentidir. Ama bizim paketlenmiş tereyağ imalâtında ikinci sırada, otomobil alanında altıncı ve peynir, deri, dam tecrit malzemesi, kahvaltılık yiyecekler ve blu cin üretiminde aşağı yukarı Amerika'nın üçüncü büyük kenti olduğumuz o derece iyi bilinmez.'

«'Ama bizim büyüklüğümüzün nedeni yalnız bu refahtan ibaret değildir. Bunun kadar önemli bir başka neden de bize hâkim olan ruhtur, ileriye dönük idealizmdir, kardeş sevgisidir. Bunlar Zenith atalarımız tarafından kurulduğu tarihten beri onun özelliğini oluşturmuşlardır. Onun için en iyi tesisata ve havalandırma sistemine sahip olan okullarımızı; yeni görkemli otellerimizi, bankalarımızı ve onların hollerindeki tabloları, oymalı mermerleri ve ülkenin ikinci en büyük iş hanı olan National Tower'ı bütün ülkeye duyurmak bizim yalnız hakkımız değil, aynı zamanda güzel Zenith'e olan borcumuzun bir gereğidir. Eğer toplam mil olarak en çok bakımlı yola, en çok banyoya ve en çok elektrik süpürgesine ve uygarlığın diğer işaretlerine sahip olduğumuzu ve kitaplığımızın ve sanat müzemizin geniş maddî yardımlar gördüğünü, büyük ve elverişli binalara yerleştirildiğini ve çimenlerle, fidanlarla, heykellerle süslenmiş yollarıyla parklarımızın eşsiz olduğunu da bunlara eklersem, Zenith'in sonsuz büyüklüğü hakkında size ufak bir bilgi vermiş olurum.'

«'Ama ben her zaman her şeyin en iyisini en sona saklamaktan yanayım. Bu kentte her beş buçuk kişiye bir otomobil düştüğünü söylersem, Zenith'in öbür adları haline gelmiş olan uyanıklığın ve ilericiliğin bir ölçüsünü vermiş olurum.'

«'Ama her şey güllük gülistanlık değildir. Sözlerimi bitirmeden önce önümüzdeki yıl bizi çok önemli bir sorunun bekle-

diğine dikkatinizi çekmek zorundayız. Sağlam bir hükümet için en büyük tehlike sosyalistler değil, ortaya çıkmaya korkan, gizli olarak çalışan alçaklardır. Kendilerine 'liberal', 'radikal' ya da 'partisiz,' veya 'aydın' adı ve daha bir sürü ad veren uzun saçlı allâmelerdir. Sorumluluk duygusu taşımayan öğretmenler, profesörler bu grubun en kötüleridir. Utanarak söylüyorum, bunlardan bir çoğu bugün Eyalet Üniversitesinde görevli bulunmaktadır! Ben o Üniversiteden mezun oldum ve oranın mezunları arasında olmakla övünürüm. Ama orada bazı öğretmenler bu ülkenin yönetimini bir takım serserilere, aylaklara bırakmamızı istiyorlar.

«'Bu profesörler başları ezilecek yılanlardır. Amerikan işadamı kusur sayılacak derecede cömerttir. Ama bütün öğretmenlerden, profesörlerden, gazetecilerden tek bir şey ister: Rasyonel bir refah uğruna çalışmayı çocuklarımıza öğreterek yardımcı olmalarını. Ağzı lâf yapan, hiç bir şeyi beğenmeyen, kötümser, sinik Üniversite öğretmenlerine gelince emlâk satmak, para kazanmak nasıl bizim işimizse, bu düzenbazların kovulması için ağırlığımızı koymak da aynı derecede kutsal bir görevimizdir.

«'Biz bunu yapmadıkça, oğullarımıza, kızlarımıza, Amerikalılar için yiğitliğin, kültürün ne demek olduğunu ve ideallerin, oturmuş durmadan haktan hukuktan söz eden bir sürü düzenbaz tarafından değil, bütün kalbiyle bağlandığı bir kilisenin mensubu olan; gülen, canlı, neşeli, dürüst, çok çalışkan ve çok eğlenen, yardıma hazır insanların üye olduğu Rotary veya Kiwanis, ya da Elks veya Moose veya Red Men ya da Knights of Columbus gibi bir kuruluşa üye olan; ve ukalâlara Yiğit Adam kime derlermiş gösteren; ve Sam Amcanın yardımına koşan ve onu savunan; içinde Allah korkusu bulunan, mücadeleci, başarılı, tuttuğunu koparan Dürüst Vatandaş tarafından temsil edilebileceğini anlatamayız.'»

IV

Babbitt ünlü bir hatip olma yolundaydı. Chathal Road'daki Presbyterian Kilisesine devam edenlerin meydana getirdiği bir yan kuruluşta İrlandalı, Yahudi, Çinli şivesiyle hikâyeler anlatmıştı.

Fakat onun Kentin İleri Gelenlerinden biri olduğunu en çok, Zenith'deki Y.M.C.A.'de açılmış olan «Satış Yöntemleri Kursunda,» verdiği, «Anahatlarıyla Emlâkçılık» adlı konuşma göstermişti.

Advocate-Times bu konuşmayı metne o kadar çok bağlı olarak vermişti ki Vergil Gunch, «Sen bu kentin en tanınmış büyücülerinden biri olmağa başladın. Senin hitabet gücünden söz etmeyen bir gazete neredeyse göremez oldum. Bunlar sana iş alanında büyük imkânlar sağlar. Çok iyi yapıyorsun. Devam et,» demişti.

Kendisi de hatırı sayılır bir hatip olan Gunch'ın bu iltifatına Babbitt yarım ağızla, «Canım, bırak şu alayı!» diye cevap vermişti. Ama çok keyiflenmişti. Ve kentin ileri gelen insanlarından biri olmanın zevkleri konusunda, tatile çıkmadan önce, nasıl olup da tereddüte düşebildiğini merak ediyordu.

ONBEŞİNCİ BÖLÜM

I

Büyük adam olma yolundaki ilerleyişi büyük engellerle kesilmiyor değildi.

Ün kazanmak Babbitt'leri toplum içinde hakkettikleri yere henüz yükseltmemişti. Kimse gelip de onlardan Tonawanda Golf Kulübüne girmelerini istememiş veya Birlik Kulübündeki danslara davet etmemişti. Babbitt, «Canım benim umurumda değil öyle züppe yerlere gitmek, ama karım 'O da Oradaydı,' denmesinden hoşlanabilirdi,» diye yakınıyordu. Üniversiteden aynı yıl mezun olanların vereceği Yıllık Yemeği büyük bir huzursuzluk içinde bekliyordu. Bu yemekler genellikle milyoner müteahhit Charles McKelvey, Bankacı Mak Kruger, torna tezgâhı imalâtçısı İrving Tate, ve ünlü iç mimar Adelbert Dobson gibi sosyetenin önde gelenleriyle samimi olmak olanakları sağlardı. Kuramsal olarak tıpkı kolejde olduğu gibi gene onların arkadaşıydı ve karşılaştıklarında Babbitt'i «Georgie,» diye çağırırlardı. Ama nedense sık sık karşılaşamıyorlardı. Onlar da Babbitt'i Royal Ridge'deki evlerinde, şampanya ikram edilen, uşakların hizmet ettiği şölenlere hiç çağırmıyorlardı.

Aynı yıl okulu bitirenlerin vereceği yıllık yemekten önceki bir hafta içinde durmadan onları düşünüyordu. «Artık canı ciğer arkadaş olmamak için hiç bir neden yok!»

II

Bütün gerçek Amerikan eğlenceleri ve insanı manevî yönden güçlendirmeği amaç edinen toplantılar gibi Üniversiteyi 1896 Yılında Bitirenlerin yıllık yemeği de her yönüyle iyice programlanmıştı. Şölen Komitesi tıpkı profesyonel bir satış organizasyonu gibi çalışıyor ve yemeği hatırlatmak üzere her hafta bir yazı gönderiyordu.

UYARI 3

Arkadaş, Üniversite arkadaşlarının düzenlediği o güzel yıllık yemekte seni de aramızda görebilecek miyiz? Üniversiteyi 1908 yılında bitirenlerin verdiği yemeğe sınıf mevcudunun yüzde altmışı gelmişti. Biz onlardan aşağı mı kalacağız? Haydi çocuklar elbirliği edelim ve bunun şimdiye kadar verilmiş en güzel yemek olmasını sağlayalım! Güzel yemekler yemek, kısa fakat duygulandırıcı konuşmalar dinlemek ve yaşamımızın en güzel günlerinin anılarını birlikte paylaşmak...

Yemek Birlik Kulübünün özel toplantılara ayrılmış bir salonunda veriliyordu. Kulüp üç eski binanın birbirine bağlanmasıyla meydana gelmiş külüstür bir yerdi ve giriş holü patatesleri saklamak için kullanılan ambarlara benziyordu. Ama Atletizm Kulübünün görkeminden sıyrılmış olmasına karşın Babbitt içeriye çekine çekine girdi. Mavi, sarı düğmeli, uzun kuyruklu bir üniforma giyen mağrur ve yaşlı zenci kapıcıyı başıyla selâmladı ve hole mümkün olduğu kadar kulüp üyelerine benzeyecek şekilde hareket ederek daldı.

Yemeğe altmış kişi gelmişti. Holde küçük küçük gruplar halinde toplanmışlardı. Asansörler, özel yemek salonunun köşeleri onlarla dolmuştu. Neşeli ve birbirleriyle çok samimiymiş gibi davranıyorlardı. Bıyıklarına, kelliklerine, göbeklerine, kı-

rışıklara o gece komiklik olsun diye yapılmış makyajmış gibi bakıyorlar, birbirlerini eski delikanlı halleriyle görüyorlardı. «Yahu, hiç değişmemişsin!» diye hayretlerini dile getiriyorlardı. Hatırlayamadıklarına, «Vay vay vay vay! Yahu seni gördüğüm ne iyi oldu, arkadaş. Nesin şimdi sen... Hâlâ aynı şeyi mi yapıyorsun?» diyorlardı.

İkide bir birisi eski bir okul şarkısını söylemeye başlıyor fakat her seferinde sesi gittikçe cılızlaşıyor, sonra ortalığı yeni bir sessizlik kaplıyordu. Demokratça davranmağa kararlı olmalarına karşın, iki gruba ayrılmışlardı: Smokin giyenler ve giymeyenler. Son derece şık bir smokin giymiş olan Babbitt bazan bir gruba, bazan öbür gruba sokuluyordu. O güne kadar her zaman, hemen hemen gizlemeğe gerek görmeden, toplumsal başarılar peşinde koşan bir adam olmasına karşın, o gece önce Paul Riesling'i aradı. Onu temiz bir şekilde giyinmiş, bir köşede sessiz sessiz otururken buldu.

Paul içini çekti. «Ben bu el sıkma, 'Bak kim gelmiş' filân deme işini pek başaramıyorum.»

«Rahatına bak Paulibus, sen de karış aralarına! Dünyanın en iyi insanları onlar. Biraz keyifsiz gibi duruyorsun. Neyin var?»

«Oho, her zamanki gibi. Gene Zilla ile atıştık.»

«Haydi gel dalalım aralarına. Dertlerimizi unuturuz.»

Paul'u yanından ayırmıyordu ama yavaş yavaş, etrafına toplanan hayranlarını büyüleyen McKelvey'nin bulunduğu yere doğru ilerliyordu.

McKelvey 1896 yılında üniversiteyi bitiren sınıfın gözdesiydi. Sadece futbol takımının kaptanı ve iyi bir çekiç atıcı değil, aynı zamanda iyi bir münazaracı ve bir eyalet üniversitesi ölçüleri içinde çalışkan bir öğrenciydi. Sonradan Zenith'in en ünlü akıncı ailelerinden olan Dodsworth'lerin sahibi olduğu inşaat şirketini ele geçirmişti. Eyalet Merkez Binaları, gökdelenler, demiryolu istasyonları, inşa etmişti. Geniş omuzlu, geniş göğüslü ama çevik bir insandı. Gözlerinin içi gülerdi. Politikacıları sindiren, gazetecileri gözlerini açmağa zorlayan bal gibi tatlı bir konuşması vardı. Yanında en zeki bilginler, ya da en hassas sanatçılar bile çekingenleşirler, güvenlerini yitirirlerdi.

Özellikle yasama meclisi üyelerini etkileyecek ya da işçiler aleyhine casusluk yapacak adamlar tutacağı zaman son derece sevimli, son derece tatlı olurdu. Soylu bir hali vardı. Yeni belirmeğe başlayan Amerikan aristokrasisinin önde gelenlerindendi. Yalnız mağrur Eski Aileler ondan daha öndeydi. (Zenith'de Eski Aile diye o kente 1840'dan önce gelmiş olanlara denirdi.) Yalnız, eski püriten geleneğinin, kusurlarından ve iyi yanlarından yoksun olduğu için ve aşırı çekimserliklere, tereddütlere yer vermediği için McKelvey onlardan daha güçlüydü.

O sırada McKelvey büyükler arasında, yani şoförü olan ve Avrupaya seyyahat etmiş olan fabrikatörler, bankerler, toprak sahipleri avukatlar ve dekoratörler arasında olduğu için keyifliydi. Babbitt de aralarına karıştı. McKelvey'i sadece onun sayesinde toplum içinde iyi bir yer elde etmek mümkün olduğu için değil, gülüşü için de beğenirdi. Paul'ün yanında kendinden emin ve koruyucu bir hal alan Babbitt, McKelvey'nin yanında küçülmüştü ve adama hayran hayran bakıyordu.

McKelvey'nin banker Max Kruger'e, «Evet, Sir Gerald Doak'u önereceğiz,» dediğini işitti. Babbitt'in Sir vb. gibi ünvanlara olan demokratik sevgisi daha da artıvermişti. «Bilirsin Max, o İngiltere'de demir sanayiinin önde gelen isimlerinden biri. Son derece zengin... Hey selâm George! Baksana Max, George Babbitt benden daha çok şişmanlamış!»

Başkan, «Beyler, yerlerinizi alın,» diye seslendi.

Babbitt, fazla önemsemeyen bir edayla, «Oturalım mı, Charlie?» dedi McKelvey'e.

«Olur. Selâm Paul! Ne yapıyor bizim eski kemancı? George belirli bir yer seçtin mi oturmak için. Gel hemen şurayı kapalım. Gel Max. George senin kampanya sırasında yaptığın konuşmaları okudum. Çok güzeldi.»

Bu lâftan sonra artık Babbitt onunla ölüme bile giderdi. Yemekte Babbitt kâh Paul'u neşelendirmeğe çalışarak, kâh McKelvey ile, 'İşittiğime göre Brooklyn'de bir rıhtım inşaatı almışsın' diye konuşarak, kâh gösterişsiz bir grup halinde kendi aralarında kapanmış, oturan başarısız sınıf arkadaşlarının Babbitt'in bu ünlü kişilerle düşüp kalkmasına gıpta ile bakışını seyrederek, kâh McKelvey ile Max Kruger'in birbirlerine ver-

dikleri sosyete haberlerini heycanla dinleyerek epeyce meşguldü. McKelvey ile Kruger Mona Donsworth'ün vereceği bir dans partisi için salonunu binlerce orkide ile süslemesinden bahsediyorlardı. McKelvey'nin Vaşington'da katıldığı bir şölende, bir senatörle, Balkan ülkelerinden gelen bir prensesle, ve bir İngiliz Tümgeneraliyle tanışmasından, fazla önemli şeyler değilmiş gibi konuşuyorlardı. McKelvey prensesten «Jenny» diye söz ediyordu. Onunla dans ettiğini de sırasına getirip anlatmıştı.

Babbitt çok heyecanlıydı ama susup kalacak kadar ezilmemişti. Onların verdiği şölenlere çağırılmamış olsa bile banka genel müdürleriyle, kongre üyeleriyle, ve şairlere evini açan kulüpçü kadınlarla konuşmağa alışık bir insandı. McKelvey ile konuşurken neşeliydi ve eskiye atıflar yapıyordu:

«Hey Charley hatırladın mı hani Üniversitenin üçüncü sınıfındayken bir gemi tutmuştuk, Madame Browne'un verdiği o temsili görebilmek için, Riverdale'e gitmiştik? Hatırlıyor musun bizi tutuklamak isteyen polis memurunu nasıl dövmüştün? Sonra hani 'Pantolon ütülenir' işaretini aşırmıştık da Profesör Morison'un kapısına asmıştık? Yahu, ne güzel günlerdi onlar!»

McKelvey de aynı fikirdeydi. Güzel günlerdi onlar.

Şimdi sırası gelmişti. Babbitt, «Kolejde önemli olan okuduğun kitaplar değil, tanıdığın insanlar,» dedi. O sırada masanın başında oturanlar hep birlikte şarkı söylemeğe başladılar. Babbitt McKelvey'e karşı saldırıya geçmişti:

«Sırf başka alanlarda çalışıyoruz diye birbirimizden bu denli uzaklaşmak üzücü bir şey. Eski bünleri anmış olmak çok hoşuma gitti. Bir akşam Bayan McKelvey ile birlikte bize yemeğe gelmelisiniz.»

«Doğru.» Sıradan söylenmiş bir sözdü bu.

«Seninle Grantsville'deki ardiyenin arkasındaki emlâklar hakkında konuşmak isterdim. Belki sana bir iki faydalı bilgi verebilirim.»

«Çok güzel bir fikir. Bir gün birlikte yemek yiyelim George. Sen beni ara. Seni ve karın evimizde görmek bizim için büyük bir mutluluktur.» McKelvey'nin bu son konuşması sıradan değildi.

Sonra Başkanın sesi, hani bir zamanlar onları Ohio'dan, Michigan'dan, İndiana'dan gelen taraftarlara meydan okumağa çağıran o kalın sesi duyuldu. «Haydi bakalım çocuklar! Hep birlikte Okul Marşım söyleyelim!» Paul Riesling'in yanına oturmuş, eski okul kahramanı McKelvey'i yeniden kazanmış olan Babbitt için yaşam bundan daha güzel olamazdı.

III

Babbitt'ler McKelvey'leri Aralığın başlarında yemeğe çağırdılar. Ve McKelvey'ler yalnız kabul etmekle kalmadılar, tarihi bir iki kez değiştirdikten sonra, kalkıp geldiler de.

Babbitt yemeği alınacak şampanyadan tutun, herkesin önüne konulacak tuzlu bademlerin sayısına kadar bütün ayrıntılarına inerek karısıyla konuştu. Özellikle, çağırılacak diğer konuklar sorunu vardı. Babbitt sonuna kadar Paul Riesling'e de McKelvey'lerle bir arada bulunma şansı tanımak için diretti. «Bizim Charley öyle ukalâ adamlar yerine, Paul ve Verg Gunch gibi kimselerle bir arada bulunmağı tercih eder,» diye ısrar etti. Bayan Babbitt bu düşünceleri, «Belki... Olabilir... Güzel istiridye de almağa çalışırım,» gibi sözlerle geçiktirdi. Sonra her şey kıvamına girince göz doktoru J. T. Angus ile Maxwell adındaki can sıkacak kadar saygıdeğer avukatı ve onların güzel karılarını davet etti.

Ne Angus, ne de Maxwell Elks Derneğinin, veya Atletizm Klübünün üyesiydi. Hiç biri Babbitt'e «Kardeş,» filân diye hitap etmiyor ve karbüratör konusunda ne düşündüğünü sormuyordu. Kadının davet ettiği yegane 'adam gibi' adam Littlefield'ler diye düşünüp hırslanıyordu Babbitt. Howard Littlefield bazan da o kadar çok istatistik döktürürdü ki, Babbitt Gunch'ın, «Hey ekşi suratlı, ne haber var?» gibi ferahlatıcı takılmalarını özlerdi.

Öğle yemeğinden hemen sonra Bayan Babbitt saat yedi otuzda gelecek olan McKelvey'ler için masayı hazırlatmağa baş-

ladı. Babbitt'e de saat dörtte evde olması emredilmişti. Ama ona yapılacak pek bir iş bırakmamışlardı. Hatta Bayan Babbitt üç kez, «Lütfen yolumuzda dolaşma!» diye onu haşladı. Babbitt somurtarak garaj kapısının önünde dikildi, keşke Littlefield ya da Sam Doppelbrau veya her hangi biri gelse de konuşsak diye, düşünüyordu. O sırada Ted'in evin köşesinde gizli gizli yürüdüğünü gördü.

Babbitt, «Hayrola delikanlı?» dedi.

«Sen misin sıska ihtiyar? Yahu, annem evde kavga arıyor. Biraz önce Verona ile ben bu yemeğe gelmesek; dedim, beni neredeyse çiğ çiğ yiyecekti. Yıkanmamı da söyledi. Ama gene de düşün Babbitt ailesinin erkekleri bu akşam pek fiyakalı olacaklar! Düşün, küçük Theodore smoking giyecek!»

«Babbitt ailesinin erkekleri mi?» Bu söz Babbitt'in hoşuna gitmişti. Kolunu oğlunun omuzuna attı. İçinden keşke Paul Riesling'in de bir kızı olsaydı da Ted onunla evlenseydi diye düşündü. «Doğru, annen biraz sinirli,» dedi. Ve giyinmek için uslu uslu eve gittiler.

McKelvey'ler on dakikadan daha az bir rötarla geldiler.

Oysa Babbitt Doppelbrau'ların McKelvey'lerin büyük arabasını, üniformalı şoförünü kapıda dururken görmelerini isterdi.

Yemek çok iyi pişmişti ve inanılmayacak kadar çoktu. Bayan Babbitt büyükannesinden kalma şamdanları da koymuştu. Babbitt çok çalışıyordu. İyiydi. Dilinin ucuna kadar gelen fıkraların hiç birini anlatmadı. Diğerlerinin konuşmalarını dinledi. «Sizin şu Yellowstone gezinizi dinleyelim,» diyerek konuşması için Maxwell'e pas verdi. Herkesi övüyordu, çok övüyordu. Fırsatını buldukça, Doktor Angus'un hayırsever bir insan olduğunu, Maxwell'in ve Howard Littlefield'in büyük bilginler olduklarını, Charles McKelvey'in gençlere esin kaynağı olması gereken büyük bir adam olduğunu, Bayan McKelvey'nin Zenith, Vaşington, New York, Paris ve daha bir sürü başka kentin sosyetelerini şenlendiren, süsleyen bir kadın olduğunu söylüyordu.

Ama bir türlü onları coşturamamıştı. Renksiz bir yemekti bu. Babbitt'in anlamadığı nedenlerle hepsinde bir durgunluk vardı. Zorla ve istemeye istemeye konuşuyorlardı.

Babbitt, kadının güzel, beyaz omuzuna ve elbisesini tutan koyu sarı brötellere gözünün gitmemesi için özellikle dikkat ederek, Lucille McKelvey üzerinde çalışmağa başladı. Onu konuşmağa davet edercesine, «Her halde pek yakında gene Avrupaya gidersiniz, değil mi?» dedi.

«Ah! Bir kaç hafta için Roma'ya gitmeği o kadar isterim ki!»

«Herhalde orada bir sürü tablo göreceksiniz, müzik dinleyeceksiniz, müzeleri filân gezeceksiniz?»

«Hayır benim gitmek istememim asıl nedeni orada, Via della Scrofa da küçük bir *trattoria* (lokanta) var. Dünyanın en iyi *fettuccini*'leri orada yapılır.»

«Aa.. Ben... Evet. Her halde denenmeye değer güzel bir şey olmalı.»

Saat ona çeyrek kala McKelvey büyük bir üzüntüyle, birden karısının başının ağrıdığını keşfetti. Babbitt ona paltosunu giymesi için yardım ederken, McKelvey, «Bir gün birlikte bir öğle yemeği yiyelim. Eski günleri konuşuruz,» dedi.

Saat on buçuğa kadar dayanabildikten sonra diğerleri de gittiği zaman Babbitt karısına dönerek, yeminler edip, «Charley çok eğlendiğini, bir gün bir öğle yemeği... Yani bir akşam bizi eve yemeğe davet etmek istediğini söyledi,» dedi.

Kadın da kendisini zorlayarak, «Canım çok kez herkesin hep birden konuştuğu ve bir türlü susmak bilmediği, gürültülü davetlerden çok daha güzel olan sakin bir akşam yemeğiydi. Çok sakin ve güzel,» demeği başardı.

Ama Babbitt etrafı camla kapatılmış balkondaki portatif yatağında yatarken karısının yavaş yavaş, teselli kabul etmeyecek bir şekilde ağladığını işitti.

IV

Bir ay kadar devamlı olarak sosyete sütunlarını dikkatle izlediler ve karşılık olarak verilecek bir yemeğe davet beklediler.

Babbitt'in verdiği yemekten sonra gazeteler bir hafta süreyle Sir Gerald Doak'a ev sahipliği yapan McKelvey'lerle ilgili başlıklar atmışlardı. Zenith (Amerika'ya kömür almak için gelmiş olan) Sir Gerald'ı büyük bir coşkuyla karşılamıştı. Gazeteler onunla içki yasağı, İrlanda, İşsizlik, deniz uçakları, yabancı para kurları, çay içmek ile viski içmenin mukayesesi, Amerikan kadınlarının psikolojisi ve kırsal bölgelerde yaşayan İngilizlerin günlük yaşamları gibi konularda onunla röportaj yapıyorlardı. İngiliz, sadece, bu konuları işitmiş olduğunu söylemekle yetiniyordu. McKelvey'ler adamın onuruna büyük bir şölen verdiler. *Advocate-Times*'in sosyete editörü Bayan Elnora Pearl Bates bunu çoşarak anlatmıştı. Babbitt kahvaltı sırasında bu yazıyı yüksek sesle okudu:

> Dün akşam Bay ve Bayan McKelvey'ler tarafından Sir Gerald Doak onuruna, orijinal ve oryantal dekorasyonlarla süslü salonlarda, sevimli ev sahibesi, ünlü ev sahibi ve seçkin konuklardan oluşan bir kalabalığa verilen ve alışılmamış fakat çok lezzetli yemeklerin ikram edildiği parti kadar güzel bir partiyi Zenith hiç görmemiştir. Ben, davet edilmek ayrıcalığına erişmiş bir insan olarak —ne mutluluk!— Monte Carlo'da veya yabancı ülkelerdeki büyük elçiliklerde bundan daha güzel bir şölenin verilemeyeceğini düşündüm. Sosyete faaliyetleri bakımından Zenith'in süratle büyük bir ün kazanması sebepsiz değilmiş.
>
> Her ne kadar Lord Doak'un alçak kalpliliği bu söyleyeceğimi kabul etmesine engelse de bence o, Sittingbourne Prensinin yaptığı ve unutulmasına imkân olmayacak ziyaretten bu yana ilk defa kente damgasını vuran adamdır. Lord Doak sadece soylu bir İngiliz değil, aynı zamanda İngiliz metal endüstrisinin liderlerindendir. Kendisi Nottingham'lıdır. Burası eskiden Robin Hood'un serüven dolu hayatını yaşadığı yerlerden biriydi. Ama şimdi Lord Doak'un bildirdiğine göre, nüfusu 275.575'i bulan canlı, modern bir kentmiş. Dantel endüstrisi ve diğer endüstrileriyle ün salmış. Bizim kanımıza göre bu soylu insanın da-

marlarında halk kahramanı Robin'in erkek kanı da dolaşmaktadır.

Sevimli Bayan McKelvey gümüş simlerle süslü siyah bir elbise giymişti. Beline güller iliştirmişti. Onun bu kadar büyüleyici bir güzelliği olduğunu hiç bir zaman görmemiştik.

Babbitt büyük bir yüreklilikle, «Umarım bizi bu Lord Doak denilen adamla tanıştırmağa kalkmazlar. Bence Charley ile hanımının bulunduğu küçük bir yemek bundan çok daha iyidir,» dedi.

Zenith Atletizm Kulübünde bu yemek uzun uzun görüşüldü. Sidney Finkelstein, «Artık sanırım bundan sonra McKelvey'i Lord Chaz diye çağırmamız gerekecek,» dedi.

Veriler adamı Howard Littlefield, «Böyle bir şeyi aklım almıyor doğrusu,» dedi. «Bazı insanlar hiç bir şeyi doğru dürüst öğrenemiyorlar. Burada adama Lord Doak deniliyor. Oysa ona Sir Gerald diye hitap etmek gerekir.»

Babbitt hayretle, «Öyle mi?» Vay vay vay! Sir Gerald demek? Onlara böyle deniyormuş demek? İyi ki söyledin,» dedi.

Daha sonra Babbitt yanında çalışan satıcılara, «Yahu ne tuhaf şey, insanın aklı almıyor! Bu insanlar, çuvallar dolusu para kazanmışlar diye tutuyorlar yabancılara şölenler veriyorlar. Eeee, insan hiç olmazsa adamlara nasıl hitap edildiğini öğrenir de sıkıntı çekmemesini sağlar,» diye bir diskur çekti.

O akşam Babbitt arabasıyla evine giderken McKelvey'nin arabasının yanından geçti ve kırmızı yüzlü, gözleri dışarı fırlamış, kendisine mahzun, kuşkulu bir hal veren ufak sarı bıyıklı, bir Alman'a benzeyen İngiliz'i, Sir Gerald'ı gördü. Babbitt arabasını ağır ağır sürmeğe devam etti. Çabalarının boşa gitmiş olması onu eziyordu. Birden içine bir his doğdu. Ona McKelvey'ler kendisine gülüyormuş gibi geliyordu. Bunun nedenini bilmiyordu ama doğruluğuna iyice inanıyordu.

Geçirdiği ruhsal çöküntü karısına, «İşi gücü olan adamlar, McKelvey'ler gibi insanlarla boşuna zaman öldürmezler. Bu sosyete işi bir tiryakilik. Kendini bir kaptırdın mı, kurtulamıyorsun. Ben bu, ona gitmek, bunu çağırmak gibi budalalıklar yeri-

ne sizinle, karımla, çocuklarımla oturup konuşmaktan çok daha hoşlanırım,» derkenki öfkeli halinden belli oluyordu.

McKelvey'lerden bir daha söz etmediler.

V

Zaten dertle dolu olan şu sırada bir de Overbrook'larla uğraşmak hiç de hoş bir şey değildi.

Ed Overbrook Babbitt'in, hayatta başarıya ulaşmamış bir sınıf arkadaşıydı. Kalabalık bir ailesi ve Dorchester'in dış mahallesinde yürüttüğü bir sigorta işi vardı. Saçları kırlaşmış, zayıf, önemli bir insan hali olmayan bir adamdı. Ama o her zaman böyleydi. Her zaman böyle renksizdi, her zaman zayıftı, her zaman sünepe bir hali vardı. O bir grupta tanıştırmağı unuttuğunuz, sonradan büyük bir coşkuyla tanıştırdığınız insanlardandı. Okulda Babbitt'in ona gösterdiği yakın alâkanın hayranıydı. O tarihten bu yana da onun emlâk işlerindeki başarısının, güzel evinin, güzel giysilerinin hayranı olmağa devam ediyordu. Bu, Babbitt'i hem memnun ediyordu, hem de vicdan azabı verdiğinden, rahatsız ediyordu. Aynı yıl okulu bitirenlerin verdiği yemekte parlak lâcivert serj bir iş elbisesi giymiş olan Overbrook'u bir köşede onun gibi başarısız arkadaşlarıyla bir arada görmüştü. Yanına gidip onunla samimi olarak konuşmuştu: «Vay! Selâm Ed! İşittiğime göre Dorchester'in bütün sigorta işlerini sen yapıyormuşsun! Aferin! Aferin!» demişti.

Babbitt gürledi. «Güzel! Tabiî! Beni bir arayıver. Sonra karım da, ben de sizi bizim evde görmek isteriz.» Bunu söylediğini sonra unutmuştu. Ama ne yazık ki Overbrook unutmamıştı. Babbitt'e sık sık telefon ederek yemeğe çağırdı. Babbitt karısına, «Ne yapalım? Bari gidelim de bitsin!» diye yakındı. «Ama seni de şaşırtmıyor mu, zavallı herifin en basit etiket kurallarını bile bilmemesi? Düşün, karısı oturup resmî bir davetiye göndereceğine, adam bana telefon ediyor. Sanırım kurtuluş yok. İşte sınıf toplantılarının da bu sıkıcı tarafı vardır.»

Overbrook'un daha sonra ağlar gibi yaptığı daveti, iki

hafta sonra bir akşam için kabul etti. İki hafta sonra gidilecek bir yemek, hattâ bir aile yemeği bile o kadar fena değildir. Asıl fena olan insanın o iki haftanın uçup gittiğini, korktuğu saatın geldiğini farketmesidir. Önce, kendilerinin evde McKelvey'ye verecekleri yemek yüzünden tarihi iki kez değiştirdiler ama sonunda karı koca, ikisi de somurtarak Overbrook'ların Dorchester'deki evlerine gittiler.

Daha davetin başında bir terslik vardı. Overbrook'lar saat altı buçukta yemek yerlerdi. Oysa Babbitt'ler hiç bir zaman saat yediden önce yemek yemezlerdi. Babbitt on dakika kadar daha geç gitmekte sakınca görmedi. «Mümkün olduğu kadar kısa keselim. Erken kaçarız. Ertesi gün sabahleyin büroda çok daha erken bir saatta bulunman gerektiğini söylerim,» diye tasarlıyordu.

Overbrook'ların evi insanın moralini bozacak cinstendi. İki ailelik ahşap bir binanın ikinci katındaydı. Bir sürü çocuk arabası vardı. Holde eski şapkalar asılı duruyordu. Ortalık lâhana kokuyordu. Oturma odasındaki masanın üzerinde ailenin kutsal kitabı duruyordu. Ed Overbrook ve karısı her zamanki gibi çekingendiler ve hırpanî bir görünüşleri vardı. Konuk olarak bir de, Babbitt'in adlarını bir türlü öğrenemediği ve öğrenmek de istemediği, biçimsiz iki aile vardı. Ama Overbrook'un kendisini biçimsiz bir şekilde övmesine hem memnun olmuştu, hem de bundan rahatsızlık duymuştu. «Bizim George'un buraya gelmesiyle övünüyorum. Tabiî hepiniz gazetelerde onun nutuklarını okumuşsunuzdur... Gördüğünüz gibi üstelik de yakışıklı. Ama ben hep o eski Kolej günlerini hatırlarım. Ne sokulgan, ne cana yakın bir insandı. Sonra sınıfın en iyi yüzücülerinden biriydi.»

Babbitt neşeli, sokulgan bir insan gibi davranmağa çalıştı. İyice uğraştı. Ama Overbrook'un ürkekliğinde, diğer konukların renksizliğinde ya da soluk yüzlü, saçını iyice geriye çekerek toplamış olan gözlüklü, Bayan Overbrook'un budalalığında onu ilgilendirecek hiçbir şey bulamıyordu. İrlandalılara ait bildiği en iyi hikâyeleri anlattı. Sanki duvarla konuşuyordu. En sıkıntılı an da sekiz çocuğun yemeğiyle meşgul olmak, yemeği pişirmek, ortalığı toplamak gibi işlerin etkisinden daha

kurtulamamış olan Bayan Overbrook'un konuşkan olmağa çalıştığı andı.

Kadın, «Öyle sanırım ki Şikago'ya, New York'a her zaman gidersiniz Bay Babbitt,» diye sordu.

«Eh, Şikagoya oldukça sık giderim.»

«Kim bilir ne kadar ilginçtir. Her halde bütün tiyatrolara gidiyorsunuzdur.»

«Gerçeği söylemek gerekirse Bayan Overbrook en çok hoşuma giden Şikago'daki bir Hollanda restoranında güzel bir bonfile yemek...»

Başka konuşacak hiç bir şey kalmamıştı. Babbitt acımıştı ama umutsuz bir durum vardı. Yemek bütün bütüne başarısızdı. Saat onda bu anlamsız konuşmaların verdiği uyuşukluğu üzerinden atarak, elinden geldiği kadar neşeli bir sesle, «Korkarım gitmemiz gerekecek Ed. Yarın sabah erkenden birisi gelecek beni görmeğe,» dedi. Overbrook onun paltosunu tuttuğu sırada Babbitt, «Eski günleri anmak hoş oldu. Bir gün birlikte bir öğle yemeği yemeliyiz,» dedi.

Arabayla eve dönerlerken Bayan Babbitt içini çekti. «Oldukça kötü bir yemekti. Ama Bay Overbrook sana o kadar hayran ki!»

«Öyledir. Zavallı adam. Beni gözünde çok büyütüyor. Zenith'in en yakışıklı adamı olduğumu sanıyor.»

«Canım, elbette en yakışıklı değilsin ama... Bak George, ne dersin, onları bize davet etmeğe mecbur muyuz?»

«Umarım değil.»

«Bak, George! Bay Overbrook'a öyle bir şey söylemedin, değil mi?»

«Yok! Aman Allahım! Hiç söyler miyim? Öyle lâf olsun diye, bir gün birlikte bir öğle yemeği yeriz dedim.»

«Ama... Neyse ...Onları kırmak istemem. Ama böyle bir gece daha geçirmeğe dayanabileceğimi hiç sanmıyorum. Düşün, meselâ tam biz oradayken Doktor Angus ve karısı gelseydi ve Overbrook'ları bizim bir arkadaşımız sansaydı!»

Bir hafta, «Ed ile karısını çağırmamız gerekecek. Zavallı insanlar!» diye düşünüp üzüldüler. Ama Overbrook'ları bir daha hiç görmedikleri için sonradan bunu unuttular. Bir iki ay

sonra da, «Böyle olması çok daha iyi oldu. Kendi haline bıraktık, mesele de yavaş yavaş kapandı. Bir kere onları buraya davet etmek *onlara* eziyet etmek olur. Burada onlar sudan çıkmış balığa dönerlerdi.»

Bir daha da Overbrook'lardan söz etmediler.

ONALTINCI BÖLÜM

I

McKelvey tarafından davet edilmeyeceklerinin kesinleşmesi Babbitt'in kendisini suçlu hissetmesine ve aptalca davrandığını düşünmesine sebep olmuştu. Ama Elks Derneğine daha sık gitmeye başladı. Ticaret Odasının verdiği öğle yemeklerinde grevlerin kötülüğü konusunda daha nutuk çeker gibi konuşuyordu. Ve gene kendisini Ünlü Bir İnsan görmeğe başlamıştı.

Üyesi olduğu kulüpler ve kuruluşlar onun ruhunun gıdasıydılar.

Zenith'de dürüst bir insanın çeşitli 'localardan' ve refahtan yana olan kulüplerden birine, hattâ daha iyisi ikisine, üçüne üye olması, örneğin Rotari'ye, Kiwanis'e, Kalkınmacılar kulübüne, Oddfellows'a, Moose'a, Mason Derneğine, Red Men'e, Woodmen'e, Owls'a, Eagles'a, Maccabees'e, Knights of Pythias'a, Knights of Columbus'a ve özelliği samimiyet, ahlâklılık ve Anayasaya saygılı olan bir sürü gizli derneğe girmesi istenirdi. Böyle derneklere girmek için dört neden vardı. Bir kere, bu yapılması şart olan bir şeydi. Loca biraderleri çok defa birbirlerinden alış veriş yaptıkları için de iş bakımından da iyiydi. Sonra Geheimraete ve Commendatori gibi ünvanları alma olanağından yoksun olan Amerikalılara Avukat, Albay, Profesör gibi sıradan ünvanların yanında, Üstadı Muhterem, Birinci Nazır, Dahilî Muhafız gibi kulağa hoş gelen ünvanlar eklemek

olanağı veriyordu. Ve nihayet boğulacak gibi olan Amerika'lı erkeğe haftada bir gece eve gitmeme fırsatı sağlıyordu. Loca Amerika'lı için Piazza demekti, kaldırımlara dizilmiş kahveler demekti. Orada bilardo oynayabilirdi, erkek erkeğe konuşabilirlerdi. Kabadayı kesilir, açık saçık konuşabilirdi.

İşte Babbitt de bütün bu nedenlerle «cemiyetçi» dediği insanlardandı.

Toplum hayatındaki başarının sarı kırmızı flamasının gerisinde, kira kontratları, satış mukaveleleri, kiralanacak yerlerin listesi gibi sıradan büro işleri vardı. Konuşma yapacağı, komite toplantılarına, localara katılacağı geceler onu sert bir içki gibi etkilerdi. Ama sabahları, akşamdan kalmış gibi kendini yorgun hissederdi. Haftalar geçtikçe sinirliliği artmıştı. Büro dışındaki satış işleriyle meşgul olan Stanley Graff ile geçinemez olmuştu. Ve bir kere de sevimli olduğu için kendisine her zaman nazik davrandığı Bayan McGoun'a, mektuplarını değiştirdi diye harlamıştı.

Yalnız Paul Riesling'in yanında olduğu zaman rahatlıyordu. Hiç olmazsa haftada bir kez çocuklaşabiliyorlardı. Cumartesi günleri birbirlerine, «Golfçu olarak iyi bir tenis oyuncususun,» gibi sözlerle takılarak golf oynuyorlardı. Veya Pazar günleri akşamüstleri arabayla dolaşıyorlardı. Köylerdeki küçük lokantalarda duruyorlar, tezgâhın önündeki yüksek taburelere oturup, kalın fincanlarda kahve içiyorlardı. Bazı akşamlar Paul kemanını alıp onlara gelirdi. Ve bu yolunu şaşırmış, gittikçe daha çok tanımadığı yerlere doğru itilen bu yalnız adam ruhunu çaldığı müzikle ortaya dökerken Zilla bile susardı.

II

Ama hiç bir faaliyet Babbitt'e adına Pazar Okulu denilen din dersleri vermek için kurulmuş kuruluşta yaptığı çalışmalar kadar manevî bir zevk vermiyor ve reklâm sağlamıyordu.

Chatham Road'daki Presbyterian kilisesine devam ederdi. Bu Zenith'in en büyük, en zengin ve aynı zamanda içinde en çok meşe ağacından mobilya, en çok kadife kulanılmış olan kilisesiydi. Kilisenin papazı John Jennison Drew idi. Adamın Nebraska'daki Elbert Üniversitesinden, Oklahoma'daki Waterbury Kolejinden alınmış diplomaları vardı. Konuşkan, becerikli, etkili olabilen bir insandı. Sendikaların yerildiği, ev hizmetlerinin arttırılmasının istendiği toplantılara o başkanlık eder ve dinleyicilere bir sır tevdi eder gibi fakr br çocuk olarak küçüklüğünde gazete sattığını anlatırdı. Cumartesi günleri *Evening Advocate*'e «Erkek Adamın Dini,» ve «Hıristiyanlığın Dolar ve Anlam Olarak Değeri» gibi konulu yazılar yazardı. Bu yazılar iri puntolarla basılır ve etrafı süslü bir çerçeveyle çevrilirdi. «Herşeyden önce bir iş adamı olarak tanınmakla övündüğünü,» ve «girişimleri ve atılganlığı şeytanın tekeline bırakmayacağını,» söylerdi. Zayıf, dağ köylüsü gibi bir yüzü olan, kumral saçları alnına dökülen genç bir insandı. Ama hitab etmeğe başladığı vakit güçlü bir insan izlenimi verirdi. Kendisinin okumuş bir insan olduğunu, bu bakımdan Mike Monday'i taklit edemeyeceğini söylerdi. Ama bir seferinde «Asıl cimri, Tanrıya yardım etmeyendir,» diyerek cemaatı coşturup, önlerine yeni bir hayat açmış, ve her ayinde toplanan paraları arttırıvermişti.

Kiliseyi toplumun bir merkezi haline getirmişti. Orada bar dışında her şey vardı. Çocuklar için bir oda vardı. Perşembe geceleri yemekli bir gece yapılır ve yemekten sonra misyoner ağzıyla kısa bir konferans verilirdi. On beş günde bir film gösterilirdi. Bir jimnastikhanesi, içinde genç işçiler için teknik kitaplar bulunan bir kütüphanesi vardı. (Ama neyazık ki camları silmek veya fırını tamir etmek işi dışında hiç bir genç işçi kiliseden içeri adımını atmazdı.) Bir de fakir ailelerin çocukları için ufak donlar dikenlerden oluşan bir grup vardı. Onlar dikiş dikerken Bayan Drew da onlara ciddi romanlar okurdu.

Doktor Drew'nun mezhebinin Presbyterian olmasına rağmen, kilise Episcopalian mimarisine uygun olarak yapılmıştı. Adamın deyişiyle bu kilise «Eski İngiliz kiliselerinin dinsel ve toplumsal inancımn sonsuzluğunun simgeleri olan değişmez ö-

zellikleri haviydi.» Geliştirilmiş bir Gotik stilinde ve kırmızı tuğlalarla yapılmıştı. Büyük oditoryumda alabaster balonlardan süzülen endirekt ışık tesisatı vardı.

Bir pazar sabahı Babbitt'ler kiliseye gittiklerinde John Jennison Drew'yu alışılmamış bir derecede konuşkan bulmuşlardı. Büyük bir kalabalık vardı. Sıralar arasında dolaşan, güzel güller takmış on genç mahzenden yukarı katlanabilir sandalyeler taşımaktaydılar. Y.M.C.A.'nin eğitim direktörü olan ve aynı zamanda koroda şarkı söyleyen Sheldon Smeeth'in yönetiminde güzel bir müzik programı vardı. Babbitt müziği pek beğenmemişti, çünkü her halde sivri akıllının biri genç Smeeth'e 'şarkı söylerken gülümse, gülümse, gülümse,' demiş olmalıydı. Ama Kendisi de bir hatip olduğu için Dr. Drew'nun konuşmasına hayran kalmıştı. Chatham Road kilisesini Smith Sokağı kiliselerinden ayıran entellektüel bir yanı olan bir konuşmaydı bu.

Dr. Drew, «Gökyüzünün fırtına bulutlarıyla kaplanmaya başladığı ve yolcunun yolunun gittikçe daha yorucu olduğu bu hasat mevsiminde, geçen on iki ayın emekleri ve özlemleri üzerinde melekler uçuşur. İşte bana öyle geliyor ki bütün başarısızlıklarımızın gerisinde göçüp gitmişlerin koro halinde bizi selâmladıkları işitilir. Ve birden korkunç bulutların gerisinde dağ yığınlarını, mutluluk dağlarını, güçlülük dağlarını görürüz.»

Babbitt, «Evet,» diye düşündü, «Muhakkak ki kültürlü bir konuşmaydı.»

Dinsel ayinin sonunda kapıda elini iyice sıkan papazın «Şey Babbitt kardeş, bir dakika bekleyebilir misin? Bir şey danışmak istiyorum,» demesi onu çok sevindirmişti.

«Tabiî Doktor. Ne demek?»

«Büroma geç. Orada beğeneceğin cinsten puro olacak.» Babbitt puroları gerçekten beğendi. Diğer bürolardan, yalnız duvara astığı, «Bugün Tanrının işi çok!» yazılı levhayla ayrılan bu büroyu da beğendi. Derken içeri Chum Frink, arkasından da William W. Eathorne girdi.

Bay Eathorne yetmiş yaşındaydı. Zenith'in First State Bankasının genel Müdürüydü. 1870 yılının bankacılarının âde-

ta üniforması haline gelmiş olan favoriler onda da vardı. Babbitt belki McKelvey ve züppe arkadaşlarına gıpta ediyordu, ama William Washington Eathorne'a büyük saygı duyuyordu. Bay Eathorne'un o züppelerle hiç bir alış verişi yoktu. O bunların üzerindeydi. 1792 yılında Zenith'i kuran beş kişiden bir tanesinin torununun oğluydu. Ailede üçüncü kuşak bankacıydı. Kredileri, verilecek borçları o tetkik edebilirdi. Bir adamın işinin başarılı olmasını sağlar veya onu batırabilirdi. Bu adamın huzurunda Babbitt çabuk çabuk soluyor ve kendisini çok daha genç hissediyordu.

Dr. Drew dil dökerek içeri girdi:

«Beyler, size bir öneride bulunacağım için beklemenizi rica etmiştim. Pazar Okulunun yardıma ihtiyacı var. Bu okul biliyorsunuz, Zenith'deki bu tür okullar arasında büyüklük bakımından dördüncü durumda, Böyle geri kalmamız için hiç bir neden yok. Birinci olmalıyız. O bakımdan sizden Pazar Okulu ile ilgili olarak önerilerde bulunmak ve propagandayı yönetmek için komite kurmanızı rica ediyorum. Sorunu inceleyin, daha iyi bir hale sokulması için önerilerde bulunun. Beki de basının dikkatini bu konuya çekmeniz gerekecek. Bu sayede onlar da cinayet, boşanma haberleri yerine halka yapıcı bir takım haberler verebilirler.»

Bankacı, «Çok güzel,» dedi.

Babbitt de, Frink de onun bu görüşüne memnuniyetle katıldılar.

III

Eğer Babbitt'e, 'dinin ne?' diye sormuş olsaydınız, size tam Kalkınmacılar Kulübü edebiyatıyla, «Benim dinim insanlığa hizmet etmek, kardeşlerime de kendime baktığım gibi bakmak, herkesin daha mutlu bir hayat yaşaması için hisseme düşeni yapmaktır,» derdi. Onu biraz daha ayrıntılara girmesi için sıkıştıracak olsaydınız, size, «Ben Presbyterian Kilisesine bağlı-

yım ve Tabiî ki onun inançlarını paylaşıyorum,» diye cevap verirdi. Gaddarlık edip de biraz daha sıkıştırsaydınız artık itiraz ederdi. «Dinsel konular tartışılmaz. Boşu boşuna kavgalara yol açar,» derdi.

Aslında onun teolojisi basitti. Bir Yüksek Varlığın olduğunu kabul ediyordu. Bu varlık hepimizi mükemmel yaratmağa çalışmıştı, ama öyle anlaşılıyordu ki, başaramamıştı. Sonra, insan iyi ise, cennet denilen (ki Babbitt orayı, özel bahçesi olan büyük bir otel gibi düşünüyordu,) cennet denilen bir yere giderdi. Ama eğer insan fenaysa, yani birisini öldürmüşse, zorla bir eve girip hırsızlık yapmışsa, kokain kullandıysa, ya da metresleri varsa, ya da yerinde yeller esen bir takım binaları satıp, halkı dolandırdıysa o zaman cezalandırılırdı. Ama Babbitt «Cehennem sorunu» dediği bu şey konusunda pek güvenli konuşamıyordu. Ted'e «Canım ben elbette açık düşünceli bir adamım,» derdi. «Öyle cehennem ateşine filân inanmam. Ama türlü kötülüğü yapan bir adamın cezalandırılması akla daha yatkın geliyor. Anlatabiliyor muyum?» derdi.

Bu teolojiyi daha fazla geliştirmemişti. Pratik açıdan baktığı vakit bir adamın dinsel ayinlere katılmasının yararlı olduğuna, çünkü bu sayede insanın çevresinden saygı göreceğine; kilisenin kötüleri daha kötü olmaktan koruduğuna; vaazların, dinlenildiği sırada ne kadar sıkıcı olurlarsa olsunlar «insana faydalı ve onu Yüksek Şeylerle» ilgilenmeğe iten bir büyüleme gücü olduğuna inanırdı.

Pazar Okulu Danışma Komitesi adına yaptığı ilk inceleme pek iç açıcı değildi.

Çalışanlar Sınıfım beğenmişti. Bu sınıfta öğrenciler aklı başında erkek ve kadınlardan oluşmuştu. Ders veren de eski ekole mensup bir doktor olan T. Atkins Jordan adında bir adamdı. Genellikle yemeklerden sonra konuşan kâtiplerin konuşmasından daha canlı bir konuşma tarzı vardı. Fakat daha küçük öğrencilerden oluşan sınıflara doğru indikçe kaygılanmağa başlamıştı. Y.M.C.A.'nin eğitim direktörü Sheldon Smeeth'i de dinledi. Aynı zamanda kilisenin korosunun lideri de olan bu soluk benizli, kıvırcık saçlı ve her dakika gülümseyen adam on altı yaşındaki çocuklardan oluşan bir sınıfa ders veriyordu.

Smeeth çocukları büyük bir sevecenlikle uyarıyordu. «Bakın arkadaşlar, gelecek perşembe günü evimde sizinle bir toplantı yapacağım. Bu toplantının adını Açık Açık Konuşma Gecesi koydum. Toplantıda hepimiz içimizdekileri dökeceğiz ve bizi gizli gizli kaygılandıran şeyleri büyük bir açıklıkla anlatacağız. Tıpkı Y.M.C.A'deki çocuklar gibi siz de Sheldy ağabeyinize her şeyi anlatabilirsiniz. Size, bir ağabeyin rehberliği olmadığı takdirde kapabileceğiniz kötü huyları, seksin tehlikeli ve çok tatlı yanlarını bütün açıklığıyla anlatacağım.» Sheldy ağabey tatlı tatlı gülümsüyordu. Çocuklar utangaç utangaç bakışıyorlardı. Babbitt de rahatsız olmuş, ne yana bakacağını bilmiyordu.

Öbür bazı küçük sınıflar daha az sıkıcıydı ama onlar da cansızdı. İşlerini ciddiye alan evde kalmış kadınlar öğrencilere felsefe ve Oryantal etnoloji öğretiyorlardı. Sınıfların çoğu Pazar Okulunun her yanı cilâlı dershanesinde toplanıyordu. Ama yer yetmediği için mahzendeki, varise benzeyen su borularıyla dekore edilmiş, ışığı duvarın en üstündeki pencerelerden alan odalarda ders yapanlar da vardı. Babbitt sanki Catawba'daki eski kilisedeydi. Kiliselerdeki o kokuşmuş hava buraya da sinmişti. Pazar Okullarında okutulan o eski din kitaplarını anımsadı: «Alçak Gönüllü Kahraman Hetty,» «Josephus — Filistinli Genç.» Ne sıkıcı şeylerdi onlar. Hiç bir çocuğun hoşlanmadığı ama her halde bir kutsal yanı vardır diye atmaktan çekindiği alacalı bulacalı kitapları şimdi gene görüyordu. Otuz beş yıl önce şu sözleri Zenith'deki kilisede duyunca kahroldu:

«Edgar, bundan sonraki dizeyi sen oku. 'Bir deveyi iğnenin deliğinden geçirmek daha kolaydır.' Ne demek istiyor bu sözlerle? Bize ne öğretiyor? Clarence! Kıpırdanıp durma! Dersini çalışmış olsaydın, öyle kıpır kıpır kıpırdamazdın. Peki Earl, sen söyle, İsa burada havarilerine ne öğretmek istiyor? Çocuklar şu sözleri bilhassa hatırlamanızı isterim: Tanrı herşeye kadirdir. Bunu hiç aklınızdan çıkartmayınız. Clarence! *Lütfen* dikkat et! Umutsuzluğa kapıldığınız zaman, 'Tanrı herşeye kadirdir' deyiniz yeter. Alec, bundan sonraki dizeyi sen okur musun? Dersi izlemiş olsaydın nerede olduğumuzu bilirdin.»

İnsanı uyuşturan odalarda koca koca arılar bu şekilde vınlayıp duruyorlardı.

Neredeyse gözleri açık uyuya kalan Babbitt, bu güzel dersi dinlemesine izin verdiği için öğretmene teşekkür etti ayaklarını sürte sürte bir başka sınıfa girdi.

Bu şekilde geçen iki haftanın sonunda Dr. Drew'ya tavsiye edecek hiç bir önerisi yoktu.

Ama sonra bu gibi din dershaneleri için çıkartılan haftalık, aylık meslek dergilerine rastladı. Bunlar gazetelerdeki 'Satılık Emlâk' sütunları, veya kundura imalâtçıları için çıkartılmış meslek dergileri kadar, yararlı, pratik bir kafayla ve uzak görüşlülükle yazılmıştı. Babbitt'in önünde yepyeni bir dünya açılmıştı. Dinsel kitaplar satan bir kitapçıdan bu tür beş altı dergi aldı ve geceyarılarına kadar ağzı açık bunları okudu.

«Kampanyanın odaklaştırılması,» «Yani Üyeler Bulmak,» «Üye olmağa eğilimi olan kişilerin okula yazılmasının sağlanması» gibi konularda gerçekten çok yararlı olabilecek fikirler buldu. Özellikle bu 'Üye olma eğilimi olan kişiler' deyimini çok beğenmişti. Bir de şu pasajı:

«Toplumun maneviyat kaynağı Pazar Okullarıdır, yani din eğitiminin yapıldığı kuruluşlardır. Bugün bu okulları ihmâl etmek, yarın manevî bakımdan güçsüz kalmak demektir.. Yukarıda belirtilen hususlar gözönünde tutulur ve halk büyük bir açıklıkla bu işe katılmağa çağırılırsa, alay ederek küçümseyerek yola getiremeyeceğiniz bir çok insanı aranıza katabilirsiniz.»

Babbitt de bu görüşe katılıyordu. «Doğru. Catawba'dayken ben de fırsat buldukça Pazar Okulunu kırmağa çalışırdım. Ama orada gördüğüm eğitim, kazandığım manevî güç olmasaydı bugün bu duruma gelemezdim. Hele Kutsal Kitap dersleri... Önemli bir kitap o.. Bugünlerde bir aralık onu yeniden karıştırmalıyım...»

Bir Pazar Okulunun bilimsel bir şekilde nasıl örgütlenebileceğini *Yetişkinler İçin Kutsal Kitap Dersleri* adlı dergideki bir yazıdan öğrendi:

«Başkan yardımcılarından ikincisi öğrencilerle meşgul olur. Kendisine yardım edecek bir grup kurar. Bu gruptakiler

yol göstericilik yaparlar. Gelen herkese büyük yakınlık gösterilir. Dersin sonunda ayrılırken artık herkes birbiriyle ahbap olmuştur. Bu gruptan bir kişi kapıda durur ve yoldan geçenleri içeri girmeğe davet eder.»

Ama Babbitt en çok *Sunday School Times* adlı bir dergideki şu sözlerden hoşlanmıştı:

«Eğer okulunuzda cansız bir sınıf varsa, yani sınıf ilgi çekici değilse, öğrenciler devamsızsa, herkesde bir uyuşukluk varsa, gelin Dr. Ridgeway'in reçetesini kullanın, yani herkesi yemeğe çağırın.»

Pratik bilgiler veren bu dergilerde hiçbir şey ihmâl edilmemişti. Çeşitli sanatlar da ele alınmıştı. *Sunday School Times*'da çıkan bir reklâmda «Yazdığı ilâhîlerle binlerce insan tarafından tanınan, C. Harold Lowden'in (Seni Arıyorum) adlı yeni bir şaheser hazırladığı bildiriliyordu. Bunun sözleri Harry D. Kerr tarafından yazılmıştı. Tahmin edemeyeceğiniz kadar güzel bir şiirdi. Melodisi ise betimlenemeyecek kadar hoştu. Eleştirmenler kısa bir süre içinde bütün ülkede tutulacağını söylüyorlardı. 'İsanın sesini duydum' ilâhîsinin sözlerine uydurularak söylemek suretiyle güzel bir ilahî haline getirilmesi de mümkündü.»

Pratik çalışmalara da önem verilmişti. Babbitt İsanın dirilişini canlandırmak için çok akıllıca bir öneriye rastlamıştı:

«Öğrenciler için model çalışmaları — Kapısı açılan mezar: Üstü kapaklı küb şeklinde bir kutuyu baş aşağı çevirerek koyunuz. Kapağı, en altta biraz aralık kalacak şekilde öne doğru çekiniz. Dört köşe bir kapı ve kapıdan daha büyük, daire şeklinde bir parça kesiniz. Kum, un ve suyu iyice karıştırdıktan sonra bu karışımla mezarı ve yuvarlak kapıyı iyice örtünüz ve kuruması için bırakınız. Bu Paskalya sabahı kadınların 'yuvarlanıp açılmış' buldukları kapıyı temsil etmektedir. Bu hikâyenin gözönünde canlandırılmasında kullanılır.»

Pazar Okulu Dergilerinin reklâmları da çok ilginçti. Babbitt fazla hareketli bir hayat yaşamayan insanlar için, «yıpranmış sinir dokularını güçlendirerek, beynini ve sindirim sistemini besleyerek,» onlara beden eğitimi kadar yararlı olabilen bir ilâçla özellikle ilgilendi. Kutsal Kitap satışının tamamen reka-

bete dayanan ve çok çalışmayı gerektiren bir endüstri olduğunu öğrenmek onu memnun etti. Sağlık koşullarına önem veren bir adam olarak, Sağlıklı Ayin Levazımatı firmasının, «İyice cilâlanmış maun bir tepsi de dahil olmak üzere, her türlü modern ayin levazımatı» ilânı da onun hoşuna gitmişti. «Özellikle bu tepsi, diğer tepsilerden çok daha hafifti, çok daha kullanılışlıydı. Gürültüyü ortadan kaldırıyordu ve kiliselerin mobilyalarına diğer tepsilerden çok daha fazla uyuyordu.»

IV

Dergileri yere bıraktı.

Düşünceye dalmıştı :«İşte erkekçesine mücadeleyi gerektiren yepyeni bir dünya! Şaheser!

«Bu işlerle daha çok meşgul olmadığım için kendimden utanıyorum. Yazık... toplum içinde yeri olan bir insanın böyle mücadeleyi gerektiren dinsel bir çalışmaya katılamaması utanılacak bir şey.. Buna bir şirket gibi örgütlenmiş Hıristiyanlık da denebilir.

«Ama saygınlığını da yok etmiyor.

«Bazıları bu dergilerin dinin saygınlığını yok ettiğini filân söyleyebilirler. Şüphe mi var? Onlar zaten hep böyle olumsuz düşünürler. Her şeyi olumsuz yönden alırlar. Çünkü yıkmak yapmaktan daha kolaydır. Ama ben öyle değilim. Bu dergilerin değerini çok iyi anladım. Hiç merak etmesinler: George F. Babbitt'i de yanlarına aldılar. Bunları eleştirenlere verilecek en iyi cevap bu bence.

«Bir insan ne kadar erkekse, ne kadar pratik çalışabilen bir insansa Hıristiyanlıkla ilgili girişimlerde de o ölçüde lider olmalıdır. Bu umursamazlık, bu içkicilik son bulmalı... Rone! Bu saatlara kadar neredeydin? Eve bu saatta mı gelinir?»

ONYEDİNCİ BÖLÜM

I

Floral Heights'da üç dört tane de eski ev vardır. Floral Heights'da eski ev demek 1880'den önce yapılmış ev demektir. Bunlardan en büyüğü First Sate Bank'in Yönetim Kurulu Reisi William Washington Eathorne'un malikânesiydi.

Ethorne'un malikânesi 1860 ile 1900 yılları arasında Zeniht'in «güzel semtleri» denilen yerlerini anımsatan bir güzelliği hâlâ korumaktaydı. Bu, kırmızı tuğladan yapılmış büyük bir binaydı. Kapı ve pencerelerin üzerinde küfeki taşından yapılmış güzel sövenler vardı. Damı yer yer yeşil, kırmızı ve hastalıklı sarı arduvazlarla örtülmüştü. Biri bakırla örtülü, öbürü, üstünde ferforje bir süs bulunan iki cılız kulesi vardı. Kapının önündeki teras açık bir mezara benziyordu. Bu teras, üzerinde, donup kalmış bir şelâleyi andıran tuğlalar bulunan tıknaz, granit sütunlar üzerine oturtulmuştu. Evin bir yanında büyük bir anahtar deliğine benzeyen ve vitrayla kapatılmış bir pencere vardı.

Evin hiç de iç açıcı olmayan bir hali vardı. Akıncılarla, süratli çalışan 'satış mühendislerinin' arasında kalan, ve bankaların, değirmenlerin, toprağın, demiryollarının ve madenlerin kontrolünü ele geçirerek pek de iç açıcı olmayan bir oligarşi oluşturan, Kraliçe Victoria devrinin finans adamlarına özgü bir ağırbaşlılık eve hâkimdi. Bir araya gelerek gerçek ve eksiksiz

Zenith'i meydana getiren bir düzine birbiriyle çelişen Zenith arasında hiç biri William Eathorne'un küçük, sakin, kuru, terbiyeli, gaddar Zenith'i kadar güçlü ve dayanıklı değildi. Oysa aksine Zenith'liler de en az bu Zenith'i tanırlardı. Diğer bütün Zenith'ler de bu ufacık Zenith için çalışır, çabalar ve sonunda bir hiç olarak yok olup giderlerdi.

Bu aksi huylu patronların malikânelerinin çoğu artık eskimiş gitmişti, ya da pansiyon olarak kullanılıyordu. Ama Eathorne malikânesi Londrayı, Back Bay'i, Rittenhouse Square'i anımsatan bir sağlamlık içinde sürüp gidiyordu. Mermer merdivenleri her gün süpürülür. Pirinç plâka saygıyla parlatılır, dantel perdeler William Washington Eathorne'un kendisi gibi tertemiz ve pırıl pırıl tutulurdu.

Babbitt ve Chum Frink Pazar Okulunun Danışma Kurulunun toplantısı için Eathorne'un evine çekine çekine gittiler. Üniformalı bir hizmetçinin peşine düşerek bir sürü oturma odasından geçip kütüphaneye giderlerken daha da ürkekleşmişlerdi. Nasıl favoriler Eathorne'un sağlam bir banker olduğunu gösteriyorlarsa, bu kütüphane de belli ki sağlam bir bankerin kütüphanesiydi. Bunlar koyu mavi, yaldızlı standard kitaplardı. Şömine nasıl olması gerekiyorsa öyleydi. Geleneksel ölçülere uyuyordu. Işığı şöminenin demir aksamına çarpıp yansıyan, sakin, istikrarlı, küçük bir ateş vardı. Masif meşe ağacından yapılmış koyu renk eski masa tam anlamıyla mükemmeldi. Koltuklarda hafifçe mağrur bir hal vardı.

Eathorne'un Bayan Babitt'i, Küçük Hanımı ve Öbür Çocukları soruşunda bir babayanilik vardı. Babbitt'in karşılık olarak ona sorabileceği hiç bir şeyi yoktu. Vergil Gunch'ın, Frink'in ve Howard Littlefield'in —yani o ana kadar başarılı ve muteber insanlar saydığı kimselerin— hoşlandığı şekilde «Ne haber üç kâğıtçı? Ne oyunlar çeviriyorsun gene?» diye sormak çok ayıp olurdu. Babbitt de, Frink de terbiyeli terbiyeli oturuyorlardı. Eathorne da ağzını ancak sözcüklerin geçebileceği kadar açarak terbiyeli terbiyeli, «Beyler, bu toplantı için zahmet ettiniz buraya kadar geldiniz. Benim gibi yaşlı bir adamı bu havada sokağa çıkmaktan kurtardınız... Üşümüşsünüzdür. Acaba viski içer miydiniz?» diye sordu.

Babbitt de düşüp kalktığı arkadaşlarla konuştuğu gibi konuşmağa o kadar alışmıştı ki, neredeyse, «Haydi, haydi, madem ısrar ediyorsun, afiyetle içeriz. Ama çöp sepetinin içine filân polis gizlenmiş olmasın?» diyecekti. Ve rezil olacaktı. Kendisini güç tutmuştu. Telâşlı ve şaşkın bir halle boyun eğdi. Chum Frink de öyle yaptı.

Eathorne hizmetçiyi çağırmak için zili çaldı.

Lüks içinde yaşayan modern bir insan olan Babbitt bir insanın evde hizmetçiyi ancak yemek sırasında zille çağırdığını biliyordu. O da otellerde bellboyları zil çalarak çağırırdı. Ama evde Matilda'nın onurunu kırmak istemezdi. Koridora çıkar ve seslenirdi. Sonra içki yasağının başladığı tarihten bu yana bu kadar rahat bir şekilde içkiden söz edilmesine de alışık değildi. İyi ki içkisini yudumlayınca, «Canına deysin ihtiyar! Ne güzel şeymiş bu!» demeyecek kadar kendisine hâkim olabilmişti. Ve bir gencin büyük bir insanla karşılaştığı zaman hep yaptığı gibi, hayran hayran düşünüyordu. «Şu ufak tefek adam yok mu? İşte o istediği an benim canıma okuyabilir. Benim iş yaptığım bankaya krediyi kesin dese... Felâket! İşte şu adam...! Yarım porsiyon! Sanki hiç mecali yokmuş gibi duruyor. Acaba... Kalkınmacılar Derneğinin üyeleri olan bizler öyle canlı, hareketli, güçlü gibi davranmakla bir hata mı ediyoruz?»

Silkinerek bu düşüncelerden sıyrıldı ve Eathorne'un Pazar Okulunu geliştirmek için ileri sürdüğü fikirleri büyük bir dikkatle dinledi. Bunlar çok açık, seçik fikirlerdi. Ama çok da kötüydüler.

Babbitt çekine çekine kendi fikirlerini anahatlarıyla anlattı:

«Bence okul sorununu tıpkı bir iş sorunu, bir pazarlama sorunu olarak ele alırsak, temel problemin bir gelişme problemi olduğu ortaya çıkar. Sanırım şu hususta aynı fikirdeyiz: Amacımız okulu eyaletin en büyük okulu haline getirmek ve bu sayede bizim kilisenin müdavimlerine kimsenin yan bakmamasını sağlamaktır. Şimdi öğrenci sayısını arttırma sorunu: Yeni üye yazma işini bir yarışma haline getirmeyi ve en çok üye yazana hediyeler vermeği denemişler. Onda da bir yanlışlık yap-

mışlar. Çocuklara, canlı, uyanık çocukların beğeneceği cinsten birer hediye vereceklerine şiir kitabı, resimli İncil gibi palavra şeyler vermişler. Oysa para veya motosikletlerine koymaları için sürat göstergesi verebilirlerdi. Tabii, kitapta kaldığınız yeri gösterecek süslü işaretler vermek, kara tahtayı süslemek filân da güzel, ama eğer bu işe canavar gibi girişeceksek, kolları sıvayıp müşteriyi çeke... yani üyeleri çekeceksek, eh adamın bu çalışmasının karşılığını vermek gerek.

«Ben şimdi iki şey öneriyorum: Birincisi, Pazar Okulunu yöneticilerini ve öğrencilerini yaşlarına göre dört orduya ayıralım. Herkese getirdiği yeni üye sayısına göre birer rütbe verelim. Salak salak oturanlar, ve hiç üye getirmeyenler de er olarak kalır. Papazla yardımcısına general rütbesi verilsin. Tıpkı ordudaki gibi herkes birbirine selâm verecek, askerlikte başka ne yapılıyorsa yapılacak. Böylelikle bu rütbeler bir değer kazanacak.

«İkincisi, biliyorum okulun bir propaganda komitesi var. Ama görüyoruz işte, hiç biri çalışmıyor. Hiç biri bu işe dört elle sarılmış değil. Canım anlayışlı olmalıyız, çağdaş yöntemleri kullanmalıyız. Para verip okul için bir basın danışmanı tutmalıyız. Boş zamanlarında burada çalışabilecek bir gazeteci olabilir.»

Chum, «Çok doğru yahu!» dedi.

Babbitt, «Ne haberler çıkartabilir!» diye devam ediyordu. «Sade Pazar Okulunun nasıl hızla geliştiğini, üyelerinin ve toplanan paranın çoğaldığını gösteren istatistikler değil. Bir sürü dedikodu, güldürücü haberler, şakalar yazılabilir. Sözlerim palavra sıkıp çok üye yazacağını iddia eden bir adamın sonunda nasıl çuvalladığını, filânca sınıfta kızların verdiği yemeği anlatabilir. Hattâ bunun eğer adamın vakti varsa, kentteki bütün pazar okullarının reklamını yapabilir. Bize yeterince üye sağladıktan sonra, açgözlülük etmenin anlamı yok. Diğer okullara da yardımcı olmuş oluruz. Söz gelişi gazetelere, — tabii ben Frink gibi güzel yazı yazamam ama — diyelim ki bu hafta Hazreti Yakup hakkında ders verilecek. Basın Danışmanı bunu gazeteye şöyle bir başlıkla intikal ettirebilir: *Yakup İhtiyarı atlattı! Paraları da, kızı da alıp kaçtı!* Anlatabiliyor muyum? Böyle bir başlık ilgi çekerdi. Tabii siz muhafazakâr bir insansı-

nız Bay Eathorne. Bunları belki fazla hafiflik sayacaksınız. Ama ben eğer böyle yaparsak iyi sonuçlar alacağımıza inanıyorum.»

Eathorne ellerini rahat bir şekilde ufak göbeği üzerinde kavuşturdu ve yaşlı bir kedinin mırlamasını andıran bir sesle konuştu:

«Sayın Babbitt önce izin verirseniz, size durum hakkındaki görüşlerinizi çok beğendiğimi söyleyeyim. Tahmin edebileceğiniz gibi, benim durumumda bir adamın muhafazakâr olması gerekiyor. Hattâ hafifliklerden de kaçınması gerekebilir. Ama bana öyle geliyor ki zamanla, benim yeniliklerden yana bir insan olduğumu anlayacaksınız. Söz gelişi, bizim banka, reklâm konusunda, kentteki bütün bankalardan daha modern yöntemler kullanmaktadır. Biz ihtiyarların zamanın değiştiğini anladığımızı göreceksiniz. Hiç şüpheniz olmasın. O bakımdan, her ne kadar şahsen ben eskisi gibi çok daha ağırbaşlı bir kiliseyi tercih edersem de...»

Babbitt Eathorne'un bu işe razı olduğunu sonunda güçlükle anlayabildi.

Boş zamanlarında çalışacak bir Basın Danışmanı olarak Chum Frink *Advocate-Times*'in bir muhabiri olan Kenneth Escott'u önerdi.

Büyük bir dostluk ve Hıristiyan sevecenliği havası içinde ayrıldılar.

Babbitt eve değil, arabayla kentin merkezine doğru gitti. Yanlız kalıp William Washington Eathorne'un bir ahbabı olmanın zevkini çıkarmak istiyordu.

II

Bir kış gecesi. Karla kaplı yollar, sıcak ışıklar.

Troleybüslerin karla kaplı yolları tarayan sarı ışıkları. Küçük evlerin soluk ışıkları. Çok uzaktaki bir fırından püsküren alevlerin yıldızların görülmesini engelleyen kamaştırıcı ışı-

ğı. Bütün gün çalıştıktan sonra dostların buluşup dedikodu yaptığı mahalle dükkânlarının ışıkları.

Bir karakolun yeşil ışığı ve onun kardaki daha da yeşil aksi. Korkmuş bir insanın hızla atan kalbi gibi gong çalarak, buz tutmuş yolları tarayarak geçen bir polis devriye arabası. Arabayı süren bir şoför zorla tutunan bir başka polis ve içerde oturen bir tutuklunun silueti. Akıllı bir şekilde yakalanmış bir katil mi, bir hırsız mı, bir dalavereci mi?

Sipsivri bir kulesi olan, gri taşlardan yapılmış büyük bir kilise. İçerinin loş ışıkları, prova yapan bir koronun dışarıya yansıyan neşeli sesi. Klişeciden gelen yeşil, titrek ışık. Sonra kentin iş kesiminin parlak ışıkları: peşpeşine park etmiş arabaların kıpkırmızı arka lambaları; sinemaların, karda mağaraların buz tutmuş ağzına benzeyen, beyaz ışıklarla aydınlatılmış kapıları; elektrikli reklâmlar... yılanlar ve dans eden adamlar; ikinci katta çalışan adi bir dans salonundan gelen bir caz sesi ve pembe abajurlu lambalardan gelen ışıklar; Çin lokantalarının sarı ve parlak siyah boyalı vitrinindeki, üzerinde çiçek açmış kiraz ağaçları ve pagoda resimleri bulunan fenerlerinden gelen ışıklar. Küçük, leş gibi kokan ahçı dükkânlarının kirli lambaları. Kristal avizelerinden insanı sakinleştiren bir ışık süzülen, iyi cilâlanmış ahşap ve kadife kaplı vitrinlerinde kürkler bulunan lüks mağazaların yer aldığı kesim. Sonra sokaktan iyice yukarıda, karanlıkta dört köşe bir şekil. O gece bilinmeyen bir nedenle geç saatlara kadar çalışmak zorunluluğunu duyan bir adamın bulunduğu bir büro. Acaba iflâsın eşiğinde bir adam mı, gayretli bir genç mi, yoksa, yoksa petrol işi yaparak birden zengin olmuş bir adam mı?

Temizlenmemiş yan sokaklarda sinsi bir hava vardı. Babbitt kentin dışında buz tutmuş nehirler, kışlık halini almış meşe ağaçları arasında karlı tepeler olduğunu biliyordu.

O içinde yaşadığı bu kentin hayranıydı. Çektiği nutukların ve işle ilgili kaygıların birikmiş olan yorgunluğun üzerinden silkip atmıştı. Şimdi genç ve çok şeyler yapabilecek gibi hissediyordu kendisini. Muhteris bir insandı. Vergil Gunch veya Or-

ville Jones olmak ona yetmiyordu. Hayır. «Sağlam insanlar... çok da sevimli, ama aradığım incelikten yoksunlar.» Hayır o da bir Eathorne olacaktı. Nazik, güçlü ve gaddar.

«Tamam. Kadife eldiven giymiş demir yumruk. Kimsenin seninle laubali olmasına izin vermek yok. Konuşmalarıma da yerince dikkat etmiyorum. Argo konuşmak, halk ağzıyla konuşmak! Kesmek gerek bunları. Kolejde en iyi konuşma tarzı buydu. Neyse, o kadar da kötü durumda değilim. Can ciğer kuzu sarması olmak bir yere kadar iyi ama... Neden ben de bir banka kurmayayım? Ve sonra da benim yerimi Ted almasın?»

Eve keyifli döndü. Karısına William Washington Eathorne gibi davrandı. Ama Bayan Babbitt pek farketmemişti.

II

Advocate-Times'in muhabiri genç Kenneth Escott kilisenin pazar okuluna basın danışmanı olarak atandı. Bu işe haftada altı saat ayıracaktı. Daha doğrusu, altı saat için kendisine ücret ödemiyordu. *Gazette* ve *Press* gazetelerinde de tanıdıkları vardı. Resmen basın danışmanı olarak da bilinmiyordu. İncil çalışmalarıyla, iyi komşuluk ilişkileriyle, ders gruplarının verdiği neşeli fakat eğitici yemeklerle ve iş hayatında başarılı olmak için duanın önemiyle ilgili bir sürü haber çıkartmıştı.

Pazar Okulu Babbitt'in askerî rütbeler sistemini kabul etmişti. Bu yeni yöntemin sağladığı manevî güçle hızla gelişti. Zenith'in en büyük okulu olmadı. Bir başka kilise, Dr. Drew'nun deyimiyle, «haksız, şerefsiz, itibarsız, Amerikalılığa, erkekliğe, hıristiyanlığa yakışmayan yöntemlerle,» birinciliği elinde tutmaya devam ediyordu. Ama Babbitt'in gittiği kilisenin okulu dördüncülükten ikinciliğe çıkmıştı. Bu, öbür dünyada da, daha doğrusu öbür dünyanın içinde Dr. Drew ve cemaatının bulunduğu kısmında da çok iyi karşılanmıştı. Herkes Babbitt'i övüyordu.

Ona da albay rütbesi verilmiş ve genelkurmaya alınmıştı. Yolda tanımadığı küçük çocukların kendisine asker usulü selâm vermesi çok hoşuna gidiyordu. Kendisine, «Albayım,» diye hitap edilince keyiften ağzı kulaklarına varıyordu. Pazar Okulunun işleriyle bu şekilde övülmek için meşgul olmuyordu, ama bunun zevkini çıkarmıyor da değildi .

Basın danışmanı Escott ile özellikle iyi geçiniyordu. Onu Atletizm Kulübüne ve bir akşam da evine yemeğe davet etti.

Sırf zevk için kenti yerin dibine batıran ve alaylarını argo deyimler kullanarak anlatan kendinden emin bir çok ukalâ genç gibi aslında Escott da utangaç ve yalnızlık çeken bir insandı. Genellikle tilkiye benzeyen yüzü yemeği görünce yumuşamıştı. Bayan Babbitt'e, «Bayan Babbitt yeniden ev yemeği yemenin ne kadar hoş bir şey olduğunu bir bilseniz,» demişti.

Escott ile Verona birbirlerinden hoşlanmışlardı. Bütün akşam 'önemli şeyler' konuştular. İkisi de radikal olduklarını keşfetmişlerdi. Doğru, bu konuda aşırılığa kaçmamışlardı. Komünistlerin hepsini suçlu buluyorlardı. Ve *vers libre* (serbest vezin) denilen şiir türünün on para etmediğinde; genel bir silâhsızlanma olması, yalnız İngiltere ile Amerika'nın ezilen küçük **ulusların çıkarı** bakımından bütün dünyanın elinde ne kadar gemi varsa en az o kadar güçlü bir donanmaya sahip olması gerektiğinde anlaşmışlardı.. Ama ikisi de radikaldi ve (Babbitt'i öfkelendirme bahasına,) bir gün bir üçüncü parti kurulacağını ve Demokratlara da Cumhuriyetçilere de duman attıracağını söylüyorlardı.

Ayrılırken Escott Babbitt'in elini en az üç defa sıktı.

Babbitt lâf arasında Eathorne'u ne kadar sevdiğini de söylemişti.

Bir hafta içinde üç gazetede Babbitt'in din uğruna yaptığı çalışmaları anlatan yazılar çıktı. Bu üç yazıda da Eathorne'un onunla işbirliği halinde olduğu usturuplu bir şekilde belirtilmişti.

Bu yazılar Babbitt'e Elks Derneğinde, Atletizm Kulübünde ve Kalkınmacılar Kulübünde çok büyük bir itibar sağladı. Arkadaşları onun hitabet gücünü her zaman överlerdi yalnız bu övüşte bir şüphe vardı. Kenti öven konuşmalarında bile bir

ukalâlık, edebiyat yaparmış gibi bir hava vardı. Ama şimdi durum değişmişti. Atletizm Kulübünün restoranında Orville Jones, taa öbür uçtan, «İşte First State Bank'ın yeni genel müdürü!» diye bağırdı. Ünlü sıhhî tasisat malzemesi toptancısı Grover Butterbaugh gülerek, «Eathorne'un elini sıktıktan sonra, bilmem artık sıradan insanlarla konuşup görüşür müsün,» dedi. Kuyumcu Emil Wengert, en sonunda Dorchester'de bir ev alma işini görüşmeye razı olmuştu.

IV

Pazar Okulu kampanyası kapandıktan sonra Babbitt Kenneth Escott'a «Yahu biraz da Doktor Drew'nun reklâmını yapamaz mısın?» diye sordu.

Escott, sırıtarak, «Hiç merak etmeyin Bay Babbitt, Dr. Drew kendi reklâmını kendisi çok iyi yapıyor! Her hafta gazeteye telefon edip bürosuna bir muhabir gönderirlerse onun kısa etekler konusunda, veya Pentateuch'ü yazarı konusunda vereceği vaazın özetini verebileceğini bildirir. Onun için merak etmeyin. Reklâm işini ondan daha iyi başaran tek bir kişi var bu kentte: Dora Gibson Tucker, hani şu Çocuk Bakımı Derneğini ve Amerikanlaştırma Ligini yöneten kadın. Onun da bu işi daha iyi yapmasının tek nedeni Dr. Drew gibi *beyinsiz* olmaması!»

«Kenneth bence Dr. Drew hakkında böyle konuşmamalısın. Nihayet bir papaz da kendi çıkarlarını gözetmeye mecburdur, değil mi? İncil'de de Tanrının işiyle uğraşanların çok dikkatli olması gerektiğini söyleyen bir pasaj vardı, sanırım.»

«Peki Bay Babbitt madem istiyorsunuz, bir yazı çıkartabilirim ama editörün kentte bulunmadığı bir zamanı beklemek zorundayım. O zaman kent haberlerine bakan arkadaşa metazori bu işi yaptırabilirim.»

İşte, pazar günü çıkan Advocate-Times'da bir resmi böyle çıkmıştı. Resimde adam çok ciddi duruyordu. Gözleri uya-

nıktı. Kaya gibi bir çenesi vardı. Saçı fiyakalı bir şekilde öne dökülmüştü. Onun altında Dr. Drew'ya yirmi dört saat için de olsa bir ölmezlik kazandıran şu yazı vardı:

Chatham Road'daki Presbiteryen kilisesinin papazı Dr. John Jennison Drew işinin ehli olan bir insan. Bölgede dinsel yoldan sapmış olanları yeniden Tanrıya kazanma konusunda bir rekor sahibi. Bu görevde bulunduğu süre içinde yılda ortalama yüz kadar günâhkâr onun himmetiyle yeniden doğru yola dönmeye karar verip huzura kavuştu.

Chatham Road'daki kilise harıl harıl işliyor. Koruma dernekleri çok etkin bir şekilde çalışıyorlar. Dr. Drew özellikle ayinlerde bütün cemaatın katıldığı ilâhîler konusunda ısrarla duruyor. Her ayinde neşeli ilâhîler söyleniyor. İyi bir koronun bulunması sayesinde kentin her yanından müzikseverler ve profesyoneller oraya koşuyorlar.

Dr. Drew kilisedeki vaazlarında olduğu kadar halka yaptığı konuşmalarda da kelimeleri bir ressam gibi ustalıkla kullanan bir insan olarak tanınıyor. Konuşma yapması için bir yıl içinde inanılmaz sayıda çok davetler almaktadır.

V

Babbitt onu öven bu yazının çıkmasını kendisinin sağladığını Dr. Drew'ya söyledi. Dr. Drew ona «kardeşim,» diye hitap edip, uzun uzun elini sıkmıştı.

Danışma Kurulunun toplantılarında Babbitt bir kaç defa Eathorne'e kendisini yemeğe davet etmekle şeref duyacağını ima etmiş fakat Eathorne her seferinde, «Çok naziksin dostum! Ama hemen hemen hiç dışarı çıkmıyorum!» diye mırıldanmıştı. Ama herhalde Eathorne kendi papazını da reddedecek değildi. Babbitt, Drew'ya küçük bir çocuk gibi çekine çekine,

«Doktor bu işi de hamdolsun başardık. Bana öyle geliyor ki üçümüz oturup, şöyle bir yemek yemeliyiz,» dedi.

Drew, «Ne güzel! Elbette! Çok memnun oldum,» diye bağırdı. Erkekçe davranışları vardı. (Birisi ona bir kere onun eski Başkan Roosevelt gibi konuştuğunu söylemişti.)

«Şey... Doktor, Eathorne'u da getirmeyi unutmayın. Bence... şey... Bana öyle geliyor ki onun bu kadar eve kapanması sağlığı bakımından zararlı.»

Eathorne geldi.

Samimi bir hava içinde geçen bir yemekti. Babbitt kibar bir şekilde bankacıların topluma istikrar unsuru olduklarından, eğitim bakımından da çok değerli olduklarından söz etti. Onların ticaret hayatının papazları olduğunu söyledi. İlk defa olarak Eathorne da Pazar Okulu konusundan ayrıldı ve Babbitt'e işlerin nasıl gittiğini sordu. Babbitt gayet alçak gönüllülükle, âdeta onun çocuğuymuş gibi konuşarak bu soruyu cevaplandırdı.

Bir kaç ay sonra, Troleybüs Şirketinin terminal binası işine katılmak fırsatı buldu. Gerekli parayı bulmak için kendi bankasına gitmedi. Bu büyük bir işti. Kredi teklifi kabul edilse bile onun bunu nasıl başardığını herkes anlamazdı. Dostu Eathorne'a gitti. Çok iyi karşılandı. Gerekli parayı tamamen şahsına verilmiş bir borç olarak aldı. Bu yeni işbirliği ikisi için de kârlı oldu.

Bundan sonra Babbitt kiliseye düzenle devam etti. Yalnız, ilkbahara rastlayan pazar sabahları değil. Çünkü onlar otomobil gezilerine ayrılmak için yaratılmıştı. Ted'e, «Dinle oğlum, muhafazakârlık bakımından kiliseden daha sağlam bir yer bulamazsın. Ve senin toplum içinde lâyık olduğun yere yükselmene yardım edecek adamları tanıman için de kilisenden daha iyi bir yer bulamazsın,» demişti.

ONSEKİZİNCİ BÖLÜM

I

Babbitt çocuklarını hergün iki defa görüyor ve onların hesaplarıyla en ince ayrıntılarına kadar ilgileniyordu. Buna rağmen, haftalarca, çocuklarının varlığından sanki hiç haberdar değilmiş gibiydi. Kolundaki düğmelerin varlığını ne kadar farkediyorsa, çocukların varlığını da o kadar farkediyordu.

Kenneth Escott'un hayranlığı onun Verona'nın varlığını farketmesini sağlamıştı.

Kızı Gruensberg Deri Şirketinin sahibi Bay Gruensberg'-in özel sekreteri olmuştu. İşini, ne olduğunu anlamamasına rağmen ayrıntılara saygılı bir insan gibi dikkatle yapıyordu. Ama daima telâşlı bir hali vardı. Hani şu işini bırakacak, kocasını terkedecekmiş gibi davranıp da terketmeyen insanlar gibi. Babbitt Escott'un o çekingen ilgisine bakarak o kadar umutlanmıştı ki bu konularda şakacı bir baba gibi davranıyordu. Elks Derneğinin toplantılarından döndüğü vakit oturma odasına alaycı bir şekilde bakar ve «Bizim Kenny bu akşam geldi mi?» diye sorardı. Verona'nın, «Canım Kenn ile sadece iyi arkadaşız. Çeşitli şeyler, konuşuyoruz. Aramızda duygusal bir ilişki yok. Olsaydı, her şeyi bozardı,» diye karşı çıkmalarına hiç inanmıyordu.

Babbitt'i asıl kaygılandıran Ted'in haliydi.

Lâtince ve İngilizcedeki durumu malûmdu. Ama pratik

derslerde, basketbolde ve parti düzenlemekte başarılıydı. Bu haliyle Doğu Yakası High School'unda son yıla gelmişti. Evde ancak arabanın bir arızasının nedenini bulması istendiği vakit herhangi bir ilgi gösteriyor, uyanır gibi oluyordu. Babasına, adamın bütün karşı çıkmalarına rağmen, tekrar tekrar koleje veya hukuk fakültesine gitmeyeceğini söyleyip duruyordu. Ama Babbitt'i Ted'in tembelliği kadar, komşuları Eunice Littlefield ile olan ilişkisi de düşündürüyordu.

Howard Littlefield denilen özel teşebbüs papazının, kafası makine gibi çalışan at suratlı bir adamın kızı olmasına rağmen Eunice tam bir kuşbeyinli kızdı. Eve danseder gibi girer. Babbitt tam bir şey okurken kendisini onun kucağına atar. Gazetelerini buruşturur ve Babbitt'in ona buruşuk bir gazeteden, bozulmuş bir satış mukavelesi kadar nefret ettiğini söylemesine katılarak gülerdi. On yedi yaşına gelmişti. Hayatta istediği şey sinema artisti olmaktı. Yalnız her filme gitmekle kalmıyor hani şu yakın zamana kadar beceriksiz bir manikürcü kız olan ve yüzünün kırışığının bile nasıl olacağı rejisör tarafından söylenmediği takdirde, kilisede paskalya oyunlarını oynayamayacak kadar beceriksiz genç kadın artistlerin resmini koyan, basbayağı güzel kızlarla, 'şüpheli' bir şekilde güzel delikanlılarla, heykeltraşlık, uluslararası politika gibi konularda ne düşündüklerini öğrenmek için röportajlar yapan ve bunları at elbiseleri, Kaliforniya villâları arasında çekilmiş resimlerle süsleyen, saf orospularla, iyi kalpli tren hırsızlarının oynayacağı filmlerin özetini veren, ayakkabı boyacılarını bir gecede Ünlü Senaryo Yazarı yapacak tavsiyelerde bulunan aylık, haftalık sinema dergilerini de okuyordu.

Eunice bunları dikkatle okurdu. Hani şu sinemalarda kovboy veya kötü adam diye tanınan Mack Harker'in «Seni Kötü Kız Seni» filmine figüran olarak 1905 yılının kasımında mı yoksa aralık ayında mı atıldığını söyleyebilirdi ve çok kez de söylerdi. Babasının söylediğine göre odasının duvarlarına yirmi yedi sinema aktörünün resmini asmıştı. Ama film kahramanlarının imzalı resmini o körpe göğsünde saklardı.

Bu yeni tanrıçalara tapma işi Babbitt'i hayretler içinde bırakırdı. Eunice'in sigara içtiğini de sanıyordu. Ted'in oda-

sından leş gibi sigara kokusunun ve tuhaf tuhaf kahkahaların geldiğini farketmişti. Ama hiç bir zaman sormamıştı. Bu güzel kız onu üzüyordu. Salkım saçak saçları ince güzel yüzünü daha da belirginleştiriyordu. Eteği kısaydı. Çoraplarım kıvırırdı. Ted'in arkasından koşarken etekleri kalkar, dizleri görünürdü. Bu da Babbitt'i biraz huylandırırdı. Kızın kendisini ihtiyar bir adam yerine koyması da onu üzüyordu. Bazan o gizli hayâl dünyasına daldığında kendisine doğru koşarak gelen peri kızının Eunice Littlefield'e benzediği olurdu.

Eunice nasıl bir sinema delisiyse, Ted de bir otomobil delisiydi.

Alaycı konuşmaları onun kendisi için bir araba almasını istemesini önleyememişti. Erken kalkmadan hoşlanmazdı. Virgil'in şiir yazma tekniğini de umursamazdı. O durmadan motörlerle uğraşırdı. Üç arkadaşıyla birlikte eski bir Ford şasesi almış ve teneke filân kullanarak bunu güzel bir yarış arabası şasesi haline sokmuş, sokaklarda bununla dolaşmış ve üstelik de kârla satmıştı. Babbitt ona bir motosiklet hediye etmişti. Her cumartesi, akşamüstleri yedi sandviç ve bir şişe kokolayı ceplerine yerleştirir, Eunice'i de o iğreti duran sepete oturtarak uzak kentlere giderdi.

Genellikle Eunice ile mahalle arkadaşlığı gibi bir ilişkisi vardı. Her türlü nezaket kurallarını atarak korkunç kavgalar yaparlardı. Fakat arada sırada, genellikle bir danstan sonra uzun süre başbaşa sessiz kalırlardı. O zaman ürkek bir hal gelirdi onlara. Bu Babbitt'i kaygılandırıyordu.

Babbitt sıradan bir babaydı. Çocuklarını severdi. Onlara bağırır çağırırdı. Ukalaydı, cahildi ve biraz da kaprisliydi. Her baba gibi avının çok açık bir hatâ yapmasını sabırla bekler, sonra canına okurdu. Kendisi için bir mazeret de bulmuştu. «Annesi şımartıyor onu. Ona sağını solunu ve adam olmasını öğretecek birisi gerek. O da mecburen benim. Onu adam etmeğe çalışıyorum, salaklıktan kurtarmaya çalışıyorum diye kötü kişi ben oluyorum.»

Hoşgörülebilir hedeflere en kötü yollardan geçerek gelebilmek konusunda insanoğlunun değişmez dehasını gösteren Babbitt oğlunu sever, onunla birlikte olmaktan hoşlanırdı. O-

nun uğruna herşeyi feda etmeye razıydı. Yeter ki bu özverisi anlaşılabilsin.

II

Ted sınıf arkadaşları için bir parti vermeyi tasarlıyordu.

Babbitt bunu son derece iyi karşılamıştı ve ona yardımcı olmaya kararlıydı. Belleğini zorlayarak Catawba'daki high-school günlerini hatırlayıp, ona en güzel oyunları önermişti: Kelime oyunu, miğfer diye tencere giyerek, taklitler yaparak karşı tarafın tuttuğu kelimenin ne olduğunu kendi arkadaşlarına anlatmak gibi. Tam iyice coştuğu sırada onu dinlemediklerini, sadece hoşgörü ile karşıladıklarını farketti. Verdikleri parti Birlik Kulübündeki partiler gibi standardlaştırılmıştı. Oturma odasında dans edeceklerdi. Yemek odasında mükellef bir yemek yiyeceklerdi ve holde Ted'in deyimiyle, «Hemen hemen hiç dans edemeyen salaklar için» iki briç masası konulacaktı.

Her kahvaltıda hemen hemen bu konu görüşülüyordu. Babbitt'in şubat havasıyla ilgili bültenlerini ve genzini temizleyerek okumaya başladığı haber başlıklarını kimsenin dinlediği yoktu. Öfkeyle, «Kendinizi kaptırmış konuşuyorsunuz. İşittiniz mi *ne* diyorum?» diye bağırıyordu.

Bayan Babbitt, «Şımarık çocuk olma gene Ted. Senin konuşmaya ne kadar hakkın varsa, benim de var!» diye parlamıştı.

Partinin verildiği gece, *petits fours*'ların ve Vecchia dondurmasının hazırlanması işinde Matilda'ya yardım etmediği zamanlar içeri girip görünmesine izin verilmişti. Büyük bir huzursuzluk duyuyordu. Sekiz yıl önce Verona bir okul partisi verdiği zaman çocuklar sadece gevezelikle vakit geçiren önemsiz insanlardı. Oysa şimdi hepsi ukalâlaşmıştı. Her şeyi bildiklerini sanıyorlardı. Babbitt ile lütfen konuşuyorlardı. Erkekler smokin giymişlerdi ve gayet ukalâ pozlarla gümüş tabakalardan sigara alıyorlardı. Babbitt gençlerin partisinde,

Atletizm Kulübünde, kullanılan deyimle «neler olup bittiğini; kızların korselerini banyoya 'parkettiklerini,' kız erkek herkesin 'sarmaş dolaş olduğunu,' 'seviştiklerini ve bir sürü ahlâksızlık yaptıklarını» işitmişti. Bu akşam, duyduğu bu hikâyelere inanmıştı. Çocukları çok küstah ve umursamaz bulmuştu. Kızlar şifon veya açık kırmızı kadife veya simli kumaştan elbiseler giymişlerdi. Uzun saçlarının arasından taktıkları kolyeler görülüyordu. Telâşla ve gizlice yaptığı araştırma sonucu yukarıda herhangi bir korsenin bırakılmamış olduğunu öğrenmişti. Ama bu aç vücutların çelik gibi sert olduğu söylenemezdi. Parlak ipekli çoraplar, pahalı ve hiç de doğal şekli olmayan ayakkabılar giymişlerdi. Dudaklarını boyamışlar, kaşlarına kalem çekmişlerdi. Oğlanlarla yanak yanağa dansediyorlardı. Babbitt irkilmiş, midesi bulanmıştı. Bilinçaltından onları kıskandığı da söylenebilirdi.

İçlerinde en kötüsü Eunice Littlefield, oğlanların içinde en kaçığı da Ted'di. Eunice uçan bir şeytana benziyordu. Odanın içinde salına salına dolaşıyor. Güzel omuzları oynuyordu. Ayakları bir dokumacının mekiği kadar ustaydı. Kahkahalar atarak Babbitt'i onunla dans etmesi için kandırdı.

Sonra partinin bir başka bölümünün olduğunu da farketti.

Kızlar, erkekler arada sırada gözden kayboluyorlardı. İşte o zaman Babbitt onların ceplerinde taşıdıkları şişeden içki içtiklerini farketti. Ayaklarının uçlarına basa basa evin etrafını dolandı. Sokakta park etmiş olan arabaların her birinin içinde sigaraların kırmızı ışığını, ve herbirinden gelen kahkahaları işitti. Bunu önlemek istedi. (Karda, karanlık bir köşede duruyor, etrafı tarıyordu.) Cesaret edemedi. Ayıp olur diye düşündü. Yeniden evin girişindeki hole dönünce, çocuklara, «Çocuklar susayan var mı? Gayet güzel gazoz var,» dedi.

Lütfettiler, «Ooo! İyi olur!» dediler.

Babbitt karısını bulmak için mutfağa daldı ve ona, «İçeri girip, bu köpek yavrularından bazılarını kapı dışarı etmek istiyorum. Benimle sanki uşaklarıymışım gibi konuşuyorlar...» dedi.

Kadın içini çekti. «Biliyorum. Yalnız konuştuğum bütün anneler diyorlar ki eğer onlara sert davranırsan, kızarlarmış

Ted'in yanına bir daha uğramazlarmış. Ted'in tek başına kalmasını istemeyiz, değil mi?»

Babbitt onların Ted'i rahat bırakmalarının kendisini olsa olsa memnun edeceğini söyledi ve sonra içeri daldı... ve Ted'in yanına uğramamazlık etmesinler diye hepsine karşı son derece nazik davranmaya devam etti. Ama kararını vermişti. Eğer oğlanları içki içerken yakalarsa... eh, «onları şaşırtacak» bir şey yapacaktı. Geniş omuzlu haydutlarla nazik olmaya çalışırken, bir yandan da koku almaya uğraşıyordu. Yalnız iki kez, içki yasağı devrine ait o viskinin kokusunu aldı. Ama yalnız iki defa...

Derken içeri paldır küldür Dr. Howard Littlefield geldi.

Çocuğuna iyi bir baba olmak isteyen bir adam' pozunda gelmişti. Eunice ile Ted tek bir vücut olmuş gibi dans ediyorlardı. Littlefield'in ağzı açık kaldı. Eunice'i çağırdı. Kızıyla bir şeyler fısıldaştılar. Sonra Littlefield Babbitt'e Eunice'in annesinin başının ağrıdığım ve kızına ihtiyacı olduğunu söyledi. Kız, gözleri yaşlı, gitti. Babbitt arkalarından öfkeyle baktı. «O ne şeytan o! Ted'in başını belâya sokacak! O ukalâ Littlefield de sanki kızı kötü yola iten Ted imiş gibi davranıyor!»

Sonra Ted'in ağzının viski koktuğunu farketti.

Konukları yolcu ettikten sonra çıkan kavga korkunçtu. Tam dört başı mamur bir aile kavgasıydı. Merhamete yer yoktu. Babbitt barbar bağırıyordu. Bayan Babbitt ağlıyordu. Ted sözde meydan okuyormuş gibi davranıyordu, ama inandırıcı olamıyordu. Verona ise şaşkına dönmüş hangi tarafı tutacağını bilemiyordu.

Babbitt'lerle Littlefield'ler arasına aylarca süren bir soğukluk girmişti. Her aile kendi kuzusunu komşu evdeki aç kurttan koruyordu. Babbitt de, Littlefield de hâlâ arabalardan, senatodan söz ediyorlardı ama aile konusuna hiç değinilmiyordu. Eunice eve gelince, kendisinin buraya gelmesine izin verilmediğini büyük bir açıklıkla söyledi. Babbitt kıza babalık etmeye, nasihat etmeye çalıştı ama hiç de başarılı olamadı.

III

Royal Drug Store'un görkemi içinde Ted ile Eunice bir yandan sıcak şokala içiyor, nugalar, şekerlemeler atıştırıyor, bir yandan da Ted'in babasından yakınıyorlardı. «Ne ukalâ adam! Neden böyle her şeye burnunu sokar. Her akşam öyle orada oturur. Uyudu uyuyacak şekilde. Rone ile ben 'gel bir şey yapalım,' desek umurunda değildir. 'Ben böyle rahatım,' der ve esner. Adam eğlence nedir bilmiyor. Herhalde bir şeyler düşünüyordur. Ama Allah bilir ne! Büro işlerinin ve cumartesi günü oynadığı o acemi usulü golfun dışında, her akşam öyle oturmaktan başka dünyada yapılacak bir şey olduğunu bilmiyor. Bir yere gitmek, bir şey yapmak istemez. Bizi deli sanıyor. Öyle oturuyor! Felâket!»

IV

Ted'in bu gevşek davranışları Babbitt'i korkutmuştu ama Verona'nın davranışları onu yeterince ürkütmemişti. Onda tehlike yoktu. O kendi kafasının içindekileri düşünüp duruyordu. Dışarı çıktığı filân yoktu. Kenneth de, o da her zaman ayak altındaydılar. Evde bir sürü istatistikleri birbirlerine okuyarak eylemci aşkı yaşamadıkları zaman, genellikle yazarların, Hint filozoflarının veya İsveçli teğmenlerin verdiği konferanslara gidiyorlardı.

Fogarty'lerin evinde bric oynadıktan sonra dönerlerken Babbitt karısına yakınıyordu. «Yahu Rone ile o çocuk ne kadar uyuşuk insanlar. Bütün akşam orada öööyle oturuyorlar. Çocuğun çalışmadığı her akşam oradalar. Dünyada eğlence denilen bir şeyin olduğunun farkında bile değiller. Konuşmak, tartışmak... Felâket. Otur babam otur. Akıllarına bir şey yapmak gelmiyor. Ben arada sırada çıkıp kâğıt oynuyorum diye bana deli diye bakıyorlar... Hayret!»

Aile hayatı denilen bu dalgalanmalarla boğuşan bu yüzücünün etrafını sonra bir takım yeni dalgalar daha sardı.

IV

Babbitt'in kayınpederiyle kaynanası Bellevue semtindeki eski evleri kiraya verdiler ve çok pencereli, koltukları kırmızı kadife kaplı, odalarında çatlaksız, kırıksız sürahi bulunan Otel Hatton'a taşındılar. Orada yalnızlık çekiyorlardı. Ve her pazar akşamı Babbitt'ler akşam yemeğini orada, onlarla birlikte yiyorlardı. Genellikle kızarmış tavuk, bütün canlılığını kaybetmiş sebze ve glükozlu bir dondurma yeyip, otelin oturma odasında oturuyorlar ve Broadway yoluyla Almanya'dan gelmiş şarkılar çalan genç kemancı kadını dinliyorlardı.

Sonra üç hafta kalmak üzere Babbitt'in kendi annesi de Catawba'dan kalkıp geldi.

Bu son derece iyi ama anlayışsız bir kadındı. Toplumda geçerli olan törelere meydan okuyan Verona'yı, «zamanımızda bir çok kızın kapıldığını gördüğümüz Fikirlere yüz vermiyor,» diye övüyordu. Sonra Ted, sırf makinelerle oynamaktan ve kirlilikten hoşlandığı için, diferansiyele yağ doldurunca, «Aferin çocuğa! Nasıl da becerikli! Bak ev işlerine yardım ediyor, babasına yardım ediyor. Boyuna kızlarla sokağa çıkıp, sosyete adamıymış gibi davranmıyor!» diye ona da alkış tutuyordu.

Babbitt annesini seviyordu. Hattâ onda beğendiği yanlar da vardı. Ama onun o Hıristiyan sabrı Babbitt'in canını sıkıyordu. Hele «Baban» diye başlayıp da ancak mitolojide rastlanan bir kahramandan söz etmeye başladı mı Babbitt kahroluyordu.

«Sen hatırlamazsın George, o zaman o kadar küçüktün ki... —şimdi gözümün önüne geliyor da ne kadar güzel çocuktun... sarıyla kahverengi arası kıvırcık saçların vardı. İşlemeli bir yakalık giyerdin. Her zaman süse meraklıydın. O kadar naziktin ki, neredeyse her dakika hastaydın. Güzel şeylerden hoşlanırdın. Ayakkabılarında kırmızı püsküller olacak filan...—

o gün baban bizi kiliseye götürüyordu. Tanımadığımız bir adam çıktı, babana, «Binbaşım!» dedi. —Babana herkes 'Binbaşım!' derdi. Aslında savaşta o erdi. Ama bunun yüzbaşısının kıskançlığı yüzünden olduğunu herkes biliyordu. Yoksa onun yüksek rütbeli bir subay olması gerekiyordu. Onda komuta etmek için Tanrı vergisi bir yetenek vardı. Bu pek az insanda bulunur...» Neyse bu yabancı yola çıktı. Elini kaldırdı ve arabayı durdurdu. Binbaşım!» dedi. 'Buralarda bir sürü adam Albay Scanelli'yi kongreye seçilmesi için desteklemeye karar verdi. Biz sizin de bize katılmanızı istiyoruz. Sizin gibi dükkânda halkla devamlı temas halinde olan bir insanın bize büyük yardımı olur.'

«Baban adama şöyle bir baktı ve 'Katiyen öyle bir şey yapmam,' dedi. «Onun politikasını hiç beğenmiyorum.' Herkesin Yüzbaşı Smith dediği o adam —neden yüzbaşı dedikleri de anlaşılmaz ya! Çünkü adamda yüzbaşı diye çağrılmasını gerektiren hiç bir hal yoktu. — İşte bu Yüzbaşı Smith 'Bizimle birlik olmazsan, senin işlerini epeyi güçleştiririz,' dedi. Baban nasıl bir adamdı bilirsin. Smith denilen adam da biliyordu. Ve babanın politikayı A'dan Z'ye kadar bildiğini de biliyordu. Bu bakımdan ona fikir empoze etmeye kalkmamak gerektiğini de bilmesi gerekirdi. Ama konuşmaya, bir şeyler ima etmeye devam edip duruyordu. Derken Baban ağzını açtı ve 'Yüzbaşı Smith,' dedi, 'Beni buralarda tanırlar. Ben kimsenin işine burnumu sokmam ve kimsenin de benim işlerime burnunu sokmasına izin vermem!' ve arabayı sürüp adamı oracıkta öööyle bıraktı.»

Babbitt, annesi onun çocukluk halini çocuklarının önünde açıkladı diye çok bozulmuştu. Anlaşılan küçükken şeker çok severmiş; kıvırcık saçlarına 'ufacık kırmızı fiyong' bağlarlarmış; ve kendi adını da beceremediği için, 'Goo-goo' dermiş. Babbitt, Ted'in Tinka'ya, «Haydi bakalım yavrum. Şimdi o kıvırcık saçlarına kırmızı fiyongunu tak ve doğru kahvaltıya in. Yoksa Goo-goo canına okur,» dediğini işitti (ve işitmemezlikten geldi.)

Babbitt'in üvey kardeşi Martin, karısı ve en küçük çocukları iki günlüğüne Catawba'dan geldiler. Martin hayvancılık

yapıyor ve her türlü eşya satan külüstür bir dükkânı işletiyordu. Kimseye minnet etmeyen hür bir Amerikalı olmakla övünürdü. Doğru sözlülük, açık açık konuşmak, ve itiraz etmekten hoşlanır, hattâ bunlarla övünürdü. En sevdiği söz 'Bunu kaça aldın?' demekti. Verona'nın kitaplarını, Babbitt'in gümüş kalemini, masanın üzerindeki çiçekleri kentleşmenin sonucu olan fuzulî şeyler sayıyordu. Bunu da açık açık söylemişti. O avurdu içine çökmüş karısı ve Babbitt'in kızdırıp durduğu çocuğu olmasaydı, adamla kavga ederdi. Babbitt parmağıyla çocuğu gösterip:

«İş yok bu çocukta! Bence yok! Evet, evet, bence bu çocukta iş yok. Tamam. Bu çocukta iş yok!» diyordu.

Bütün bunlar olup biterken Verona ile Kenneth Escott'da epistomoloji üzerinde uzun çalışmalar yapıyorlardı; Ted yüz karası bir isyancı olmuştu; ve on üç yaşına gelmiş olan Tinka 'Bütün kızlar gibi' haftada üç kez sinemaya gitmek için izin istiyordu.

Babbitt kuduruyordu. «Bıktım artık! Üç kuşağa da ben bakıyorum. Hepsini ben taşıyorum. Annemin masraflarının yarısını ben karşılıyorum. Henry T.'yi, Myra'nın dertlerini, dinlemek zorundayım. Mart'a terbiyeli davranmalıyım. Ve çocuklara yardım etmeye çalışıyorum diye de kötü kişi ben oluyorum. Hepsine ben bakıyorum ve hepsi bana çatıyor. Biri çıkıp da Allah razı olsun demiyor. Beni rahat bırakan yok, aferin diyen yok, yardım eden yok. Ve bu böyle devam edecek... Allah bilir daha ne zamana kadar?»

Şubatta hastalandı. Hoşuna gitmişti hastalık. Ailenin temel direğinin sarsılmasının onları üzmesine çok memnun olmuştu.

Pek de iyi olmayan bir istiridye yemişti. Babbitt iki gün kendisini iyice bıraktı. Herkes onu okşuyor, ona saygılı davranıyordu. «Beni rahat bırakın!» diye bağırdığı zaman, göz yumuluyor, ters bir cevap almıyordu. Camla kapatılmış balkonda yatıp, iyice gerilmiş, önce hakî iken sonra yavaş yavaş soluk kırmızı bir renk alan perdelerin arasından kış güneşinin gidişini seyrediyordu. Perdenin ipinin perdenin kıvrımlarına düşen

gölgesi simsiyahtı. Bu kıvrımlar onun hoşuna gidiyordu. Sonra Babbitt içini çekti. Işık azalmış ve kıvrımlar görünmez olmuştu. Hayatı şimdi daha iyi hissediyordu. Mahzunlaşmıştı. Şu anda Vergil Gunch tipi insanların karşısında değildi. Onların karşısındayken yüzüne iyimser bir ifade vermek zorundaydı. Ama şimdi inanılmayacak şekilde mekanik bir hayat yaşadığını görüyor ve bu görüşünün doğruluğunu da hemen hemen kabul ediyordu. İş hayatında bir makine gibi yaşamıştı: Kötü yapılmış evleri çabuk çabuk satmak. Din bakımından da mekanik bir hayat yaşamıştı: bir silindir şapka gibi insanlıktan uzak bir saygınlığı olan, soğuk, kuru, sokaktaki gerçek hayattan tamamen kopmuş bir kilise. Bir makine gibi golf oynaması, partilere gitmesi, briç oynaması, sohbete katılması. Paul Riesling dışında herkesle bir makine gibi arkadaşlık kurması: sırta vurmalar, şakalar, sakin olmanın sınavını bir türlü göze alamamak.

Yatakta huzursuz huzursuz döndü.

ONDOKUZUNCU BÖLÜM

I

Dorchester Troleybüs şirketi Dorchester'in dışında bir yerde bir tamir atelyesi açmağı tasarlıyordu. Ama bu iş için gerekli olan toprağı almaya geldiklerinde bu arsaların opsiyonla Babbitt - Thompson Emlâkçılık Ortaklığına verildiğini öğrendiler. Troleybüs Şirketinin Satınalma müdürü, Birinci Başkan Yardımcısı ve Başkanı Babbitt'in verdiği fiyatı kabul etmediler. Hissedarlara karşı olan görevlerinden söz ettiler, mahkemeye gitmekle tehdit ettiler, fakat nedense mahkemeye filân giden olmadı. Sonunda yöneticiler Babbitt ile uzlaşmanın daha akıllıca bir davranış olduğuna karar verdiler. Bu yazışmaların suretleri şirketin dosyalarında mevcuttur. Müfettişler her zaman için görebilirler.

Bu anlaşmadan az sonra Babbitt bankadaki hesabına üç bin dolar yatırdı. Satınalma Müdürü beş bin dolara yeni bir otomobil aldı. Birinci Başkan Yardımcısı Devon Woods'da yeni bir ev yaptırdı. Başkan da yabancı bir ülkeye elçi olarak atandı.

Bu opsiyonları toplayabilmek, komşusuna duyurmadan bir adamın arsasını ele geçirmek Babbitt'i çok yormuştu. Bunu yapabilmek için garajlar ve dükkânlar yapılacağı; başka arsalar için opsiyon almak istemediği; söylentilerini çıkarmak ve bütün plânı mahvedebilecek kadar önemli bir yeri olan bir arsanın alınması tehlikeye girdiği zaman hiç umursamıyormuş gi-

bi bir hal alıp sabırla beklemek gerekmişti. Bunlar yetmiyormuş gibi bir de bu işteki gizli ortaklarıyla iyice kavga etmişti. Onlar Babbitt ile Thompson'un bu işten sadece komisyoncu olarak para almalarını istiyorlardı. Babbitt de bunu doğru buluyordu «İş Ahlâkı bunu gerektirir. Komisyoncu sadece temsil etiği firmaların çıkarını korur. Kendi adına alım satım işine giremez,» demişti Thompson'a.

«Ahlâk mı?» diye bağırmıştı ihtiyar Henry. «Yani, bir takım dalavereciler bir oyun oynayacaklar ve ben bunu bildiğim halde bana pay vermeyecekler, öyle mi?»

«Hiç hoşuma gitmiyor. Bu ihanet.»

«İhanet filân anlamam. Burada ihanete uğrayan varsa, o da halk. Şimdi, yeterince ahlâktan söz ettik, rahatladık. Biz işimize bakalım. Bu iş için gerekli parayı nereden bulacağız? Bizim bankaya gidemeyiz. Durum anlaşılabilir.»

«Belki Eathorne'a gidebilirim. Onun ağzı çok sıkıdır.»

«Hah, işte böyle.»

Eathorne böyle 'sağlam bir iş' için para yatırmaktan memnun olacağını, verilen kredinin banka kayıtlarında görünmemesini sağlamağa çalışacağını söyledi. Bu suretle Babbitt ile Thompson'un aldığı opsiyonlardan bir kısmı zaten kendilerine ait olan ama adlarına kaydı yapılmamış arsalara aitti.

Emlâk alış verişinin arttığına örnek olmak suretiyle işlerin canlanmasına ve halkın güveninin kazanılmasına yol açan bu güzel anlaşmanın tam ortasında Babbitt, emrinde çalışan adamlardan birinin ihanetine uğradığını hayretle öğrendi.

Bu hain, dışardaki satış işlerini yöneten Stanley Graff'dı.

Babbitt, bir süreden beri Graff'ın çalışmalarını endişeyle izliyordu. Adam kiracılara verdiği sözü tutmuyordu. Bir evi kiralayabilmek için mal sahibinin yetki vermediği bir takım tamir işlerine 'peki,' diyordu. Döşenmiş olarak kiralanan evlerin envanterinde de bir takım hileler yaptığı, kiracının yüzünü bile görmediği bir takım eşyayı envanterde var gibi gösterdiği, ve kiracı evi bırakırken de, bunları aynen teslim edemediği için ödemek zorunda kaldığı, verilen parayı Graff'ın cebine attığı söyleniyordu. Babbitt hiç bir zaman bu söylenenlerin doğru olduğunu ispat edecek durumda değildi. Graff'ı zaten işten

atmak istiyordu, ama bir türlü zaman bulamamıştı.

Birden Babbitt'in özel odasına, yüzü kıpkırmızı olmuş, soluk soluğa kalmış bir adam girdi. «Bana Bakın! O herifin canına okumazsanız, ortalığı alt üst ederim!»

«Ne... Sakin olun beyim... Ne oldu?»

«Ne mi oldu? Daha ne olsun... Anlatayım...»

«Oturun, Sakin olun! Sesiniz binanın her yanından duyuluyor!»

«Sizin, şu Graff adındaki adamınız var ya, bana bir ev kiraladı. Kontratı dün imzaladım. Herşey tamamdı. Adamınız gidip mal sahibinin imzasını alacaktı ve bana postalayacaktı dün gece. Yapmış da! Bu sabah, kahvaltıya indiğimde kız, postacıdan hemen sonra eve bir adamın geldiğini, yanlışlıkla postalanmış, köşesinde Babbitt - Thompson yazılı uzun, büyük bir zarfı almak istediğini, kendisinin de postacının getirdiği mektubu adama verdiğini söyledi. Kızın anlattığına göre gelen adam Graff'ın kendisiydi. Ben de açtım telefonu. Salak, geldiğini de kabul etti! Bana, benim kontratın imzaları filân tamamlandıktan sonra ev için daha iyi bir teklif aldığını onun için kontratı vermekten vaz geçtiğini söyledi. Şimdi ne yapacaksınız bakalım?»

«Adınız neydi?»

«William Varney. W.K. Varney.»

«Haa, tamam. Garrison Apartmanı, değil mi?» Babbitt zili çaldı. İçeri Bayan McGoun girdi. Babbitt sordu: «Graff gitti mi?»

«Evet efendim.»

«Bak bakalım, masasını karıştır. Garrison Apartmanı için Varney adına yapılmış bir kontrat var mı?» Varney'e dönerek: «Böyle bir şey olduğu için ne kadar üzüldüğümü tahmin edemezsiniz. Söylememe bile gerek yok, Graff gelir gelmez, işten atacağım. Elbette bizim için geçerli olan sizin kuntratınızdır. Ama bir şey daha yapmak isterim. Mal sahibine bize komisyon ödememesini, o komisyonu sizin kiranızdan düşmesini söyleyeceğim. Yok! Sahi söylüyorum! Olmaz! Samimi söylüyorum, çok üzüldüm bu işe. Ben iş adamıyım, tamam. Sırası gelmiştir, bazan palavra da sıkmışımdır. Biliyorsunuz, hani bazan kafasız

insanlara lâf anlatabilmek için biraz abartmak gerekir. Ama pul çalmalar vs. gibi şeylerin dışında ilk defa bir adamımı ağır bir suçla suçlamam gerekecek. Ben böyle bir işten eğer para kazanırsam, üzülürüm. Ne? Komisyonu muhakkak almalıyım diye ısrar mı ediyorsunuz? Eh, öyleyse!»

II

Şubat havasına bürünmüş olan kentte bir yürüyüş yaptı. Kamyonlar çamurlu kar sularını püskürterek geçiyorlardı. Gökyüzü kararmış, tuğla evlerin saçaklıkları belli olmuyordu. Babbitt çok üzülmüştü. O ki yasalara saygılı bir insandı, şimdi federal mahiyeti olan bir suçu, mektup çalma suçunu ört bas edecek, kendisi bir suç işleyecekti. Ama Graff'ın cezaevini boylamasını, karısının acı çekmesini içi götürmüyordu. Daha fenası, Graff'ı işten çıkartmak zorundaydı. Bu ise büro işleri içinde onun en çok çekindiği, en çok korktuğu bir işti. İnsanları çok severdi. Onların hep iyiliğini isterdi. Onlara hakaret etmek, onları küçültmek onun dayanamadığı işlerdi.

İçeri Bayan McGoun girdi. Yaklaşan bir olayın heyecanı vardı üzerinde. Fısıldadı: «Geldi.»

«Graff mı? Söyle gelsin buraya.»

Koltuğuna rahat bir şekilde kurulmak, sakin görünmek, gözlerinden bir şey belli etmemek için çalıştı. Graff salına salına içeri girdi. Bu otuz beş yaşında, şık, gözlüklü, pos bıyıklı biriydi.

Graff, «Beni istemişsiniz,» dedi.

«Evet. Otur.»

Graff oturmadı. Homurdana homurdana konuştu: «Sanırım o ihtiyar salak Varney size geldi. Anlatayım adamı. Hasis adamın biri. Her kuruşu helallaşarak veriyor. Ve kirayı ödeme gücü konusunda da bana aşağı yukarı yalan söyledi. Onu da kontratı imzaladıktan sonra farkettim. O sırada bir başka adam geldi ve ev için daha iyi bir teklif yaptı. Ben de Varney'i atla-

tıp evi bu adama vermeyi müesseseye karşı bir borç bildim. O kadar üzülmüştüm ki derhal Varney'in evine gittim ve kontratı aldım. İnanın bana Bay Babbitt bir oyun çevirmeye çalışmıyordum. Benim istediğim, müessesenin haklı olan komis...»

«Dur bir dakika Stan. Bütün bu söylediklerin doğru olabilir, ama senin hakkında bir sürü şikâyet alıyorum. Kötü işler yapmak istediğini sanmıyorum. Ama bana öyle geliyor ki seni doğru yola getirecek iyi bir ders alırsan, birinci sınıf bir emlâkçı olman hâlâ mümkündür. Ama bu durumda seni burada tutabileceğimi sanmıyorum.»

Graff elleri cebinde olarak dosya dolabına dayandı ve gülmeye başladı. «Demek kovuyorsun! Bay uzak Görüşlü, bayıldım bu işe! Ama şunu iyi bil! Sen 'Ben dürüst adamım' havasını bana atamazsın. Ben de bir takım işler çevirmedim demiyorum. Ama bu büroda bunu yapmamaya imkân var mı?»

«Beni dinle, delikanlı...»

«Ağır ol, ağır ol! Sinirlenme! Bağırma! Herkes duyacak. Belki şu anda dinliyorlardır bile. Dinle beni Babbitt, sen hem üç kâğıtçının tekisin, hemde cimri mi cimri. Eğer bana doğru dürüst bir ücret vermiş olsaydın, karını aç bırakmamak için kör adamın önünden parasını çalmazdım. Beş aydan beri evliyim. Ondan daha güzel kız bulamazsın. Ama sen bizi her zaman on parasız bıraktın. Pis hırsız! Neymiş, o budala oğlunla, salak kızına verecekmişsin. Dinle, dinle! Ya dinlersin, ya da öyle bir bağırırım ki bütün büro işitir! Ve dolandırıcısın sen... Troleybüs Şirketi işindeki o opsiyon numaralarını savcıya anlatırsam, sen de, ben de ikimiz de hapsi boylarız. Ve bizimle beraber Troleybüs Şirketinin temiz, namuslu, dindar bir sürü yöneticisi!»

«Stan görüyorum ki şimdi işin aslına giriyoruz. O işin... herhangi bir hileli yanı yoktur. Bir toplumun gelişmesi için bir takım yürekli insanların harekete geçmesini sağlamak, bunun karşısında da onlara ödülleri vermek gerekiyor...»

«Alahını seversen, bana namustan filân söz etme. Şimdi anladığıma göre beni kovdun. Benim için daha iyi oldu bu. Ama benim hakkımda eğer başka firmalara bir şey söylediğini işitirsem senin, Henry Thompson'un, ve daha kalantor, daha akıllı üç kâğıtçılar oldukları için, seni maşa diye kullanan adamların

hakkında bildiğim her şeyi ortaya dökerim. Ve seni bu kentte yaşatmam. Bana gelince Babbitt, doğru, epeyi dalavere çevirdim. Ama bundan sonra da yapmayacağım. Bunun için de ilk iş, bana gelecekten, ülkülerden söz etmeyen bir patronun firmasında bir iş bulup çalışmak olacak. Ne yapalım, kısmet böyleymiş. Sen de senin işini al bilmem nerene sok!»

Babbitt bir süre yerinden kalkamadı. Bir öfkeleniyor, «Adamı tutuklatacağım,» diyordu. Sonra gevşiyor, «Acaba... Ben toplumun gelişmesi için gerekli olanın dışında hiç bir şey yapmış değilim,» diyordu.

Ertesi gün Graff'ın yerine Fritz Weilinger'i tuttu. Bu adam kendisine en çok zarar veren rakip firmanın, yani Kalkınma ve Doğu Yakası Evleri Şirketinin satıcılarındandı. Babbitt bu adamı almakla hem bir rakibin canını sıkmış, hem de çok iyi bir eleman almış oluyordu. Fritz kıvırcık saçlı, güler yüzlü, tenise meraklı bir gençti. Müşteriler büroya girdiklerinde onu görünce memnun oluyorlardı. Babbitt onu evlâd sayıyordu. O geldi diye rahatlamıştı.

III

Şikago'nun dışında, eskiden hipodrom olarak kullanılmış, şimdi terkedilmiş, fabrika yapmağa çok elverişli bir arazi satışa çıkartılmıştı. Jake Offutt, Babbitt'e onun adına bu arsayı almak için teklifte bulunmasını söylemişti. Bu Troleybüs işinin güçlükleri ve Graff konusunda uğradığı hayâl kırıklığı Babbitt'i o kadar sarsmıştı ki, büroda oturup iş düşünemez olmuştu. Ailesine, «Çocuklar bakın, bir kaç günlüğüne Şikago'ya gideceğim. Büyük iş adamı George F. Babbitt ile birlikte, sade bir hafta sonu için —okuldan gün kaybetme yok— başka kim gelecek, dersiniz? Theodore Roosevelt Babbitt'in ta kendisi!»

Ted, «Yaşaaa!» diye bağırdı. «Belki de birlikte kentin altını üstüne getiririz.»

Bir kere aile çevresinden uzaklaşınca Babbitt ile oğlu iki

olgun insan gibi olmuşlardı. Ted büyümüş olmak iddiasında olan bir çocuktu. Babbitt'in de ona olan üstünlüğü emlâkçiliği iyi bilmesi ve politik bazı cümleleri iyi kullanabilmesiydi. Trenin sigara içilen kompartmanındaki öbür olgun insanlar onları kendi hallerine bırakınca Babbitt'in sesinin tonu değişmedi. Hani çocuklarla konuşurken kullanılan, sözde şakacı, ama aslında insanı rahatsız eden o ses tonu dönmedi. Büyüklerle konuşurken kullandığı ses tonuyla konuşmasına devam etti. Ted de o ince sesiyle onu taklide çalışıyordu.

«Baba, Milletler Cemiyetini övmeye kalkan o salağa haddini bildirdin!»

«Mesele şu: adamlar bir şeyler söylüyorlar ama, konuştukları konularda en ufak bilgileri yok. Esasa inmiyorlar... Ken Escott'u nasıl buluyorsun?»

«Bak, bence Ken fena çocuk değil. Belirli hiç bir kusuru yok. Yalnız fazla sigara içiyor. Ama o kadar ağır bir adam ki. Yani biz arkadan itersek ancak o zaman Verona'ya evlenme teklif edebilir o adam. Rone'da ağırlıkta ondan aşağı kalmıyor...»

«Doğru. İkisi de ağır insanlar. Onlar bizim gibi canlı, hareketli değiller.»

«Evet, çok ağır insanlar. Sahi söylüyorum baba, bazan şaşırıyorum, bizim ailede nasıl Rone gibi bir insan olabilir diye! Eminim sen küçükken çok afacandın!»

«Eh, öyle durgun bir çocuk değildim.»

«Elbette değildin. Eminim ele avuca sığmazdın.»

«Ne bileyim ben, bir kızla bir yere gittiğim vakit, oturup da bütün gece örme sanayiindeki grevlerden söz etmezdim herhalde.»

Birlikte kahkahayı bastılar, birlikte puroları yaktılar.

Babbitt, «O konuda ne yapmamız gerek?» diye Ted'e danıştı.

«Bilmiyorum ki! Emin ol, bazan Ken'i kenara çekeyim, biraz yardım edeyim diyorum. 'Bak delikanlı, Rone ile evlenecek misin, evlenmeyecek misin? Yoksa mezara kadar hep böyle konuşacak mısınız? Bak, yaşın otuza yaklaşıyor. Haftada yirmi, yirmi beş dolar bir şey kazanıyorsun. Biraz kendini toparlayıp bir zam alsana. Eğer George F.'in veya benim, yapabileceğimiz

bir şey varsa, hiç çekinme gel. Söyle, yapalım!'»

«Senin veya benim onunla konuşmamız fena bir şey olmaz, ama anlamayabilir. O da okumuşluk iddiasında olanlardan. İşin esasına bir türlü inemiyor. Kartını masamn üzerine atamıyor. Düşündüğünü açık açık söyleyemiyor bizim gibi.»

«Doğru. O da bütün bu aydın geçinenler gibi. »

«Öyle.»

«Hiç kuşkun olmasın.»

İçlerini çektiler. Bir süre sessiz kalıp, düşüncelere daldılar. İkisi de mutluydu.

Kondüktör geldi. Bu adam bir kere bir ev bakmak için Babbitt'in bürosuna gelmişti. «Nasılsınız Bay Babbitt? Sizi Şikago'ya mı götürüyoruz? Bu bey sizin oğlunuz mu?»

«Evet, oğlum. Ted.»

«Bakın şu işe! Bense sizi daha kırk yaşını bile geçmemiş bir delikanlı sanıyordum. Oysa koskoca bir oğlunuz var.»

«Kırk mı? Ohooo! Biz kırk beşi bile geride bıraktık.»

«Sahi mi? Hiç inanmazdım.»

«Elbette. İşte Ted ile birlikte gezmenin de bu sakıncası var.»

«Doğru.» Ted'e, «Herhalde koleje gidiyorsunuz.»

Ted'in göğsü kabarmıştı. «Gelecek sonbahara. Şimdilik çeşitli kolejlere bakıyorum. Ona göre karar vereceğim.»

Kondüktör mavi üniformasının üzerinde kalın saat zinciri sallana sallana, nazik bir şekilde yoluna devam etti. Babbitt ile Ted ciddi bir şekilde kolej sorununu görüştüler. Şikago'ya gece geç vakit geldiler. Sabahleyin uzun süre yataktan çıkmadılar. Keyif yaptılar. «Hoş oluyor, değil mi, kalkmak, aşağıya, kahvaltıya inmek mecburiyeti yok.» Fazla lüks olmayan Eden Otelinde kalmışlardı. Çünkü bütün Zenith'li işadamları bu otelde kalırlardı. Ama yemeği Regency Otelinin sırmalarla, kristallerle süslenmiş Versailles Restoranında yediler. Babbitt her ikisi de kokteyl soslu istiridye, büyük birer bonfile, bir tabak dolusu kızarmış patates, bol kahve ve elma tatlısı ısmarladı. Ayrıca Ted için bir kıymalı börek de söyledi.

Ted, «Çok güzel,» dedi. «Yemek dediğin böyle olacak delikanlı!»

«Sen benim yanımdan ayrılma, bak daha nasıl eğleneceğiz, ihtiyar!»

Birlikte bir operete gittiler. Aile hayatıyla, içki yasağıyla ilgili güldürücü şeyler söylendikçe birbirlerini dürtüyorlardı. Perde aralarında hole çıkıp kol kola bir aşağı bir yukarı dolaştılar. Babalarla oğulları birbirinden ayıran utangaçlık duygusundan ilk kez sıyrılan Ted, «Baba, üç şapkacıyla, yargıç hikâyesini duydun mu?» dedi.

Ted Zenith'e dönünce Babbitt yalnız kalmıştı. Offutt ile hipodromla ilgilenen bazı Milwaukee'li firmalar arasında bir işbirliği kurulmasını sağlamak için çalışıyordu. Zamanının çoğu telefon beklemekle geçiyordu... Elinde telefon, yatağın kenarına oturmuş, yorgun yorgun soruyordu. «Bay Sagen gelmedi mi daha? Benim için bir haber bıraktı mı? Peki, bekliyorum.» Duvardaki bir lekeye bakıyordu. Bir ayakkabıya benzediğini düşünüyordu. Yirminci defa aynı şeyi düşünmüş olmak da onu sıktı. Bir sigara yaktı. Elinde hâlâ telefonu tutuyordu, yakında da hiç bir sigara tablası yoktu. Elindeki kibriti ne yapacağını düşünüyordu. Karo mozayik kaplı banyoya atmaya çalışıyordu. Nihayet telefona, «Haber yok, demek. Peki, bir daha ararım,» dedi.

Bir akşamüstü ufak kültür apartmanların, iki ailelik evlerin bulunduğu kar kaplı, adını sanım bilmediği yollarda dolaştı. Yapacak hiç bir şeyi olmadığını, bir şey yapmak da istemediğini farketti. Akşam da Regency Otelde tek başına yemek yerken üzerine yalnızlığın hüznü çökmüştü. Sonra holde, kadife kaplı bir koltuğa oturup bir puro yaktı ve onu düşünmekten kurtaracak birini bulabilmek umuduyla etrafına bakınmağa başladı. Yanındaki koltukta iri, kırmızı yüzlü, patlak gözlü, seyrek, sarı bıyıklı bir adam oturuyordu. Yabancı gelmiyordu ona bu adam. Önemsiz, sakin, ve Babbitt kadar yalnızlık çeken bir insana benziyordu. Tweed bir elbise giymişti ve ona pek de uymayan turuncu bir kravat takmıştı.

Babbitt birdenbire farketti. Bu masum halli yabancı Sir Gerald Doak'tu. Babbitt, sanki içgüdüsünün zoruyla, birden ayağa kalktı. «Nasılsınız Sir Gerald Doak? Hatırladınız mı,

Zenith'de, Charley McKelvey'lerde tanışmıştık. Adım Babbitt. Emlâkçıyım..»

«Öyle mi? Selâm.» Sir Gerald gevşek gevşek el sıktı.

Babbitt ayakta kalmıştı. Mahçup da olmuştu. Nasıl geri çekileceğini düşünüyordu. «Öyle sanıyorum ki Zenith'den sonra epeyi yerler gezdiniz.»

«Epeyi. British Columbia, Kaliforniya ve daha bir sürü yer.» Babbitt'e soğuk soğuk bakıyordu.

«Öyle mi? British Columbia'da iş durumu nasıl? Ama, belki incelemeye fırsat bulamadınız. Geziler, spor vs.»

«Gezi mi? Yalnız başkenti. İş durumuna gelince... Biliyorsunuz Bay Babbitt, orada da en az burası kadar işsizlik var.»

Sir Gerald biraz canlanmaya başlamıştı.

«Öyle mi? Demek iş durumu o kadar iyi değil?»

«Hayır, hiç beklediğim gibi çıkmadı.»

«Demek kötü?»

«Hem de çok kötü.»

«Çok yazık. Neyse... Bir cümbüşe gitmek için birilerini bekliyorsunuz...»

«Cümbüş mü? Haaa, cümbüş. Yok, doğrusunu söyleyeyim, ben de oturmuş bu akşam ne yapabilirim diye düşünüyordum. Şikago'da kimseyi tanımıyorum. Acaba siz biliyor musunuz? Şikago'da iyi bir oyun filân var mı?»

«İyi mi? Gayet güzel bir opera var. Belki hoşlanırsınız.»

«Efendim, efendim? Bir kere Londra'da gitmiştim operaya. Covent Garden gibi bir şey, Korkunç! Hayır, hayır. Ben belki iyi bir sinema filân vardır diye düşünüyordum.»

Babbitt yaniden oturmuştu. İskemlesini öne doğru çekti. Yüksek sesle, «Sinema mı? Sir Gerald, ben de sanmıştım ki, bir sürü güzel hanım gelecek sizi güzel bir suareye götürecek...»

«Tanrı korusun.»

«Böyle bir şey olmadığına göre. İsterseniz birlikte bir sinemaya gidelim. Grantham'da güzel bir film var. Bir haydutluk filmi. Bill Hart oynuyor.»

«Tamam. Bir dakikanızı rica edeyim. Paltomu alayım.»

Babbitt büyük bir adamla yürümekten gurur duyuyordu.

Yalnız Nottingham'lı bu soylu birden cayacak diye içinde de bir korku vardı. Bu şekilde yürüye yürüye sinemaya geldiler. Adamın yanında mutlu fakat sessiz oturdu. Fazla heyecanlanmış görünmek istemiyordu. Belki bu aristokrat, Amerikalıların hayranlığını küçümserdi. Sonunda Sir Gerald Doak hafifçe mırıldandı. «Çok güzel filmdi. Beni sinemaya getirdiğiniz için çok teşekkür ederim. Haftalardan beri bu kadar eğlenmemiştim. Bıktım şu ev sahibelerinden... İnsana sinemaya gidecek zaman bile bırakmıyorlar.»

«Şimdi üstüne bastın!» Artık Babbitt özenerek konuşmayı bırakmış, eski, doğal konuşma şekline dönmüştü. «Eğlendiğinizi işitmek beni ihya etti.»

Şişman kadınların dizlerine sürüne sürüne sıralar arasındaki yola çıktılar. Holde kollarını havalarda sallaya sallaya paltolarını giydiler. Babbitt, «Bir lokma bir şey yesek? Bir yer biliyorum, çok güzel tost yapıyor. Belki bir lokma içki de buluruz... Bilmiyorum, belki de içki ağzınıza koymazsınız...» dedi.

«Yok, iyi olurdu. Neden benim odama gelmiyorsunuz? Biraz Skoç viskim var. Pek de kötü sayılmaz.»

«Yok canım, şimdi içkinizi bitirmek istemem. Çok naziksiniz... ama belki yatmak istersiniz.»

Sir Gerald değişmişti. Neredeyse yalvarıyordu. «Yapmayın yahu. Kaç zamandan beri bu kadar güzel bir gece geçirmemiştim. Bütün o danslara filân gitmek mecburiyeti... İş konuşacak zaman bulamamıştım. Haydi canım. Oyun bozanlık yok. Yoksa gelmek istemiyor musunuz?»

«Gelmek istememek mi? Elbette isterim. Ben şey diye düşünmüştüm... Ama sahiden değil mi, insan bir sürü balodan, partiden, ziyafetten sonra oturup şöyle iş konuşmak istiyor. Zenith'de de ben çok kez böyle hissetmişimdir. Tamam, gelirim.

«Çok naziksiniz.» Yolda güle güle yürüdüler. «Söyle dostum, Amerika'da sosyete hayatı her zaman bu kadar hızlı mıdır? Bütün bu güzel partiler...»

«Kes alayı yahu! Ya sizin o saraylarda verilen balolarınız, resepsiyonlarınız.»

«Yok alay etmiyorum. Annemle ben, daha doğrusu Lady

Doak demem gerekir, genellikle bir el bezik oynarız ve saat onda yatarız. İmkânı yok sizin bu hayatınıza dayanamazdım. Ve ne konuşmalar? Bütün Amerika'lı kadınlar ne çok şey biliyorlar. Yok kültürmüş, bilmem neymiş. O Bayan McKelvey, hani şu sizin arkadaşınız...»

«Bizim koca Lucile. İyi kızdır.»

«Bana Floransa'da hangi galeriyi beğendiğimi sordu. Yoksa Firenze'de mi, dedi? Hayatımda İtaya'ya gitmedim. Ve bir de primitifler. Primitifleri beğeniyor muydum? Siz biliyor musunuz primitif diye neye dediklerini?»

«Ben mi? Yok canım. Ben nakit nedir, iskonto nedir onu bilirim.»

«Doğru. Ben de öyle. Primitiflermiş!»

«Hah! Primitifler!»

Kalkınmacılar Kulübünün yemeğindekilere benzeyen bir kahkaha attılar.

Sir Gerald'ın odası, dayanıklı ve ağır İngiliz valizlerinin dışında, George F. Babbitt'in odasına benziyordu. Sir Gerald da tıpkı Babbitt gibi hareketler yaparak büyük bir viski şişesi çıkardı. Övünerek bakıyordu. Gülerek sordu: «Söyle ne kadar koyayım dostum.»

Ancak üçüncü kadehten sonra Sir Gerald sordu: «Siz Yankeeler Bernard Shaw, Fells gibi yazarların bizi tam olarak temsil ettiğini mi sanıyorsunuz? Ticaretle meşgul olanların İngilteresi, yani bizler onları vatan haini sayıyoruz. Biliyoruz, sizin ülkede de, bizim ülkede de gülünç bir aristokrasi var. Hani şu büyük kentlerin dışında oturan, büyük toprak sahibi olan, ava çıkan insanlar vb. Gene sizin ülkede de, bizim ülkede de Tanrının belâsı işçi liderleri vardır. Ama iki ülkede de bütün bu oyunun gerisinde sağlam işadamları vardır.»

«Elbette, onların şerefine.»

«Bizim şerefimize.»

Sir Gerald ancak dördüncü kadehten sonra büyük bir alçak gönüllülükle sordu: «North Dakota'daki ipotek koşulları hakkında ne düşünüyorsunuz?» Ama ancak beşinci kadehten sonra Babbitt ona «Jerry,» diye hitap etti ve Sir Gerald, «Bir sakınca yoksa, ayakkabımı çıkarabilir miyim?» diye sordu ve

şişmiş, bitmiş, yorulmuş olan o soylu ayaklarını yatağın üzerine uzattı.

Altıncı kadehten sonra Babbitt sallana sallana ayağa kalktı. «Ben, gideyim daha iyi. Jerry yaman adamsın! Yahu seninle Zenith'de tanışmış olmağı ne isterdim! Bak, Zenith'e gelip biraz bizde kalsana!»

«Kusura bakma, yarın New York'a gitmeliyim. Yazık. Amerika'ya geldiğim günden beri hiç bir zaman bu geceki gibi eğlenmemiştim. Doğru dürüst bir şeyler konuşabildik. Bu sosyete işlerini bir yana ittik. Kadınlarla primitiflerden, polodan söz etmek zorunda kalacağımı bilseydim bu ünvanı almazdım. Herhalde bilirsin, onu bedava almadım. Ama Nottingham'da böyle bir ünvana sahip olmak iyi bir şey. Bu ünvan bana verildiği zaman Belediye Başkanı çok içerlemişti. Sonra hanımların da hoşuna gidiyor. Ama artık hiç kimse beni 'Jerry' diye çağırmıyor.» Neredeyse ağlıyordu. «... Ve bu geceye kadar da Amerika'da hiç kimse bana bir dost muamelesi yapmadı. İlk defa bu gece. Çok teşekkürler dostum!»

«Boş ver, Jerry. Unutma, ne vakit Zenith'e gelirsen, kapım ardına kadar açık sana...»

«Sen de unutma. Eğer Nottingham'a gelirsen, annemde ben de çok memnun oluruz seni görürsek. İleri görüşlülük konusundaki görüşlerini arkadaşlara anlatacağım... Rotary'nin ilk yemeğinde.»

IV

Babbitt yatağına yatmış, Zenith'de Atletizm Kulübündeki arkadaşları ona, «Şikago'da nasıl vakit geçirdin?» diye sordukları vakit, «Fena sayılmaz. Sir Gerald Doak ile sürttük durduk,» dediğini, Lucile'i, «Bana bak kız, sen fena sayılmazsın ama, şu ukalâlıkları bırak. Şikago'da Doak da bana, —Oooo, tabiî Jerry benim eski arkadaşımdır. Karımla bu yıl İngiltere'ye gidip onun şatosunda bir süre kalmayı düşünüyoruz,— evet, Doak da bana 'George, bir şey yapmalıyız. Lucile'i çok severim,

ama onun bu ukalâlığını önlemeliyiz,' demişti.» dediğini hayâl ediyordu.

Ama o gece onurunu kıran bir şey oldu.

V

Regency Otelde puro içerken piyano satan bir adamla tanıştı. Ahbablığı ilerletti ve birlikte yemek yediler. Babbitt coşmuş, açılmıştı. Odanın görkemi onun çok hoşuna gitmişti. Avizeler, kıvrım kıvrım sarkan brokar perdeler, güzel meşe ağacı panoların önüne asılmış Fransız krallarının portreleri vb. Güzel kadınlardan, 'eli açık' insanlardan oluşan kalabalık da hoşuna gitmişti.

Birden ağzı açık kaldı. Baktı, sonra başını çevirip gene baktı. Üç masa ötede, ne olduğu belirsiz bir kadınla, hem şuh, hem de biraz yıpranmış bir kadınla Paul Riesling oturuyordu. Oysa o sırada Paul'ün Akron'da olması, dam tecrit malzemesi satmakla meşgul olması gerekiyordu. Kadın eliyle masaya vuruyor, adama baygın baygın bakarak kıs kıs gülüyordu. Babbitt tehlikeli bir durumun olduğunu hissetti. Paul dertlerini anlatan bir adamın heyecanıyla coşmuş konuşuyordu. Kadının feri kaçmış gözlerine gözlerini dikmiş bakıyordu. Bir seferinde kadının elini tuttu, bir kere de diğer müşterilerin varlığını unutup, dudaklarını büzüp kadına öpücük gönderdi. Birden Babbitt'in içinden, yerinden fırlamak geldi. Vücudu gerilmişti. Omuzları oynuyordu. Sonra biraz daha diplomatça davranmak ihtiyacını hissetti. Ve ancak Paul'ün hesabı ödediğini görünce piyano satıcısına, 'Yahu orada bir arkadaşımı gördüm. Bana bir dakika izin ver. Bir merhaba diyeyim' dedi.

Paul'ün omuzuna dokundu. «Ne vakit geldin?»

Paul ters ters baktı. Yüzü gittikçe daha sertleşiyordu. «Ooo! Merhaba George. Ben dönmüşsündür diyordum.» Arkadaşını tanıştırmadı. Babitt kadına gözünün ucuyla baktı. Biraz hırpalanmış fakat güzel bir kadındı. Kırk iki, kırk üç yaşların-

da vardı. Çirkin bir çiçekli şapka giymişti. İyice boyanmıştı ama beceremeyişti.

«Nerede kalıyorsun Paulibus?»

Kadın başını çevirdi, esnedi. Tırnaklarını inceliyordu. Tanıştırılmamaya alışmış gibi bir hali vardı.

Paul homurdandı: «Güneyde, Campbell İnn'de.»

«Yalnız mı?» Bu soruyla bir şey ima etmiş gibiydi.

«Evet! Yazık ki öyle!» Paul hızla kadına döndü. Babbitt'in midesini bulandıran bir gülümsemeyle, «Sizi tanıştırayım. Misis Arnold, bu eski bir arkadaşım, George F. Babbitt,» dedi.

Babbitt, «memnun oldum,» dedi. Kadın, «Bay Riesling'in arkadaşlarıyla tanışmak beni memnun eder,» dedi.

Babbitt sordu: «Bu akşam geç vakit orada mı olacaksın? Sana uğrarım.»

«Yok, iyisi mi sen... Yarın birlikte öğle yemeği yiyelim, daha iyi.»

«Tabiî... ama seni bu akşam da göreceğim Paul. Oraya gider beklerim seni!»

YİRMİNCİ BÖLÜM

I

Piyano satıcısıyla oturmuş puro içiyordu ve Paul'ün neler düşündüğünü aklına getirmemek için kendisini dedikoduya vermişti. Görünüşte son derece nazikti. Oysa içini gittikçe daha büyük bir korku kaplıyordu. Paul'ün Şikago'ya Zilla'dan habersiz geldiğinden, çok ayıp ve tehlikeli şeyler yaptığından emindi. Piyano satıcısı esnedi ve siparişleri hazırlaması gerektiğini söyledi. Babbitt ondan ayrılıp otelden çıktı. Çıkarken sakin görünüyordu ama taksi şoförüne bağırırcasına, «Campbell Inn,» dedi. Toz, parfüm ve Türk sigarası kokan o soğuk loşlukta, kaygan deri kaplı koltukta kıpır kıpır kıpırdıyor, yerinde duramıyordu. Karlı göle, karanlıklara, ve Loop'un ötesindeki bilmediği yerlerin ışıklarına bakmıyordu bile.

Campbell İnn'in resepsiyonu aydınlık ve temizdi. Resepsiyon memuru biraz laubali bir tavırla, «Evet?» dedi.

«Bay Riesling burada mı kalıyor?»

«Evet.»

«Otelde mi şimdi?»

«Hayır.»

«Öyleyse anahtarını ver, onu odasında bekleyeceğim.»

«Öyle şey yapamam dostum. İstersen burada otur, bekle.»

O ana kadar Babbitt, bütün İyi İnsanların resepsiyon memurlarıyla konuştuğu gibi, sabırla konuşmuştu. Şimdi birden

sertleşti.

«Bir hayli beklemem gerekebilir. Ben Riesling'in kayınbiraderiyim. Odasına gideceğim. Ne o? At hırsızına mı benzettin beni.»

Alçak fakat hoş olmayan bir sesle konuşuyordu.. Resepsiyonist anahtarı çabucak verdi. Bir yandan da, «Ben size at hırsızı demedim ki!» diyordu. «Otel kuralları böyle. Ama istersenız...»

Asansörle yukarı çıkarken Babbitt neden buraya geldiğini düşünüyordu. Neden Paul namuslu bir evli kadınla yemek yemesin? Neden resepsiyoniste Paul'ün kayınbiraderiyim diye yalan söylemişti? Çocuk gibi davranmıştı. İşi dramatize edip Paul'e aptalca şeyler söylememeliydi. Oturdu ve kendisine sakin bir görünüş vermeye çalıştı. Sonra düşündü... İntihar. Evet, farkında değildi ama, o hep bundan korkuyordu. Paul tam böyle bir şey yapacak bir insandı. Aklını oynatmış olması gerekti. Yoksa tutup da o... moruk kadına içini döker miydi?

Zilla, (Tanrının belâsı Zilla! O kadını tepelemeyi ne kadar isterdi!) belki de Zilla en sonunda başardı ve Paul aklını oynattı.

İntihar. Dışarda, gölde. Taaa uzaklarda. Kıyıya birikmiş buz yığınlarının ötesinde. Bu gece su çok soğuk olmalıydı.

Veya... gırtlağını keserek intihar etmek... banyoda.

Babbitt koşarak Paul'ün banyosuna daldı. Boştu. Mahçup mahçup gülümsedi.

Boğazını sıkan yakayı düzeltti, saatına baktı. Pencereyi açtı, sokağı seyretti, saatına baktı. Üzeri cam kaplı büroda duran akşam gazetesini alıp okumaya çalıştı, gene saatına baktı. İlk baktığı andan beri üç dakika geçmişti.

Ve üç saat bekledi.

Kapı açıldığında Babbitt kımıldamadan oturuyordu. İçeri öfkeyle Paul girdi.

Paul, «Selâm,» dedi. «Çok oluyor mu bekleyeli?»

«Epeyce oldu.»

«Eeeee?»

«Ne demek 'eee'? Bir uğrayım da Akron'da işlerin nasıl gittiğini öğreneyim dedim.»

«Fena değildi. Senin için ne farkeder?»

«Aaaa! Paul! Neye kızıyorsun?»

«Benim işlerime ne diye burnunu sokuyorsun?»

«Paul, bu nasıl konuşma? Senin işine burnunu sokan yok. O pis suratını gördüm, memnun oldum. Geleyim, bir merhaba diyeyim, dedim.»

«Bak ben kimsenin benim peşime düşmesinden, bana yol göstermesinden hoşlanmam. Zaten yeterince işime karışan var.»

«Ama ben şey»

«May Arnold'a bakışını da beğenmedim... Ukalâ ukalâ konuşuşunu da.»

«Peki. Madem benim herkesin işine karışan bir adam olduğumu söylüyorsun, ben de işine karışmaya başlayayım. Bayan May Arnold kimdir bilmiyorum. Ama yüzde yüz eminim ki onunla oturmuş, tecrit malzemesi işini görüşmüyordun. Herhalde keman çalmaktan da söz etmiyordun! Kendi açından ahlâk denilen şeyi umursamıyorsan bile, toplumdaki yerin bakımından ona önem vermelisin. Dün, aşktan yanıp biten bir adam gibi kadının gözünün içine bakarak konuşuyorsun. Bir adamın hayatta bir defa bir hata yapabileceğini kabul ederim. Ama benim bir arkadaşımın, hele senin gibi bir arkadaşımın, (karısı ne kadar kötü olursa olsun,) böyle kötü yollara gitmesini, kadın avcılığına başlamasını istemem.»

«Vah benim güzel ahlâklı aile reisim!»

«Elbette ahlâklıyım. Evlendiğimden beri Myra'nın dışında hiç bir kadına başımı çevirip bakmadım... aşağı yukarı. Ve hiç bir zaman da bakmayacağım. Dinle beni, ahlâksızlığın hiç bir iyi yanı yoktur. Hem bu davranışların Zilla'nın dırdırının daha da artmasına yol açıyor. Bunu anlamıyor musun?»

Paul üzeri benek benek karla kaplı pardesüsünü yere attı ve çürük bir hasır koltuğa oturdu. «Vay ukalâ vay! Ahlâk konusunda senin Tinka'dan ne farkın var? George sen zararsız bir adamsın, ama beni anlayamazsın. Artık bu iş bitti. Zilla'nın dırdırına daha fazla dayanamayacağım. Kadın aklına koymuş benim şeytan olduğumu. Ve... engizisyon işkencesi yapıyor. Hoşuna gidiyor. Beni ne kadar kızdırabileceğini merak ediyor. Benim için yapılacak iki şey var: Ya kim olursa, nerede

olursa olsun, kendimi avutacak bir şey bulmalıyım, ya da ondan çok daha kötü bir şey yapmalıyım. Bayan Arnold'a gelince, genç değil. Ama iyi bir kadın. Anlayışlı. Zaten kendisinin de başından bir sürü şey geçmiş.»

«Anladım. Anlaşılan o da 'kocası tarafından anlaşılmayan' bir kadın!»

«Bilmem. Belki. Adam savaşta ölmüş.»

Babbitt ayağa kalktı. Paul'ün yanında durdu ve omuzunu okşadı. Özür diler gibi bir şeyler mırıldanıyordu.

«Sahi söylüyorum George, iyi bir kadın. Hayatta çok güçlükler çekmiş. Birbirimizi avutuyoruz. Birbirimize dünyanın en iyi çifti olduğumuzu söylüyoruz. Belki buna biz de inanmıyoruz ama insanın kendisini zorlamak zorunda olmadığı birisinin yanında olması hoş bir şey... Hani, tartışmasız, kavgasız...»

«Yani iş sadece o kadarla mı kalıyor?»

«Hayır! Haydi devam et! Çıkar ağzındaki baklayı!»

«Neyse... hoşlandığımı söyleyemem ama...» Babbitt birden boşandı. Kendisini cömert, iyiliksever bir insan olarak hissetmeye başlamıştı gene. «Benim ne üzerime vazife! Senin için yapabileceğim ne varsa yapmağa hazırım.»

«Yapabileceğin bazı şeyler olabilir. Zillâ'nın Akron'a gönderdiği, oradan da buraya gönderilen mektuplardan anlıyorum ki benim bu kadar uzun süreyle ayrılmamdan kuşkulanmaya başlamış. Benim peşime adam koyacak, buraya gelip herkesin önünde, sözgelimi otelin restoranında kavga edecek bir insandır.»

«Ben Zilla'nın icabına bakarım. Zenith'e dönünce onu uyutacak bir masal anlatırım.»

«Bilmem... Belki de o yolu hiç denememen daha iyi olur. İyi bir insansın ama, diplomatça davranmakta usta olduğunu söyleyemem.» Babbitt öfkeli, üzgün baktı. «Yani kadınlarla demek istiyorum! Kadınlarla! Yoksa iş hayatında senden daha diplomat olan kolay kolay bulunmaz. Ama oldukça kurnazdır. Çok geçmez ağzından her şeyi alır.»

«Peki sen bilirsin, ama...» Babbitt gizli ajan rolü oynamasına izin verilmediği için hâlâ üzgündü. Paul onu yatıştırıyordu:

«Belki ona Akron'a gittiğini ve beni orada gördüğünü söyleyebilirsin.»

«Sahi! Hani oradaki o şekerci mağazasına bakmak için Akron'a gitmek zorundaydım, değil mi? Aksilik işte değil mi? Ben eve dönmek istiyordum, ama bu iş çıkmıştı. Ben de mecburen Akron'a gitmiştim. Çok sıkıcı bir şeydi ama, mecburdum ve gittim.»

«Güzel. Ama yalvarırım sana hikâyeni fazla süsleme. Erkekler yalan söyleyince genellikle çok fazla süslenmeye, bir sanat eseri yapmaya kalkarlar. Kadınlar da işte o zaman şüphelenirler. Gel George, biraz birşeyler içelim. Biraz cin var, biraz da vermut.»

Genellikle bir ikinci içkiyi reddeden Paul, bu sefer ikinciyi de içti. Arkasından üçüncü kadehi. Gözleri kanlanmış, dili kolay kolay dönmez olmuştu. İnsanı şaşırtacak kadar şakacılaşmıştı. Şehvet duygularıyla dolmuştu.

Takside Babbitt gözlerinin yaşardığını farketmiş, ağzı açık kalmıştı.

II

Bunu tasarladığını Paul'e söylememişti, ama Akron'da aktarma yapmak için trenden indiğinde Zilla'ya, «Bir günlüğüne buraya gelmek zorunda kaldım. Paul'a rasladım,» diye bir kart attı. Zenith'e gidince Zilla'yı görmeye gitti. Zilla herkesin içine çıktığı vakit saçını ne kadar fazla taratır, yüzünü ne kadar çok boyarsa ve ne kadar dar korse giyerse, bu sefer de aksine, sefaletine uygun mavi, kirloz bir sabahlık, yırtık ipekli çoraplar ve çizgili pembe arkası açık terlikler giymişti. Avurtları çökmüştü. Babbitt'in hatırladığından daha az saçı vardı. Onlar da saçak saçak uzanmıştı. Adi dergilerden, şeker kutularından oluşan bir çöplüğün ortasında sallanan bir koltuğa oturmuştu. O ya herkese hakaret ederdi, ya da hakaret etmediği zamanlar,

üzgün bir hal alırdı. Ama Babbitt durmadan konuşmağa başladı:

«Vay Zil, nasılsın bakalım. Kocan yokken kendine iyi bakıyorsun değil mi? Aferin öyle yapmak gerek. Eminim ben Şikago'dayken Myra da saat ona kadar yataktan çıkmıyordu. Şey... Termosunu alabilir miyim? Onu istemek için gelmiştim. Grupla kızak kaymaya gideceğiz de, yanıma kahve almak istiyorum. Akron'dan attığım kartı aldın mı? Hani Paul'e rastladığımı yazmıştım?»

«Ne yapıyordu o?»

«Ne gibi?» Babbitt paltosunun önünü açtı, iğreti olarak bir koltuğa ilişti.

«Biliyorsun ne demek istediğimi!» Kadın elindeki derginin sayfalarını hızlı hızlı, öfkeyle, ses çıkartacak şekilde çeviriyordu. «Her halde Otelde çalışan kadın garsonlardan biriyle, veya manikür yapan bir kızla, veya başka birisiyle sevişiyordu.»

«Yahu bırak bunları. Hep Paul'ün kadın peşinde koştuğunu sanıyorsun. Birincisi, Paul böyle bir şey yapmaz. Sonra, eğer bir gün yaparsa, buna senin bu konuşmaların sebep olacak... Söylemek istediğim bu değildi Zilla, ama madem Paul Akron'da...»

«Gerçekten de Akron'da mı? Çünkü Şikago'da Paul'ün mektup yazdığı iğrenç bir kadın var.»

«Sana onu Akron'da gördüm, dememiş miydim? Yani benim yalancı olduğumu mu söylemek istiyorsun?»

«Hayır ama... O kadar üzülüyorum ki...»

«İşte gördün mü! Beni de bu kahrediyor. Paul'ü seviyorsun, ama sanki ondan nefret ediyormuş gibi, hep musallat oluyorsun. Başının etini yiyorsun. Anlamam neden bazı insanlar sevdiklerini, sevdikleri ölçüde perişan etmeğe çalışırlar!»

«Sen de Ted'i de, Rone'u da herhalde seversin, ama sen de onların başının etini yiyorsun.»

«O mu? Ama o büsbütün başka bir şey. Üstelik ben onların başının etini yemiyorum. Ona başının etini yemek denmez. Böyle söylemek kolay. Paul'ü ele alalım. Dünyanın en iyi, en duygulu insanı. Ona devamlı olarak musallat olduğun, başının etini yediğin için utanmalısın. Onunla bir çamaşırcı kadın gibi

konuşuyorsun. Senin böyle adi adi konuşman beni şaşırtıyor, Zilla.»

Zilla gözünü, birbirlerine kavuşturmuş olduğu parmaklarına dikmiş bakıyordu. «Biliyorum. Bazan ben de epey kötü oluyorum. Ama sonra üzülüyorum. George inanamazsın, Paul çok asap bozucu bir insan. Emin ol, bu son yıllarda ona karşı iyi davranmak için çok uğraştım. Ama sırf bir zamanlar ona yukarıdan bakıyormuşum gibi davrandığım veya öyle göründüğüm için —ki aslında öyle değildi. Konuşurdum, aklıma ne gelirse, söylerdim çekinmezdim— işte bu yüzden Paul aklına koymuş ne olursa beni suçlu buluyor. Ama her şeyde de ben suçlu değilim ya! Şimdi bir kavgaya başlarsam, o susuyor. Ama ne susuş. Benim yüzüme bile, bakmıyor. Ben ha varmışım, ha yokmuşum. Böyle davrandığı zaman insanlığını yitiriyor. Bu şekilde devam ediyor, tâ ki ben keçileri kaçırıncaya ve aslında kastetmediğim halde bir takım şeyler söyleyinceye kadar bu şekilde devam ediyor. O ne sessizlik! Ah siz erkekler! Her zaman haklı olan sizsiniz! Ne adi şeylersiniz siz!»

Yarım saat mütemadiyen aynı lâfları söyleyip durdular. Sonra Zilla iki gözü iki çeşme ağlayarak söz verdi kendisini tutacağına.

Paul dört gün sonra döndü. Babbitt'lerle Riesling'ler birlikte bir sinemaya gittiler, sonra da kendilerine bir ziyafet çektiler. Bir Çin lokantasında chop suey yediler. Terzi dükkânlarının, berberlerin bulunduğu bir yoldan geçerek lokantaya gidiyorlardı. İki kadın önde yürüyerek ahçılar konusunda gevezelik ediyorlardı. Babbitt Paul'e mırıldandı: «Zilla çok değişti. Çok iyi oldu.»

«Evet öyle. Bir iki istisnayla. Ama artık çok geç... Ben... Neyse bunu onunla görüşeceğim. Ama korkuyorum. Artık aramızda bir şey kalmadı. Onu görmek bile istemiyorum. Bir gün onunla bütün ilişkilerimi keseceğim... Ne yapıp yapıp.»

YİRMİBİRİNCİ BÖLÜM

I

Uluslararası Kalkınmacılar Kulüpleri Örgütü iyimserliği, yiğitçe şakalaşmayı ve sağlam, güvenilir iş âlemini temsil eden dünya çapında bir güç olmuştu. Otuz ülkede şubeleri vardı. Ama bin şubeden dokuzyüzyirmisi Amerika Birleşik Devletlerindeydi.

Bunların içinde hiçbiri Zenith'deki Kalkınmacılar Kulübü kadar faal değildi.

Zenith Kalkınmacılar Kulübünün Mart ayı içindeki ikinci öğle yemeği yılın en önemli toplantısıydı, çünkü yemekten sonra da, yeni yönetim kurulunun seçimi yapılırdı. Onun için telâşlı bir hava vardı. Bu yemekli toplantı O'Hearn House'ın dans salonunda yapılıyordu. İçeri giren dört yüz kalkınmacının her biri, bir levhadan üzerinde adı, lâkabı ve işi yazılı olan, selüloidden yapılmış büyük bir rozet alıyordu. Bir Kalkınmacı bir başka Kalkınmacıya lâkabıyla hitap etmediği zaman on sent ceza öderdi. Babbitt şapkasını gardroba veriyordu. Etrafta neşeli bir hava vardı. «Selâm Chet!» «Nasılsın Bodur?», «Ne güzel bir gün, değil mi Mac!» gibi sözler havayı doldurmuştu.

Herkes sekizer kişilik masalarda oturuyordu. Her grup istediği masayı bütünüyle tutuyordu. Babbitt, tüccar terzi Albert Boos, Little Sweetheart Şirketinden Hector Seybolt, kuyumcu Emil Wengert, Riteway Ticaret Kolejinden Profesör Pumphrey, Dr. Walter Gorbutt, fotoğrafçı Roy Teegarten ve

kilişeci Ben Berkey ile birlikte oturuyordu. Kalkınmacılar Kulübünün iyi olan bir yanı, her iş kolundan yalnız iki kişinin üye olmasına izin verilmesiydi. Bu sayede hem diğer iş kollarının İdeallerini öğrenme olanağını buluyordunuz, hem de bütün iş kollarının, yani sıhhî tesisatçılığın, portre ressamlığının, doktorluğun, çiklet imâlatçılığının vb. aslında metafizik bir birliğe sahip olduğunu öğreniyordunuz.

O gün Babbitt'in masası özellikle neşeliydi. Çünkü Profesör Pumphrey doğum gününü kutlamıştı ve ondan ötürü de takılınmaya elverişliydi.

Emil Wengert, «Pumphrey'i pompalayalım bakalım, bize söylesin kaç yaşında?» dedi.

Ben Berkey, «O pimponlaşmış, pompalanacak hali kalmamış,» diye itiraz etti.

Ama asıl alkışı toplayan Babbitt oldu. «Bu adama pompalamaktan söz etmeyin. O ancak şişeyle pompalanır. Sahi söylüyorum, Okulda, evde nasıl içki yapıldığım öğreten bir kurs açacakmış.»

Her masada Kalkınmacılar Kulübünün Üyelerinin adının yazılı olduğu bir broşür vardı. Derneğin asıl amacı iyi arkadaşlık havası yaratabilmekti ama bu arada biraz ticaret fırsatı da kaçırılmazdı. Her adın yanında, o üyenin mesleği yazılıydı. Broşürde ayrıca bir sürü reklâm vardı. Bir sayfasında da, 'Bir Kalkınmacının, muhakkak bir başka Kalkınmacıdan alış veriş etmesini emreden hiç bir kural yoktur. Ama, paramızın aile dışına çıkmasını istemezsiniz, değil mi kardeşler?» yazılıydı. Her masada siyah, kırmızı renkli, matbu bir de kart vardı:

HİZMET VE KALKINMACILIK

Hizmet ancak hizmetle mümkündür. Çünkü ancak bu sayede gelişme olanağı bulabilir. Hizmetin hizmete karşı gösterilen tepkiler üzerindeki etkileri hiç bir zaman unutulmamalıdır. Bence en iyi hizmet, Ahlâkın, insanların ilerlemesini sağlayan kurallarının çoğu gibi Kalkınmacılığın, esası olan ilkeye, yani her konuda İyi Bir Vatandaş olmağa yönelir. Onun itici gücünü de bu teşkil eder.

DAD PETERSEN

(Bu Dadbury Reklâm Şirketinin küçük bir hizmetidir.)

Unutmayın: «Dadbury'de boş lâf yok reklâm var.»

Kalkınmacıların hepsi Peterson'un bu veciz sözlerini okudu ve hepsi bunu çok iyi anladığını söyledi.

Toplantı her hafta yapılan beylik 'numaralarla' başladı. Görevi bitmek üzere olan Vergil Gunch başkanlık koltuğuna geçip oturmuştu. Saçları çalı gibi dimdik duruyordu. Sesi gong gibi çıkıyordu. Beraberlerinde konuk getirmiş olanlar, bu konukları yüksek sesle herkese tanıtıyorlardı. Willis İjams, «Bu kızıl saçlı adam, *Press* gazetesinin spor editörüdür,» dedi. Eczacı H.H. Hazen şarkı söyler gibi bir sesle, «Çocuklar hepiniz bilirsiniz, arabayla uzun bir yolculuk yaparken bazan çok güzel bir yere geliriz. Arabayı bir kenara çekeriz ve karınıza 'Burası çok romantik bir yer' deriz. Tüylerimizin ürperdiğini hissederiz. İşte benim bugün getirdiğim konuk, bize bir Kalkınmacı gibi hiç durmadan yürüyen yürekli John Brown'ı, General Robert E. Lee'yi hatırlatan o güzel güneyden, Virginia'daki Harper's Ferry'den geliyor. Orası da biraz önce anlattığım yer gibi güzeldir, romantiktir...» dedi.

Özellikle seçkin iki konuk daha vardı: Bir tanesi, bu hafta Dodsworth tiyatrosunda oynayan 'Cennet Kuşu' topluluğunun baş erkek artisti, öbürü de Zenith Belediye Başkanı Lucas Prout'dı.

Vergil Gunch gökgürültüsünü andıran bir sesle konuşuyordu: «Arkadaşlarım, başardık, görevimizi yaptık. Mademki bu sanatçıyı etrafındaki o güzel artist kızlardan ayırdık buraya getirdik, (lâf arasında şunu da söyleyeyim, giyinme odasına kadar gidip bize sunduğu bu güzel sanat eserinden dolayı kendisine teşekkür ettim. Bir de biliyorsunuz arkadaşlar, Dodsworth' tiyatrosunun muhasebecisi de bir Kalkınmacıdır. Bizi müşterileri arasında görürse kıvanç duyar.) Evet, madem ki bu artisti buraya getirebildik ve madem ki Belediye Sarayında kendisini bekleyen bir sürü işten ayırıp Belediye Başkanımızı buraya getirdik, görevimizi yerine getirmiş sayılabiliriz. Şimdi Sayın Belediye Başkanı size bazı sorunlar ve görevler konu-

sunda bir iki kelime söyleyecektir. Bu görevler ve bu sorunlar...»

Her zamanki gibi açık oyla en yakışıklı ve en çirkin konuğu seçtiler. Bütün konuklara, Başkan Gunch tarafından bildirildiğine göre, Jennifer Caddesindeki çiçekçi, Kalkınmacı Kardeş H.G. Yeager'in hediye ettiği karanfil buketlerini verdiler.

Her hafta dört kalkınmacıya, kura ile seçilen diğer dört Kalkınmacıya bir şey hediye etmek, ya da bir hizmette bulunmak suretiyle cömertliğin zevkini tatma hakkı tanınmıştı. Bu hafta hediye verenler arasında bir cenaze evi sahibi Barnabas Joy'un da bulunduğu açıklanınca, herkes gülmeye başladı. Herkes birbirine, «Eğer cenazeci, bedava cenaze kaldırma şeklinde bir hediye vermeye kalkarsa, bu hafta bir iki iyi insan daha aramızdan ebediyen ayrılır,» diye birbirine fısıldıyordu.

Bütün bu eğlenceler ve gülüşmeler arasında da tavuk, bezelye, kızarmış papates, kahve, elma tatlısı ve Amerikan peynirinden oluşan bir yemek yeniyordu. Gunch konuşmaların üst üste gelmemesine dikkat ediyordu. Rakip bir kuruluş olan Zenith Rotary Kulübünün ziyarete gelmiş olan sekreterine söz verdi. Sekreterin arabasının plâka numarası beşti. Bu büyük bir ayrıcalıktı.

Rotary Kulübünün sekreteri eyaletin neresine gitse plâka numarasının bu kadar küçük olmasının bir sansasyon yarattığım söyledi. «Onun için böyle bir numaraya sahip olmakla şeref duyuyorum. Ne yazık ki numara bu kadar küçük olduğu için, maalesef trafik polisleri de bunu kolaylıkla akıllarında tutabiliyorlar. Sırf bu yüzden bazan keşki B 56876 gibi bir plâkam olsa dediğim olur. Yalnız hele bir Kalkınmacı gelecek yıl bunu bir Rotaryenin elinden almaya kalksın! Kan gövdeyi götürür! Haydi şimdi izin verirseniz hep birlikte bütün Kalkınmacıları, bütün Rotaryenleri ve bütün Kiwanis üyelerini alkışlayalım,» diye konuştu.

Babbitt Profesör Pumphrey'e, «Böyle küçük bir numaraya sahip olmak hoş olmalı. Herkes 'Önemli bir adam herhalde,' der! Acaba nasıl aldı? Herhalde Trafik Şubesi Müdürüne yemekler, ziyafetler çekti!»

Daha sonra Chum Frink bir konuşma yaptı:

«Beyler belki bazılarınız benim buraya bir sanat sorununu getirmemi doğru bulmayabilir. Ama ben buna aldırmayacağım ve sizden, Zenith'te bir Senfoni Orkestrası kurulması için olumlu oy kullanmanızı isteyeceğim. Şimdi belki içinizden bazıları, sırf klâsik müzik sevmiyor diye, bu öneriye karşı çıkması gerektiğini sanır. Kardeşlerim size itiraf ediyorum. Ben meslek olarak edebiyatçılığı seçmiş olan bir insanım. Ama o gıygıylardan ben de hiç hoşlanmıyorum. İyi bir caz orkestrasını kedi miyavlamasına benzeyen ve ıslıkla çalınmasına imkân olmayan bir Beethoven'i dinlemeye tercih ederim. Ama önemli olan o değil. Bugün kültür, bir kent için kaldırımlar, trafik geçitleri kadar önemli bir süs ve bir reklâm aracıdır. New York'a her yıl binlerce insanın gitmesine sebep olan şey, tiyatroları, sanat galerileri, kısacası kültürüdür. Ben açık konuşacağım, bütün başarılarımıza karşın New York'un, Şikago'nun ve Boston'un Kültürüne sahip değiliz. Ya da hiç olmazsa böyle tanınmıyoruz. Şu halde yapılacak şey bence, elinden iş gelen, tuttuğunu koparan becerikli insanlardan oluşan bir komisyon kuralım ve *Kültürden yararlanmaya* bakalım.

«Eğer vakit ayırabiliyorsanız, resim, kitap filân gibi şeyler iyidir ama bunlar, ortaya çıkıp, 'İşte buyurun, bizim Zenith'in kültür alanındaki çalışmalarını görün,' diye bağırmazlar. Oysa bir Senfoni Orkestrası işte tam bu işi yapar. Şu Minneapolis'e, Cincinnati'ye bakın, nasıl saygı görüyorlar. Birinci sınıf müzikacılardan bir de iyi bir şeften oluşan (Bence parayı döküp, piyasadaki en iyi orkestra şefini almalıyız. Yeter ki Alman olmasın.) bir orkestra Boston'a gider, New York'a, Washington'a gider, en iyi tiyatrolarda, en kültürlü, en zengin insanların önünde çalar. Bir kentin reklâmını yapmak için bundan daha iyi vasıta bulamayız. Bu öneriye karşı çıkacak kadar dar görüşlü insan, —belki de burada fabrikasının bir şubesini açabilecek olan New York'lu bir milyonere Zenith'in adını duyurma fırsatının kaçırılmasına sebep olduğunu unutmamalıdır.

«Bu tür ukalâca müziğe ilgi duyan, bunu öğretmek isteyen kızlarımız bakımından da elimizin altında böyle mahallî bir

Senfoni Orkestrasının bulunmasının faydalarını da uzun uzun anlatmak mümkün. Ama biz bu işin pratik yanına bakalım. Onun için siz kardeşlerime gelin diyorum, biraz da Kültür işine bakalım ve Dünyanın En Ünlü Orkestrasını kuralım!»

Herkes alkışladı.

Ortalığı bir heyecan dalgası kapladı. Başkan Gunch, «Beyler,» dedi, «Şimdi yeni yöneticileri seçeceğiz.» Altı ayrı görev vardı. Bunların her biri için bir komisyon tarafından üçer aday seçilmişti. Başkan Yardımcılığı için gösterilen adaylar arasında ikinci isim Babbitt'in adıydı.

Babbitt şaşırmıştı. Utanıyordu. Kalbi hızla çarpıyordu. Hele oylar sayılıp da Gunch, «Size yeni Başkan Yardımcısının George Babbitt olduğunu söylemekle kıvanç duyarım. Sağduyuyu, girişimciliği bizim Babbitt'ten daha iyi temsil edebilecek başka insan tanımıyorum. Gelin hep birlikte kendisini alkışlayalım,» dediği vakit büsbütün heyecanlanmıştı.

Toplantı bitince yüzlerce el sırtına vuruyordu. Hayatta bundan daha çok gurur duyduğu bir anı olmamıştı. Arabasında giderken şaşkınlığı hâlâ geçmemişti. Bürosuna uğradı. Bayan McGoun'a, «Patronunu tebrik et. Kalkınmacılar Kulübüne Başkan Yardımcısı seçildi!» dedi.

Hayâl kırıklığına uğramıştı. Kız sadece, «Güzel!... Bayan Babbitt sizi telefonla arayıp duruyor,» demişti. Ama yeni satıcı Fritz Weilinger, «Sahi mi patron! Aman ne güzel! Muazzam bir şey bu! Çok hoşuma gitti! Kutlarım!» dedi.

Babbitt eve telefon etti. Karısına, «Beni arıyormuşsun Myra. Bu sefer artık George'nle övünebilirsin! Hattâ onunla konuşurken saygılı olman gerekir. Şu anda Kalkınmacılar Kulübünün Başkan Yardımcısıyla konuşuyorsun!»

«Oh! George...»

«İyi değil mi? Yeni Başkan Willis İjams. Ama o burada yokken konuşmacıları tanıtmak için —kim olursa olsun. İsterse vali olsun— senin George'n alacak çekici eline. Ve...»

«George dinle...»

«Bu, George'un Doktor Dilling ve öbürleri gibi büyük bir adam olması demektir...»

«George! Paul Riesling...»

«Tabiî, ona da telefon edip haber vereceğim hemen.»

«George! *Dinle!* Paul'ü cezaevine attılar. Karısına ateş etmiş. Zilla'yı vurmuş, bu öğle vakti. Kadın kurtulamayabilirmiş.»

YİRMİİKİNCİ BÖLÜM

I

Arabaya atlayıp Kent Cezaevine gitmek için yola çıktı. Deliler gibi sürmüyordu. Aksine arabayı büyük bir titizlikle kullanıyordu. Tıpkı yaşlı bir kadının saksılara çiçek dikerken gösterdiği titizlik gibi. Araba kullanmak için gösterdiği bu titizlik onu kaderin namussuzluğunu düşünmekten alıkoyuyordu.

Hademe, «Yok göremezsin. Saat üç buçuktan, ziyaret saatından önce göremezsin,» dedi.

Saat üçtü. Babbitt oturdu. Yarım saat beyaz badanalı duvardaki takvimle saata bakarak bekledi. Alçak ve gıcır gıcır gıcırdayan bir sandalyeydi bu. Büroya girip çıkanlar ona bakıyormuş gibi gelmişti ona. Önce, Paul'ü yakalamış kıyan bu makineye meydan okuyup, bağırmak çağırmak istedi. Sonra bir korkuyla irkildi.

Saat tam üç buçukta adını yazıp içeri gönderdi.

Hademe, «Riesling seni görmek istemiyor,» diye geldi.

«Deli misin sen? Adımı vermedin ona! Söyle George görmek istiyor onu. George Babbitt.»

«Ben de öyle dedim. Sizi görmek istemediğini söyledi.»

«Peki sen gene götür beni ona.»

«Yok öyle şey. Eğer avukatı değilseniz, o da sizi görmek istemiyorsa, yapacak hiç bir şey yok.»

«Ama... Hay Allah... Peki beni müdüre götür.»

«İşi var. Haydi, haydi uzatma işte...» Babbitt adamın üzerine doğru yürüdü. Hademe hemen değişti. Daha nazik bir şekilde, «Rica ederim. Yarın da gelebilirsiniz. Bir de yarın deneyin. Belki yarın sizi kabul edebilir. Belki zavallı adam aklını oynattı.»

Babbitt gene arabasına atlamış gidiyordu. Bu sefer hiç de dikkatli kullanmıyordu. Kamyonları tehlikeli bir şekilde sıyırarak geçiyor, kamyon sürücülerinin küfürlerini umursamıyordu. Belediye Sarayına gidiyordu. Arabayı tekerlekleri kaldırıma sürterek durdurdu. Mermer merdivenleri koşa koşa çıktı ve Belediye Başkanı Lucas Pourt'ın bürosuna gitti. Kapıda duran hademeye bir dolar rüşvet verdi. Hemen içeri alındı. «Beni hatırladınız mı Bay Prout? Ben Babbitt'im... Kalkınmacılar Kulübünün Başkan Yardımcısı? Sizin Kampanyanıza katılmıştım? Zavallı Riesling'in başına gelenleri duydunuz mu? İşte ben cezaevinin müdürüne veya cezaevinin başında kim varsa ona, beni Riesling'in yanına götürmeleri için emir verilmesini istiyorum. Güzel. Teşekkürler.»

On beş dakika sonra cezaevinin koridorunda, Paul Riesling'in tıkılmış olduğu hücreye doğru hızlı hızlı yürüyordu. Paul Riesling portatif bir yatağın kenarına oturmuştu. İhtiyar bir dilenci gibi bağdaş kurmuş, kollarını kavuşturmuş, yumruğunu ısırıyordu.

Gardiyan kapıyı açıp Babbitt'i içeri saldığı vakit Paul boş gözlerle baktı. Gardiyan onları yalnız bırakmak için çıkıp gitti. Paul ağır ağır konuştu: «Haydi bakalım! Başla ahlâk dersine!»

Babbitt onun yanındaki sandalyeye çöker gibi oturdu. «Sana ahlâk dersi verecek değilim. Ne olduğuna da aldırmıyorum. Sana ne yapabilirsem onu yapmak istiyorum. Zilla'da hakketmişti bunu. Memnun oldum.»

Paul itiraz etti. «Hemen Zilla'ya yüklenme. Düşünüyordum da o da pek rahat yüzü görmedi. Onu vurduktan hemen sonra... Aklımdan vurmak da geçmiyordu. Beni kızdırıp duruyordu. Bir saniye için... Hani seninle birlikte tavşan vurduğumuz o eski tabancayı çektim ve ona çevirdim... Aklımdan vurmak bile geçmiyordu. Sonra, kanı durdurmaya çalışırken... O-

muzunu mahvetmiştim. Zilla'nın çok güzel cildi vardı. Belki de yaşar. Umarım derisinin üzerinde iz bırakmaz. Banyoda kanı durdurmak için pamuk arıyordum. O sırada elime bir Noel gecesi ağaca asmış olduğumuz sarı tüylü, küçük bir ördek geçti. O zaman hatırladım Zilla'yla eskiden çok mutlu olduğumuzu... Hay Allah... Burada olduğuma inanamıyorum.» Babbitt elini Paul'ün omuzuna atmış sıkıyordu. Paul iç çekti. «Geldiğine memnun oldum. Korkuyordum bana ahlâk dersi verirsin diye. İnsan bir cinayet işleyince ve buraya getirilince filân... Apartmanın önüne büyük bir kalabalık toplanmıştı. Hepsi bakıyordu. Polisler beni aralarından geçirdiler... Neyse bundan söz etmeyeceğim artık.»

Ama monoton, ürkmüş bir akıl hastası gibi mırıldanarak devam ediyordu. Babbitt lâfı değiştirmek için, «Yanağında bir sıyrık var,» dedi.

«Evet polis vurdu. Öyle sanıyorum ki polisler de katillere ahlâk dersi vermekten hoşlanıyorlar. İri yarı bir adamdı. Zilla'yı ambülansa koymak için merdivenden indirmeğe yardım etmeme izin vermedi.»

«Paul! Kes bunları! Dinle beni şimdi! Ölmeyecek o. Bütün bu işler bitince birlikte Maine'e gideriz. Belki May Arnold'u da kandırırız. O da gelir. Ben gider Şikago'ya, davet ederim onu. Doğrusu iyi bir kadın. Sonra sana yardım ederim, Batı'da bir yerde, belki Seattle'da, güzel bir kent olduğunu söylüyorlar, sana yeniden bir iş kurarız.»

Paul hafifçe gülümsüyordu. Şimdi durmadan konuşma sırası Babbitt'e gelmişti. Paul dinliyor muydu, bilmiyordu. Ama Paul'ün avukatı P.J. Maxwell gelinceye kadar durmadan konuştu. Zayıf, işiyle meşgul soğuk bir adamdı Maxwell. Başıyla Babbitt'e bir selâm verdi ve «Riesling ile biraz yalnız kalırsak...» diye ima etti.

Babbitt Paul'ün elini sıktı. Maxwell gelinceye kadar büroya gidip bekledi. «Bak arkadaş, ne yapabilirim?» diye yalvardı.

«Hiç bir şey. *Hiç bir şey*. Şimdilik hiç bir şey,» dedi Max-

well. «Üzgünüm, ama acelem var. Onu görmeğe kalkma. Doktora söyledim Morfin yaptılar. Uyusun diye.»

Bürosuna dönmek ona alçaklık gibi gelmişti. Babbitt sanki bir cenazeden dönüyormuş gibi hissediyordu. Zilla'nın durumunu öğrenmek için saptı, Kent Hastanesine gitti. Ölmesi ihtimali olmadığını öğrendi. Paul'ün o koca, eski .44'lük beylik tabancasından çıkan kurşun kadının omuzunu parçalamış, yukarı doğru gitmiş ve dışarı çıkmıştı.

Evine döndü. Karısını, genellikle dostlarımızın felâketine karşı duyduğumuz ilginin ürünü olan bir heyecan içinde buldu. «Doğru, sadece Paul'ü suçlamak doğru olmaz. Ama işte böyle, bir Hıristiyan gibi sabretmezsen, kadınların peşine düşersen böyle olur,» diye ahkâm yürüttü.

Babbitt istediği gibi bir cevap veremeyecek kadar yorgundu. Hıristiyan sabrı denilen şey hakkında ne söylemek gerekiyorsa söyledi ve arabasını yıkamak için dışarı çıktı. En ufak yağ lekesini bile büyük bir özenle temizledi. Tekerleklere birikmiş olan çamurları kazıyıp çıkardı. Elini de acele etmeden yıkadı. Mutfaktaki pürtüklü sabunu kullanmıştı. Tombul eli acıdıkça zevk alıyordu. «Ne yumuşak eller... Kadın eli gibi. Öfff!»

Yemekten sonra karısı kaçınılmaz olan şeyi yapmağa başladı. «Paul hakkında bir şey söylemekten seni men ederim... Bu konuda bir şey söylemek gerekirse ben söylerim. Anladın mı? Bu rezalet budalası kentte, hiç olmazsa bu evde ahlâk dersi veren olmayacak. O pis akşam gazetelerini de at evden dışarı!»

Ama yemekten sonra gazeteleri okuyan o oldu.

Saat dokuzdan önce, Avukat Maxwell'in evine gitmek üzere yola çıktı. Gayet soğuk karşılandı. Maxwell, «Ne var?» dedi.

«Mahkemede size yardım etmeğe hazır olduğumu söylemeğe geldim. Bir fikrim var. Mahkemede tabancayı önce kadının çektiğini, Paul'ün onunla mücadele ettiğini tabancanın da bu sırada kazaen patladığını söyleyebilirim.»

«Böylelikle de yalancı tanıklıktan içeri girersin.»

«Ha? Doğru. Yalancı tanıklık olur bu.. Ama.. Acaba bir yardımı olur mu?»

«Unutma dostum, bu yalancı tanıklık olur.»

«Saçmalama! Özür dilerim Maxwell, onu demek istememiştim. Yani söylemek istediğim şu: ufacık bir toprak parçasını kendi arazisine katabilmek için bir sürü yalancı tanığa başvurulduğunu ben de biliyorum, sen de. Burada söz konusu olan Paul'ün cezaevine gitmesini önlemektir. Gerekirse her türlü yalanı söylerim.»

«Hayır. İşin ahlâkî yanı bir tarafa, inandırıcı olabileceğini sanmam. Savcı senin ifadeni didik didik eder. Evde o sırada yalnız Riesling ile karısının olduğu biliniyor.»

«Bak öyleyse, beni tanık olarak göster. Gideyim, yeminde edeyim, çünkü yalan bir şey söylemeyeceğim, ve kadının Paul'ün başının etini yiyerek, çıldırttığını anlatayım.»

«Olmaz. Üzgünüm, ama Riesling karısının aleyhine kimsenin tanıklık etmemesini söyledi. Mahkemeye gidip suçlu olduğunu söyleyecekmiş.»

«Canım o zaman izin verin, kalkayım başka bir şekilde tanıklık edeyim. Bırakın da *bir şey* yapayım.»

«Üzgünüm Babbitt. Senin yapabileceğin en iyi şey —bunu söyleyip seni üzmek istemem, ama,— bu işe hiç bulaşmaman. Hepimiz için bu daha faydalı olur.»

Kirasını ödemekte gecikmiş fakir bir kiracı gibi şapkasıyla oynayıp duran Babbitt birden irkildi. O kadar fena irkilmişti ki Maxwell sözlerini biraz yumuşattı:

«Seni üzmek istemem. Ama bak, ikimiz de Riesling'e yardım etmek istiyoruz. Bu işin içine başka bir şey karıştırmamak gerek. Senin kötü yanın şu Babbitt, sen susmasını bilmezsin. Kendi sesini duymak senin hoşuna gidiyor. Yapabileceğin bir şey olsaydı da seni tanık sandalyesine oturtsaydım, bir başlardın konuşmaya, bütün oyunu mahvederdin. Üzgünüm, ama bu böyle... Şimdi bazı dosyalar üzerinde çalışmam gerekiyor... Kusura bakma.»

II

Ertesi sabah zamanının büyük bir kısmını Atletizm Kulübünün konuşkan dünyasına girebilmek için kendisini hazırla-

makla geçirdi. Paul'den de söz edeceklerdi, ağızları kulaklarına vararak, ve pis şeyler söyleyerek. Ama Kabadayıların masasında Paul'ün adı geçmedi. Heyecanla, yeni açılacak beyzbol sezonunu konuşmaya daldılar. Babbitt hiç bir zaman onları o günkü kadar sevmemişti.

III

İhtimal okuduğu kitaplardan olacak, Babbitt Paul'ün mahkemesinin sert tartışmalarla dolu uzun bir mücadele olacağını, duruşmaları büyük bir kalabalığın izleyeceğini, beklenmedik tanıkların ortaya çıkacağını sanıyordu. Aslında dava on beş dakikadan daha az bir zaman sürdü. O onbeş dakikanın büyük bir kısmında da doktorların Zilla'nın iyileşeceğini, Paul'ün bir an için aklî dengesini kaybetmiş olduğunu belirten raporlar okundu. Ertesi gün Paul üç yıla mahkûm oldu ve Eyalet Cezaevine götürüldü. Bütün bunların dramatik hiç bir yanı yoktu. Kelepçe filân takılmadı. Neşeli bir Şerif yardımcısı ile Paul çıkıp gittiler. Babbitt istasyona gidip onu yolcu ettikten sonra, bürosuna gidince ilk defa farketti ki, Paul'süz hiç bir anlamı olmayan bir dünya ile karşı karşıyaydı.

YİRMİÜÇÜNCÜ BÖLÜM

I

Marttan haziraña kadar çok meşguldü. Böylelikle kendisini şaşırtıcı düşüncelerden korumuş oluyordu. Karısı ve komşuları çok anlayışlı davranıyorlardı. Her akşam ya bric oynuyordu, ya da sinemaya gidiyordu. Gündüzleri ise sessiz ve renksiz geçiyordu.

Haziranda Bayan Babbitt yanına Tinka'yı da alarak, akrabalarının yanında kalmak için Doğuya gitti. Artık Babbitt özgürdü... ama ne yapmak için özgür olduğunu o da pek iyi bilmiyordu.

Onlar gittikten sonra uzun süre, canının istediği gibi bağırıp çağırabileceği, içinde artık bir koca gibi davranmak zorunda olmadığı evi düşündü. «Bu akşam istersem saat ikiye kadar dolaşabilirim. Sonra nerede olduğumu anlatmak mecburiyeti yok! Ne güzel!» Vergil Gunch'a ve Eddie Swanson'a telefon etti. O gece ikisinin de başka randevuları vardı. Az sonra coşabilmek için bu kadar ıkınmak, sıkınmak da onu sıktı.

Yemekte sessizdi. Verona Ted'e alışılmamış kadar yumuşak davranıyordu. Hattâ Kenneth Escott'un Dr. Drew'nun evrimcilerin görüşleri hakkında düşündükleri ile ilgili olarak kendi görüşlerini söyleyen Verona'yı da tereddütle dinledi ama karşı çıkmadı. Yazın Ted bir garajda çalışıyordu. O da o günkü başarılarını, patrona nasıl cevap verdiğini, telsiz telefonun geleceği hakkında ustabaşına neler anlattığını söylüyordu.

Yemekten sonra Ted ile Verona dansa gittiler. Hizmetçi de evde yoktu. Babbitt'in bütün bir akşam evde yapayalnız kaldığı pek vaki değildi. Huzursuzluk duyuyordu. Gazetelerdeki resimli romanları okumaktan daha eğlenceli bir şey okumak istedi. Verona'nın odasına gitti. Kızın mavi, beyaz yatağına oturdu. Bir şarkı mırıldanarak, kitapları karıştırmağa, ve Namuslu Vatandaş usulü homurdanmağa başladı. Conrad'ın 'Kurtarına' adlı kitabı; 'Dünya Biçimleri' diye garip bir adı olan bir şiir kitabı. Vachel Lindsay yazmıştı. (Babbitt, şiirler on para etmez, diye düşündü.); Ve H.L. Mencken tarafından yazılmış bir dize deneme yazısı. Saygısızca yazılmış bir kitap. Bütün iyi şeylerle, kiliseyle alay eden yazılar. Kitapların hiç birini beğenmemişti. İyi şeylere, Namuslu Vatandaş kavramına karşı bir isyan havası sezmişti onlarda. Anlaşılan bu yazarlar —onların ünlü kişiler olduğunu kabul ediyordu— bir adama dertlerini unutması için güzel bir masal anlatmak niyetinde değillerdi. İçini çekti. Bir kitap gözüne çarptı: 'Üç Kara Para'. Joseph Hergesheimer tarafından yazılmıştı. Belki bu fena değildi. İhtimal bir serüven anlatılıyordu. Belki kalpazanlık hakkında... Belki polislerin gizli gizli gelip birden eve girdiklerini filân anlatıyor... Kitabı koltuğunun altına aldı. Aşağı indi. Pianonun ışığında oturarak okumağa başladı.

«Sık ağaçlarla örtülü tepelere mavi bir toza benzeyen bir ışık iniyordu. Ekimin başıydı, ama soğuk vardı ve şimdiden akağaçlara, meşelere, sumaklara ve yerdeki çalılara, kış sinmişti. Bir dizi yaban kızı düzenli bir şekilde tepelerin üzerinden, alçaktan geçiyordu. Bir şeyden korktukları yoktu. Akşamüstünün bu sessiz, sakin kavası onları da tereddüte düşürdü. Oldukça açıklık bir yerde, yolun üzerinde duran Howat Penny, kuşların ateş edilebilecek kadar yaklaşmayacağı kanısındaydı. Onların peşine düşmeğe de niyeti yoktu. Günün son bulmasıyla onun o canlılığı, uyanıklığı da gitmişti. Her zamanki umursamazlık gittikçe daha çok güçlenerek, her tarafını sarmıştı...»

İşte gene: Herkesin yaptığı şeyleri beğenmemek. Babbitt kitabı bıraktı ve sessizliği dinlemeye başladı. Evin iç kapıları açıktı. Mutfaktaki buzdolabından devamlı olarak su damladığını işitti. Bunun dikkati çeken ve insanı rahatsız eden bir ritmi

vardı. Pencereye gitti. Sisli bir yaz gecesiydi. Pencerenin önündeki tellerin arasından sokak lambaları soluk bir ışıkla yanan haçlara benziyorlardı. Bütün dünyada bir anormallik vardı. O bu şekilde düşünürken Verona ile Ted geldiler. Ve yukarı çıkıp yattılar. Uykulu evde sessizlik daha da yoğunlaşmıştı. Şapkasını, ona saygın bir görünüş veren şapkasını giydi, bir puro yaktı ve evin önünde bir aşağı bir yukarı dolaştı. Kibar halli, varlıklı, ama muhayyelesi olmayan, bir şarkı mırıldanan bir insan. İçinden sık sık «Paul'e telefon ederim,» diye düşünüyordu. Sonra hatırlıyordu. Paul'ü mahkûmların giydiği elbiselerle de görmüştü, üzülmüştü ama hâlâ da inanamıyordu. O da sisli bir gecenin gerçek-dışı yanlarından bir parçaydı.

Myra burada olsaydı, «George, artık geç olmadı mı?» diye imalı konuşurdu. İşe yaramayan, istenmeyen bir özgürlükle dolaşıyordu. Şimdi sis bütün evi örtmüştü. Dünya yok olmuştu. Yerini içinde karışıklık, özlem olmayan bir kaos almıştı.

Sisin içinden bir adam geliyordu. O kadar telâşlı bir şekilde yürüyordu ki, sokak lambasının aydınlattığı yere gelince dans eder gibi bir hali vardı. Her adımda bastonunu kaldırıyor ve sonra hızla yere vuruyordu. Süslü bir kurdeleye bağlı olan gözlüğü karnına çarpıp duruyordu. Babbitt gözlerine inanamadı. Bu Chum Frink'di.

Frink durdu. Gözlerini kırpıştırdı sonra ciddi ciddi, «Bir deli daha. George Babbitt. İşi ev kiralamak. Ben kimim biliyor musun? Ben edebiyata ihanet etmiş bir adamım. Sarhoşum. Çok konuşuyorum. Umurumda değil. Ben ne olabilirdim, biliyor musun? Bir Gene Field, ya da James Whitcomb Riley. Belki de Stevenson. Olabilirdim. İlham vardı bende, muhayyele vardı. Dinle. Bak bunu dinle. Şimdi yazdım:

Ah pırıl pırıl, yazımsı, ovamsı bir ses

Serserilerin, böceklerin ve terbiyeli çocukların sesi. İşittin mi? İşte ilham. Şimdi yazdım. Ne demek olduğunu ben de bilmiyorum. İyi bir başlangıç. Güzel şiirler. Peki ben ne yazıyorum? On para etmeyen şeyler. Moral verici şiirler. Hiç biri on para etmez... Çok güzel şeyler yazabilirdim... ama artık çok geç!»

Birden fırladı gitti. Düşecekmiş gibi öne doğru kaykıldı, ama gene de düşmüyordu. Babbitt sisin içinde başını eline almış bir hortlak görmüş olsaydı bu kadar şaşırmazdı. Frink'in bu halini olduğu gibi, fazla umursamadan kabul etti. «Zavallı salak,» diye homurdandı. Birazdan unutmuştu bile.

Ağır ağır yürüyerek eve girdi. Buz dolabına gidip karıştırdı. Bayan Babbitt evdeyken bu, evde işlenebilecek en büyük suçtu. Çamaşır teknesinin yanında ayakta durarak bir tavuk budu yedi. Haşlanmış, soğuk bir patatesi mıncıklayıp ağzına attı ve yarım kâse ahududu reçelini temizledi. Düşünüyordu. Hayat onun bildiği, yaşadığı şekliyle belki de boştu. Belki Doktor John Jennison Drew'un çizdiği cennet hem yoktu veya olsa bile ilginç değildi. Para kazanmaktan da çok zevk almıyordu. Belki Çocuk yetiştirsinler diye çocuk yetiştirmek, onlar da çocuk yetiştirsin diye çocuk yetiştirmek de boş şeydi. Neydi bütün bunlar? Ne istiyordu?

Sendeleye sendeleye oturma odasına geldi. Elini başının altına koyarak kanapeye uzandı.

Ne istiyordu? Servet? Toplum içinde bir yer? Seyyahat? Uşaklar? Evet, ama asıl istedikleri bu değildi.

İç çekti. «Pes!» dedi.

Ama Paul Riesling'in yanında olmasını istediğini biliyordu. Ondan sonra, bir de bir peri kızı, ama canlı bir peri kızı istediğini itiraf etti. Sevdiği bir kadın olsaydı, kaçar ona giderdi, alnını kadının dizlerine dayayabilirdi.

Aklına sekreteri Bayan McGoun geldi. Thornleigh Otelindeki manikür yapan kızların en güzelini düşündü. Kanapenin üzerinde uykuya dalacağı sırada, hayatta nihayet bir şey keşfettiğini ve namuslu, dürüst, normal olan her şeyle ilgisini korkunç bir şekilde kestiğini hissediyordu.

II

Ertesi sabah bilinçli bir isyancı olduğunu unutmuştu ama büroda hep sinirliydi ve saat on birde, ziyaretçilerin, telefonla-

rın birbirini izlediği bir sırada çok defa istemiş olduğu ama yapmağa bir türlü cesaret edemediği bir şey yaptı. Deliler gibi çalışan adamlarına her hangi bir mazeret ileri sürmeden bürodan çıktı ve bir sinemaya gitti. Yalnız olabilmekten hoşlanmıştı. Sinemadan çıktığında, canı ne isterse onu yapmağa kesin karar vermişti.

Klüpte Kabadayıların Masasına yaklaşırken herkes gülmeğe başladı.

Sidney Finkelstein, «İşte, milyoner geldi,» dedi.

Profesör Pumphrey, «Evet, lokomobilinin içinde görmüştüm,» dedi.

Vergil Gunch, «Kimbilir ne iyidir George gibi zeki olmak,» diye yerindi, «İhtimal Dorchester'in tamamını yürütmüştür. Onun kancalarını geçirebileceği bir yerde savunmasız, ufak bir toprak parçası olmak istemezdim!»

Babbitt farketmişti, adamlarda bir şey vardı. Ona takılmak istiyorlardı. Genellikle Babbitt kendisine takılmalarını bir şeref sayar ve çok hoşlanırdı. Ama bugün bir alınganlığı vardı. Homurdandı: «Elbette! Siz kim oluyorsunuz ki! Hepinizi büromda hademe diye kullanırım!» Bu takılmalar bütün inceliklerivle had noktasına doğru gelişirken, o sabırsızlanıyordu.

«Belki de bir kızla düşüp kalkıyor,» dediler. «Yok canım, eski oda arkadaşı Sir George Doak'u bekliyordur.»

Babbitt dayanamadı. «Haydi haydi, kalın kafalılar! Söyleyin bakalım, neye takılıp duruyorsunuz?»

Masada herkes pis pis sırıtıyordu. Sidney Finkelstein kıs kıs gülerek, «Yaşaaa! George'u kızdırdık,» dedi. Hepsini irkiltmiş olan olayı Gunch açıkladı: Babbitt'i sinemadan çıkarken görmüştü... hem de öğle vakti!

Devam edip durdular. Yüz ayrı şekilde, yüz kere gülerek Babbitt'in iş saatları içinde sinemaya gittiğini söylediler. Gunch'a pek aldırmıyordu ama o kırmızı saçlı, sıska, eline çabuk Sidney Finkelstein canını sıkmıştı. Su bardağına konmuş olan buz parçasına da kızmıştı. Kocaman bir şeydi. Ne vakit su içse dönüp burnuna dokunuyordu. Finkelstein'ı o buz parçasına benzetip daha da kızıyordu. Ama sonuna kadar dayandı. Şakalarına şakayla karşı koydu. Sonunda onlar da yoruldu ve abart-

malı şakaları keserek günün büyük sorunlarını konuşmağa başladılar.

Babbitt düşündü: «Neyim var benim bugün? Keyifsizim biraz. Ama onlar da susmasını bilmiyorlar. İyisi mi ben kaçayım da ağzımı açmayayım.»

Onlar purolarını yakınca, «İşe dönmem lâzım,» diye mırıldandı. Hepsi koro halinde, «Tabii sabahları sinemalarda programcı kızlarla kalkarsan!» dediler. Babbitt kaçtı. Arkasından güldüklerini işitiyordu. Bir yandan havanın güzel olduğunu söyleyen vestiyerdeki adama candan hak verirken, bir yandan da içini dökmek, teselli edilmek için bir çocuk gibi peri kızına koşmak istediğini hissediyordu.

III

Dikte işi bittikten sonra da Bayan McGoun'u alakoydu. Onun bu bürodaki soğuk halini değiştirecek bir konu arıyordu.

«İznini aldığın vakit nereye gideceksin?» diye sordu.

«Eyaletin kuzey tarafında bir çiftliğe gitmeği düşünüyorum. Siddons kontratını bu akşamüstü temize çekmemi ister misiniz?»

«Yok, canım, onun pek acelesi yok... Her halde bürodaki bizim gibi miskinlerden kurtulunca iyi eğlenirsin.»

Kız ayağa kalktı, kalemlerini topladı. «Burada can sıkıcı kimse yok ki! Sanırım mektupları bitirince kontratı hazırlarım.»

Çıkıp gitti. Babbitt kızla işi pişirmeğe çalıştığını şiddetle inkâr ediyordu. «Ne münasebet! İş olmadığını ben de biliyordum!» diyordu kendisine.

IV

Babbitt'in karşısındaki evde oturan otomobil acentası Eddie Swanson pazar akşamı evinde bir yemek veriyordu. Karısı

Louetta, jaz müziğini, şık giyinmeği ve gülmeği seven genç Louetta iyice coşmuştu. Konukları karşılarken, «O kadar çok eğleneceğiz ki!» diye bağırıyordu. Babbitt bir çok erkeğin bu kadını güzel bulabileceğini düşünür, sonra da aklına böyle düşünceler geldiği için sıkılırdı. Şimdi o da kadının son derece çekici olduğunu kabul ediyordu. Bayan Babbitt, Louetta'yı hiç bir zaman pek beğenmemişti. Babbitt karısının orada olmadığına memnundu.

Louetta'ya mutfak işinde, yani tavuğu sıcak kalsın diye konmuş olduğu fırından, sandviçleri buz dolabından çıkarma işinde yardım etmek için ısrar etti. Bir kere de kadının elini tuttu, ama ne yazık ki kadın bunun farkına bile varmadı. «Aferin George sen annesine yardım eden iyi bir çocuksun. Şimdi al bakayım o tepsiyi, doğru içeri götür ve servis masasına koy,» diyordu.

Keşke Eddie Swanson içki ikram etseydi... Louetta da bir tane içseydi diye düşündü. Şey yapmak istiyordu, hani şu kitaplarda yazıldığı gibi Bohem hayatı yaşamak istiyordu. Resim atelyesinde verilen partiler. Hiç çekinmeden hareket edebilen azgın kızlar. Kötü kız olmaları şart değil. Yok canım! Ama öyle Floral Heights'lılar gibi değil. Bütün bu yıllar boyunca nasıl dayanabilmişti.

Eddie içki filân vermemişti. Doğru, yemek neşeli geçmişti. Orville Jones, «Louetta gelip kucağıma otururşa, gözüm bu sandviçi görmez,» sözünü bir kaç kez tekrarlamıştı ama genellikle bir pazar gününe yakışır şekilde kibar bir yemekti. Babbitt çaktırmadan piyanonun önündeki sıraya, Louetta'nın yanına oturdu. Kadına arabalardan söz ederken ve yüzünde değişmeyen bir gülümseme ile onun geçen çarşamba günü görmüş olduğu filmi anlatmasını dinlerken, içinden, kadının filmin konusunu, baş roldeki adamın güzelliğini, dekorların zenginliğini anlatmağı kesmesini dilerken, bir yandan da kadını inceliyordu. Ham ipekten bir kumaşın altında ince bir bel, kalın kaşlar, alev gibi yakan gözler, geniş alnın ortasından ayrılmış saçlar. . Babbitt için kadın gençliği, güzelliği temsil ediyordu. Bu Babbitt'i üzen bir gençlik, bir güzellikti. Uzun bir otomobil yolculuğunda, dağ gezilerinde, bir vadiye bakan bir çamlıkta yemek

yerken ne dayanıklı, iyi bir arkadaş olurdu diye düşündü. Kadının savunmasız hali üzmüştü onu. Hep aile dırdırıyla kadını rahat bırakmıyor diye Eddie Swanson'a kızıyordu. Birden Louetta'yı peri kızı olarak gördü. Birbirlerine öteden beri romantik bir ilgi duymuş olduklarına iyice inanmış olmak onu şaşırtmıştı.

Louetta, «Karın burada yok diye, kimbilir ne yaramazlıklar yapıyorsundur,» dedi.

«Elbette! Kötü bir adamım ben, bununla da övünüyorum. Bir akşam Eddie'nin kahvesine uyuşturucu bir şey at, karşıya, bizim eve kaç. Bak içki nasıl yapılırmış sana göstereyim,» dedi ve kahkahayı bastı.

«Belli olmaz yani. Belki de yaparım.»

«Öyleyse, ne zaman hazırsan, tavan arasındaki pencereye bir havlu as. Ben hemen cini hazırlarım!»

Bu yaramazca sözlere herkes güldü. Eddie Swanson da hoşlanmıştı. Kahvesini hergün doktora tahlil ettireceğini söyledi. Diğerleri konuyu değiştirdiler. Daha ilginç olan yeni cinayetlerden konuşmağa daldılar. Ama Babbitt Louetta ile yeniden kişisel konularda görüşmeye devam etti.

«Hayatımda bundan daha güzel bir giysi görmedim.»

«Sahiden beğendin mi?»

«Beğenmek mi? Kenneth Escott'a söyleyeceğim gazeteye Amerika'nın en iyi giyinen kadını Louetta Swanson diye bir yazı koysun.»

«Aaa! Alayı kes!» Kadının ağzı kulaklarına varıyordu. «Gel, dans edelim. George, sen benimle dans et.»

Babbitt bir yandan, «Yahu ben dünyanın en kötü dansörüyüm,» diyor, ama bir yandan da ayağa kalkıyordu.

«Ben öğretirim sana. Benim dans öğretemeyeceğim kimse yoktur.»

Kadının sevinçten gözü parlıyor, sesi titriyordu. Babbitt ancak bir iki kişiye çarpmıştı. «Yahu, hiç de fena dans etmiyorum. Herkese tam bir dansör gibi çarpıyorum,» dedi. Kadın aklı dansta olarak cevap veriyordu, «Evet... evet... Söyledim

sana, benim dans öğretemeyeceğim insan yoktur... *Adımlarını daha kısa at!*»

Bir an için güvenini yitirdi. Yeniden müziğe uymak için telâşa kapıldı. Ama birazdan kadın yeniden onu büyülemişti. «Beni beğenmesi gerek. Ne yapıp yapıp kendimi ona beğendireceğim,» diye ahdetti. Kadının kulağının yanındaki saçı öpmeğe çalıştı. Louetta bunu önlemek için başını otomatik bir şekilde çekti. Gene aynı şekilde mırıldandı: «Olmaz!»

Bir an için kadından nefret etti. Ama o an geçtikten sonra, ona gene eskisi gibi tutkundu. Bayan Orville Jones ile de dans etti. Ama kocasıyla dans ederek odayı boydan boya dolaşan Louetta'dan gözünü ayırmıyordu. Kendi kendini, «Dikkat et! Zırvalamağa başladın!» diyerek uyardı. Bir yandan da Bayan Jones'a uymuş sıçrayarak, dizlerini bükerek dans ediyordu. Kadın, «çok kıyak!» diyordu. Durup dururken aklına kimsenin dans etmediği o karanlık yerdeki Paul geldi. «Bu akşam sapıttım. İyisi mi eve gideyim,» diye düşündü. Ama Bayan Jones'u bırakınca, Louetta'nın yanına koştu. «Gelecek dans benim.»

«Off piştim. Bunda dans etmeyeceğim.»

Coşmuştu. «Öyleyse, gel terasa, otur. Serinlersin.»

«Bilmem ki...»

Ilık karanlıklara daldılar. Evden gelen sesler işitiliyordu. Çekinmeden kadının elini tuttu. Louetta elini bir kere sıkıp bıraktı.

«Louetta, bence hiç bir şey senin gibi güzel değil.»

«Sen de iyisin, bence.»

«Sahi, öyle mi düşünüyorsun? Beni beğendin, demek! Kendimi o kadar yalnız hissediyorum ki!»

«Karın gelince geçer.»

«Ben her zaman kendimi yalnız hissederim.»

Kadın iki elini kavuşturmuş, çenesinin altına götürmüştü. Onun için Babbitt elini tutmağa cesaret edemedi. İçini çeki.

«Kendimi iyi hissetmediğim zaman...» Paul'ün başına gelenleri anlatacaktı, ama bu sevişme diplomasisinde bile yer almaması gereken kutsal bir konuydu. «..... Bürodan filân bıkınca, karşıya bakıp seni düşünüyorum. Bir sefer düşüme girdiğini biliyor musun sen?»

«İyi bir düş müydü bari?»

«Hem de ne güzeldi!»

«Düşlerin tersi doğrudur derler! İçeri girmeliyim.»

Kadın ayağa kalkmıştı.

«Louetta, lütfen daha içeri girme. Lütfen!»

«Yok, girmeliyim. Konuklarla meşgul olmalıyım.»

«Onlar kendi işlerini görsünler.»

«Yapamam öyle şey.» Kayıtsız bir şekilde adamın omuzunu okşadı ve içeri girdi.

Utanması ve çocuk gibi eve kaçmak istemesi iki dakika kadar sürdü. Sonra, «Ne münasebet! Sulanmıyordum ki kadına! İş olmadığını biliyordum!» diye homurdandı ve Bayan Orville Jones ile dans etmek, ve namuslu bir adam gibi göze çarpacak şekilde Louetta'dan uzak kalmak için eve girdi.

YİRMİDÖRDÜNCÜ BÖLÜM

I

Sisli gece ve o gece kendisine sorduğu sorular gibi Paul'ü ziyareti de gerçek değilmiş gibi geliyordu ona. Gözleri hiç bir şey görmüyormuş gibi, karbolik asit kokan cezaevi koridorlarından geçerek, içinde, küçükken gördüğü ayakkabıcı dükkânlarındaki gibi açık sarı taburelerin yerleştirilmiş olduğu bir odaya gitti. Gardiyan Paul'ü içeri soktu. Tiftik girisi üniformasının üzerinde Paul'ün soluk ve ifadesiz bir yüzü vardı. Ürkek bir halde gardiyanın emirlerine uyuyordu. Babbitt'in ona hediye olarak getirmiş olduğu tütün ve dergileri, muayene etsin diye, boynu bükük bir şekilde gardiyana uzattı. «Ne yapalım, alışıyorum,» ve «Dikiş atelyesinde çalışıyorum. Parmaklarım acıyor,» sözlerinden başka söyleyecek bir şeyi yoktu.

Babbitt bu ölüler evinde Paul'ün çoktan ölmüş olduğunu anlamıştı. Ve trenle eve döndüğü sırada düşünürken, kendi içinde de bir şeyin, dünyanın iyiliğine olan inancının, herkesin ne diyeceğinden korkmanın, başarıyla övünmenin de öldüğünü hissetmişti. İyi ki karısı orada yoktu, diye düşündü. Böyle düşündüğünü kabul etmek için de bir mazeret aramaya kalkmadı. Artık umurunda değildi.

II

Kartın üzerinde, «Bayan Daniel Judique,» yazıyordu. Babbitt onu bir kâğıt toptancısının dul karısı olarak biliyordu. Ka-

dın kırk, kırk iki yaşlarında olmalıydı, ama o akşamüstü büroya girdiğinde onu daha genç görmüştü. Bir apartman dairesi kiralamak istiyordu. Babbitt onu beceriksiz kadın muhasebecinin elinden aldı. Kadının kıvraklığı onu çekmiş, bir tuhaf yapmıştı. Beyaz benekli kibar bir manto giymiş olan ince uzun bir kadındı. Yüzü, geniş kenarlı bir siyah şapkayla gölgelenmişti. Gözleri parlıyordu. O yumuşak çenesinde tatlı bir tombulluk vardı. Yanakları pembeydi. Babbitt daha sonra acaba makyaj mıydı diye düşünmüştü. Ama erkekler böyle şeylerden anlamazlardı.

Kadın güneş şemsiyesiyle oynayarak oturuyordu. Fazla cilveli olmamasına rağmen çekici bir sesi vardı. «Bilmem bana yardım edebilecek misiniz?»

«Çok isterim.»

«Her tarafa baktım... Ufak bir daire istiyorum. Tek yatak-odalı, belki iki. Sonra banyosu ve mutfağı olsun. Ama şirin bir şey istiyorum. Öyle külüstür bir yer değil, o rüküş avizeli yeni apartmanlardan da olmasın. Çok da para verebilecek durumda değilim. Adım Tanis Judique.»

«Sanıyorum tam size göre bir yer var. Şimdi bir dolaşmak, bakmak ister miydiniz?»

«Evet. Bir kaç saatım var.»

Yeni Cavendish Apartımanında Babbitt'in Sidney Finkelstein için ayırmış olduğu bir daire vardı. Ama bu hoş kadının yanında arabayla dolaşacağını düşünmek, arkadaşını bir kenara itmesine yetmişti. Güven verici bir erkek gibi, «Durun bakalım, bir şeyler yaparım,» dedi.

Arabada kadının oturacağı yerin tozunu sildi. Yolda arabayı nasıl kullandığını göstererek fiyaka yapmak isterken iki defa ölüm tehlikesi geçirdi.

Kadın, «Araba kullanmasını iyi biliyorsunuz,» dedi.

Kadının sesinden hoşlanmıştı. Kulağa müzik gibi geliyordu. Sonra kültürlü olduğu izlenimi veriyordu. Louetta Swanson'un çın çın çınlayan kahkahaları gibi değildi.

Kendi kendisiyle övündü. «Biliyor musunuz, öyle adamlar var ki, korkudan çok yavaş gidiyorlar ve herkesin yolunu kapatıyorlar. Bence en iyi sürücü, araba kullanmasını iyi bilen,

fakat gerektiği zaman da hızlı gitmekten korkmayan adamdır. Öyle değil mi?»

«Tabiî.»

«Eminim siz çok iyi kullanırsınız.»

«Oh yok canım... Pek o kadar değil. Tabiî bir arabamız vardı... kocam ölmeden önce... Ben de kendi kendimi aldatırdım kullanıyorum diye... Kadınlar hiç bir zaman bir erkek gibi kullanmasını beceremezler.»

«Yok öyle demeyin. Çok iyi kullanan bazı kadınlar da var.»

«Ooo tabiî. Hani şu erkekleri taklit eden, golf oynayan filân. Ciltlerini mahvederler, ellerini bozarlar onlar.»

«Öyle. Ben de erkek gibi davranan kadınları hiç sevmem.»

«Yani... Tabiî onlara hayranım ben. Onların yanında kendimi o kadar zayıf beceriksiz hissederim ki...»

«Yok canım! Her halde çok iyi piyano çalarsınız.»

«Yok canım... yani çok iyi çalmam.»

«Eminim çalarsınız!» Kadının düzgün ellerine, elmas, yakut yüzüklerine baktı. Kadın Babbitt'in baktığını gördü ellerini birleştirdi. İnce, beyaz parmakları küçük kedi yavruları gibi kıvrıldı. Babbitt'in çok hoşuna gitmişti. Kadın,

«Çalmaktan hoşlanırım. Yani bir şeyler tıngırdatmaktan, ama iyi bir ders almış değilim. Kocam, ders almış olsaydım iyi piyanist olacağımı söylerdi. Ama sanırım beni övmek için söylerdi böyle.»

«Hiç sanmam. Eminim müzik yeteneğiniz var.»

«Öyle mi?... Siz hoşlanır mısınız müzikten, Bay Babbitt?»

«Elbette. Yalnız o klâsik müzik dedikleri şeyi pek sevmem.»

«Ooo ben severim. Şopene, öbürlerine bayılırım.»

«Sahi mi? Tabiî ben de bir sürü klâsik müzik konserine gittim. Ama ben daha çok şöyle canlı caz müziğinden, hani bas çalan enstrümanını çevirir, yayıyla bir kaç defa vurur, işte onlardan hoşlanıyorum.»

«Anladım. Dans müziğini de severim. Dans etmesine bayılırım. Siz de sever misiniz Bay Babbitt?»

«Tabiî. Ama o kadar iyi bilmem, başka.»

«Yok yok, becerirsiniz. Size ben öğretmeliyim. Benim dans öğretemeyeceğim insan yoktur.»

«Bana bir aralık öğretir misiniz?»

«Tabiî öğretirim.»

«Ama dikkat edin. Sözünüzü ciddiye alır, gelirim. Tutacağınız daireye gelir bana zorla dans dersi verdirtirim size.»

«O...lur.» Alınmamıştı ama bağlayıcı bir şey de söylememişti. Babbitt kendi kendisini uyardı. «Aklını başına topla, arkadaş! Gene sapıtma!» Kompleksi olmayan bir adam rahatlığıyla konuşuyordu:

«Bazı gençler var, keşke ben de onlar gibi dans edebilseydim. Ama bakın, bence insan asıl dünya işlerine katılmalı. Bütün gücüyle, boğuşmalı. Hattâ buna yaratıcı bir güçle bile diyebilirsiniz. İnsan, yaşadım ve şunu yaptım diyebilmelidir. Öyle değil mi?»

«Öyle.»

«Onun için istediğim halde, bazı şeylerden fedakârlık etmek zorunda kalıyorum. Ama hiç de fena golf oynamam doğrusu.»

«Muhakkak çok iyi oynarsınız... Evli misiniz?»

«Şey, evet... Tabiî sonra, ciddiye almam gereken bir takım görevlerim de var. Kalkınmacılar Kulübünün Başkan Yardımcısıyım. Eyalet Emlâk Komisyoncuları Komitesinin bazı komisyonlarını yönetiyorum. Bu da tabiî çok çalışmağı gerektiren sorumluluk yükleyen bir iş... üstelik de nankör.»

«Tabiî. Biliyorum. Böyle işlerde çalışanlara genellikle bir teşekkürü bile çok görürler.»

Karşılıklı saygı duyarak birbirlerine baktılar. Cavendish Apartmanına gelince, kibar bir şekilde kadının arabadan inmesine yardım etti. Eliyle, sanki hepsini hediye ediyormuş gibi bir jest yaparak apartmanı gösterdi. Asansörcü çocuğu, «Koş bakayım, anahtarı getir,» diye emretti. Asansörde kadın ona iyice sokuldu. Babbitt'in içi gitmiyor değildi, ama kendisini tuttu.

Güzel bir daireydi bu. Dairenin ahşap kısmı beyaz, duvarları mavi boyalıydı. Bayan Judique çok beğenmiş ve tutmaya

karar vermişti. Asansörde aşağı inerlerken, Babbitt'in kolunun yenini tuttu ve tatlı bir sesle, «Ne kadar memnunum sizinle gittim diye. Anlayışlı bir adam tanımak ne iyi şey. Bazılarının bana gösterdiği daireleri görmeliydiniz!»

İçgüdüsüyle biliyordu ki elini kadının beline dolayabilirdi. Ama kendisini tuttu. Çok kibar hareketler yaparak kadını arabaya bindirdi ve evine götürdü. Bürosuna dönerken yolda kendi kendisiyle kavga ediyordu:

«Çok şükür kendime hâkim olmasını bildim... Tuh be! Keşke bir deneseydim. Çok şeker bir kadın. Şaheser! İnsanı büyülüyor! Güzel gözleri ve tatlı dudakları var. Hele o ince bel... Bazı kadınlarınki gibi şişmemiş... Hayır, hayır! Kültürlü bir kadın. Kaç zamandan beri ilk kez böyle zeki bir kadın görüyorum. Toplum sorunlarını da biliyor ve... Hay aksi şeytan, keşke bir deneseydim... Tanis!»

III

Şaşılacak bir şeydi, rahatsız da oluyordu, ama gittikçe daha gençleştiğini hissediyordu. Onunla hiç konuşmamıştı ama, Babbitt'i en çok huylandıran kız, Pompeian Berberinde, girince sağdaki en son manikürcü kızdı. Ufak tefek, çabuk çabuk hareket eden, her zaman gülümseyen, siyah saçlı bir kızdı. On dokuz, belki yirmi yaşındaydı. Omuzlarını ve kombinezonunun siyah brötellerini gösteren, pembemsi ince bir blûz giyerdi.

Her iki haftada bir yaptığı gibi gene berbere gitti. Her zamanki gibi gene komşusuna, Reeves İşhanındaki berbere ihanet etmiş gibi hissediyordu kendisini. Sonra, ilk defa olarak bu suçluluk duygusunu bir yana attı.

«Aman be! İstemiyorsam gitmem! Reeves İşhanı benim değil ya! Onlara hiç bir şey borçlu değilim. Nerede canım istiyorsa, orada saçımı kestiririm! Artık bu konuyu kapatalım! Artık öyle herkesi desteklemek yok. Tabiî, ben istiyorsam, başka. İnsana bir yararı olmuyor ki! Bıraktım artık o işi!»

Pompeian Berber Dükkânı Zenith'in en büyük ve en modern oteli olan Thornleigh Otelinin en alt katındaydı. Otelin holünden berber dükkânına cilâlı pirinç korkuluğu olan, kavisli mermer merdivenlerden inilerek gidiliyordu. Dükkânın içi siyah, beyaz ve kırmızı feyans kaplıydı. Tavanı sarı yaldızdı. Bir de kıpkırmızı bir bereket boynuzunu devamlı olarak boşaltan büyük bir nemfin bulunduğu bir havuz vardı. Kırk berber ve dokuz manikürcü kız durmadan çalışıyorlardı. Kapıda da müşterileri selâmlamak, paltolarını, şapkalarını almak, onları beyaz taş zemin üzerine serilmiş bir halının üzerine konmuş bir düzine deri koltuğun ve üzeri dergi dolu bir masanın bulunduğu bekleme bölümüne götürmek üzere altı zenci yardımcı bekliyordu.

Babbitt'i kapıda karşılayan kır saçlı, dalkavuk gibi kılınan bir zenciydi. Ona, Zenith'de en büyük iltifat sayılan şeyi yaptı: Adıyla hitap etti. Ama Babbitt hâlâ keyifsizdi. O güzel manikürcü kız meşgüldü. Fazla giyimli bir adamın tırnaklarına manikür yapıyordu. Birlikte kıkır kıkır gülüşüyorlardı. Adam Babbitt'in sinirine dokundu. Beklemeği düşündü ama Pompeian'ın o güçlü sistemini durdurmak aklın alacağı bir şey değildi. Derhal boş bir koltuğa götürülüp oturtuldu.

Refah, zenginlik, incelik dolu bir ortamda bulunuyordu. Müşterilerden biri yüzüne ültra-ruj ışını tutturmuştu. Bir başkası başını şampuanla yıkattırıyordu. Çıraklar tekerlekli, elektrikli masaj makinelerini itip götürüyorlardı. Berberler, parlak nikelden yapılmış howitzer topuna benzeyen bir makineden sıcak havlular alıp, bir kaç saniye kullandıktan sonra kaldırıp atıyorlardı. Koltukların önündeki geniş mermer rafın üzerinde koyu kırmızı, açık kırmızı, mavi yüzlerce tonik vardı. Aynı anda iki köle, bir ayakkabı boyacısı, bir de berber kullanmak Babbitt'in moralini yükseltiyordu. O manikürcü kız da gelmiş olsaydı keyfine diyecek olmayacaktı. Berber bir yandan saçlarını kırpıyor, bir yandan da Havre de Grace at yarışları, beyzbol mevsimi ve Belediye Başkanı Prout hakkında ne düşündüğünü soruyordu. Genç zenci boyacı bir şarkı mırıldanıyor ve şarkının temposuna uyarak ayakkabıyı parlatıyordu. Cilâ bezini o kadar germişti ki her vuruşunda banjo gibi ses çıkartı-

yordu. Berber iyi bir tezgâhtardı. «En çok hangi toniği beğeniyorsunuz? Bugün yüz masajı yapmak için zamanınız var mı? Friksiyon yapayım mı?» gibi sorular soruyor, Babbitt de bu sorular soruldukça kendisini zengin ve önemli bir insan gibi hissediyordu.

Babbitt'in en sevdiği şey saçını şampuanla yıkatmaktı. Berber önce saçını şampuanla iyice köpürtürdü. Sonra (Babbitt havlulara sarılı bir şekilde önündeki el yıkanacak yere eğilince,) sıcacık bir suyla yıkardı. Başının derisi iğnelenirmiş gibi olurdu. Sonra da buz gibi su dökerdi. Birden çok soğuk suyu hissedince Babbitt'in kalbi çarpar, nefesi kesilir, boydan boya ürperirdi. Bu hayatın monotonluğunu yok eden bir histi. Babbitt oturmuş zevkle dükkânı seyrediyordu. Berber dalkavukça hareketlerle onun ıslak saçını kuruladı. Sonra havluyu bir türban gibi topladı. Babbitt çok güzel yapılmış, ayarlanabilir cinsten bir tahta oturmuş pembe yanaklı bir halifeye benzemişti. Berber (halifenin görkemi karşısında şaşırmış bir İyi İnsan gibi) sordu: «Biraz da Eldorado Yağı ile masaj yapayım mı efendim. Saçlara çok iyi gelir. Geçen sefer yapmamış mıydım?»

Yapmamıştı. Ama Babbitt, razı oldu. «Ehh, yap bakayım »

Birden içi titredi. Manikürcü kızın işi bitmişti.

«Bilmem ki... Bir de manikür yaptırayım,» diye mırıldandı. Siyah saçlı, ufak tefek, güler yüzlü tatlı kızın gelişini heyecanla seyretti. Manikür işi kızın masasında bitecekti. Bu şekilde Babbitt de berbere duyurmadan kızla konuşma imkânı bulacaktı. Kıza gözucuyla bile bakmadan, rahat bir şekilde o anı bekliyordu. Kız onun tırnaklarını törpülüyor, berber ise, berber kafasının çağlar boyunca bulup uydurduğu bir takım kremleri Babbitt'in yanan yanaklarına sürerek onu traş ediyordu. Adamın işi bitti. Babbitt kızın masasında, onun karşısına geçip oturdu. Mermerin güzelliği, küçük gümüş musluklu gömme tas, kendisinin böyle pahalı bir yere gelişi, onu hayran bırakmıştı. Kız onun elini, içinde sabunlu sıcak su bulunan tastan çıkardığında eli o kadar hassaslaşmıştı ki kızın küçük ellerinin onunkini tutuşunu aşin bir şekilde hissediyordu. Kızın tırnaklarının pembeliğinden ve parlaklığından çok hoşlanmıştı. Elleri Bayan Judique'in ince parmaklarından çok daha güzel,

çok daha zarif gelmişti Babbitt'e. Kız keskin bir bıçakla onun tırnakları etrafındaki derileri keserken duyduğu acı bile onu coşturmuştu. Kızın, pembe blûzun içinde daha da belirginleşen körpe göğsüne ve omuzlarına bakmamak için kendisini güç tutuyordu. Kızın güzelliğinin etkisiyle ezilmişti. Onunla konuşmağa çalıştığı zaman, ilk kez bir partiye giden bir köylü çocuğu gibi acemilik çekiyordu.

«Biraz sıcak bugün, değil mi?»

«Evet, çok sıcak. Son defasında tırnağınızı kendiniz kestiniz değil mi?»

«E... evet. Herhalde ben kesmiş olmalıyım.»

«Daima maniküre gitmelisiniz.»

«Belki de. Ben...»

«Bakımlı tırnak kadar güzel bir şey yoktur. Ben bir adamın kibar olup olmadığını, her zaman tırnaklarından anlarım. Dün buraya bir otomobil satıcısı geldi. Bana 'bir adamın klâsını kullandığı arabadan anlayabilirsin' dedi. Ben de 'saçmalama,' dedim. 'Bir adamın kibar olup olmadığını, akıllı insanlar tırnaklarından anlar,' dedim.

«Doğru. Sanırım gerçek payı var bu sözünüzde. Tabiî, burada sizin gibi cici bir çocuk olunca insan gelmemezlik edemez.»

«Belki çocuğum ama, kafamı kullanırım. Ben birini görünce iyi adam olup olmadığını hemen anlarım. Bir bakışta adamın karakterini okurum. Bir adamın iyi olduğunu anlamasam zaten böyle konuşmam.»

Kız gülümsüyordu. Gözleri Babbitt'e nisan ayında görülen su birikintileri gibi parlak gelmişti. Kendi kendisine, ciddi ciddi, bazı kaba insanlar kız manikürcülük yapıyor, pek de tahsili yok diye sanırlar ki kötü bir kız, dedi. Ama Babbitt böyle değildi. O demokrat bir insandı ve halkı iyi anlardı. Karar verdi. Bu iyi bir kızdı... pırlanta gibi bir kız. Ama bu insanı rahatsız eden bir iyilik değildi. Kıza anlayışlı bir sesle sordu:

«Sanırım buraya gelen insanlar içinde size sulanmağa kalkan bir sürü insana rastlarsınız.»

«Hem de nasıl! Hani puro satılan dükkânlardan çıkmayan bazı adamlar vardır. *Neler* söylemezler ki! Ama inanın bana, ben onların canına okumasını bilirim. Onlara dünyanın kaç bu-

cak olduğunu öğretirim. 'Sen kiminle konuştuğunu sanıyorsun?' derim. Hemen sinerler. Sahi, unuttum. Bir şişe manikür cilâsı da istemez misiniz? Tırnaklarınızı yeni manikürlenmiş gibi tutar. Hiç bir sakıncası yoktur ve günlerce dayanır.»

«Tabiî. Bir deneyeyim bakalım. Bak, ne tuhaf: Bu dükkâna açıldığı günden beri gelirim... Ve,» çok şaşırmış gibi bir halle, «Sizin adınızı bilmiyorum!»

«Bilmiyor musunuz? Tuhaf! Ben de sizin adınızı bilmiyorum.»

«Bırakın şu alayı. Adınız nedir bakayım?»

«Güzel bir ad değil. Biraz bayağı. Ama benim soyum sopum bayağı değil. Babamın babası Polonyalı bir soyluymuş. Geçenlerde birisi gelmişti. Kont muymuş, neymiş...»

«Her halde on parasız kontlardan, değil mi?»

«Yok canım... Adam dedi ki büyükbabamın soyunun sopunun Polonya'da büyük, güzel bir evi varmış Tam göl kenarında!» Sonra kuşkuyla, «Belki de inanmıyorsunuz bana?» dedi.

«Tabii inanıyorum. Elbette. Sahi söylüyorum. Alay ediyorum sanma, şekerim, ama seni her görüşümde, 'Bu soylu bir kız olmalı,' diyordum.»

«Sahi, öyle mi diyordunuz!»

«Sahi söylüyorum. Eee, haydi! Artık arkadaş olduk. Söyle bakayım adın ne?»

«İda Putiak. Pek matah bir ad değil. Anneme hep, «Anne, neden bana Dolores, molores gibi şöyle klâsı olan bir ad koymadın?' derim.»

«Ama harikulâde bir ad, İda!»

«Yemin ederim ben sizin adınızı biliyorum.»

«Sanmam canım. Belki... Öyle pek duyulmuş bir ad değil.»

«Siz Krackajack Mutfak Eşyaları Şirketi adına gezilere çıkan bay Sondheim değil misiniz?»

«Değilim! Ben Babbitt'im. Emlâk Komisyoncusu!»

«Ooo! Bağışlayın. Tabiî. Yani Zenith'li misiniz?»

Onuruyla oynanmış bir adam gibi kısa bir cevap verdi. «Evet.»

«Ha tabiî! Reklâmlarınızı okudum. Çok güzel reklâmlar.»

«Şey... Konuşmalarım hakkında yazılanları da okumuşsunuzdur, belki.»

«Tabiî okudum! Aslında pek okuyacak zaman bulamıyorum... Beni budala bir kız sanmışsınızdır.»

«Sen çok cici bir kızsın.»

«Neyse... Bu işin iyi bir tarafı var. Bir kıza kibar insanlarla tanışma, konuşarak bilgisini arttırma olanağı veriyor. Öyle ki bir insanın karakterini ilk bakışta anlamak mümkün oluyor.»

«Bak İda, lütfen terbiyesizlik ettiğimi sanma...» Babbitt harıl harıl düşünüyordu. Küçük bir kız tarafından reddedilmek kötü olurdu. Ama kabul ederse de tehlikeliydi. Kızı yemeğe götürürse ve ukalâ arkadaşları tarafından görülürse... Ama heyecanla devam etti: «Bunu lütfen terbiyesizlik sayma.. Ama bir akşam seninle beraber çıksak, birlikte yemek yesek çok iyi olur.»

«Bu önerinizi kabul etmem doğru mu olur, bilmiyorum... Kibar arkadaşlarım beni her zaman bir yere götürmek isterler.. Ama belki bu akşam gelebilirim.»

IV

Babbitt kendi kendisine güvence veriyordu: Onun gibi okumuş, olgun bir insanla düşüp kalkmaktan yararlanabilecek olan zavallı küçük bir kızı basit bir yemeğe götürmesine engel olabilecek hiç bir şey yoktu. Ama birisi görebilir ve bunu anlamayabilir diye kızı, kentin dışında bulunan Biddlemeier's İnn adlı bir yere götürecekti. Arabayla güzel bir yolculuk yaparlardı ve kendisini yalnız hissettiği bu güzel akşam vakti arabayla güzel bir yolculuk yapmış olurlardı. En fazla kızın elini tutardı. Hattâ onu bile yapmazdı. Aslında kız uysaldı. Çıplak omuzlarının halinden bu pek iyi anlaşılıyordu. Ama sırf kız bu işe teşne diye Babbitt ölse onu sevmeye kalkmazdı.

Sonra araba bozuldu. Elektrik sisteminde bir arıza vardı.

Oysa bu akşam araba ona muhakkak gerekti! Hırsla bujileri kontrol etti, komütatör'e baktı. Ama bu öfke somurtmuş duran arabayı harekete geçirmeğe yetmedi. Haysiyetiyle oynanmış gibi bir halde garajdan çıktı. Birden gene canlandı. Aklına bir taksi tutmak gelmişti. Taksi tutmanın da fiyakalı bir yanı vardı. O da bir zenginlik belirtisiydi.

Ama Thornleigh Otelinden iki blok ötedeki köşede kızla buluşunca, o, «Taksi mi? Ben senin bir araban var sanıyordum.» dedi.

«Tabiî var. Ama bozulmuş. Bu akşam işlemiyor.»

Bu masalı çok dinlemiş gibi bir halle, «Yaa!» dedi.

Babbitt Biddlesmeier's İnn'e giderken, kızla yol boyunca eski bir arkadaş gibi konuşmağa çalıştı, ama ne yapsa para etmemişti. Kızın konuşma duvarını delememişti. İda dinmek bilmeyen bir öfkeyle o «kötü başberbere» verdiği cevapları, ve adam, «sen nalbantlıktan çok lâf ebeliği yapıyorsun,» demeğe devam ederse yapacağı çok kötü şeyleri anlatıp duruyordu.

Biddlesmeier's İnn'de içecek bir şey bulamadılar. Baş garson George F. Babbitt'in kim olduğunu bir türlü anlayamadı. Büyük birer tabak karışık ızgaranın önünde terleye terleye oturup beyzbolden söz ettiler. Babbitt İda'nın elini tutmağa çalışınca, kız samimi bir şekilde, «Dikkat et! O pis garson bakıp duruyor,» dedi. Dışarı çıktılar. Güzel bir yaz gecesiydi. Hava durgundu. İsfendan ağaçlarının üzerinden ay görünüyordu.

Babbitt, «İçki bulabileceğimiz ve dans edebileceğimiz bir yere gidelim,» dedi.

«Tabii. Başka bir gece. Bu akşam söz verdim anneme, erken geleceğim diye.»

«Yahu bu kadar güzel havada eve gidilmez.»

«Bayılırdım, ama annem bana çok kızar.»

Babbitt titriyordu. Bu kız gençliğin ve güzelliğin ta kendisiydi. Kolunu kıza doladı. İda hiç çekinmeden Babbitt'in omuzuna yaslandı. Babbitt bir zafer kazanmıştı. Sonra kız İnn'ın merdivenlerinden aşağı koşa koşa indi. Şarkı söyler gibi, «Gel George, güzel bir otomobil yolculuğu yapar, serinleriz,» diye seslendi.

Tam âşıklar gecesiydi. Zenith'e giden yol boyunca, meh-

tapta arabalar sırayla park etmişlerdi. İçinde hayâl meyal seçilen bir takım insanlar coşkuyla birbirlerine dolanmışlardı. Aç ellerini İda'ya uzattı. Kız okşar gibi vurunca, Babbitt minnettar kalmıştı. Bir mücadeleye, ani bir değişikliğe gerek kalmadı: Babbitt iri yarı şoförün arkasında, kızı öptü, kız da rahat bir şekilde karşılık verdi.

İda'nın şapkası düştü. Kız onu almak için adamın kollarından çıktı.

Babbitt, «Bırak kalsın,» diye yalvardı.

«Ha? Şapkamı mı? Olur mu öyle şey!»

Kız şapkasını başına iğneyle tutturuncaya kadar Babbitt bekledi. Sonra elini aşağı doğru kaydırdı. Kız uzaklaştı. Bir anne sevecenliğiyle, «Uslu çocuk ol! Yoksa annen paylar! Otur sevgilim, arkana yaslan, bak ne kadar güzel gece. Uslu çocuk olursan, belki ayrılırken öperim seni. Şimdi bana bir sigara ver.»

Kızın sigarasını yakarak, rahat olup olmadığını sorarak, ona kibar davrandı. Kendisi de kızdan mümkün olduğu kadar uzağa çekilip oturdu. Başarısızlık onu kahretmişti. Kimse ona bir salak olduğunu bundan daha iyi, daha canlı, daha akıllıca anlatamazdı. Dr. John Jennison Drew açısından bakılırsa Babbitt günahkâr bir adamdı. Bayan İda Putiak'm açısından ise, iyi bir yemek uğruna diş sıkıp tahammül etmeği gerektiren sıkıcı bir moruktu.

«Şekerim, somurtmayacaksın, değil mi?»

Şımarık şımarık konuşmuştu. Babbitt onu pataklamak istedi. Düşünüyordu: «Bu kaldırım yosmasımn ağzının kokusunu dinleyecek değilim. Pis göçmen! Bu iş bir an önce bitsin de eve kaçayım, sonra da sabaha kadar dövüneyim.»

Homurdanır gibi konuştu: «Ha? Ben mi somurtuyorum? Amma yaptın yavrum, neden somurtacak mışım? Bak beni dinle İda. George ağabeyini dinle de bir şeyler öğren: Patronunla ikide bir takışmağı bırak. Ben çok adam kullandım. Patronunla zıtlaşmak sana kâr sağlamaz...»

Ailesinin oturduğu köhne ahşap evin önüne gelince Babbitt kızla kısaca ama dostça vedalaştı. Taksi yola devam etmeğe başlayınca «öff be..» diye yakınıyordu.

YİRMİBEŞİNCİ BÖLÜM

I

Uyandı, gerinerek, serçelerin cıvıldayışını dinledi. İşte o sırada hatırladı bu işte bir terslik olduğunu. Doğru yoldan sapmaya karar vermişti ama bundan hiç zevk almamıştı. Neden isyan edecekti. Mesele neydi? «Neden makûl olmuyorsun. Bırak böyle aptalcasına kızların peşinden koşmağı. Ailenin, işinin, kulüpteki arkadaşlarının zevkini çıkarmağa bak.» Bu isyandan eline ne geçiyordu? Sefalet ve mahcubiyet. İda Putiak gibi ciğeri on para etmeyen birinden sanki terbiyesiz bir çocukmuş gibi muamele görmek. Ama gene de... Her mesele geliyor ve 'Ama genede'ye dayanıyordu. Ne gibi güçlüklere yol açarsa açsın, artık bir kere saçma bulduğu, kuşkuyla karşıladığı bir dünya onu memnun edemezdi.

Yalnız kendisine teminat veriyordu: «Artık kızların peşinden koşmayacaktı.»

Öğle vakti bundan bile emin değildi. Belki Bn McGoun'da, Louetta Swanson'da, İda Putiak'da aradığı sevimli, şefkatli kadını bulamamıştı. Fakat bu, böyle bir kadın yoktur anlamına gelmezdi. Eski bir inanç yeniden kafasına takılmıştı: Bir yerde onu anlayacak, onu mutlu yapacak, ona değer verecek böyle bir kadının olması gerekiyordu.

II

Bayan Babbitt Ağustosda döndü.

Kadının bundan önceki ayrılıklarında, Babbitt onun o gü-

ven verici vızıltısını özlemişti ve kadın döndüğünde bayram etmişti. Oysa bu sefer mektuplarında kadının kalbini kıracak her hangi bir şey ima etmekten çekinmiş olmasına karşın, onun henüz kendisini bulamadığı bir sırada kadının gelmesine üzülmüştü. Babbitt'e kadını karşılamak ve sevinmiş gibi görünmek de güç geliyordu.

Dolaşa dolaşa istasyona gitti. Bir tanıdığa rastlayıp bu huzursuzluğunu belli etmekten çekindiği için sayfiye yerlerinin duvar ilânlarını okumağa vermişti kendisini. Ama iyi eğitilmişti. Tren gürültüyle yaklaştığı sırada Babbitt perona çıktı. Kuşetli vagonları taramağa başladı. Kadının, bir sürü yolcunun bulunduğu bir kuyrukta kapıya doğru ilerlediğini görünce, şapkasını salladı. Kapıda kadını kucakladı ve «Vay vay vay! Ne güzel olmuşsun! Çok güzelsin!» dedi. Sonra Tinka'nın varlığını farketti. İşte onu seven, onun büyüklüğüne inanan, o tuhaf burunlu, canlı bakışlı çocuğu yanındaydı. Kızı kaldırdı, çığlık attırıncaya kadar bırakmadı. Şimdi hiç olmazsa bir an için eski, aklı başında Babbitt geri gelmişti.

Arabada Tinka onun yanına oturdu. Bir elini direksiyona koymuştu. Ona, arabayı kullanmasına yardım ediyormuş gibi yapıyordu. Babbitt arkada oturan karısına seslendi. «Yemin ederim ailenin içinde arabayı en iyi bu kız kullanacak. Şu direksiyonu tutuşa bak! Tam bir profesyonel gibi!»

Bütün bunlar olup biterken içinde hep bir korku vardı: Kadınla yalnız kalacakları, kadının kendisinden daha sıcak bir karşılama bekleyeceği anı düşünüp korkuyordu.

III

Babbitt'in tatile yalnız çıkacağı ve bir hafta, on gün kadar Catawba'da kalacağı evde, resmen olmasa bile, kabul edilmişti. Oysa geçen yıl Paul ile birlikte Maine'de geçirdiği günlerin anısı Babbitt'i kemirip duruyordu. Oraya yeniden gittiğini, orada huzura kavuştuğunu, ilkel fakat kahramanca bir ya-

şamın içinde Paul'ün varlığını yeniden bulduğunu gözünün önüne getiriyordu. Sonra birden farketti ki gerçekten de oraya gidebilirdi. Ama nasıl gidebilirdi ki! İşini bırakmazdı ve «Myra da tuhaf bulurdu onun oraya yalnız gitmesini. Tabiî canım karar vermişti. Bundan sonra canı ne isterse onu yapacaktı. Ama taa Maine'e kadar gitmek...»

Uzun uzun düşündü... ve gitti.

Oraya Paul'ün ruhunu aramak için gittiğini söyleyemeyeceği için, karısına, aşağı yukarı bir yıl önce hazırlayıp da, gerek kalmadığı için kullanmadığı yalanı söyledi. Bir iş için birisini görmek üzere New York'a gideceğini söyledi. Tabiî kendisine bile izah edemezdi bankadan neden ihtiyacı olan paradan bir kaç yüz dolar daha fazla para aldığını veya Tinka'yı sıkı sıkı sarılıp öptüğünü ve 'Tanrı seni korusun, yavrum!' dediğini. Trenden, büyük parmaklıklı kapılarla son bulan peronun üzerinde büyük kahverengi bir nokta gibi duran Bayan Babbitt'in yanındaki kızı Tinka'ya, ufacık kırmızı bir benek halini alıncaya kadar el salladı. Zenith'in son mahallesini de üzgün üzgün seyretti.

Kuzeye doğru yol alırken kapısı hiç kilitlenmeyen kulübelerde oturup poker oynayan basit, sağlam, cüretli, neşeli veya ormanlarda dolaşan, akıntılardan geçen becerikli insanlar diye hep Maine'deki rehberleri düşündü. Özellikle yarı kızılderili, yarı Yankee olan Joe Paradise'ı hatırladı. Joe gibi bir adamla birlikte ormanlık bir yerde bir toprağı olsa, elleriyle ağır işler yapsa, pazen gömlekler giyip özgür olsa, bağıra bağıra konuşabilse, bir daha o can sıkıcı sosyete hayatına dönmese,

Veya Kuzey Kanada'yı gösteren bir filmde gördüğü o sert dağlı gibi olsa. Ormanlara dalsa, dağlarda kamp kursa! Neden olmasın? Yapabilirdi. Ailenin, Verona evleninceye ve Ted kendi hayatını kazanmağa başlayıncaya kadar yetecek parası vardı. İhtiyar Henry Thompson da onlara göz kulak olurdu. Sahi be! Neden olmasın? Gerçek hayat...

Böyle bir şey istiyor, istediğini kabul ediyor ve yapabileceğine inanıyordu. Ne vakit sağ duyunun, «Saçma! İnsan namuslu ailesinden, ortaklarından kaçmaz. Nedeni yok bunun: Yapılmaz işte. Bitti!» dediğini duysa, Babbitt yalvarır gibi

karşılık veriyordu: «Peki ama bu Paul'ü cezaevine düşüren işten daha güç değil. Ah bir yapabilsem. Ne hoş olurdu! Ayağımda dağ ayakkabıları, bir tabanca, köylük yerler, kumarbazlar, gökyüzünü seyrede, seyrede yatmak. Joe Paradise gibi adam olmak, yiğit olmak... Öff be!»

İşte bunları düşüne düşüne Maine'e geldi. Gene Otelin önündeki iskelede durdu, gene pırıl pırıl parlayan suya yiğitçesine tükürdü. Gene çam ağaçlarının hışıltısı geliyordu, gene dağlar ışıl ışıl parlıyordu, gene bir balık sudan sıçrayıp yeniden suya dalmıştı. Özlemini çektiği yuvasına, gerçek dostlarına gidermiş gibi aceleyle rehberlerin kaldığı kulübeye gitti. Onu görünce memnun olacaklardı. Ayağa kalkıp bağıracaklardı: «Bakın Bay Babbitt gelmiş! O öbürleri gibi öyle sıradan bir adam değildir! Erkek adamdır!»

Kalabalık ve oldukça kirli kabinde, eski pantolonlar, eski fötr şapkalar giymiş, kırışık yüzlü altı ihtiyar, yağlı bir masanın etrafına oturmuş yağlı kartlarla poker oynuyorlardı. Göz ucuyla bakıp, başlarıyla selâm verdiler. Yaşlı, iri yarı, kalın bıyıklı Joe Paradise, «Selâm! Gene geldin demek!» dedi.

Tam bir sessizlik vardı. Yalnız fiş sesleri duyuluyordu.

Babbitt bir süre ayakta durdu. Kendisini çok yalnız hissediyordu. Oyunun heyecanlı bir bölümü bittikten sonra, «Ben de oynayabilir miyim Joe?» dedi.

Joe, «Tabiî. Otur. Ne kadar fiş istiyorsun? Bakayım, sen geçen yıl karınla gelmiştin, değil mi?» dedi.

Babbitt'in yuvaya dönüşünün kutlanması işte bundan ibaret kaldı.

Ancak bir yarım saat daha oyun oynadıktan sonra bir daha konuştu. Pipo tütünlerinin, ucuz puroların kokusu başını ağrıtmıştı. Kare as, döper gibi sözler onu bezdirmişti. Onu umursamamalarına da kızmıştı. Joe'ya döndü:

«Çalışıyor musun?»

«Hayır.»

«Bir kaç gün bana rehberlik eder misin.»

«Ederim. Nasılsa gelecek haftaya kadar başka işim yok.»

Babbitt'in uzattığı dostluk elini Joe, işte böyle karşılamıştı. Babbitt kaybettiği parayı ödedi. Çocuksu davranışlarla

kabinden çıktı. Joe, sudan başını çıkartan bir ayı balığı gibi başını dumanların arasından çıkardı. «Yarın sabah gelirim,» dedi yeniden kâğıt oyununa döndü.

Ne yeni kesilmiş çam kerestelerinden yapılmış kabinin sessizliğinde, ne göl kıyılarında, ne de güneş batarken mor dağların tepesinde toplanan bulutlarda Paul'ün insana huzur veren ruhunu bulabildi. Kendisini o kadar yalnız hissediyordu ki, yemekten sonra otelin bürosunda, sobanın başında hiç durmadan konuşan, nefes darlığı çeken yaşlı bir kadınla sohbete daldı. Kadına, sonunda terk etmiş olduğu yuvasının özlemini yeniden duyuncaya kadar, Ted'in Eyalet Üniversitesinde elde edeceği müstakbel başarılarından söz etti, Tinka'nın çocuk olduğu için beceremediği sözcükleri saydı.

Karanlıkta, çamlarla çevrili bu sessiz alanda tökezleye tökezleye yürüyerek gölün kenarına geldi. Bir sandala rastladı. Kürekleri yoktu. Ama ortada duran bir tahta parçacını kürek gibi kullanarak göle açıldı. Otelin ve çevresindeki kabinlerin ışıkları sarı noktalar halinde, Sachem dağının eteğinde bir yığın ateş böceği gibi görünmeğe başlamıştı. Yıldızlardan süzülüp gelen karanlığın içinde, dağ gittikçe daha büyük görünüyordu. Göl ucu bucağı olmayan siyah bir mermer gibi uzanıyordu. Kendisini ufacık hissediyordu. Ama bu önemsizlik onu Zenith'deki George F. Babbitt olmanın yapmacıklarından, süslerinden kurtarıyordu. Onu mahzunlaştırmış fakat yüreğini temizlemiş, arındırmıştı. Şimdi Paul'ün varlığını hissediyordu. Onu (cezaevinden, Zilla'dan ve dam tecrit malzemesi işinin sıkıntılarından korkutmuş,) sandalın ucunda oturmuş, kemanı çalarken görüyordu. Ansızın yemin etti: «Bir daha geri dönmeyeceğim! Paul de kurtulduğuna göre bütün o lânetlenmiş insanları yeniden görmek istemiyorum! Aptallık ettim Joe Paradise yerinden fırlayıp beni kucaklamadı diye somurtmakla. O bir kentli gibi çığlıklar atarak senin koluna girecek değil ya! Ama onu dağa götür, patikalara sal!... İşte gerçek hayat bu!»

IV

Ertesi sabah Joe, Babbitt'in kabinine saat dokuzda geldi.

Babbitt onu dost bir mağara adamı gibi karşıladı.

«Eee Joe, ne dersin? Dağlara tırmanıp yaz tatiline gelen bu lâpacılardan ve bütün bu kadınlardan kurtulalım.»

«Olur Bay Babbitt.»

«Ne dersin Box, Car gölüne gitmeğe? Bana dediler ki orada kullanılmayan bir kulübe varmış. Orada kamp yapsak, ha?»

«Tabiî olur Bay Babbitt, ama Skowtuit gölü çok daha yakın. Hem orada da istediğin kadar balık bulabilirsiniz.»

«Yooo! Ben uygarlıktan iyice uzaklaşmak istiyorum.»

«Eh, Olur.»

«Torbalarımızı sırtımıza vururuz ve ormana dalarız. İyi bir yürüyüş yaparız.»

«Chogue gölünden geçerek, su yolundan gitsek daha iyi olur. Bütün yolu motörle alırız. Evinrude motorlu altı düz bir tekneyle...»

«Hayır efendim! Bu sessizliği motör gürültüsüyle mi bozacağız! Katiyen olmaz. Bir kaç giyecek eşyası al. Yemek için de ne gerekse söyle. Sen hazır oluncaya kadar ben de hazırlanırım.»

«Çoğu motörle gidiyor, Bay Babbitt. Yürümek çok uzun sürer.»

«Dinle beni Joe: yürümeğe itirazın mı var?»

«Yok, sanırım becerebilirim. On altı yıldır o kadar uzun yürümemiştim. Çoğu motörle gidiyor. Ama siz öyle istiyorsanız yürüyebilirim. Öyle sanıyorum.» Joe keyifsiz keyifsiz gitti.

Babbitt'in sinirliliği Joe dönmeden önce geçmişti. Adamın zamanla açılacağını ve ona çok eğlenceli hikâyeler anlatacağını düşünüyordu. Ama dağa tırmanmağa başladıklarında Joe daha havasını bulmamıştı. Israrla Babbitt'in arkasında kalıyordu ve sırt torbası Babbitt'in omuzlarını ne kadar acıtıyorsa ve Babbitt ne kadar soluyorsa, rehberinin de aynı şekilde soluduğunu hissediyordu. Ama dağ yolunu tırmanmanın insanı tatmin eden bir yanı vardı. Huş ve pelesenk ağaçlarının, eğrelti otlarının arasından uzanan, üzeri kahverengi çam dikenleriyle örtülü, köklerle eğri büğrü olmuş, insanı tatmin edici bir yoldu. Dinlenmek için durduğu zaman gülüyordu, «Bizim gibi iki ihtiyar için, az şey başarmış sayılmayız,» diye gülüyordu.

«Hı!» diyerek kabul etti Joe.

«Burası çok güzel bir yer. Bak ağaçların arasından göl görünüyor. Joe, bak sana söyleyeyim, Kentte troleybüs ve daktilo gürültüleri arasında, insanlarla boğuşarak yaşamak yerine burada ormanın içinde yaşamakla ne kadar talihli olduğunu anlayamazsın. Keşke ben de ağaçları senin gibi bilebilseydim. Söyle, o kırmızı çiçeğin adı ne?»

Joe sırtını kaşıyarak, istemeye istemeye çiçeğe baktı.. «Herkes başka bir şey söylüyor. Ben ona Pembe Çiçek diyorum.»

Tırmanmak ciddi bir mücadele halini aldı. Babbitt bu sayede düşünmekten kurtuldu. İyice yorulmuştu. Tombul bacakları sanki onun değilmiş, onun rehberliğine ihtiyaçları yokmuş, kendiliklerinden gidiyorlarmış gibi hissediyordu. Gözünü yakan terleri otomatik bir hareketle sık sık siliyordu. Üzerinde sineklerin uçuştuğu çalılarla örtülü bir bataklıkta kütükleri yanyana koymak suretiyle yapılmış, güneşte kavrulan, bir millik yolu geçip de Box Car gölünün kenarına geldiklerinde memnuniyetini bilinçli bir şekilde hissedemeyecek kadar yorgundu. Sırtındaki yükü indirince, dengesi bozulduğu için sendeledi. Bir süre için dik duramayacak haldeydi. Yolcuların kalması için yapılmış kulübenin yakınında olan ve dalları geniş bir alanı örten bir huş ağacının altına yattı. Zevkle, uykuyu damarlarında hissetmeğe başladı.

Güneş batacağına yakın uyandı. Joe'yu becerikli bir şekilde akşam yemeği için salamlı yumurta ve börek hazırlarken gördü. Dağ adamına yeniden hayranlık duymağa başlamıştı. Kesilmiş bir ağaç kütüğüne oturdu. Kendini daha erkek hissediyordu.

«Joe, dolu paran olsaydı, ne yapardın? Gene rehberlik mi yapardın, yoksa, ormanların içinde bir yer alıp, insanlardan kaçar mıydın?»

Joe ilk kez keyiflendi. Bir süre tütün çiğnemeğe devam etti. Sonra konuşmağa başladı: «Bunu ben de çok düşündüm. Param olsaydı Tinker's Falls'a gider ve güzel bir ayakkabıcı dükkânı açardım.»

Yemekten sonra Joe poker oynamağı önerdi, ama Babbitt hemen reddetti. Joe umursamadı, saat sekizde yattı. Babbitt kararmış olan göle karşı ağaç kütüğüne oturmuş sivrisinekleri savıyordu. Horlayan rehberin dışında, on mile kadar bir mesafede hiç bir insan yoktu. Hayatında hiç bir zaman bu kadar yalnız hissetmemişti kendisini. Sonra Zenith'deydi.

Acaba Bayan McGoun karbon kâğıdı için çok mu para sarfediyor, diye üzülüyordu. Kabadayıların Masasında yapılan ısrarlı şakalara hem kızıyor, hem de onları arıyordu. Acaba Zilla şu anda ne yapıyor diye düşünüyordu. Acaba Ted, yaz boyunca garajda çalışıp olgunlaştıktan sonra, üniversiteye kendisini verir mi diye endişe ediyordu. Karısını düşünüyordu. «Şu kadın biraz... Şu kadın yerleşik bir hayat yaşamağa bu kadar gonüllü olmasaydı... Hayır! Olmaz! Geri dönmeyeceğim! Üç yıl sonra elli yaşında olacağım. On üç yıl sonra altmış. Fazla geçkalmadan eğlenmek istiyorum. Umurumda değil. Eğleneceğim!»

İda Putiak'ı, Lauetta Swanson'u, o güzel dul kadını —neydi adı?— Tanis Judique miydi? Hani kendisine bir daire bulduğu kadını düşünüyordu. Hayalî bir takım konuşmalara kendisini kaptırmıştı. Sonra,

«Yahu, onları düşünmeden edemiyorum!» dedi.

Sonra anladı ki kaçmak budalalıktı, çünkü hiç bir zaman kendi kendisinden kaçamayacaktı.

İşte o anda Zenith yolculuğuna başladı. Dönüşünün kaçışa benzeyen bir yanı yoktu. Ama bu bir kaçıştı. Ve dört gün sonra Zenith trenine binmişti. İstediği için değil, ama yapabildiği tek şey olduğu için döndüğünü biliyordu. Zenith'den, ailesinden, bürosundan kaçamayacağını, çünkü bürosunu, ailesini, Zenith'in her sokağını, yarattığı her hayali kafasında taşıdığını farketti.

«Ama ben... Ama yepyeni bir şeye başlayacağım,» diye yemin etti. Ve bunu kendisine önemli bir kararmış gibi göstermeğe çalıştı.

YİRMİALTINCI BÖLÜM

I

Trende tanıdık birisini bulmak umuduyla dolaşırken, tek bir kişiye rastlayabildi: Seneca Doane, hani şu Babbitt'in eski sınıf arkadaşı ve bir şirketin hukuk danışmanı olmak mutluluğuna eriştikten sonra sapıtıp, işçi ve köylülerle birlikte, aynı listede adaylığını koymuş olan ve açıkça sosyalist olduğunu söyleyen kimselerle düşüp kalkan avukat. Adam isyancıydı ve Babbitt elbette böyle bir fanatikle bir arada görünmek istemezdi. Ama bütün vagonda başka hiç bir tanıdık bulamadığı için istemeye istemeye durdu. Seneca Doane ufak tefek, saçları seyrelmiş, biraz Chum Frink'e benzeyen, yalnız onun gibi sırıtmayan bir adamdı. «The Way of All Flesh,» adlı bir kitap okuyordu. Babbitt bunu dinsel bir kitaba benzetmişti ve acaba Doane yeniden dindarlaşıyor ve herkes gibi namuslu, vatansever bir insan mı oluyor diye düşündü.

«Vay! Selâm Doane!» dedi.

Doane başını kaldırıp baktı. Tuhaf bir sıcaklıkla, «Ooo! Selâm Babbitt! Ne var, ne yok!» dedi.

«Bir yerden mi dönüyorsun?»

«Evet, Washington'daydım.»

«Demek Washington'daydın? Hükümetten ne haber?»

«Hükümet... Oturmaz mısın?»

«Sağol! Vay canına! Kaç zamandır seninle konuşmamıştık Doane. Ben, şey... Yahu yazık, gelmedin bizim sınıfın yemeğine.»

«Sağol! Eksik olma!»

«Nasıl gidiyor sendikacılık? Yeniden Belediye Başkanlığına adaylığını koyacak mısın?»

Doane huzursuzlanmış gibiydi. Kitabının sayfalarını karıştırıyordu. Pek umursamıyormuş gibi bir halle, «Belki koyarım,» dedi ve gülümsedi.

Babbitt'in hoşuna gitmişti bu gülümseme. Konuşmak için bahane arıyordu: «New York'ta bir gece kulübüne gittim, âlem bir yerdi. Otel Minton'da... 'Günaydın Sevgilim' grubu vardı.»

«Biliyorum. Güzel kızlar. Bir akşam oraya dansa gitmiştim.»

«Yaaa! Danstan hoşlanıyor musun?»

«Tabiî. Bu dünyada en çok dans etmekten, güzel kadınlardan ve iyi bir yemekten hoşlanırım. Bütün erkekler gibi.»

«Allah, Allah! Ben sizin, yiyeceğimiz lokmayı önümüzden alacağınızı, bizi soyup soğana çevireceğinizi sanıyordum.»

«Yooo! Hiç öyle bir şey yok. Meselâ ben Konfeksiyon işçilerinin toplantılarını Ritz otelinde yapmasını, toplantıdan sonra da eğlenceye gitmesini isterim. Akla yatkın bir istek değil mi bu?»

«Doğru be... Hiç fena bir fikir sayılmaz. Neyse... Yahu yazık, seni son yıllarda pek göremiyorum. Sahi aklıma geldi... Benim Prout'ı desteklememe, böylelikle senin Belediye Başkanlığına karşı çıkmama darılmadın, değil mi? Ben Cumhuriyetçiyim, örgütte çalışıyorum. Kendimi biraz şey hissettim...»

«Benim adaylığıma karşı çıkmaman için hiç bir neden yok ki! Örgüte yararlı olduğundan eminim. Hatırlıyorum da kolejde son derece ilerici, duygusal bir gençtin. Hâlâ unutmam bana avukat olacağını, ücretsiz olarak yoksulların davasını alacağını, varlıklılarla mücadele edeceğini söylerdin. Sonra şeyi de hatırlıyorum: Ben zengin olacağımı, en güzel tabloları satın alacağımı, New Port'ta oturacağımı söylerdim. Eminim, bizler hoşgörü sahibi ve liberal olurken ilhamımızı senden aldık.»

«Ne bileyim... ben... ben her zaman liberal olmağa çalışmışımdır.» Babbitt'in koltukları kabarmıştı ama bir yandan da utangaçlaşmıştı. Bir çeyrek yüzyıl önceki delikanlıya benzemeğe çalışıyordu. Eski dostu Seneca Doane'a böbürlendi: «Bu a-

damların, hattâ uyanık olanların, kendilerini liberal sananların bile kötü yanı şu: yeterince hoşgörü sahibi, liberal değiller. Bana gelince, ben her zaman başkalarına da bir şans tanınmasından, sözlerinin dinlenmesinden yanayımdır.»

«Güzel.»

«Bak, ben sorunu şöyle görüyorum: Biraz muhalefet hepimize yararlıdır. Onun için insan, hele işadamıysa, hoşgörü sahibi olmalıdır.»

«Evet...»

«Bence bir insan İleriyi görebilmeli, ülkü sahibi olmalıdır. Sanırım ticaret hayatında bazıları beni biraz fazla ileri görüşlü bulurlar. Ama, bırak nasıl düşünürlerse düşünsünler... Senin durumun da tıpkı böyle... Yahu iyi oldu böyle oturup seninle konuşmak. Eksik olma, sen de hiç olmazsa biraz yardım ettin de, nasıl anlatayım... eski ülkülerimizin tozunu aldık.»

«Ama görüyorsun ki ileri görüşlüler yenilip duruyorlar.. Bu seni rahatsız etmiyor mu?»

«Katiyen! Kimse bana neyi nasıl düşüneceğimi dikte edemez!»

«Bana yardım etmesini istediğim adam işte sensin. Senden, bazı işadamlarıyla görüşmeni ve onların zavallı Beecher İngram'a karşı biraz daha hoşgörüyle davranmalarını sağlamanı isterim.»

«İngram mı? Hani şu, sevişmenin serbest olmasını, devlete karşı çıkılmasını savunan, kiliseden kovulmuş papaz değil mi?»

Doane, Beecher İngram'ı herkesin böyle sandığını, fakat ona göre İngram'ın, bir zamanlar Babbitt'in savunmakla ün yaptığı 'İnsanların kardeşliği' idealini savunan bir papaz olduğunu söyledi. Acaba Babbitt tanıdıklarına bu papazı ve onun kıyıda köşede kalmış kilisesini rahat bırakmağa razı edebilir miydi?

Babbitt sevgili dostu Doane'a, canı gönülden, «Elbette,» dedi. «İngram ile oynamağa kalkan olursa, karşısında beni bulur.»

Doane açılmıştı. Eski günleri hatırlamaya başlamıştı. Almanya'daki öğrencilik hayatını, Washington'da tek vergi sis-

temi için yaptığı kulisi, Uluslararası sendikal toplantıları anlattı. Lord Wycombe'dan, Albay Wedgwood'dan, Profesör Piccoli'den eski dostları olarak söz etti. Babbitt, Doane'un her zaman Uluslararası Sendikalar Birliği ile temasta olduğunu sanıyordu. Ama şimdi, o da Lord Wycombes gibi bir sürü insan tanıyan bir adam gibi ciddi ciddi başını sallıyordu. Bir iki defa da araya Sir Gerald Doak'u sokuşturdu. Ona birden cesaret gelmişti. İdealist olmuştu ve kendisini daha kozmopoliten hissediyordu.

Bu manevî yücelme sırasında birden Zilla'yı düşünmüş ve ona acımıştı. Kadını o kadar iyi anlıyordu ki... Kalkınmacılar Kulübündeki sıradan adamlar imkânı yok onu böyle anlayamazlardı.

II

Beş saat sonra Zenith'e varıp, karısına New York'un ne kadar sıcak olduğunu söyledikten sonra hemen Zilla'ya gitti. Kafasının içinde bir sürü fikir vardı. Herşeyi bağışlamağa hazırdı. Paul'ün serbest bırakılmasını sağlayacaktı. Zilla için de, daha ne olduğunu bilmiyordu ama, bir sürü şey yapacaktı. O da dostu Seneca Doane gibi herkesin iyiliğini isteyen bir insandı.

Paul'ün onu vurmasından bu yana, Zilla'yı hiç görmemişti. Kadını hâlâ iri göğüslü, kanlı canlı, biraz gürültücü birisi olarak gözünün önüne getiriyordu. Kadının oturduğu, toptancılar semtinin gerisindeki pis bir sokakta bulunan pansiyona doğru giderken, birden rahatsız olup durdu. Yukarıdaki pencerelerin birinde dirseklerine dayanarak dışarı sarkmış bir kadın vardı. Yüz hatları Zilla'nınkilere benziyordu, ama kansız cansız, yaşlı, buruşturulmuş bir avuç sarı kâğıda benzeyen bir kadındı bu. Zilla ne kadar hareketli, yerinde duramayan bir kadınsa, bu kadın da aksine o kadar durgundu. Korkunç bir durgunluktu bu.

Kadın pansiyonun oturma odasına gelinceye kadar Babbitt

yarım saat bekledi. İçinde 1893 Şikago Dünya Fuarının resimleri olan kitabı elli defa açtı. Elli defa Adalet Sarayının resmine baktı.

Zilla'yı odada karşısında görünce şaşırdı. Kadın kırmızı bir kurdele bağlayarak biraz daha canlandırmağa çalıştığı, siyah, çizgili bir elbise giymişti. Kurdele yırtılmış ve sonradan özenle tamir edilmişti. Dikkatle bakıp bunu görmüştü, çünkü başını kaldırıp kadının omuzuna bakmak istemiyordu. Omuzlarından biri öbüründen daha düşüktü. Bir kolunu, paralize olmuş gibi, biraz tuhaf tutuyordu. Ve adi dantelden yapılmış yüksek yakanın gerisinde, eskiden toplu ve parlak olan yerde, solgun bir çukur vardı.

«Evet?» dedi.

«Vay, vay vay! Bizim eski Zilla'mız. Seni yeniden gördüğüm için çok memnun oldum.»

«Gönderecek bir mesajı varsa bir avukatla göndersin.»

«Zilla, amma yaptın yahu! Ben sırf onun için gelmedim ki! Ben eski bir dost olarak geldim.»

«Bakıyorum pek acele etmedin.»

«Canım sen anlarsın, Zilla. Bir süre için onun dostlarını görmek istemezsin, diye düşündüm. Ve... Otur güzelim! Bak hepimiz aklımızı başımıza toplayalım. Canım, hepimiz yapılmaması gereken bir sürü şey yaptık, ama belki herşeyi düzeltir, yeniden başlayabiliriz. Sahi söylüyorum Zilla, ikinizi de mutlu kılacak bir şey yapmak istiyorum. Bugün ne düşündüm, biliyor musun? Unutma, Paul bu konuda bir şey bilmiyor... Gelip seni göreceğimi bilmiyor. Düşünüyordum da, Zilla iyi kalpli, cömert bir insandır, diyordum. Paul'ün yaptığı şeyin cezasını çektiğini anlar. Dersini aldı. Ne dersin, onun bağışlanması için Valiye başvurmağa? Sen başvurursan, bağışlayacağına inanıyorum. Dur! Dur, bekle! Düşün böyle bir büyüklük yaparsan, sen ne kadar rahat edeceksin.»

«Ben de iyilik yapmak isterim.» Kadın edepli bir şekilde oturmuş fakat buz gibi konuşuyordu. «Onun için, kötülere örnek olsun diye onun hapste kalmasını istiyorum. O adamın bana yaptığı o korkunç şeyden sonra dindar oldum George. Bazan kötüleşir, dünya zevklerinin peşine düşerdim. Ama ben hasta-

nedeyken Pentecostal mezhebine mensup bir papaz geldi. O bana kutsal Kitapları okuyarak doğru yolu gösterdi ve Kıyamet Gününün yaklaştığını anlattı. O gün geldiğinde bütün öbür mezheplere mensup olanlar cehennemi boylayacaklar, çünkü onlar gerçekten inanmıyorlar, sadece inandıklarını söylüyorlar ve gene bildikleri gibi bu dünyanın nimetleri peşinde koşuyorlar...»

Kadın on beş dakika kadar bu şekilde tehditler savurarak öfkeli öfkeli konuştu. Yüzü kıpkırmızı olmuştu. O soğuk soğuk konuşması gitmişti. Sesi gene eskisi gibi enerjik, tiz bir çığlık hâlini almıştı. Sözlerini toparladı:

«Paul'ün şu anda hapiste olması, cezasını çekmesi, gene Tanrının ona bir lütfudur. Belki bu sayede ruhunun cehenneme gitmesini hâlâ önleyebilir. Ve gene bu sayede kadın avcıları önlerinde bir örnek bulurlar.»

Babbitt yerinde kıpırdıyor, kaşınıyordu. Kilisede nasıl vaaz verilirken kıpırdamağa cesaret edemezse, şimdi de, bağıra bağıra söylenen sözlerin bir kulağından girip bir kulağından çıkmasına karşın, dikkatle dinliyormuş gibi görünmeğe çalışıyordu.

Sakin olmaya, bir kardeş gibi davranmağa çalışıyordu.

«Evet, Zilla, biliyorum. Ama unutma dinin esasını merhamet teşkil eder. Bak ben sorunu şöyle görüyorum: Bu dünyayı düzeltmek istiyorsak, her şeyden önce hoşgörü sahibi ve liberal olmalıyız. Ben her zaman hoş görü sahibiyim, liberalim...»

«Sen? Sen mi liberalsin?» Bunu tam eski Zilla gibi söylemişti. «Sen nerede, hoşgörü sahibi olmak, liberal olmak nerede!»

«Ama Zilla, dinle, dinle beni! Ben liberalim... Peki bak söyleyeyim, sen ne kadar dindarsan, ben de o kadar liberalim! *Dindar olmuş!*»

«Elbette dindarım! Papaz benim dine destek olduğumu söylüyor.»

«Elbette destek oluyorsun! Ama Paul'ün parasıyla, değil mi? Ama ben sana ne kadar hoşgörü sahibi olduğumu göstermek için, o Beecham İngram denilen adama kendi paramdan on dolar göndereceğim. Zavallı herife herkes sevinmenin ve dev-

lete karşı koymanın serbest olmasını savunuyor diye yükleniyor. Kentten sürmeğe kalkıyorlar adamı.»

«Haklılar tabiî! Tabiî kentten sürmeliler! Adam vaazları bile —tabiî ona vaaz denirse artık— tiyatro salonunda, yani Şeytanın Evinde veriyor. George sen Tanrıya kavuşmanın, huzura kavuşmanın, şeytanın önümüze serdiği tuzaklardan korunmanın ne demek olduğunu anlayamazsın! İyi ki Tanrı Paul'ü kullanarak benim canımı yaktı. Ben de o sayede kötülüklerden kurtuldum. Tanrının amacının bu olduğunu anlamış olduğuma o kadar memnunum ki! Paul da bana yaptığı o kötülüklerin cezasını çekiyor. Dilerim cezaevinde *ölür*.»

Babbitt ayağa kalkmış, şapkasını eline almıştı. «Bu senin huzura kavuşmuş halinse, çok rica ederim huzursuz olduğun zaman beni önceden uyar. Olur mu?»

III

Kentlerin yoldan çıkanları geri getirme gücü büyüktür. Görünüşteki bütün değişikliklere rağmen, bir kentin temel amacı, karakteri değişmez. Bu hususta bir kent bir dağdan, kıyıları kemirip duran denizden çok daha dayanıklıdır. Babbitt ailesinden kaçmış ve uygarlıktan uzak bir yerde Joe Paradise ile yaşamıştı; Babbitt artık bir liberal olmuştu; ve Zenith'e dönmeden önceki gece bundan böyle kentin de, kendisinin de bir daha eski gibi olmayacağından emindi, ama kente dönüşünden on gün sonra, sanki oradan kaçmış olan o değildi. Arkadaşlarına da yeni bir George F. Babbitt'in doğduğunu gösteren bir belirti vermiş değildi. Yalnız Atletizm Kulübündeki bitip tükenmek bilmeyen şakalaşmalar, takılmalar karşısında daha çabuk öfkeleniyordu. Ve bir keresinde de, Vergil Gunch, «Seneca Doane asılmalıdır,» dediği zaman, Babbitt, «Amma yaptın canım, o kadar da kötü adam değil» diye cevap vermişti.

Evde gene eskisi gibi gazetesini okurken, karısının yürüttüğü fikirlere, «Ha?» diyordu. Tinka'nın yeni kırmızı şapkası-

nın ne kadar güzel olduğunu söylüyordu ve gene «O garajda iş yok! Yeni bir garaj yaptıracağım,» diyordu.

Verona ile Kenneth Escott neredeyse resmen nişanlanmışlardı. Escott gazetesinde aracılara karşı bir saf-besin kampanyası açmıştı. Bu sayede aracı firmaların birinde kendisine gayet güzel bir iş verilmişti. Artık evlenecek kadar para kazanabiliyordu ve ne konuştuklarını bilmeden aracı firmaları eleştiren sorumsuz yazarlara çatıyordu.

Eylülde Ted Eyalet Üniversitesine girdi. Üniversite Mohalis'deydi. Yani Zenith'den on beş mil uzaktaydı. Bu yüzden Ted sık sık hafta sonları eve geliyordu. Babbitt kaygılıydı. Ted üniversite hayatının her yanına burnunu sokmağa çalışıyordu, yalnız kitap aldığı yoktu. Bek olarak üniversitenin futbol takımına girmeğe uğraşıyordu. Basketbol sezonunun başlamasını heyecanla bekliyordu, Birinci Sınıf öğrencilerinin vereceği yemeğin tertip komitesine seçilmişti ve (bir Zenith'li, yani köylüler arasında bir aristokrat olduğu için,) iki öğrenci derneği onu üye yazmak için paylaşamıyordu. Babbitt ders durumu hakkında bir şey öğrenememişti. Ne vakit sorsa, Ted, «Öff, çağdışı kalmış öğretmenler, edebiyattı, iktisattı bir sürü palavra sıkıyorlar,» diye bir şeyler mırıldanıyordu.

Bir hafta sonu Ted, «Baba, Üniversitenin Mühendislik kısmına gidemez miyim? Bana her zaman çalışmıyorum diye bağırıyorsun. Oraya gidersem çalışırım,» dedi.

«Olmaz, Mühendis Okulunun itibarı şimdi bulunduğun yer kadar yüksek değil,» diye Babbitt cevap verdi.

«Nasıl olur canım? Mühendis Okulu öğrencileri de üniversitenin bütün takımlarına seçilebiliyorlar.»

Tabiî bu lâf üzerine, Hukuka gidebilmek için kolejin şimdi bulunduğu kısmında olmanın değeri uzun uzun anlatıldı ve avukatlık hayatı hakkında uzun bir nutuk çekildi. Babbitt işi büyütmüş, sözü Ted'in senatör olmasına kadar götürmüştü.

Büyük avukatlar arasında Seneca Doane'u da saydı.

Ted, «Ama,» dedi, «Ben bu Doane denilen adama senin kaçık dediğini sanıyordum.»

«Büyük bir adam hakkında nasıl böyle konuşabilirsin? Doane her zaman benim iyi bir dostum olmuştur. Üniversitede o-

na çok yardımcı olmuştum. Onu bu işe başlatan, hattâ ilham verenin ben olduğunu söyleyebilirsin. Adam işçi davalarını benimsemiş diye, liberal olmayan bir sürü salak onun kaçık olduğunu sanıyor. Oysa onun avukatlıktan kazandığı parayı kazanabilen pek az avukat var. Üstelik de Doane'un bir sürü muhafazakâr insanla yakın ahbaplığı var. Meselâ Lord Wycombe, hani şu herkesin tanıdığı İngiliz Aristokratı. Şimdi sana soruyorum hangisini yeğlersin: yağ içinde kalmış bir sürü teknisyenle, işçiyle düşüp kalkmağı mı, yoksa Lord Wycombe gibi insanlarla düşüp kalkmağı, onların evlerinde verecekleri partilere davet edilmeği mi?»

Ted içini çekti. «Ben de şaşırdım.»

Ertesi hafta sonu Ted neşeyle gelid, «Babacığım, peki neden Maden Mühendisi olmuyorum. Sen saygınlıktan söz ediyorsun. Doğru, belki makine mühendisliğinin pek o kadar saygınlığı yok. Ama Maden Mühendisliği Okulundakilerin durumu öyle değil ki! Üniversitedeki yeni seçimlerde oyların yüzde yetmişini onlar aldılar!»

YİRMİYEDİNCİ BÖLÜM

I

Zenith'i iki düşman kampa ayıran büyük grev eylül ayının sonuna doğru çıktı. Önce Telefon İdaresinde çalışan kızlar ve hat bakımcıları ücretlerindeki indirimi protesto etmek için işi bıraktılar. Arkasından yeni kurulmuş olan Süt Sanayii İşçileri de kısmen telefoncuların grevini desteklediklerini göstermek, kısmen de iş süresini haftada kırk dört saata indirmek istediklerinden greve gittiler. Arkasından kamyon sürücülerinin sendikası grev ilân etti. Sanayi durmuştu. Bütün kentte troleybüs grevi, matbaa işçileri grevi, genel grev söylentileri dolaşıyordu. Grev kırıcı kızlar vasıtasıyla telefon etmeğe çalışan öfkeli vatandaşlar, aciz içinde çırpınıp duruyorlardı. Fabrikalardan yükleme mahalline giden her kamyonda şoförün yanında bir de sakin görünmeğe çalışan bir polis, muhafız olarak bulunuyordu. Zenith Çelik ve Makine Şirketinden gelen elli kamyon grevcilerin saldırısına uğradı. Grevciler birden kaldırımlardan fırlamış, sürücüleri aşağı çekmişler, karbüratörleri, komütatörleri bozmuşlardı. Kaldırımlarda telefoncu kızlar onları alkışlamış, küçük çocuklar tuğla yağmuruna tutmuşlardı.

Ulusal Muhafızlara harekete geçme emri verildi. Özel hayatında Pullmore Traktör Şirketinin sekreteri olan Bay Caleb Nixon, Albay Nixon olarak, uzun hakî kaputunu giymiş, elinde .44'lük otomatik tabancasıyla kalabalık arasında dolaşıyordu. Atletizm Kulübünde her zaman hikâyeler anlatan neşeli

bir adam olan ama yüzü buldok köpeğine benzeyen kundura tüccarı Clarence Drum, Yüzbaşı rütbesiyle kalabalık arasında dolaşıyor, köşebaşlarında toplanan kalabalığa, dudaklarını öfkeyle büzerek, «Dağılın bakalım! Ne bu kalabalık?» diyordu. O bile etkili olmuştu.

Bir gazete dışında, kentteki bütün gazeteler grevcilere karşı cephe almıştı. Halk gazete satan dükkânlara saldırdığından, her birinin başına sivil hayatta, muhasebeci ya da, bakkal yanında kâtip olan, gözlüklü, genç, utangaç gençler, ulusal muhafız olarak yerleştirilmişti. Bunlar kendilerine sert bir görünüş vermeğe çalışıyorlardı, ama küçük çocuklar, «Yuuuh! Şu kurşun askerlere bakın!» diye onlarla alay ediyorlardı. Grev de olan kamyon sürücüleri, «Hey Joe, ben Fransa'da savaşırken sen nerede kamp yapıyordun? Yoksa Y.M.C.A.'de beden eğitimi mi yapıyordun. O süngüye dikkat et, yoksa bir yerini kesersin!» diye takılıyorlardı.

Zenith'de grevden söz etmeyen, taraflardan birini tutmayan kimse yoktu. Ya emekçilerin yürekli bir dostuydunuz, ya da Mülkiyet Hakkının korkmaz savunucusu. Her iki halde de gayet serttiniz ve burnunuzdan kıl aldırmazdınız. Düşmanınıza düşman demeyen arkadaşa arkadaş demezdiniz. Süt tozu yapan bir fabrika yakıldı. İki taraf da bu suçu birbirinin üzerine atıyordu. Bütün kent bir panik havası içindeydi.

İşte Babbitt ilerici olduğunu ilân etmek için bula bula bu zamanı buldu.

O sağduyu sahibi bir liberaldi. Başlangıçta bütün Düzenbaz Tahrikçilerin kurşuna dizilmesi fikrini doğru buluyordu. Arkadaşı Senaca Doane tutuklanan grevcilerin savunmasını üzerine alınca Babbitt üzülmüştü. Hattâ ona gidip bu tahrikçilerin durumunu anlatmağı bile düşünmüştü. Fakat sonra bir yazıda eski ücretleriyle bile telefoncu kızların aç kaldıklarını öğrenince tereddüte düşmüştü. «Bütün bu rakamlar uydurma, sahte,» diyordu, ama içine bir şüphe girmişti.

Ertesi pazar günü Chatham Road'daki kilisede Dr. John Jennison Drew'nun, «Tanrı Grevlere Nasıl Son Verirdi» konulu bir vaaz vereceği açıklanmıştı. Babbitt son zamanlarda kiliseye pek gitmez olmuştu. Ama vaazı dinlemek için bu sefer git-

ti. Tanrısal güçlerin grevler hakkında ne düşündüğünü Dr. Drew'nun bileceğini umut ediyordu. Babbitt'in yanına Chum Frink oturmuştu.

Frink, «Umarım papaz grevcileri yerin dibine batırır. Genellikle bir papazın politikaya karışmasını istemem. O din işlerine baksın, ruhları kurtarsın yeter. Tartışmalara katılmasın. Ama böyle bir zamanda onun ayağa kalkıp o serserilere haddini bildirmesi gerektir,» diye fısıldadı.

Babbitt, «Şey... evet ama...» dedi.

Dr. Drew kürsüye çıktı. O şiir okur gibi konuştukça, önüne dökülen saçları sallanıyordu. Papaz ver yansın etti:

«Bu son günlerde kentimizin iş hayatını —evet, cesaretimizi toplayıp, adını koyalım bunu— kentimizin iş hayatını paralize eden yakışıksız işçi hareketleri sırasında bazılarımızın, sorumluluk duygusundan uzak olarak, bu kargaşalığın bilimsel bir şekilde önlenmesinden söz ettiğini işitiyorum. Bilimsel! Size şunu söyleyeyim, dünyada bilim kadar bilimsellikten uzak hiç bir şey yoktur. Bir kuşak önce 'bilginlerin' Hıristiyanlığın temel ilkelerine yaptığı saldırıları ele alalım. Bu bilginler, ağzı lâf yapan, kendilerine önem verilen kişilerdi. Kiliseyi yok etmekten söz ediyorlardı. Dünyanın bir tesadüf sonucu yaratıldığını ve bir tesadüf sayesinde bugünkü ahlâk ve uygarlık düzeyine eriştiğini savunuyorlardı. Ama görüyoruz ki, bugün kilise bir şeye rağmen yerinde duruyor. Yıkılmış değil. Bir Hıristiyan din adamının bu saçı uzun, aklı kısa hasımlarına verebileceği en iyi cevap onlara acıyarak gülümsemektir.

«Şimdi bu aynı bilginler özgür rekabet yerine yepyeni, budalaca bazı sistemlerin konmasını istiyorlar. Adları ne olursa olsun, bunların hepsi ucu despotluğa dayanan bir himayecilik sistemidir. Tabiî iş mahkemelerini, yasa dışı grevleri önleyen yasaları, Patronlarla işçileri bir araya getiren o güzel sendikaları eleştirmiyorum. İnsanları diledikleri gibi çalışmağa iten o özgür ve değişken etkenleri kaldırıp, onların yerine bir takım ücret baremleri, asgarî ücretleri, hükümet komisyonları, sendikal federasyonlar konmasını savunanları elbette eleştiriyorum.

«Genellikle şunu anlamıyoruz: Bu endüstriyel faaliyet sa-

dece ekonomik bir sorun değildir. Bunun temelinde Sevgi yatar. Endüstriyel çalışma Hıristiyan dininin uygulandığı alanlardan biridir! Bir fabrika düşününüz, öyle bir fabrika ki işçi komiteleri patronları uzaklaştıracağına, aralarına yabancılık sokacağına, aksine patronlar gülerek işçilerin arasına karışıyor, işçiler de onlara gülümsüyor. Aralarında bir ağabey - kardeş ilişkisi vardır. Evet, onlar birbirlerini severlerse, fabrikada da grev diye bir şey söz konusu olamaz!»

Bu sırada Babbitt, «Saçma!» diye mırıldandı.

Chum Frink, «Ha?» dedi.

«Söylediği şeyden haberi yok. Anlamsız bir takım sözler.»

«Belki, ama...»

Frink ona kuşkulu kuşkulu baktı ve bütün ayin boyunca, Babbitt'i sinirlendirinceye kadar, şüpheli şüpheli bakıp durdu.

II

Grevciler salı sabahı bir yürüyüş yapacaklarını ilân etmişlerdi. Ama gazeteler, Albay Nixon'un bu yürüyüşü yasakladığını söylüyordu. Babbitt o sabah saat onda bürosundan çıkıp batıya doğru giderken bir grup kılıksız insanın, Adalet Sarayı Meydanının ötesindeki bakımsız semte doğru yürüdüğünü gördü. O bu kılıksız insanları hiç sevmezdi, çünkü bunlar yoksuldular, ve bu bakımdan Babbitt'in huzurunu kaçırırlardı. «Pis serseriler! Biraz gayret etseler, böyle sıradan işçi olmazlardı!» diye yakındı. Bir çatışma olup olmayacağını merak etti. Arabayla, yürüyüşün başlayacağı noktaya gitti. Burası Moore Sokağı Parkı diye bilinen, çimenleri solmuş, üçgen şeklinde bir yerdi. Arabasını durdurdu.

Park ve sokaklar, mavi gömlekler giymiş genç ve şapkalı ihtiyar işçilerle kaynıyordu. Aralarında Ulusal Muhafızların erleri dolaşıyor ve sanki bir kazanı karıştıran bir kepçe gibi onları harekete mecbur ediyordu. Babbitt askerlerin monoton bir sesle, «Yürüyelim... Durmayalım... Sallanmayın...» diye emirler verdiğini işitiyordu. Babbitt erlerin bu sakin, kararlı hali-

ne hayran olmuştu. Kalabalıktan, «Operet askeri,» ve «Pis köpekler... Kapitalistlerin uşakları,» diye bağıranlar vardı. Ama erler sadece sırıtıyor ve «Tabiî, tabiî! Doğru! Haydi yürüyün bakalım,» diye cevap vermekle yetiniyorlardı.

Babbitt bu milislerden çok hoşlanmıştı. Refahı önleyen bu adi heriflerden nefret etmişti. Albay Nixon'un kalabalığı küçümseyişlerinin de hayranıydı. O sırada hani şu eski kunduracı Yüzbaşı Clarence Drum öfkeyle geçiyordu. Babbitt saygıyla, «Yaşa Yüzbaşım! İzin verme yürümelerine!» diye seslendi. Grevcilerin sırayla parktan çıkışlarını seyretti. Bir çoğunun elinde üzerinde «Barışçı Yürüyüşümüzü Kimse Engelleyemez» yazılı levhalar vardı. Erler bu levhaları yırttılar. Ama grevciler liderlerinin peşinde yürümeğe devam ettiler. Tertemiz askerlerin arasında, kılıksız, insanı hiç bir şekilde etkilemeyen bir kalabalık gibi ilerliyorlardı. Babbitt bir çatışma olmayacağını anlamış ve üzülmüştü. Yürüyüşün ilginç hiç bir yanı yoktu. Ama sonra birden ağzı açık kaldı.

Yürüyüş yapanlar arasında, iri yarı genç işçilerin yanında Seneca Doane da vardı. Halinden memnun, gülümseyerek yürüyorlardı. Onun önünde Eyalet Üniversitesinin Tarih Bölümünden Profesör Brockbank gidiyordu. Bu beyaz sakallı, yaşlı bir adamdı. Söylendiğine göre Massachessetts'li seçkin bir aileden geliyordu.

«Babbitt hayret etti. «Böyle bir adam, bu grevcilerin arasında! Bizim Senny Doane de orada! Bu âdi heriflerin arasına karışmakla aptallık ediyorlar. Onlar salon sosyalisti! Cürete bak sen! Hiç biri on para etmez. Bu grevciler de öyle kabadayı insanlar değiller. Bana sorarsan sıradan insanlar!»

Ulusal Muhafız Örgütünün erleri yürüyüşçüleri bir yan sokağa doğru zorluyorlardı.

Babbitt, «Herkes gibi yürümek onların da hakkı! Bu sokaklar Clarence Drum'ın ya da Amerikan Lejyonunun olduğu kadar, onların da!» diye mırıldandı «Doğru ...pek... Pis insanlar ama... Hay Allah!»

Atletizm Kulübünde öğle yemeğinde Babbitt konuşmuyordu. Öbürleri ise telâşlı telâşlı, «Yahu dünyanın sonu yaklaştı!»

gibi sözler söylüyorlar veya biraz sakinleşebilmek için 'şakalaşıyorlardı'.

Derken içeriye, o güzel haki üniformasıyla, sallana sallana Clarence Drum geldi.

Vergil Gunch, «Durum nasıl?» diye sordu.

«Durdurduk onları. Hep yan sokaklara sürdük ve birbirinden ayırdık. Cesaretlerini yitirdiler ve dağıldılar.»

«Çok güzel. Zor kullanmak gerekmedi.»

Drum, «Nesi güzel!» diye homurdandı. «İşi bana bıraksalardı, çok çatışına olurdu. O çatışmayı da ben başlatırdım. Sonra da her şey bitiverirdi. Öyle kenarda durup da bu serseri güruhuna dadılık etmekten, bu yüzden de huzursuzluğun uzayıp gitmesine sebep olmaktan hoşlanmıyorum. Bu grevciler bombacı sosyalistler. Bunda emin olabilirsiniz. Bunların hakkından gelmenin tek yolu kötek. Hepsini sıradan geçirmeli!»

Babbitt boş bulunup konuşuverdi: «Amma yaptın ha! Onlar da senin, benim gibi insanlar. Bomba filân da görmedim.»

Drum, «Görmedin demek?» diye yakındı. «İstersen sen al üzerine bu grev işini! Albay Nixon'a söyle grevcilerin ne kadar masum insanlar olduğunu! Çok hoşuna giderdi bu lâfı duymak.» Drum sert adımlarla yürüyüp gitti. Masadakilerin hepsi Babbitt'e bakakalmıştı.

Orville Jones, «Bu ne biçim fikir? Ne istiyorsun, o hergeleleri bağrımıza mı basalım?» dedi.

Profesör Pumphrey öfkeyle, «Ailelerimizin elinden ekmeği, yağı alacak olan bu serserileri mi savunuyorsun?» diye sordu.

Vergil Gunch ürkütücü bir sessizlik içindeydi. Yüzü birden ciddileşti, bir maske gibi oldu. Çenesini kısmıştı, kısa, fırça gibi saçları daha da korkunçlaşmıştı. Sessizliği bir gökgürültüsünden daha gürültülüydü. Diğerleri Babbitt'e onu yanlış anlamış olabileceklerini söylüyorlardı. Gunch sanki herşeyi çok iyi anlamış gibi bakıyordu. Bir yargıç gibi, Babbitt'in kekeleye kekeleye söylediği şeyleri dinliyordu:

«Değil, tabiî. Onlar bir serseri güruhu... Ama ben sadece şunu demek istemiştim... Bana onları sopalamaktan filân söz

etmek yanlış bir politika gibi geliyor. Bak Cabe Nixon böyle bir şeyden söz etmiyor. O tam bu işe yatkın bir İtalyan. Onun için de albay yapmışlar. Clarence Drum onu kıskanıyor.»

Pumphrey, «Eeee! Sen de Clarence'in onuruyla oynadın George! O bu sıcakta oradaydı. Toz toprak içinde kaldı. Elbette o serserilerin canına okumak isteyecek...» dedi.

Gunch bir şey söylemeden bakıyordu. Ve Babbitt adamın baktığını hissediyordu.

III

Babbitt kulüpten ayrılırken Chum Frink'in Gunch'a, «... Ne oldu ona anlamıyorum. Geçen Pazar günü Dr. Drew İş Ahlâkı hakkında güzel bir vaaz verirken, Babbitt orada da bir şeyler söyledi. Anladığım kadarıyla...»

Babbitt'i anlaşılmaz bir korku almıştı.

IV

Kalabalığın, bir taburenin üzerine çıkıp konuşan bir adamı dinlediğini gördü. Arabasını durdurdu. Gazetedeki resimlerden tanımıştı onu. Bu, Seneca Doane'un sözünü ettiği ünlü papaz Beecham İngram'dı. İngram gür saçlı, sıska, yüzü rüzgârdan kızarmış, mahzun gözlü bir insandı. Yalvarırcasına,

«...günde bir öğün yemek yiyen, kendi çamaşırlarını kendileri yıkayan, açlıktan öldükleri halde gülümseyen o telefoncu kızlar dayanabiliyorsa, siz iri yarı insanlar...» diyordu.

Babbitt Vergil Gunch'ın kaldırımdan kendisine dikkatle baktığını gördü. Anlaşılmaz bir korkuyla arabasını işletti ve yoluna devam etti. Yol boyunca Gunch'ın o düşmanca bakışlarını ensesinde hissediyordu.

V

Babbitt karısına yakınıyordu. «Bir sürü adam, grev yapan işçiyi düşman sayıyor. Tabiî, biliyorum bu, dürüst iş ile bozguncu unsurlar arasında bir savaş. Onlar bize meydan okuyunca biz de onların canına okumalıyız. Ama anlamıyorum neden efendice mücadele etmiyoruz? Neden onlara 'pis köpek' diyoruz, neden 'kurşuna dizilmelidirler' diyoruz?»

«Ama George,» dedi kadın sakin bir şekilde, «Ben sanıyordum ki sen bütün grevciler hapse atılmalıdır, diyordun.»

«Ben mi! Ben hiç öyle bir şey söylemedim. Tabiî, bazıları için doğru bu söz. Ama insan hoşgörü sahibi olmalı, liberal olmalı.»

«Ama sevgilim, sen demiştin galiba bu 'liberal' geçinen insanlar onların en kötüleridir diye...»

«Bir kadın hiç bir zaman anlayamaz sözcüklerin nasıl tanımlanabileceğini. Herşey bir sözcüğü kullanış şekline göre değişir. Her hangi bir konuda insanın öyle kendinden pek emin olmaması gerekir. Bu grevcileri ele alalım. Sahi söylüyorum, bazıları o kadar kötü insan değiller. Kafasız insanlar, kabul. Pazarlama, kâr gibi karmakarışık sorunları, biz iş adamları gibi anlayamazlar. Ama bazen düşünüyorum da, onlar da bizim gibi insan. Biz nasıl kârımız için mücadele ediyorsak, onlar da ücretlerinin artması için mücadele ediyorlar.»

«George! Eğer senin böyle konuştuğunu duyarlarsa... Tabiî ben seni *biliyorum*. Eskiden de senin ne yaramaz çocuk olduğunu hatırlıyorum. Aslında bu söylediklerinin hiç birini kastetmediğini biliyorum... Ama seni anlamayan biri burada böyle konuştuğunu işitseydi, senin tam bir sosyalist olduğunu sanırdı!»

«Bana ne? Ne düşünürlerse düşünsünler! Sana şunu söyleyeyim... ve bunu iyi belle: Ben hiç de öyle şaka olsun diye 'liberal,' demiyordum gençliğimde. Bir şey söyleyince onu kastediyorum demektir. Ve sonuna kadar da onu savunurum. ve...

Yani benim grevciler de namuslu insanlardır dediğimi birisi duysa beni fazla liberal mi bulur?»

«Elbette. Ama merak etme. Senin bunu kastetmediğini ben çok iyi biliyorum. Haydi bakalım, yatma zamanı geldi. Bu akşam için üzerinde yeterince örtü var mı?»

Babbitt yattığı yerde düşünüyordu: «Kadın beni anlamıyor. Ben de kendimi pek anlamıyorum ya! Neden acaba herşeyi eskiden olduğu gibi basitleştiremiyorum?

Keşke Senny Doane'un evine gidebilseydim de bunları onunla görüşseydim. Ama olmaz! Ya Vergil Gunch benim oraya gittiğimi görürse!

«Keşke benim ne demek istediğimi anlayan, kendisiyle konuşmama imkân tanıyan, akıllı, güzel bir kadın tanısaydım!... Acaba Myra haklı mı? Acaba hoşgörü sahibiyim ve liberalim diye arkadaşlar benim sapıttığımı mı sanırlar? Verg'in bana bakışı...»

YİRMİSEKİZİNCİ BÖLÜM

I

Akşamüstü saat üçte Bayan McGoun, Babbitt'in özel ofisine girdi. «Dinleyin Bay Babbitt, Telefonda Bayan Judique diye birisi var. Bir tamir işi için görüşmek istiyor. Satıcıların hepsi dışarıda. Konuşmak ister misiniz?»

«Peki.»

Tanis Judique'in tatlı, güzel bir sesi vardı. Telefon alıcısının siyah silindirinde kadının kendisini görüyor gibi oluyordu. Parlak gözler, ince ufak bir burun, narin bir çene.

«Ben Bayan Judique'im. Beni hatırladınız mı? Beni Cavendish Apartmanına otomobilinizle götürmüştünüz ve bana güzel bir daire bulmakta yardımcı olmuştunuz.»

«Tabiî. Hatırladım. Bir şey mi istediniz?»

«Şey, ufak bir iş... Bunun için sizi rahatsız etmem doğru mu, bilmiyorum. Ama kapıcı bir türlü yapamıyor da! Bilirsiniz, yeni dairem en üst katta. Bu sonbahar yağmurlarıyla dam akmağa başladı. Bir şey yaparsanız çok memnun olurum...»

«Tabii! Geleyim, bir bakayım.» Biraz çekinerek, «Siz ne vakit evde olabilirsiniz?»

«Her sabah evdeyim.»

«Bu akşamüstü. Bir iki saat sonra?»

«Oluuur. Belki bir çay da içersiniz. Bunca zahmetten sonra.»

«Güzel! İşimi bitirir bitirmez gelirim.»

Babbitt düşündü. «İşte kadın dediğin böyle olur. Böyle nazik, kibar. 'Bunca zahmetten sonra ...Bir de çay içersiniz.' Adamın değerini biliyor. Bazı şeylerde zırvalıyorum ama, o kadar da fena bir insan sayılmam. Hem, zırvaladığıma da o kadar emin olmasınlar!»

Büyük grev bitmişti. Grevciler yenilmişti. Vergil Gunch eskisi kadar samimi davranmıyordu. Ama onun dışında, Babbitt'in bu ihanetinin gözle görülebilir bir etkisi kalmamıştı. İnsanı mahveden o eleştirilme korkusu geçmişti ama şimdi ürkütücü bir yalnızlık kalmıştı geriye. Telefon çağrısı üzerine Babbitt o kadar heyecanlanmıştı ki, heyecanlanmadığını gösterebilmek için, projelere bakarak, Bayan McGoun'a Bayan Scott'ın evi için daha çok para istediğini, ilk verilecek fiatı arttırdığını, yedi binden sekiz bin beş yüze çıkardığını, söyleyerek, Bayan McGoun'un bunu kadının kartına işlemesini tenbih ederek, yani 'Bayan Scott'ın evi — Arttırma' yazmasını söyleyerek, büroda on beş dakika kadar oyalandı. Kendisinin duygusal bir insan olmadığını ve sadece işle ilgilendiğini ispatladıktan sonra bürodan çıktı. Arabasını işletmek için acele etmedi. Tekme vurarak lâstikleri kontrol etti. Hız göstergesinin camının tozunu aldı ve gevşemiş bir iki vidayı sıkıştırdı.

Keyifli keyifli arabasını Bellevue semtine doğru sürdü. Bayan Judique'i ufukta bir ışık gibi görüyordu. Ağaç yaprakları dökülmüştü. Asfalt yolun iki yanını yapraklar doldurmuştu. Açık sarı ve soluk bir yeşilin hâkim olduğu sakin bir gündü. Babbitt günün insanı düşüncelere iten niteliğini hissediyordu. Bellevue'nün pek çıplak olduğu da gözünden kaçmıyordu. Ahşap evler, garajlar, küçük dükkânlar, bakımsız arsalar. Büyük, geniş caddelerde arabasını sürerken, «Burayı biraz canlandırmak gerek. Bayan Judique'inki gibi herkesi canlandıran bir elin buraya dokunması gerek,» diye düşünüyordu. Canlandırıcı bir rüzgâr çıktı. Babbitt Bayan Judique'in dairesine geldiğinde iyice canlanmıştı.

Kadın onu içeri aldığında yuvarlak yakası olan siyah şifon bir elbise giymişti. Babbitt'e çok şık görünmüştü. Oturma odasının kretonlarına, renkli resimlerine baktı. «Yahu ne güzel

düzeltmişsiniz burayı! Yuvayı yuva yapan gerçekten de ancak zeki bir kadındır!»

«Gerçekten beğendiniz mi? O kadar memnunum ki! Ama siz beni çok ihmâl ettiniz. Bir daha geleceğinizi söylemiştiniz... dans dersi almak için.»

Babbitt biraz bocalayarak: «Öyle mi? Ama siz ciddi olarak davet etmemiştiniz!»

«Belki ciddi değildim, ama bir deneyebilirdiniz!»

«Eh işte, ders için geldim. Hem akşam yemeğini de hazırlarsanız iyi olur!»

İkisi birden güldüler. Böylelikle bu sözlerin şaka olduğu anlatılmış oluyordu.

«Neyse, önce şu damlayan yere bakayım.»

Kadınla birlikte apartmanın düz olan damına tırmandılar. Bu dar tahta yollarıyla, çamaşır ipleriyle, ufak bir çatı katı içindeki su tanklarıyla, apayrı bir âlemdi. Babbitt öteyi, beriyi ayağı ile dokunarak kontrol ediyor. Kurşun boruları, bakır boruların içinden geçirmenin daha yerinde bir şey olduğunu ve su tanklarını selvi ağacından kesilmiş tahtalarla örtmenin ne kadar yararlı olduğunu anlatarak kadını etkilemeye çalışıyordu.

Kadın hayranlıkla, «İnsan emlâkçı oldu mu çok şeyler bilmek zorunda,» dedi.

Babbitt kadına damın iki gün içinde tamir edileceğini vaad etti. «Sizden telefon etmemde bir sakınca var mı?» diye sordu.

«Katiyen yok.»

Duvarın üzerine örtülmüş kiremitlerin üzerinde bir süre durarak, anormal derecede geniş teraslı köşklere, küçük, fakat yer yer tuğla ve terracotta ile süslenmiş yeni apartmanlara baktı. Daha ötede, büyük bir yaraya benzeyen sarı kireç bir yarığı olan bir tepe vardı. Her apartmanın arkasında, her evin yanında küçük garajlar vardı. Bu çalışkan, inançlı, rahat, küçük insanların dünyasıydı.

Sonbahar ışığıyla yenilik göze çarpıcılığını kaybetmişti. Gökyüzü güneşli renklendirilmiş bir gölü andırıyordu.

«Yahu, ne güzel bir akşamüstü. Buranın manzarası çok güzel. Tanner's Hill'e kadar görülüyor.»

«Evet, çok güzel ve ferah değil mi?»

«Çok kişi anlamaz manzaranın değerini.»

«Sakın ha! Kiramı arttırmayın bu yüzden. Yok, yok, çok ayıp ettim. Şaka söylüyordum. Ama haklısınız, manzara ile etkilenen insanlar o kadar az ki! Bunlar güzellikten, şiirden anlamayan insanlar.»

«Doğru anlamıyorlar,» dedi. Bir yandan da, çenesini kaldırmış, dudaklarında bir gülümseme, dalmış, manzaraya bakan narin kadını hayran hayran seyrediyordu. «Neyse, ben tamircilere telefon edeyim de, yarın hemen buraya gelsinler.»

Özellikle oteriter ve erkekçe bir eda ile telefon ettikten sonra, bir tereddüt geçirdi, iç çekti, «Artık gidebilirim...»

«Olmaaaz! Önce bir çay içmelisiniz.»

«Doğru, hiç de fena olmaz yani!»

Geniş yeşil koltuğa rahatça gömülmek, ayaklarını uzatmak, üzerine telefon konmuş olan siyah çin sehpasını, her zaman çok sevdiği Vernon Dağının renkli fotoğrafını seyretmek, mutfakta —hemen yakınında— şarkı söyleyen Bayan Judique'i dinlemek çok hoştu. Babbitt adetâ rahatsız olacak şekilde kendisinden geçmişti. Ay ışığında manolyalar görüyor, büyük bir çiftlikte zencilerin banjo çaldığını duyuyordu. Kadına yardım etmek bahanesiyle onun yakınında olmak isterdi, ama bu sakin coşkudan da vaz geçemiyordu. Gevşemiş bir halde olduğu yerde kaldı.

Kadın elinde çayla, kıvrak adımlarla içeri girince, Babbitt başını kaldırıp ona baktı ve gülümsedi. «Her şey o kadar güzel ki!» İlk defa olarak yapmacık değildi bu. Sakin ve güvenilebilir bir dostluk havası içindeydi. Kadın da sakin ve güvenilebilecek bir cevap verdi: «Sizin burada olmanız da çok güzel. Bu güzel yuvayı bulmama yardım ederek bana büyük bir iyilik ettiniz.»

Havanın yakında soğuyacağı konusunda fikir birliği içindeydiler. İçki yasağının etkin olduğunda fikir birliği içindeydiler. Evde sanat çalışmalarının yapılmasının kültürel değeri olduğunda anlaştılar. Aşağı yukarı her konuda anlaştılar. Hattâ cüret kazandılar. Genç kızlardan yakındılar. Etekleri çok kısaydı. Böyle açık açık konuşmanın onları irkiltmemesiyle övünüyorlardı. Tanis cesaretini topladı ve «Biliyorum siz beni anlarsınız... Nasıl söyleyeceğimi bilmiyorum, ama bence giyinişle-

riyle kötü oldukları izlenimini vermeye çalışan kızlar, aslında davranışlarında pek ileri gidemezler. Böyle giyinmekle onlarda kadınlık denen şeyin olmadığını göstermiş oluyorlar.»

Babbitt'in aklına İda Putiak'ın, hani şu manikürcü kızın kendisine nasıl davrandığı geldi. Tanis'e hak verdi. Sonra dünyanın kendisine nasıl kötü muamele ettiği aklına geldi ve Paul Riesling'ten, Zilla'dan, Seneca Doane'dan ve grevden söz etti:

«Anlatabildim mi nasıl olduğunu? Tabiî ben de herkes gibi bu dilencilerin hadlerinin bildirilmesini istiyorum. Ama bu onların düşüncelerini anlamama engel değil. İnsanın geniş görüşlü, liberal olabilmesi kendi yararınadır. Öyle değil mi?»

«Tabiî.» Kadın ufak, sert divanın üzerine oturmuş, ellerini kavuşturarak yanına koymuştu. Adama doğru eğilmiş, onun ağzından çıkacak her sözü yutmaya çalışır gibiydi. Babbitt anlaşılmış olmanın verdiği coşkuyla konuşuyordu:

«Sonra ayağa kalktım, kulübteki arkadaşlara dedim ki, 'Bana bakın,' Ben...»

«Birlik Kulübüne mi gidiyorsunuz? Bence...»

«Hayır. Atletizm. Anlatayım neden. Tabiî bana hep ısrar ediyorlar, Birlik Kulübüne gireyim diye. Her zaman, 'Hayır, efendim! Olmaz!' diyorum. Paradan kaçtığım için değil. Ama o heriflere dayanamıyorum.»

«Öyle, doğru. Neyse siz söyleyin, ne dediniz arkadaşlarınıza?»

«Yok canım, dinleyip ne yapacaksınız! İhtimal sıkıyorum sizi dertlerimle! Koca adam olduğuma inanmazsınız. Çocuk gibi konuşuyorum.»

«Tabiî çocuksunuz... Yani kırkbeşi geçmiş olduğuzu hiç sanmıyorum.»

«Biraz geçtim ama... Bütün bu sorumluluklar filân, bazan kendimi orta yaşlı gibi hissediyorum.»

«Anlıyorum!» Kadının sesi Babbitt'i okşar gibiydi. Onu sıcak bir ipekli kumaş gibi sarıyordu. «Bay Babbitt, bazan ben de kendimi yalnız, o kadar yalnız hissediyorum ki!»

«İkimiz de dertliyiz! Ama bence biz iyi insanlarız.»

«Tabiî. İkimiz de tanıdığım bir çok insandan çok daha iyiyiz.» Gülümseyerek bakıştılar. «Ama lütfen söyleyin bana kulübde söylediklerinizi.»

«Şöyle oldu: Tabiî Seneca Doane benim dostumdur —onun hakkında ne söylerlerse söylesinler, ne ad takarlarsa taksınlar, burada çok kişi onun dünyanın en büyük devlet adamlarıyla sıkı fıkı ahbap olduğunu bilmez. Sözgelimi Lord Wycombe... biliyorsunuz ünlü İngiliz Aristokratı. Arkadaşım Sir Gerald Doak, Lord Wycombe'ın İngiltere'nin en önemli kişilerinden biri olduğunu söylemişti... Yok, Doak değil galiba, başka birisi...»

«Yaa! Sir Gerald'ı tanıyor musunuz? Hani şu McKelvey'lerde kalan?»

«Tanımak mı? Birbirimize 'George ve Jerry diye seslenecek kadar iyi tanışıyoruz. Hattâ Şikago'da birlikte zilzurna sorhoş olmuştuk...»

«Kim bilir ne eğlendiniz... Ama...» Babbitt'e parmağını sallıyordu .«Sizin sarhoş olmanıza izin veremem! Anlaşılan sizi yalnız bırakmamam gerekecek!»

«Keşki!... Neyse, dediğim gibi: Ben Seneca Doane'un Zenith'in dışında ne kadar çok üne sahip olduğunu biliyorum. Tabiî hiç bir peygamber kendi ülkesinde itibar görmez. Senny de o kadar alçak yüreklidir ki seyahata çıktığında bunlarla düşüp kalktığını hiç kimseye söylemez. Grev sırasında Clarence Drum fiyakalı fiyakalı yürüyerek bizim masaya geldi. O yüzbaşı üniforması içinde fiyakasından geçilmiyordu. Birisi, 'Grevi bastırdınız mı Clarence?' dedi.

«Birden tavus kuşu gibi kabardı. Bütün salondan duyulacak şekilde bağıra bağıra, 'Tabiî,' dedi, 'Hepsine haddini bildirdim. Dağıldılar.'

«Ben de 'Neyse,' dedim, 'Şiddet kullanmak gerekmediği için memnunum.'

«'Evet,' dedi, 'Ama ben bildiğim gibi hareket etseydim bal gibi şiddet kullanırdım. Bütün o heriflerin cebinde bombalar vardı. Tam anarşist herifler.'

«'Amma yaptın, Clarence,' dedim, 'Hepsini dikkatle inceledim. Ceplerinde bomba filân yoktu. Tabiî,' dedim, akılsız adamlar, ama netice itibariyle onlar da senin benim gibi insan.'»

«İşte o sırada Vergil Gunch veya başka biri,... Yok, Chum Frink'di. Hani şu ünlü şair. Benim iyi arkadaşımdır. İşte o bana, 'Buraya baksana!' dedi. 'Sen bu grevleri mi savunuyor-

sun?' O şekilde düşünebilen bir insan olduğu için o kadar tiksinmiştim ki, neredeyse cevap bile vermeyecektim. Onu hiç umursamıyormuş gibi davranacaktım...»

Bayan Judique, «Çok akıllıca bir hareket,» dedi.

«... ama nihayet anlattım durumu. 'Sen de benim gibi Ticaret Odası komitelerinde filân çalışsaydın,' dedim, 'konuşmağa hak kazanırdın,' dedim. 'Ama ben bir insanın hasmına efendice muamele etmesini savunuyorum.' Onlar öyle kaldılar. Frink —ben Chum derim ona her zaman— başka bir kelime söylemedi. Ama gene de sanıyorum ki bazıları beni fazla liberal buldu. Siz ne dersiniz?»

«Çok akıllıca hareket ettiniz. Ve cesaretle! İnandığını cesaretle söyleyen adama bayılırım!»

«Ama acaba iyi mi yaptım? Bu adamların bazısı o kadar dar kafalı ve çekingendir ki, toplantılarda kalkıp düşündüklerini söyleyen adamlar konusunda önyargıları vardır!»

«Ne olacak yani? Ne korkuyorsunuz? Uzun vadede onlar da kendilerini düşünmeğe zorlayan bir adama saygı duymak zorunda kalacaklar. Hele siz iyi bir hatip olarak da ün saldığınıza göre...»

«Benim hatip olarak ün saldığımı da nereden biliyorsunuz?»

«Yooo! Size bildiğim her şeyi söylemem! Şaka bir yana, bilmiyor musunuz ne kadar ünlü bir insan olduğunuzu?»

«Bilmem ki... Her ne kadar bu sonbahar pek fazla bir konuşma yapmadım... Sanırım bu Paul Riesling meselesi beni biraz sarstı. Ama... Benim ne demek istediğimi anlayan ilk insansın sen Tanis... Bak şu işe! Ne diyorum? Utanmadan size Tanis' diye hitap ediyorum!»

«Lütfen öyle deyin. Ben de size George diyebilir miyim? Bütün bu budalaca töreleri bir kenara atabilecek kadar meselelerin derinine inebilmek, birbirimizi anlamak, karanlıkta geçen iki gemi gibi tanışıvermek o kadar hoş ki!»

«Elbette bana George diyebilirsin. Tabiî.»

Babbitt artık koltuğunda eskisi gibi gömülmüş durmuyordu. Odanın içinde bir tur attı ve gitti divana, kadının yanına oturdu. Çekine çekine elini kadının ince, narin parmaklarına

doğru uzatıyordu. Kadın şen bir sesle, «Bana bir sigara verir misin?» dedi. «Yoksa Tanis sigara içiyor diye onun hakkında kötü şeyler mi düşünürsün?»

«Katiyen. Hoşuma gider!»

Genellikle Zenith lokantalarında sigara içen tanımadığı kadınlara pek iyi gözle bakmazdı. Tanıdıkları arasında sigara için tek bir kadın vardı: Bayan Sam Doppelbrau. Hani şu kaçık komşusu. Babbitt Tanis'in sigarasını törenle yaktı. Kibriti atacak bir yer bulmak için etrafına bakındı, sonunda cebine attı.

Kadın, acır gibi, «Zavallı adam! Her halde bir puro yakmak istersin!» dedi.

«İçersem bir sakıncası var mı?»

«Hayır, katiyen! İyi bir puronun kokusu çok hoşuma gider. Çok güzel kokar. Erkek kokusu gibi. Yatak odamda, yatağın yanında sigara tablası var. İstersen al.»

Babbitt kadının yatak odasına sıkıla sıkıla girdi. İçeride mor ipekli kumaşla örtülü geniş bir yatak, sarı çizgili, leylâk rengi perdeler, Çin işi, Chippendale bir tuvalet masası, ve üzerlerine çoraplar serilmiş bir sürü terlik vardı. Babbitt'in sigara tablasıyla girişinde bir rahatlık vardı. «Vergil Gunch gibi bir salak, kadının yatak odasını gördü diye, şimdi bir sürü maskaralık yapardı. Ama ben bunu sıradan bir iş gibi yapıyorum,» diye düşünüyordu. Aslında bunu hiç de sıradan bir iş gibi yapmamıştı. Gidip geldikten sonra daha da huzursuzlanmıştı. Arkadaşlıkla yetinme safhası geçmişti. Kadının elini tutabilmek için yanıp tutuşuyordu. Ama ne vakit kadına doğru dönse sigara bir perde gibi aralarına giriyordu. O adeta aralarında bir kalkandı. Sigaranın bitmesini beklemesi gerekiyordu. Ama tam kadının elindeki sigarayı tablada ezerek söndürmesine sevineceği sırada, «Bana bir sigara daha verir misin?» dedi. Aralarında yeniden sigara dumanından bir perde gerilmişti. Şimdi kadının elini (tabiî arkadaşlık havası içinde) tutmağı sadece acaba izin verecek mi diye istemiyordu. İçinde onu kahreden bir istek de vardı.

Yüzeyde bu dramatik özlemlerin, huzursuzlukların hiç bir belirtisi yoktu. Keyifli bir şekilde arabalardan, Kalifornia seyahatlarından, Chum Frink'ten söz ediyorlardı. Bir ara Babbitt ki-

bar bir şekilde, «Kendilerini zorla yemeğe davet ettiren insanlardan hiç hoşlanmam. Ama bana öyle geliyor ki ben bu akşam sevimli Bayan Judique ile yemek yiyeceğim. Ama kim bilir, belki şimdiden beş kişiyle randevusu vardır,» dedi.

«Evet, sinemaya gitmeği düşünüyordum. Ya, biraz dışarı çıkıp temiz hava almalıyım.»

Kadın ona kalması için cesaret vermemişti ama, cesaretini kıracak bir şey de yapmamıştı. Babbitt düşündü, «En iyisi ben kaçayım! Kalmama izin verecek! Bir şeyler oluyor... Başımı böyle karışık işlere sokmamalıyım... Hayır, sokmamalıyım. Gitmeliyim.» Sonra, «Olmaz. Artık çok geç.»

Saat yedide birden kadının sigarasını bir yana itti ve kadının elini tuttu.

«Tanis benimle alay etmeği bırak lütfen! Bliyorsun biz... Bak, ikimiz. Birlikte olunca çok mutlu oluyoruz. Daha doğrusu, ben mutlu oluyorum. Hayatımda bundan daha mutlu olmamıştım. Bırak, kalayım. Koşar, gider mezeciye, bir şeyler alırım. Bir tavuk veya hindi. Güzel bir yemek yeriz. Sonra istersen kov beni. Kuzu kuzu çıkar giderim.»

Kadın, «Bilmem ki! ama... doğru... fena olmaz,» dedi.

Elini de çekmemişti. Babbitt kadının elini sıktı. Titreyerek, güç belâ yürüyerek paltosunu almağa gitti. Mezecide pahalılık ilkesine göre hareket ederek, bir sürü yiyecek şey aldı. Karşıdaki dükkândan karısına telefon etti. «Bu akşam, kentten ayrılacak olan birisiyle bir kontrat imzalamam gerek. Eve geç geleceğim. Beni bekleme. Çok geç geleceğim. Tinka'yı tarafımdan öp.» Büyük umutlarla koşa koşa, kadının dairesine döndü.

«Ah seni yaramaz, ne kadar çok yiyecek almışsın,» diye karşılandı. Neşeli bir sesi vardı. Gülümsemesi memnun olduğunu belli ediyordu.

Ufacık mutfakta Babbitt kadına yardım etti. Yeşil salatayı yıkadı. Reçel kavanozunu açtı. Kadın ona masayı kurmasını emretti. Babbitt koşa koşa oturma odasına giderken, büfede çatal bıçak ararken kendisini tamamen evinde hissediyordu.

Babbitt, «Şimdi bir şey daha var. Ne giyeceksin?» dedi. «Karar veremiyorum. En güzel gece elbiseni mi giymelisin, yok-

sa saçlarını bırakıp, kısa bir etek giyerek, bir genç kız gibi mi olmalısın?»

«Oturup bu paçavra şifon elbiseyle yemek yiyeceğim. Eğer zavallı Tanis'in bu haline dayanamıyorsan, gider kulüpte yemek yersin.»

«Sana dayanamamak mı?» Kadının omuzunu okşadı. «Yavrum sen, benim hayatta tanıdığım en akıllı, en güzel, en cici kadınsın! Şimdi gel bakalım Lady Wycombe, gel, Zenith Dükünün koluna gir, birlikte ziyafet masasına gidelim.»

«Oooo! O kadar gülünç, o kadar hoş şeyler söylüyorsun ki!»

Yemeği bitirdikleri zaman Babbitt başını pencereden uzattı ve hava raporunu bildirdi. «Hava serinledi. Sanırım yağacak. Sinemaya gitmek istemez misin.»

«Bilmem ki...»

«Keşke bir şöminemiz olsaydı! Dışarıda iyice yağmur yağsaydı. Biz de ufak, eski moda bir köşkte olsaydık. Dışarıda ağaçların hışırtısını duysaydık... Ve büyük kütükler yansaydı. Bak, beni dinle... Divanı radyatöre doğru çekelim. Ayaklarımızı uzatalım ve kendimizi sanki şöminenin önünde oturuyormuşuz gibi aldatalım.»

«Aaaa! Olur mu öyle şey! Koca çocuk!»

Ama divanı radyatöre doğru çektiler ve ayaklarını oraya dayadılar. Babbitt'in ayağında, kaba siyah ayakkabılar, kadının ayağında hakiki deri terlikler vardı. Alaca karanlıkta konuşuyorlardı. Kadın kendisini ne kadar yalnız hissettiğini, adam şaşkına döndüğünü söylüyordu. Birbirlerini buldukları için ne kadar mutlu olduklarını anlatıyorlardı. Sustukları vakit, oda bir köy yolundan daha sessizdi. Otomobil lâstiklerinin vızırtısından ve bir yük treninin uzaktan gelen sesinden başka dışarıda hiç bir gürültü yoktu. Oda saldırgan dünyadan tecrit edilmiş, sıcak, güvenilir, kendi kendisine yeterli küçük bir dünyaydı.

Babbitt her türlü korku ve kuşkunun silinip kaybolduğu bir coşku dünyasında kaybolmuştu. Şafak vakti eve döndüğü zaman o coşku biraz daha hafifleyerek, anılarla dolu, sakin bir doygunluğa dönüşmüştü.

YİRMİDOKUZUNCU BÖLÜM

I

Tanis Judique ile arkadaş olmanın sağladığı güvence, Babbitt'in kendine olan güvenini güçlendirmişti. Atletizm Kulübünde biraz daha cüretli olmuştu. Vergil Gunch hâlâ susmağa devam ediyordu, ama Kabadayılar Masasında oturan diğer üyeler Babbitt'in anlaşılmaz bir nedenle 'biraz sapıttığını' kabul etmişlerdi. Onunla uzun uzun tartışmalara girişiyorlardı. Babbitt kendisinden emin konuşuyordu. Hattâ bu şekilde kurban edilmek onun hoşuna gidiyordu. Sadece Doane'u bile övmüştü. Profesör Pumbhrey bunun şakayı fazla ileri götürmek olduğunu söylemişti. Ama Babbitt iddia ediyordu: «Hayır! Doğru bu! Bu ülkede en akıllı insanlardan biri o! Siz ne diyorsunuz, Lord Wycombe demişti ki...»

Orville Jones, «Yahu kim oluyor bu Lord Wycombe be! Ne diye durmadan ondan söz ediyorsun? Son altı haftadır hep onu öne sürüyorsun,» dedi.

Sidney Finkelstein, «George onu Sears - Roebuck'a sipariş etti. İki doları verdin mi İngiliz aristokratlarından bir tane gönderirler size,» diye alay ediyordu.

«Yeter artık yahu! Lord Wycombe İngiltere'nin en zeki politikacılarından biri. Söylüyorum size, ben muhafazakârım ama Senny Doane gibi bir insanı her zaman takdir ederim, çünkü...»

Vergil Gunch sert bir şekilde sözünü kesti. «Acaba muha-

fazakâr mısın? Ben kendi işimi kendim yönetirim. Doane gibi kızıllara ihtiyacım yok!»

Vergil Gunch'ın acı acı konuşması, çenesini iyice kısması Babbitt'i rahatsız etmişti. Ama derhal kendisini toparladı ve onları önce bıktırıncaya, sonra kızdırıncaya ve nihayet Vergil Gunch gibi şüpheye düşürünceye kadar konuşmasına devam etti.

II

Her dakika Tanis'i düşünüyordu. En ufak bir vesileyle onu her haliyle hatırlıyordu. Kolları onu istiyordu. «Buldum onu! Bütün hayatım boyunca böyle birisini arıyordum ve nihayet buldum onu!» diye düşünüyordu. Sabahları onunla sinemada buluşuyordu. Akşam üstleri veya Elks'e gittiği sanılan gecelerde, onun evine gidiyordu. Kadının para işlerini öğrenmişti ve bu konuda ona bir takım tavsiyelerde bulunuyordu. Kadın kadınlığın verdiği cehaletten yakınıyor, Babbitt'in bu konudaki ustalığını övüyordu, ama aslında hisse senetleri konusunda onun Babbitt'ten çok daha bilgili olduğu anlaşılıyordu. Eski günleri hatırlıyorlar, birlikte gülüyorlardı. Bir ara kavga da ettiler. Babbitt kadının, karısı gibi her şeye karıştığını iddia etmiş ve Babbitt bir şeyi unutunca Tanis'in karısından daha çok mızmızlandığını söylemişti. Ama bu kavga da tehlikesiz bir şekilde geçiştirildi.

En çok aralık ayında bir akşamüstü karla kaplı vadilerden buz tutmuş Chaloosa nehrine kaydıkları zaman eğlenmişlerdi. Kadın astragan bir şapka ve kontor bir kürk manto giymişti. Bağıra bağıra kayıyordu. Babbitt de nefes nefese, kahkahalar atarak onun peşinden gidiyordu... Myra Babbitt hiç karda kaymazdı.

Birlikte görülmekten korkuyordu. Zenith'de komşunuzun karısıyla bir öğle yemeği yeseniz, akşama kalmadan, muhitinizdeki her evde bu duyulurdu. Ama Tanis çok ihtiyatlı bir kadındı. Yalnızken Babbitt'e ne kadar sokuluyorsa, dışarı çıkınca da o derece ciddileşiyor ve ondan uzaklaşıyordu. Onun için Babbitt belki bir müşteri diye yutturabilirim diye umut ediyordu. Bir seferinde sinemadan çıkarken Orville Jones ile karşılaştılar. Babbitt, «Gel seni Bayan Judique'e tanıtayım. Akıllı bir müşteridir. Hangi emlâkçıya gideceğini bilir,» dedi. Ahlâk ve çamaşır makineleri konusunda çok titiz olan Jones tatmin edilmiş göründü.

Babbitt'in en büyük korkusu karısının bu işi haber almasıydı. Onu çok sevdiğinden değil, yakışıksız olur diye düşündüğü için korkuyordu. Kadının Tanis hakkında somut olarak hiç bir şey bilmediğini biliyordu. Yalnız bir şeylerden şüphelenmiş olduğundan da emindi. Yıllardan beri ayrılırken öpüşmenin dışında sevilmek onu sıkardı. Ama adamın periodik sevgi gösterilerinde bir aksama oldu mu da çok üzülürdü. Oysa şimdi Babbitt hiç bir ilgi göstermiyordu. Aksine iğreniyordu. Babbitt artık tamamen sadık, ama Tanis'e sadık bir adam olmuştu. Karısının pörsümüş tombulluğundan, şişkinlikleri, çukurlukları, atacağım, atacağım dediği halde bir türlü atamadığı eskimiş kombinezonundan iğreniyordu. Uzun zaman Babbitt ile birlikte yaşamış olmanın sonucu onu avucunun içi gibi bilen kadının Babbitt'teki bu değişikliğin farkına vardığını, Babbitt'in kendisi de biliyordu. İşi şakaya vurarak, uzun uzun izahat vererek bunu örtbas etmeğe çalışıyordu. Ama beceremiyordu.

Noel fena geçmemişti. Verone ile nişanlandığını artık kabul etmiş olan Kenneth Escott'da gelmişti. Bayan Babbitt'in gözleri yaşarmıştı, Kenneth'e yeni oğlum diyordu. Babbitt, Ted'i merak ediyordu, çünkü çocuk üniversiteden yakınmayı kesmişti. Çocuğun ne tasarladığını ve bunu neden açıkça söylemekten çekindiğini merak ediyordu. Akşamüstü Tanis'e hediye olarak aldığı gümüş sigara tabakasını vermek için Babbitt evden usulca sıvıştı. Döndüğünde Bayan Babbit, gayet masum

bir halle, «Temiz hava almak için mi çıktın?» diye sordu.

Babbitt, «Evet, şöyle bir dolaştım,» diye bir şeyler mırıldandı.

Yılbaşından sonra karısı, «Bugün kız kardeşimden haber aldım, George, iyi değilmiş. Gidip orada bir kaç hafta kalayım diye düşünüyorum,» dedi.

Aslında Bayan Babbitt, büyük zorunluklar dışında kışın evini bırakmağa alışık değildi. Üstelik bir önceki yaz da bir kaç hafta için gitmişti. Babbitt de karısından kolay ayrılan kocalardan değildi. Kadının evde olmasını isterdi, çünkü onun elbiseleriyle meşgul olur, bonfilesinin nasıl pişmesini istediğini bilirdi. Kaldı ki kadının konuşmaları Babbitt'e güven duygusu da verirdi. Ama adet yerini bulsun diye bile, «Ama sana ihtiyacı olduğunu söylemiyor ki!» gibi bir şey söyleyemedi. Üzülmüş gibi görünmesi gerektiğini, karısının kendisine dikkatle baktığını biliyordu, ama aklına hep Tanis ile ilgili iç gıcıklayıcı düşünceler geliyordu.

Kadın biraz sert bir sesle, «Ne dersin? Gitsem iyi olur, değil mi»? dedi.

«Bunun kararını senin vermen gerek. Ben bir şey söyleyemem ki!»

Kadın sırtını döndü, iç çekti. Babbitt'in alnına ter birikmişti.

Kadın dört gün sonra gitti. Gidinceye kadar da Myra tuhaf bir sessizliğe bürünmüştü, Babbitt ise zoraki bir sokulganlık gösteriyordu. Kadının treni öğle vakti kalktı. Peronda trenin ufalıp gözden kaybolduğunu gördükten sonra, içinden koşa koşa Tanis'e gitmek geldi.

«Hayır, böyle bir şey yapmayacağım,» diye yemin etti. «Yanına bir hafta gitmeyeceğim.»

Ama saat dörtte kadının evindeydi.

III

Hayatını bir zamanlar duygusuz ama becerikli ve makûl bir şekilde yönetmiş bir insan olan Babbitt, iki hafta için ken-

disini eğlenceye, kötü içkiye ve (eski dostlarından daha çok ilgi isteyen) yeni arkadaşların yarattığı komplikasyonlara kaptırmıştı. Her sabah bir önceki akşam yaptıklarının budalalık olduğunu kabul ederek uyanıyordu. Başı zonklayarak, ağzı sigaradan berbat bir vaziyette, içmiş olduğu viskileri sayıyor, inanamıyor, ve «Bu işi bırakmam gerek,» diye inliyordu. «Bırakacağım!» demeği kesmişti, çünkü şafak vakti ne kadar kararlı olursa olsun, bir akşam bile bu sözünü yerine getirememişti.

Tanis'in arkadaşlarıyla tanıştı: durmadan içen, dans eden, konuşan ve bir anlık sessizlikten bile korkan bu Gece yarısı İnsanları tarafından, 'Çete' dedikleri gruba derhal kabul edilmişti. Onlarla ilk kez, çok çalıştığı ve Tanis ile beraber olup onun zevkini çıkartmağı umduğu bir günün akşamında tanışmıştı.

Gürültüleri, çığlıkları ve gramofon sesi apartmanın koridorundan duyuluyordu. Tanis kapıyı açınca Babbitt sigara dumanının gerisinde dans eden çılgınları görmüştü. Masalar, koltuklar duvara doğru itilmişti.

Tanis onu görünce, «Oooo! Ne iyi ettin geldin!» diye cıvıldadı. «Carrie Nork'un aklına çok güzel bir fikir geldi. Bir parti vermenin zamanı olduğuna karar verdi. Çeteye telefon edip, herkesin toplanmasını söyledi... George, sana Carrie'yi tanıtayım.»

'Carrie' hem yaşlı bir ev kadınının, hem de evde kalmış bir kızın en kötü yanlarını almıştı. Kırk yaşlarında vardı. Saçı sapsarı, inandırıcı olamayacak kadar sarıydı. Göğsü ne kadar düzse, kalçaları da o derece şişkindi. George'u kıkır kıkır gülerek, «Aramıza hoş geldin. Tanis senin oyun bozan olmadığını söyledi,» diye karşıladı.

Anlaşılan Babbitt'in de dans etmesi, gençler gibi davranması, Carrie ile şakalaşması bekleniyordu. Diğer çiftlere, radyatöre, iyi konmamış koltuklara çarpa çarpa kadını odanın içinde çekip durdu. Dans ederken bir yandan da Çetenin geri kalan üyelerini gözden geçiriyordu: Çok şeyler yapabilecek gibi görünen, kendisini beğenmiş, alaycı, zayıf bir kadın; hiç akılda tutamayacağı bir başka kadın; fazla özenerek giyinmiş, üç tane hafifçe efemine delikanlı... Ya tezgahtârdılar, ya da tezgâhtar olmak üzere doğmuşlardı; bir de Babbitt'in gelmesiy-

le rahatsız olan, kendinden emin, kıpırdamadan duran bir adam vardı.

Dans bitince Tanis onu bir kenara çekti ve «Babbitt, benim için bir şey yapar mısın? Hiç içkim kalmadı. Çete de aksine kutlamak istiyor. Healey Hanson'a kadar gidip biraz içki alır mısın?» dedi.

Babbitt, somurttuğunu belli etmemeğe çalışarak, «Tabiî,» dedi.

«Bak, Minnie Sonntag'a söyleyeyim, seninle birlikte gitsin.» Tanis zayıf, ukalâ genç kadını işaret ediyordu.

Bayan Sonntag onu kekremsi bir halle selâmladı: «Günaydın Bay Babbitt. Tanis sizin çok ünlü bir insan olduğunuzu söylüyor. Sizinle birlikte gelmek benim için bir şereftir. Tabiî, ben sizin gibi sosyeteye mensup insanlarla düşüp kalkmağa alışık değilim. Öyle çevrelerde ne yapılacağını pek bilmem!»

Bayan Sonntag, Healey Hanson'a gidinceye kadar bu minval üzere konuşup durdu. Kadının alaycı sözlerine Babbitt, «Canın cehenneme,» diye cevap vermeği çok istedi. Ama bu makul cevabı vermek için gerekli cevabı kendisinde bir türlü bulamadı. Bütün çeteden nefret etmişti. Daha önce Tanis'in «Sevgili Carrie,» ya da «Minnie Sonntag o kadar akıllı ki, hayran olursun ona!» dediğini işitmişti. Ama bunlar hiç bir zaman Babbitt için gerçek insanlar olmamışlardı. O Tanis'i toz pembe bir boşlukta, Floral Heights'ın komplikasyonlarından uzak yaşadığını ve hep onu beklediğini düşünürdü.

Döndüklerinde Babbitt genç tezgâhtarların samimiyetine 'Eyvallah!' demek zorunda kalmıştı. Bayan Sonntag ne kadar kekremsi ve düşmanca davranıyorsa, onlar da aksine, o derece sulu ve sırnaşıktılar. Babbitt'e «İhtiyar George» diyorlardı ve «Haydi arslan, salla bacaklarını,» diye sesleniyorlardı... Kemerli paltolar giyen, yüzü sivilceli, Ted kadar genç, dansör gibi yumuşak, ama çok iyi dans eden, gramofondan anlayan, sigara içen, Tanis ile samimi olan bir sürü genç. Babbitt de onlar gibi olmağa çalıştı. «Aferin Pete,» diye bağıracak oldu ama sesi yarı yerde çatladı.

Anlaşılan Tanis dans eden bu sevimli insanlarla düşüp kalkmaktan hoşlanıyordu. Onların flörtlerine çanak tutuyor ve

her danstan sonra hafifçe öpüyordu. O an için Babbitt Tanis'ten nefret etmişti. Onu orta yaşlı olarak görüyordu. Boynundaki kırışıklıklara, çenesinin altındaki sarkmış ete bakıyordu. Gençken gergin olan kasları gevşemiş, sarkmıştı. İki dans arasında koltukların en büyüğüne oturuyor, konuşmak için elindeki sigarasını sallayarak hayranlarını çağırıyordu. (Babbitt, «Kendisini kraliçe sanıyor,» diye homurdandı.) Tanis Bayan Sonntag'a «Dairem ne güzel, değil mi?» diye sormuştu. («Dairesi güzelmiş! Tam kocakarılara lâyık bir yer! Öff, bir eve gitsem! Acaba sıvışabilir miyim?»)

Ama Healey Hanson'un dinlendirilmemiş, sert viskisini içtikçe etrafı daha bulanık görmeğe başladı. O da çetenin arasına karıştı. Carrie Nork ve o kıvrak gençlerin neredeyse akıllı denebilecek gibi olanlarından Pete'in kendisinden hoşlandığını farkedince o da keyiflendi. Demiryolları İdaresinde çalıştığını ve adının Fulton Bemis olduğunu öğrendiği o yaşlı adamı kazanmak Babbitt için büyük bir önem kazanmıştı.

Çete bağırışarak, Babbitt'in tanımadığı insanlara atıflar yaparak konuşup duruyordu. Kendilerini gayet iyi görüyorlardı. Onlar Çeteye mensuptular. Akıllı da onlardı, güzel olan da onlardı, eğlenen de onlardı. Zenith'in bütün lüksüne, dans salonlarına, tiyatrolarına, restoranlarına alışık, kentli bohemlerdi. Böyle yerlere gitmeyenlerle alay ediyorlar, gülüyorlardı. Kendilerini onlardan çok daha üstün sayıyorlardı.

«Pete, ben geç gelince o salak kasadarın ne dediğini sana anlattım mı? Söylesem inanmazsın.»

«T.D. ne kadar kızmıştı! İfrit olmuştu. Gladys ne söylemişti ona?»

«Şu Bob Bickerstaff'ın küstahlığına bak! Bizi evine götürmeğe çalışıyor! Küstahlık bu kadar olur! Daha büyük küstahlık olabilir mi?»

«Dotty'nin nasıl dans ettiğini gördün mü? Yahu, onun üstüne yok.»

Bir aralık Babbitt'in de nefret ettiği Bayan Sonntag ile, bir gece için dansa gitmeyen adamların sinameki, sünepe insanlar olduğu konusunda fikir birliğine vardığı; Bayan Carrie Nork, «Yere oturmaktan hoşlanmıyor musun? Oysa o tam bir

Bohem usulü davranış bu!» dediğini işitince, «Elbette hoşlanıyorum!» diye bağırdığı işitildi. Çeteden bayağı hoşlanmıştı. Dostlarından, yani Sir Gerald Doak'tan, Lord Wycombe'den, William Washington Eathorne'dan söz ettiği zaman ilgiyle dinlemeleri onun koltuklarını kabartıyordu. Havaya o kadar uymuştu ki, Tanis'in o delikanlıların en gencinin omuzuna yaslanarak oturduğunu görünce hiç kızmadı. Hattâ kendisi de Carrie Nork'un tombul elini tutmak istedi. Tuttu da ve ancak Tanis'in ters baktığını görünce bıraktı.

Sabahın ikisinde eve döndüğünde artık o Çetenin bir üyesi olmuştu. Ve ondan sonraki hafta, onların eğlence ve özgürlük hayatının gittikçe daha daralan törelerine, gittikçe daha ağırlaşan koşullarına uymak zorundaydı. Onların verdiği partilere gitmeğe mecburdu. Herkes birbirine, «o söylediğini, söylemek istemediğini, asıl söylemek istediğinin başka şey olduğunu, ama Pete'in neden böyle yapıp da herkese gidip sanki onun böyle söylemiş gibi söylediğini iddia ettiği» o iddiah telefon konuşmalarına Babbitt de katılmak zorundaydı.

Hiç bir aile, mensuplarının ne yaptığı konusunda Çete kadar meraklı olamazdı. Herkes herkesin haftanın her günü nerede, ne yaptığını biliyor, herkese duyuruyor ve bilmediklerini de öfkelenerek öğrenmek istiyordu. Babbitt de, farkında olmadan, Carrie ile Fulton Bemis'e neden saat ona kadar gelmediğini anlatıyor ve bir iş arkadaşıyla yemeğe gittiği için özür diliyordu.

Çetenin her üyesinin geri kalan her üyeye haftada hiç olmazsa bir kere telefon etmesi bekleniyordu. «Neden bana telefon etmedin?» diye Babbitt'e öfkeyle, yalnız Tanis ve Carrie değil, şimdi de yeni dostları Jennie, Capitolina, Toots da soruyordu.

Belki Tanis'i kısa bir süre için yaşlanan, duygusal bir kadın gibi görmüştü. Ama Carrie Nork'un evinde verilen dans partisinde bu izlenim çoktan kaybolmuştu. Bayan Nork'un büyük bir evi ve küçücük bir kocası vardı. Oraya Çetenin bütün üyeleri gelmişti. Tam alarma geçildiği vakit bunların sayısı otuzbeşi buluyordu. Babbitt, «İhtiyar Georgie» adıyla artık Çetenin lideri olmuştu, çünkü Çetenin üyelerinin yarısı her ay

değişiyordu. İki hafta öncesini, yani besin konusunda gösterilere katılan Bayan Absolom'un İndianapolis'e gitmesinden ve Mac'ın Minnie ile 'bozuşmasından' öncesini hatırlayan bir adam saygın bir lider sayılıyordu. Ve yeni Pete'lerle, yeni Minnie'lerle, yeni Galdys'lerle ahbaplık edebilirdi.

Carrie'lerin evinde Tanis evsahibeliği yapmak zorunda değildi. Üzerinde, her zaman giymekten hoşlandığı siyah şifon elbise vardı ve gayet kibar halliydi. Bu çirkin ev büyük olduğundan Babbitt Tanis ile birlikte sessizce oturabileceği sakin bir köşe bulabilmişti. Şimdi kadından iğrenmiyordu. Hattâ bir aralık iğrenmiş olduğu için vicdan azabı duyuyordu. Aksine kadının ayaklarının dibinde hayran hayran oturuyordu. Sonra onu arabasıyla keyifli keyifli evine götürdü. Ertesi sabah kendisi de kadın kadar genç görünebilmek için sapsarı bir kravat satın aldı. Kendisini daha güzel yapamayacağını o da biliyordu. Bu acı fakat gerçekti. Neredeyse şişman denilecek kadar topluydu. Ama kadın kadar genç olabilmek için... daha doğrusu kadının göründüğü kadar genç olabilmek için o da dansediyordu, giyiniyordu, konuşuyordu.

IV

İster din olsun, aşk hayatı olsun, bahçe çalışmaları olsun, bir şeye sonradan merak salan herkes, o güzel şeylerin varlıklarını daha önce hiç hissetmediği halde, bir kere yakayı kaptırdı mı artık bütün dünyanın bundan ibaret olduğunu sanır. İşte Babbitt de kendisini sefahata verdikten sonra, çevresinde yepyeni imkânlar görmeğe başladı.

Komşusu Sam Doppelbrau'yu şimdi büsbütün başka türlü görüyordu. Doppelbrau'lar, mutluluk deyince sona ermek bilmeyen bir gece klübü hayatı anlayan, saygın, çalışkan, varlıklı insanlardı. Onların hayatı rengini benzinden, nikotinden, alkolden ve öpücükten alan bir cümbüşten ibaretti. Onlar ve onların takımı bütün hafta adam akıllı çalışır ve bütün hafta cumartesi gecesini iple çekerlerdi. Cumartesi geceleri parti ve-

rirlerdi. Cumartesi gecesi verdikleri parti gürültüsü gittikçe artarak pazar sabahına kadar sürüp giderdi. Genellikle, bu arada arabalarla, nereye olursa olsun, geziler yapılır, sonra döner gelirlerdi.

Tanis'in tiyatroya gittiği bir akşam, Babbitt kendisini Doppelbrau'larla çok dost olmuş buldu. Yıllarca Bayan Babbitt'e, «Dünyada kimse kalmasa, gene de onlarla bir yere gitmem,» diye anlatığı insanlarla şimdi dostluktan söz ediyordu. O akşam eve geldiğinde keyifsizdi. Evin önünde biraz dolaşıp, yoldan geçenlerin bıraktığı, fosil izine benzeyen buz tutmuş ayak izlerini kazımağa çalışıyordu. Burnunu çekerek Howard Littlefield geldi.

«Hâlâ bekâr mısın George?»

«Evet. Soğuk gene bu akşam.»

«Karından ne haber?»

«O iyiymiş, ama kızkardeşi epey hasta.»

«George, gel bu akşam bizimle yemek ye.»

«Yoook!... Teşekkür ederim. Dışarı çıkmam gerekiyor.»

Littlefield'in hiç ilginç olmayan bir takım konularda, çok ilginç bir takım istatistikler döktürmesine artık tahammül edemeyeceğini hissediyordu. Bir yandan ayağı ile kaldırımı eşmeğe devam etmiş bir yandan da homurdanır gibi konuşarak bu cevabı vermişti.

Derken Sam Doppelbrau göründü.

«Selâm Babbitt. Çok çalışıyorsun.»

«Eh, biraz egzersiz gerekli.»

«Bu gece iyice soğuk, değil mi?»

«Öyle.»

«Hâlâ bekâr mısın?»

«Öyle.»

«Babbitt yahu, hazır karın burada değil... Biliyorum sen çok içki sevmezsin ama, bir akşam bize gelirsen, karım da ben de çok memnun oluruz. Ne dersin, bir kadeh içki kaldırabilir misin?»

«Kaldırmak mı? Arslanım George Ağabeyin Amerika'da en çok içki kaldırabilecek insandır.»

«Hah şimdi oldu. Böyle konuşmak gerek. Bak bu gece bize

bir kaç kişi geliyor. Louetta Swanson filân... Savaş öncesinden kalma bir şişe cin açacağım. Belki biraz da dans ederiz. Sen de gelsene! Bir değişiklik olur.»

«Bilmem ki... Kaçta geliyorlar?»

Babbitt saat dokuzda Sam Doppelbrau'daydı. Bu, bu eve üçüncü girişiydi. Saat onda Doppelbrau ile «Ah, seni domuz!» diye konuşuyordu.

Saat on birde hep birlikte Old Farm İnn'e gitmek üzere arabalara bindiler. Babbitt, Doppelbrau'ların arabasında, arkada, Louetta ile beraber oturuyordu. Bir aralık korka korka bu kadınla sevişmeğe çalışmıştı. Şimdi artık çalışmıyordu. Doğrudan doğruya sevişmeğe başlamıştı. Louetta başını onun omuzuna dayamıştı. Eddie'nin ne kadar pis bir adam olduğunu söylüyordu ve Babbitt'i dürüst, namuslu, okumuş, hoşgörü sahibi bir insan olarak kabul etmişti.

Tanis'in Çetesinin, Doppelbrau'ların ve insana hayattaki acılarını unutturan diğer tanıdıklarının sayesinde, bu iki hafta içinde eve hiç bir gece vaktinde ve sarhoş olmadan dönmemişti. Diğer bütün melekelerini hemen hemen kaybetmesine rağmen, yürüyecek halde değilken bile araba kullanabilme yeteneği sayesinde eve kadar gelebiliyordu. Köşelerde yavaşlıyor, yaklaşan arabalara yol veriyordu. Eve ayakları dolana dolana geliyordu. Verona ile Kenneth oradaysa onlarla acele olarak selâmlaşıp hemen yukarı kaçıyordu. Onların kendisine ciddi ciddi baktıklarının farkındaydı. Eve gelince, başının sandığından çok daha fazla döndüğünü anlardı. Yatmağa cesaret edemiyordu. Banyoya sıcak su doldurup içine girerek alkolün etkisini azaltmağa çalışırdı. Bir an için başı iyileşirdi. Ama hareket edince, banyonun içinde sağa sola gidince, mesafeleri iyi ölçemiyordu. Onun için havlulara tutunup onları yere düşürüyor, diş fırçasının, diş macununun bulunduğu bardağa çarpıp, yere döküyordu. Çıkan gürültülerden çocuklar onun halini anlar diye korkuyordu. Üzerinde bir sabahlıkla üşüye üşüye akşam gazetelerini okumağa çalışırdı. Her kelimeyi ayrı ayrı okurdu. Ona ne söylendiğini anlıyor gibi gelirdi. Ama bir dakika sonra sorulsa, ne okuduğunu söyleyemezdi. Yattığı zaman kafası hızla dönmeğe başlardı. O zaman Babbitt süratle doğrulurdu ve kendisini tutmağa ça-

lışırdı. Sonra, başı biraz dönse, midesi biraz bulansa bile kıpırdamadığı takdirde yatabilecek hale gelirdi. 'Durumunu' kendi çocuklarından saklamak! Hiç hoşlanmadığı insanlarla dans etmiş, bağırıp çağırmış olmak! Saçma saçma şeyler, aptalca şarkılar söylemek! Salak kızları öpmeğe çalışmak! Bürosundan içeri sokmadığı gençlerle haşır neşir olduğunu farketmişti. Coşup dans ederek yaşlılığın yolunu tutmuş kadınlara alay konusu olduğunu farketmişti. Bütün bunları hatırladıkça kendisinden nefret ediyordu. «Öff be! Kendimden ne kadar nefret ediyorum!» diyordu. Sonra öfkeyle, «Ama bitti artık. Bir daha yapmayacağım!» diye ekliyordu.

Özellikle sabahleyin kahvaltı masasında kızlarıyla ciddi olmağa çalışırken bundan emindi. Artık böyle bir şey yapmayacaktı. Öğle vakti gelince, eh, pek sabahki kadar emin sayılmazdı. Aptalca hareket ettiğini inkâr etmiyordu. Yani o konuda da kendisini gece nasıl görmüşse gündüz de öyle görüyordu. «Ama,» diye vaziyeti düzeltmeğe çalışıyordu. «Her şey, o kısır hayata yeniden dönmekten çok daha iyidir.» Saat dörtte içki istiyordu. Ve saat altıda onlarla beraberdi... Ve bütün bu masalın yeniden anlatılması gerekiyordu.

Her sabah başı bir parça daha az ağrıyordu. Oysa başının ağrıması onun emniyet kemeriydi. İşte şimdi emniyet kemeri kopmağa başlamıştı. Artık sabah vakti sarhoş olabiliyor ama saat sekizde uyandığında, vicdanında —ve de midesinde— bir rahatsızlık hissetmiyordu. Ne pişmanlık duygusu, ne Çeteye ayak uydurmanın güçlükleri, ayak uyduramadığı zaman hissettiği aşağılık duygusu kadar onu rahatsız etmiyordu. Şimdi onların 'en canlısı' olabilmek, tıpkı bir zamanlar para kazanmakta, araba kullanmakta, hitabette, McKelvey takımının arasına girebilmekte başarılı olmak gibi, onun en büyük ülküsü olmuştu. Ama arada sırada beceremiyordu bunu.

Pete'in ve öbür delikanlıların, Çeteyi fazla terbiyeli ve ancak kapı arkasında öpüşen Carrie'yi fazla monogami yanlısı bulduklarını anlamıştı. Nasıl Babbitt Floral Heights'dan kaçıp Çeteyle buluşuyorsa, bu delikanlılar da Çetenin sıkıcı terbiyeliliğinden kaçıp, büyük mağazalarda, otel vestiyerlerinde buldukları hayat dolu kadınlarla eğlenmek için Çeteden kaçıyorlardı.

Bir seferinde Babbitt de onlara katılmağı denedi. Bir otomobil, bir şişe viski ve Babbitt için Parcher and Stein mağazasında çalışan kasadar olarak, hep bağıra bağıra konuşan bir kız vardı. Babbitt kızın yanında biraz çekinerek oturuyordu. Kızı biraz eğlendirmesi beklendiği anlaşılıyordu. Ama kız Babbitt'in hiç bilmediği bir külhanbey şarkısı söylemeğe başlayınca, Babbitt nasıl devam edebileceğini bilemedi. Bir eğlence yerinin arka tarafındaki bir odada oturdular. Babbitt'in başı ağrıyordu. Bunların kullandığı bu yepyeni argo onu şaşkına çevirmişti. Görünüşe göre onlara hoşgörüyle bakıyordu. Ama aslında eve gitmek, bir şey içmek... durmadan içmek istiyordu.

İki gece sonra Fulton Bemis, hani şu Çetedeki asık suratlı adam, Babbitt'i bir kenara çekti ve homurdanır gibi konuşarak, «Bak,» dedi, «Benim üzerime vazife değil. Biliyorum ben de payımı içiyorum. Ama sen kendine biraz dikkat et. Sen, bir şey yaptı mı sonuna kadar giden, nerede duracağını bilmeyen fazla hevesli insanlardansın. Durmadan içtiğinin, sigaranın birini söndürüp birini yaktığının farkında mısın? Biraz ağır ol.»

Babbitt gözleri yaşararak Arslan Fult'a bulunmaz adam olduğunu ve evet, biraz daha idareli gideceğini söyledi, ama hemen arkasından bir sigara yaktı, içki içti, Carrie ile fazla sarmaş dolaş olduğuna kızan Tanis ile büyük bir kavga etti.

Ertesi sabah Fulton Bemis gibi onuncu sınıf bir insandan nasihat alacak kadar alçaldığı için kendisinden nefret etti. Sonra, eline geçen her kadınla sevişti̇ğine göre, Tanis'in artık onun için bulunmaz bir nimet olmadığını farketti. Acaba hiç bir zaman Bir Kadın'dan başka bir şey olmuş muydu ki? diye düşündü. Ve Bemis böyle konuştuğuna göre, acaba başkaları da onun hakkında konuşuyorlar mıydı? O gün öğle vakti Atletizm Kulübündeki üyelere hep kuşkuyla baktı. Ona adamlarda bir tuhaflık varmış gibi geldi. Öyleyse, demek onun hakkında konuşuyorlardı? Öfkelendi. Kavgacı oldu. Sade Seneca Doane'u savunmakla kalmadı, hattâ Y.M.C.A. ile bile alay etti. Vergil Gunch kesik kesik cevaplar vermişti.

Artık Babbitt'in öfkesi geçmişti. Şimdi korkuyordu. Kalkınmacılar Kulübünün o seferki yemeğine gitmedi. Gidip âdi

bir restoranda gizlendi. Bir yandan jambonlu yumurta sandviçi yiyor, koltuğunun kenarına koyduğu bir fincandan kahvesini yudumluyor, bir yandan da kaygılanıyordu.

Dört gün sonra Çete çok güzel bir parti veriyordu. Babbitt hepsini arabasıyla Chaloosa nehri üzerinde açılmış olan buz pateni alanına götürdü. Karların erimesinden sonra sokaklar yeniden cam gibi bir buzla örtülmüştü Bitip tükenmeyen yollar boyunca sırayla dizilmiş ahşap evler arasından sert bir rüzgâr esiyordu. Bütün Bellevue bölgesi yeni kurulan bir kasabaya benziyordu. Dört tekerleğe de zincir takmış olmasına karşın, Babbitt kaymaktan korkuyordu. Bir tepeden aşağı inen uzun ve dik bir yokuşa gelince, iki freni çekerek sürünür gibi gitmeğe başladı. Tam bir virajı alırken karşıdan gelen, daha az ihtiyatlı bir arabayla karşılaştı. O araba patinaj yaptı ve arka tamponuyla az kalsın onları biçiyordu. Kazadan kurtulmanın sevinci içinde Çete —Tanis, Minnie Sonntag, Pete, Fulton Bemis— «Yaşa» diye bağırdı. Hepsi telâşa düşmüş olan öbür sürücüye yumruklarını salladı. İşte o sırada Babbitt yokuşu yayan olarak tırmanmakta olan Profesör Pumphrey'nin, kendisine hayranlığını gösteren hareketler yapmakta olan Çeteye baykuş gibi baktığını gördü. Pumphrey'nin kendisini tanıdığından ve «Sen ne kadar iyi araba kullanıyorsun!» diyen Tanis'in Babbitt'i öptüğünü gördüğünden emindi.

Ertesi gün öğle yemeğinde Pumphrey'nin ağzını aradı. «Dün erkek kardeşimle ve bir kaç arkadaşıyla çıkmıştık. Yahu araba kullanmak ne kadar zordu! Cam gibi kayıyordu. Sanırım Bellevue Caddesi yokuşunda seni gördüm.»

«Yok, ben orada değildim ...Seni görmedim,» dedi Pumphrey. Bunu çabuk çabuk söylemişti, suçlu bir hâli vardı.

Aşağı yukarı iki gün sonra Babbitt Tanis'i öğle yemeğine Thornleigh Oteline götürdü. Önceleri onu dairesinde beklemeğe çoktan razı olan Tanis mahzun mahzun gülümseyerek, onu arkadaşlarına tanıtmadığına, ve sinema dışında onunla bir yerde görünmek istemediğine göre Babbitt'in kendisini pek umursamadığını ima etmeğe başlamıştı. Babbitt önce kadını Atletizm Kulübünün hanımlara mahsus olan kısmına götürmeği düşün-

dii, ama bu tehlikeli bir şey olurdu. Kadını tanıştırması gerekecekti ve... olur ya herkes onu anlamayabilirdi. Uzlaştırıcı bir çözüm yolu buldu: Thornleigh.

Yukarıdan aşağı siyahlar içinde çok şıktı. Üç kenarı kalkık küçük, siyah bir şapka, kısa, siyah bol bir astragan manto, ve bir çok sokak elbisesinin gece elbisesine benzediği bir sırada, yüksek yakalı, siyah kadife bir elbise giymişti. Belki de fazla şıktı. Babbitt arkasında olduğu halde masaya doğru ilerlerken, Thornleigh'in lüks restoranında herkes ona bakıyordu. Umudu şef garsonun onları bir sütunun arkasında kuytu bir yere oturtmasındaydı. Ama orta adada bir masaya yerleştirildiler. Tanis kendisine hayran hayran bakanların farkında değilmiş gibi davranıyordu. Babbitt'e cömertçe gülüyor, «Ne güzel, değil mi? Canlı bir orkestra var!» Babbitt ona aynı cömertlikle gülümseyememişti, çünkü iki masa ötede Vergil Gunch'ı görmüştü. Bütün yemek boyunca Gunch onları izliyor, Babbitt de izlendiğini izleyerek, Tanis'in neşesini kaçırmamak için uğraşıyordu. Kadın, neşeyle, «Kendimi çok hovarda hissediyorum,» diyordu. «Thornleigh'ı çok beğenirim. Ya sen? Hem çok canlı bir yer gene de... kibar.»

Babbitt Thornleigh hakkında, servis hakkında, yemek hakkında, Vergil Gunch dışında restorandaki tanıdıkları hakkında konuştu. Başka da konuşacak bir şey yok gibiydi. Kadının neşeli hareketlerine çekinerek gülümsedi. Minnie Sonntag'ın «geçimsiz bir insan,» olduğunu, Pete'in, «Hiç bir işe yaramayan, tembel bir çocuk,» olduğunu söyleyen kadını tasdik etti. Ama kendisinin söyleyeceği bir şey yoktu. Gunch konusundaki kaygılarını ona söylemeği düşünmedi değil ama... «Şimdi uzun uzun Verg'i vesaireyi anlatmak çok güç.»

Tanis'i troleybüs'e bindirince rahatladı. Bürosunun alışık olduğu o basit işleri onu neşelendirmişti.

Saat dörtte Vergil Gunch geldi ziyaretine.

Babbitt telâşlandı ama Gunch arkadaşça konuşmağa başladı:

«Delikanlı ne yapıyor, bakalım? Şey, bir kaç arkadaşın bir projesi var. Seni de aramızda görmek hoşumuza gider.»

«Güzel, Verg. Anlat.»

«Biliyorsun savaş sırasında ortaya bir takım İstenmeyen İnsanlar, Kızıllar, ve hep haktan söz eden bir takım manyaklar çıkmıştı. Savaştan sonra da bir süre bunlara rastladık. Ama insanlar unutuyor bu tehlikeyi ve bunlara yeraltı çalışmaları yapma fırsatı veriyor... Özellikle şu salon sosyalistlerine. Bu durumda aklını başına toplayıp bu heriflerle bilinçli bir şekilde mücadele etmek görevi bizlere düşüyor. Doğuda bir grup İyi Vatandaşlar Örgütü adı altında bir dernek kurmuşlar, sırf bu amaçla. Tabiî Ticaret Odası, Amerikan Lejyonu filân namuslu adamların işbaşında kalmasını sağlamak için iyi çalışmalar yapıyorlar, ama onların yapacak o kadar çok işi var ki bu işle doğru dürüst uğraşamazlar. Ama İyi Vatandaşlar Örgütü, İ.V.Ö. sade bu işle uğraşıyor. Görünüşte İ.V.Ö'nün başka amaçları da var, örneğin parkların sayısının artırılması, Kent Plânlama Komitesinin kurulması gibi... Tabiî ayrıca çok iyi insanlardan oluştuğu için işin sosyal yanıyla da uğraşmalı danslar filân vermeli. Ama başka türlü baş edemeyeceğin kadar büyük palavracılarla mücadele edebilmek için aforoz yolu var. Sonra bu da yetmezse İ.V.Ö. haddini bilmeyenlere bir heyet gönderip namuslu vatandaşlar gibi davranmalarını, öyle palavralar savurmamalarını söyleyebilir. Güzel bir örgüte benzemiyor mu? Şimdiden kentin en güçlü insanlarını üye yazdık, tabiî seni de aramızda görmek isteriz. Ne dersin?»

Babbitt rahatsız olmuştu. Kendisini, bıkarak bıraktığı standardlara yeniden dönmesi için zorlanıyormuş gibi hissediyordu. Bir şeyler geveledi:

«Sanırım, özellikle Seneca Doane gibi adamlara yükleneceksiniz ve onları...»

«Hiç kuşkun olmasın! Bak George, Kulüpte Doane'u, grevcileri filân savunduğun zaman, ben bir an için bile senin gerçekten böyle düşündüğüne inanmadım. Biliyordum Sidney Finkelstein gibi herifleri kızdırmak için söylediğini... Daha doğrusu bütün bunları şaka diye söylediğini umut ediyordum!»

«Şey... Tabiî... ama...» Babbitt farkındaydı sözlerinin ne kadar yavan kaldığını ve Gunch'ın ne kadar inatla baktığının. «Yahu, biliyorsun benim durumumun ne olduğunu. Ben her

şeyden önce bir işadamıyım, ve her zaman da öyle kalacağım. Ama... Doane'un niyetinin o kadar da kötü olduğunu sanmıyoru... Sonra benim eski bir arkadaşım olduğunu da unutma.»

«George, evimizin namusu ve güvenliği ile kızıl harabelerde bedavadan bira içmek için dümenler çeviren o tembel köpekler arasında bir tercih yapmak gerekince, eski dostluklara bile artık önem verilmez. «Yanımda olmayan, karşımda demektir.»

«Sanırım doğru...»

«Şimdi ne diyorsun? Bizimle birlikte İ.V.Ö.'ye katılacak mısın?»

«Düşünmem gerek Verg.»

«Peki, nasıl istersen.» Babbitt yakasını kolay kurtardı diye rahatlamıştı. Ama Gunch konuşmağa devam etti. «George, sana ne oldu anlamıyorum. Hiç birimiz anlamıyor. Senin hakkında uzun uzun konuştuk. Bir ara zavallı Riesling'in başına gelenlerin seni allak bullak ettiğini sandık, onun için de söylediğin saçma şeyleri bağışladık. Ama artık o bitti George. Sana ne olduğunu anlayamıyoruz. Şahsen, seni çok savundum. Ama artık ben de baş edemem. Senin inadına Doane'u savunmanı, liberal —yani üç kâğıtçı— olduğunu söylemen, hattâ İngram denilen o papazın sevişmenin serbest olmasını savunmadığını söylemen Altletizm Kulübündekileri ve Kalkınmacıları çok kızdırıyor. Sonra özel hayatın da bir âlem. Joe Pumphrey seni geçen akşam, zil zurna sarhoş bir takım insanlarla gördüğünü söyledi. Sonra bugün, de Thornleigh Oteline yanında... canım belki namuslu, iyi bir hanımdır ama her halde karısı kentten uzaklaşmış bir adamın yemeğe götüreceği bir kadın değil. Görünüş iyi değil. Ne oldu sana George?»

«Öyle anlaşılıyor ki benim özel işlerimi benden daha iyi bilen bir sürü insan var!»

«Şimdi arkadaşın olduğum için gelip seninle açık açık konuştum diye bana kızma. Herkes gibi arkandan konuşacağıma geldim sana söyledim. Bak George, senin bu toplumda bir yerin var. Ve toplum senden, sana verdiği yere yakışacak şekilde davranmanı istiyor. Sonra... Sen iyisi mi, İyi Vatandaşlar Örgütüne üye olmağı bir düşün. Sonra konuyu gene konuşuruz.»

Gitmişti.

O akşam Babbitt yemeğini yalnız yedi. Bir sürü İyi İnsanın, lokantanın vitrininden onu gözetlediğini gördü. Yanındaki koltukta da korku oturmuştu. O gece Tanis'in dairesine gitmeyeceğini söyledi. Ve gitmedi de... çok geç saatlara kadar.

OTUZUNCU BÖLÜM

I

Bir yaz önce Bayan Babbitt'in mektuplarında hep Zenith'e dönmek isteğiyle yanıp tutuşmaktan söz edilirdi. Şimdiki mektuplarda böyle bir şey yoktu. Kuru kuru havadan, hastalıktan söz ettikten sonra, acıklı bir şekilde «Her halde ben yokken her şey yolunda gidiyordur,» gibi lâfların yazılmasından anlaşılıyordu ki Babbitt onun dönmesi için pek fazla ısrar etmemişti. Babbitt kaygılanmıştı:

«Burada olsaydı ve ben de şimdiki gibi hareket etseydim, o kıyameti koparırdı. Kendime bir çeki düzen vermeliyim. Gene böyle işler yapmalıyım ama kendimi rezil etmemeliyim. Verg Gunch gibi herifler beni rahat bıraksalar ve Myra bu işe karışmasa, gene yapabilirim. Ama... zavallı kadın, yalnız hissediyor kendisini... Onu üzmek istemem doğrusu!»

Hemen oturdu, bir mektup yazdı, onu çok özlediklerini söyledi. Kadın bundan sonra yazdığı mektupta mutlu bir ifadeyle, yola çıkmak üzere olduğunu söylüyordu.

Babbitt kendisini onu çok görmek istediğine inandırmağa çalışıyordu. Ev için çiçekler aldı. Yemek için tavuk pişirilmesini söyledi. Arabasını yıkatıp, cilâlattı. Arabada onunla birlikte eve dönerken, yol boyunca Ted'in Üniversitenin basketbol takımındaki başarılarını anlatarak yeterli olabildi. Ama tam Floral Heights'a yaklaşırken anlatacak hiç bir şey kalmamıştı. Kadının duygusuzluğunun gücünü hissediyordu. Acaba bu akşam hem iyi bir koca olmak hem de Çeteyle birlikte olabilmek

için evden bir yarım saatliğine kaçmak mümkün mü diye düşünüyordu. Arabayı garaja koyduktan sonra paldır küldür yukarıya, yabancısı olmadığı talk pudrası kokuları içindeki kadının yanına gitti. «Çantalarını boşaltmağa yardım edeyim mi?»

«Yok, ben yaparım.»

Kadın elinde ufak bir kutu olduğu halde yavaş yavaş döndü ve yavaş yavaş, «Sana bir hediye getirdim... bir puro tabakası. Bilmem, ister misin...»

Bu onun evlendiği münzevî, kumral, sevimli Myra Thompson'du. Babbitt neredeyse ağlayacaktı. Kadını öptü. «Hayatım, hayatım, 'İster misin,' ne demek? Elbette isterim. Gurur duyuyorum bana böyle bir şey getirdin diye. Hem de yeni bir tabakaya çok ihtiyacım vardı.»

Bir hafta önce almış olduğu tabakayı ortadan nasıl kaldıracağını düşünüyordu.

«Beni yeniden gördüğün için de memnun musun?»

«Ah benim güzelim. Senin içini kemiren ne?»

«Ne bileyim, beni pek özlemiş gibi davranmıyordun.»

Babbitt sıraladığı yalanları bitirdiğinde, artık yeniden kaynaşmışlardı. O akşam saat onda kadın evden sanki hiç gitmemiş gibiydi. Yalnız tek bir değişiklik vardı: Hem saygıdeğer bir koca, Floral Heights'ın kocası olmak, hem de Tanis'i ve Çeteyi sık sık görebilmek. O akşam Tanis'e telefon edeceğini söylemişti, oysa şimdi bu imkânsızdı. Kendisini tutamıyor, telefonun etrafında dolanıp duruyor, elini uzatıyor, ama bir türlü cesaret edemiyordu. Smith Sokağındaki telefonlu dükkâna gitmek için de iyi bir sebep yoktu. En sonunda her türlü düşünceyi bir tarafa atıncaya kadar, kendisini Tanis'e borçlu hissediyor, rahatsız oluyordu. Sonunda, «Neden üzülüyorum yani, Tanis'e telefon edemedim diye. O bensiz de yapabilir. Ona hiç bir şey borçlu değilim. İyi bir kız, ama bana ne verdiyse, ben de en aşağı o kadarını ona verdim... Lânet bu kadınlara! İnsanı nasıl yakalıyorlar? Hep karışık işlere sokuyorlar!»

II

Bir hafta için karısına ilgi gösterdi. Onu tiyatroya, Littlefield'lere yemeğe götürdü. Sonra o eski huzursuzluğu, kaypaklığı yeniden başladı. Haftada en az iki gece Çeteyle beraberdi. Gene Elks'e veya komite toplantılarına gittiğini söylüyordu, ama mazeretlerini ilginç yapabilmek için gittikçe daha az uğraşmağa başlamıştı. Kadın da ona inanıyormuş gibi yapmağı gittikçe azaltmıştı. Babbitt kadının onun Floral Heights deyimiyle «bohem takımıyla» düşüp kalktığını bildiğinden emindi. Ama ikisi de bunu açığa vurmuyordu. Evlilik coğrafyasında ortada bir kopma olduğunun açıklanmadan hissedilmesiyle, bunun açıklanması arasındaki mesafe, ilk saf inançla, ilk şüphe arasındaki mesafe kadar uzundur.

Bu şekilde yeniden kendisini akıntıya kaptırmış giderken, karısını mobilyanın nisbeten kolaylıkla değiştirilebilir bir parçası değil de, sevilecek ya da nefret edilecek bir insan olarak görmeğe başladı. Ve yirmi beş yıllık bir evlilikten sonra başlıbaşına bir varlık kazanan karı - koca ilişkisini düşündü. İçi cızladı. Hayatlarının iyi anlarını anımsadı: Mavi dağların eteğindeki Virginia ovalarında yaz tatili; arabayla Ohio gezisi ve Cleveland, Cincinnati ve Columbus ziyaretleri; Verona'nın doğuşu; mutlu yaşlılık günlerinde huzur içinde oturmağı umdukları ilk evlerinin yapılması (hıçkırarak, bunun onların ilk ve son evleri olacağını söylemişlerdi.) Bütün bu yumuşatıcı anılara karşın, yemekten sonra gene de, «Evet, bir kaç saatlığına gidiyorum. Beni bekleme yat,» demişti.

Eve sarhoş gelmeğe cesaret edemiyordu. Ve ahlâk alanındaki başarısıyla övünmesine ve Pete ile Fulton Bemis'e çok içki içiyorlar diye ciddi ciddi nasihat etmesine karşın dile getirilmemiş eleştirilerini hissettikçe tüyleri diken diken oluyor ve somurtarak, «Yahu bu kadar çok kadın bir erkeğe karıştı mı, insan işini nasıl idare edeceğini öğrenemez ki!» diye düşünüyordu.

Artık Tanis biraz yıpranmış ve duygusal bir kadın mı acaba diye düşünmüyordu. Sakin halli Myra ile karşılaştırınca Tanis'i havalı, uçarı, hareketli, ateş gibi bir kadın diye görüyordu. Ve karısı için ne kadar üzülüp düşünse, gene de Tanis ile olmak istiyordu.

Sonra Bayan Babbitt mutluluğunun üzerindeki örtüyü kaldırıverdi. Şaşkına dönen adam, kadının da kendi çapında, ufak ama kararlı bir isyan havası içinde olduğunu öğrendi.

III

Akşam, içinde ateş yanmayan şöminenin yanındaydılar.

Kadın, «George,» dedi, «Ben burada yokken yaptığın ev masraflarının listesini bana vermedin.»

«Daha... daha hazırlamadım.» Sonra çok nazik bir şekilde ekledi: «Bu yıl masrafları biraz kısmalıyız.»

«Doğru. Para nereye gidiyor, anlamıyorum. İdareli olmağa çalışıyorum. Ama sanki uçuyor.»

«Sanırım puro için o kadar çok para sarfetmemeliyim. Bilmiyorum nasıl bırakacağım ama, belki tamamen keserim. Geçen gün kesmek için aklıma iyi bir şekil geldi: Hani şu kebebe tütününden yapılan sigaralar var. Onlardan içince bana bir tiksinti veriyorlar.»

«Keşke bıraksan. Aslında kendim için söylemiyorum. Ama o kadar çok içiyorsun ki! Acaba azaltamaz mısın? Hem George... Dikkat ettim, o loca toplantılarından filân gelince viski kokuyorsun. Biliyorsun sevgilim, işin ahlâkî yanı beni ilgilendirmez, ama miden iyi değil senin. Bu kadar içkiye dayanamazsın.»

«Mdem iyi değil mi? Lâfa bak! Ben de herkes gibi içerim.»

«Ama bence dikkat etmelisin. Anlamıyor musun sevgilim, senin hasta olmanı istemiyorum.»

«Hastahkmış! Lâf! Çocuk değilim! Her halde haftada bir defa bir kadeh yuvarlıyorum diye hasta olacak değilim. Kadınlar da hep böyledir. Hep abartırlar.»

«George, ben senin iyiliğin için konuşuyorum. Bence benimle böyle konuşman doğru değil.»

«Biliyorum ama, hep iğneleyici sözler. Kadınların da bu huyu vardır! Her zaman eleştirirler, fikir yürütürler, mesele çıkartırlar, sonra da 'Ben senin iyiliğin için söylüyorum!' deyip işin içinden çıkarlar.»

«Aaaa! George, böyle konuşulur mu? Ne ters cevaplar veriyorsun bana!»

«Canım, ben de ters cevap vermek istemedim ama, sanki bir kadeh bir şey içince ambülans çağırılması gereken, yuvaya giden bir veletmişim gibi konuşuyorsun! Beni tanımıyor musun sen?»

«Yok canım, tanımak meselesi filân değil... Hastalanmanı istemiyorum, o kadar... Oooo! Bu kadar geç olduğunu bilmiyordum. Bana ben yokken ev için yaptığın masrafların dökümünü vermeği unutma.»

«Yahu, değer mi şimdi oturup da onunla uğraşmağa... O kısmı atla, gitsin.»

«Aaaa! George Babbitt, evlilik yıllarımız boyunca sarfettiğimiz kuruşun hesabını tuttuk!»

«Olmaz. Belki bizim sıkıntımız da bu.»

«Ne demek istiyorsun, kuzum?»

«Yok canım, bir şey demek istediğim yok, yalnız... Bazan bu rutin işlerden o kadar bıkıyorum ki! Büroda muhasebe, evde masraf listeleri... On para etmeyen bir takım şeyler için üzülmek, çırpınmak, didinmek. Ben bunları mı yapmalıyım. İyi bir hatip olabilirdim, oysa nelerle uğraşıyorum...»

«Ne sanıyorsun? Didinmekten ben yorulmuyor muyum? Yılda üç yüz altmış beş gün, üç öğün yemeği düşünmek, hazırlatmak; Dikiş makinesinde gözlerimi körletmek; Senin elbiselerine bakmak, Rone'un, Ted'in, Tinka'nın herkesin elbiselerine bakmak, çamaşır yıkamak, çorapları yamamak, alış verişe çıkmak, parayı sokağa atmamak için aldığım malları taşımak... daha bin türlü iş!»

Babbitt biraz şaşkın bir şekilde, «Canım, ihtimal gerçekten haklısın! Zahmetten söz ediyorsun ama... Ben, her Allahın günü, sabahtan akşama kadar bürodayım. Oysa sen hiç olmazsa

akşamüstüleri serbestsin, gider komşuları filân ziyaret edersin. Canın ne istiyorsa yapabilirsin.»

«Yaa! Ne eğlenceli şey! Her zaman aynı insanlarla, aynı şeyleri konuşmak. Sen ise büroda her gün değişik, ilginç insanlar görüyorsun.»

«İlginç mi! Evlerini hakkettiği kiranın yedi misline neden kiralamadığımı soran sinameki, moruk karılar, her ayın ikinci günü saat üçe kadar kiralarını son kuruşuna kadar neden alamadıklarını öğrenmek için canımı çıkartan ihtiyar pintiler! Doğru! Çok ilginç!»

«Bak George benimle böyle bağıra bağıra konuşamazsın!»

«Ama kadınların bu anlayışsızlığı sinirime dokunuyor! Sanıyorlar ki biz büroda bütün gün bir şey yapmadan koltuğumuzda oturuyoruz ve güzel hanımlar gelince, onlarla tatlı tatlı konuşuyoruz. Gönüllerini alıyoruz!»

«Her halde sen gönül almasını becerirsin.»

«Ne demek istiyorsun? Yani ben kadın avcılığı mı yapıyorum?»

«Bu yaşta mı? Umarım öyle bir şey yapmağa kalkmazsın!»

«Hey, sen bana baksana! İnanmayabilirsin. Tabiî sen sade şişko George Babbitt'i görüyorsun. O, senin elinin altında ev işlerini gören bir adam. Ocakçı gelmeyince ocağı ayarlayan, faturaları ödeyen, ama sıkıcı, son derece sıkıcı bir adam. Ama her kadın senin gibi düşünmüyor. George Babbitt'i pek de kötü bulmayan bir sürü kadın da var! Onlar Babbitt'i pek de çirkin bulmuyorlar... yani hiç olmazsa kendilerini rahatsız edecek kadar çirkin.. Hattâ bazısı onun çok güzel dans ettiği kanısında!»

«Öyle.» Kadın ağır ağır konuşuyordu. «Ben burada yokken, senin değerini iyi anlayan insanlar bulmağı becerdiğinden eminim.»

«Yani demek istediğim...» diye inkâr eder gibi konuştu. Ama sonra kızıp yarı yarıya dürüstleşti. «Elbette beceririm! Bana midesi ağrıyan bir bebek diye bakmayan bir sürü insan bulabilirim. Hem de son derece iyi insanlar!»

«Ben de sana onu demek istedim! Sen istediğin insanla, istediğin gibi dolaşacaksın, ve ben de burada oturup seni bek-

leyeceğim. Sen türlü yollardan kültürünü arttırma olanağı bulacaksın, ben sadece evde oturacağım...»

«Hay Allah! Yahu seni tutan mı var! Sen de kitap okuyabilirsin, konferanslara gidebilirsin.»

«Bak George, söyledim, bana böyle bağıramazsın. Sana ne oldu anlamıyorum. Benimle hiç böyle kaba kaba konuşmazdın.»

«Ben de kaba kaba konuşmak istemem, ama kültürünü arttıramıyorsun diye beni suçlaman beni kahrediyor.»

«Peki, bundan sonra ben de senden geri kalmayacağım. Bana yardım edecek misin?»

«Tabiî... Kültürünü arttırmak için ne yapmak gerekse, emrindeyim. İmza, G.F. Babbitt.»

«Peki, öyleyse gelecek pazar, akşamüstü benimle Bayan Mudge'ın Yeni Düşünceler toplantısına geleceksin.»

«Bayan kim?»

«Bayan Opal Emerson Mudge, Amerikan Yeni Düşünceler Derneğinin gezici konuşmacısı. Thornleigh'da, Amerikan Aydınlanma Derneğinin toplantısında, 'Güneş Ruhu' konusunda bir konuşma yapacak.»

«Pöff! Yeni Düşünceler! Eski palavraların sulandırılmış şekli! 'Güneş Ruhu'! Saçma bir şey bu! İyi bir Hıristiyan, Doktor Drew'yu dinleyeceğine bunlarla mı uğraşıyor!»

«Doktor Drew okumuş bir adam, vaazları da güzel, ama Bayan Mudge'ın deyimiyle İç Kaynaklardan yoksun. Yeni Çağdan esinlenememiş. Oysa kadınların esinlenmeğe ihtiyacı var. Söz verdin, geleceksin benimle!»

IV

Amerikan Aydınlanma Derneğinin Zenith Kolu, Thornleigh'ın yeşil duvarlı, parke zeminli, alçıdan yapılmış gül çelenkleri ve son derece çürük, yaldızlı sandalyeleri olan küçük dans salonunda toplanmıştı. Salonda altmış beş kadın ve on erkek vardı. Karıları kıpırdamadan oturup dikkatle dinlediği halde, iki tanesi dışında erkekler, oturdukları sandalyede kaykılmış,

kıpırdanıp duruyorlardı. Yalnız iki tanesi —ikisi de kıpkırmızı enseli, tombul insanlardı— karıları gibi saygıyla dinliyorlardı. Bunlar ev, otomobil, tablo ve kibarlık satın aldıktan sonra, şimdi de hazır yapılmış bir felsefe satın almağa gelmiş yeni müteahhitlerdi. Önlerinde üç imkân vardı: Yeni düşünceleri, ya da Christian Science denilen yeni mezhebi, veya Episcopalian mezhebini satın alabilirlerdi. Tesadüfen Yeni Düşünceleri satın almağa karar vermişlerdi.

Bayan Opal Emerson Mudge'ın vücutça pek peygambere benzeyen yanı yoktu. Tombul bir midilliye benzeyen bir vücudu, Pekinuaz cinsinden köpeğe benzeyen yüzü, düğme gibi burnu ve platformda oturup beklerken, bütün öfkesine rağmen ellerini önünde kavuşturamayacak kadar kısa kolları vardı. Tafta ve yeşil kadife elbisesi, üç sıra boncuk kolyesi ve siyah bir şeride bağlı olarak sallanıp duran gözlüğüyle şıklık timsaliydi.

Bayan Mudge, Aydınlanma Derneğinin, ağlamaklı sesli, beyaz getrli, bıyıklı, ihtiyar halli genç bir kadın olan başkanı tarafından tanıtıldı. Başkan, Bayan Mudge'ın Güneş Ruhunun nasıl yetiştirilebileceğini en basit insanların bile anlayabileceği şekilde anlatacağını, böyle bir ruh geliştirmeği düşünenlerin Bayan Mudge'ın sözlerine çok dikkat etmesi gerektiğini, çünkü (Yeni Düşünceler akımının zirvesinde olan) Zenith'de bile Bayan Opal Emerson Mudge ayarında, Konsantrasyon sayesinde Daha Çok Yararlılık Hayatı yaşamış, Zihin Kontrolünün sırlarını ve her şeyi hemen değiştirip mutsuz uluslara Barış, Güç ve Refah getirecek olan İç Kilidi bulmuş olan böyle ilhâm verici bir Optimist ve Metafizik Kâhin'in ayağında oturmak olanağı bulamadığını söyledi. Onun için arkadaşlardan bu çok değerli bir saat içinde Gerçek Sanılan Görüntünün Aldatıcılığını unutmalarını ve içimizde yatan Veritas'ı gerçekleştirerek Bayan Opal Emerson Mudge'ın yardımıyla Güzellik Âlemine geçmelerini istedi.

Bir mürşid, bir yogi, bir swami olarak Bayan Mudge biraz şişman olabilirdi, ama sesi bu işi yapmağa çok elverişliydi. İnsana iyimserlik telkin eden kibar bir sesti bu. İnsanı ezecek kadar sakindi. Kelimeler aralarında bir tek virgül olmadan,

akıp gidiyordu. Sonunda Babbitt ipnotize olmuştu. Kadının en çok sevdiği kelime 'daima' idi. Onu da bir tuhaf telâffuz ediyordu. Yaptığı başlıca jest kadınlığını hiç bir zaman yitirmeden, ama tam bir papaz gibi iki parmağıyla takdis etmekti.

Ruhsal Doygunluk sorununu anlattı.

«Bazı insanlar vardır ki...»

«'Bazı' sözcüğünü iyice uzatarak söylüyordu. Bu sözleriyle yerinde duramayan, kıpırdayan kocaları hem paylıyor, hem de onlara şifa getiriyordu.

«Bazı insanlar Logosun dış yanını görmüştür bazı insanlar bir an için Logosu görebilmiş ve coşarak ondan bir parça koparmıştır bazı insanlar gözlerini kırpmışlar ve bu yüzden onlara Dinamis girememiştir ve onları radyoaktive edememiştir işte böyle olan insanlar daima Logos ve Metafizikosun daima onlara sahip olduğunu ve onlarında Logos ve Metafizikosa sahip olduklarını söylerler ama size bu kelimeyi bu kavramı daha genişleterek söylüyorum kutsallık her zaman bütünlüktedir ve...»

Kısacası Güneş Ruhunun özü Doğrulukmuş ve onu çevreleyen hâlâ Neşeymiş.

«Günü daima Çarkların dönüşünde herşeyin birbirini tamamladığını bilen ve Yıkıcı Ekşi Ruhların çıkışlarını daima Mutlu Olumlulukla karşılayan bilgelerin coşkusu içinde daima şafak gülüşüyle karşılayınız ve...»

Bu şekilde tam bir saat yedi dakika konuşup durdu.

Sonlarına doğru Bayan Mudge daha canlı ve noktaları, virgülleri yerine koyarak konuştu:

«Şimdi size benim temsilcisi olduğum Teosofik ve Panteist Oryantal Okuma Derneğinin yararlarını anlatayım. Amacımız Yeni Çağı temsil eden bütün akımları, Yeni Düşünceyi, Christian Science'ı, Teosofiyi, Vedanta'yı, Bahaîliği, ve Yeni Işığın öbür tezahürlerini tek, tutarlı bir bütün hâline getirmektir. Yazılma ücreti yılda on dolardır. Bu ufacık para karşılığında üyeler yalnız ayhk dergimizi olan *Şifa İncilerini* almayacaklar, üstelik, evlilik, ruhsal gelişim, malî durum, sağlık durumu ile ilgili her türlü sorunlar için doğrudan doğruya Saygı Değer Annemiz olan Başkan Dobbs'a yazıp fikrini alabilecekler ve...»

Hepsi hayran hayran, büyük bir dikkatle dinliyordu. Hepsinde gayet kibar bir hal vardı. Tereddütlerini gidermiş gibiydiler. Terbiyeli terbiyeli öksürüyorlardı. Usulca ayak ayak üstüne atıyorlardı ve tam bir Optimist gibi burunlarını zarif hareketlerle pahalı keten mendillere sümkürüyorlardı.

Babbitt'e gelince o, oturduğu yerde kıvranıyordu.

Takdis edilip dışarıya, açık havaya çıktıklarında, kar kokan rüzgârlı fakat güneşli bir havada arabayla eve doğru yol aldıklarında, Babbitt ağzını açmağa cesaret edemedi. Son zamanlarda sık sık kavga edecek gibi oluyorlardı. Onu konuşmağa zorlayan Bayan Babbitt oldu:

«Bayan Mudge'ın konuşmasını beğendin mi?»

«Şey... Sana ne faydası oldu?»

«İnsanı düşünmeğe itiyor... Sıradan, günlük düşüncelerden kurtulmuş oluyorsun.»

«Doğru, Opal'a sıradan bir insan denmez, ama... Sahi söyle, sana bir şey ifade etti mi bütün bu sözler?»

«Tabiî ben metafizik bilmiyorum. Tam olarak anlayamadığım bir sürü şey vardı ama bana ilham verdi. Ne kadar da rahat konuşuyor. Bence senin de yararlanmış olman gerek.»

«Açık söyleyeyim, yararlanmadım. Yemin ederim şaşırdım o kadınların dinleyişine. Yapabilecekleri bir sürü şey varken nasıl oluyor da zamanlarını burada heba ediyorlar...»

«Her halde sigara, içki içmekten daha iyidir.»

«İyi midir, değil midir, bilmem! Şahsen ben aralarında büyük bir fark görmüyorum. İçki içilen yerlerde de, burada da yapmak istedikleri, kendilerinden kaçıp kurtulmak... Sanırım bugünlerde de herkes aynı şeyi istiyor. İsterse âdi bir batakhane olsun, ben coşarak dans etmeği, orada sanki yakam sıkılıyormuş gibi oturmağa, yere tükürmeğe korkmağa, ve Opal'in lâf salatasını dinlemeğe tercih ederim.»

«Ondan eminim. Batakhaneleri, meyhaneleri çok seviyorsun. Eminim ben yokken bir çoğunu da gördün!»

«Beni dinle! Şu son zamanlarda bir sürü imalı imalı konuşmalar yapıyorsun. Sanki ben iki türlü hayat yaşıyorum. Bıktım artık bu lâflardan. Bir daha böyle sözler işitmeyeceğim!»

«George, farkında mısın sen ne söylediğinin? Bütün evlilik

hayatımızda ben senin böyle konuştuğunu işitmemiştim.»

«Demek ki sırası gelmiş!»

«Son zamanlarda gittikçe daha kötü oluyordun. En sonunda bağırmağa küfür etmeğe başladın bana. Hem sesin de ne kadar pis... Şaşırdım!»

«Abartmağı bırak, Sana ne bağıran vardı, ne de küfür eden!»

«Sen kendi sesini duymuyorsun! Belki farkında değilsin nasıl konuştuğunun. Öyle bile olsa... sen hiç böyle konuşmazdın. Konuşamazdın. Sana kötü bir şey olmuş olması gerek.»

Babbitt'in kafası atmıştı. Öyle pek üzülmediğini farketti, şaşırdı. Ancak kendisini zorlayarak biraz daha tatlılaşabildi. «Yahu ben kavga çıkartmak istemedim.»

«George, birbirimizden gittikçe daha uzaklaşıyoruz. Sen gittikçe daha kaba oluyorsun. Bu böyle devam edemez! Bunu anlıyor musun? Ne olacak, bilmem.»

Kadının şaşkınlığını gördü, bir an için acıdı. Gerçekten, «Bu böyle devam edemez,» ise kaybedilecek güzel ve önemli şeyleri düşündü. Ama kişisel yanı olmayan bir acımaydı bu. Düşünüyordu: «Acaba daha iyi olmaz mıydı... Ayrılmak değil tabiî, ama biraz daha özgürlük?»

Kadın yalvarır gibi bakıyordu. Babbitt korkunç bir sessizlik içinde arabayı sürüyordu.

OTUZBİRİNCİ BÖLÜM

I

Kadından ayrılıp garajda öte beriyle meşgul olurken, marşpiyedeki karları süpürürken, hortumdaki çatlağı incelerken bir yandan da pişmanlık duygusu duyuyordu. Karısına böyle parlamasına kendisi de şaşmış, telâşlanmıştı, Çetenin ne kadar geçici karısının ise ne kadar kalıcı olduğunu düşünmüştü. «Bağışla, kavga etmek istememiştim,» gibi bir şeyler mırıldanmak

ve hangi sinemayı istediğini sormak üzere içeri gitti. Ama sinemanın karanlığında, «Tuttum kendimi gene bağladım Myra'ya,» diye kendisini yemeğe başladı. Sonra hırsını Tanis Judique'ten alarak biraz rahatladı. «Hay Allahın belâsı Tanis! Ne halt etmeğe beni bu insanlara bulaştırdın. Hep onun yüzünden böyle sinirli, kavgacı oldum? Çok fazla karıştı bu iş. Kes artık.»

Huzur istiyordu. O gün Tanis'i ne gördü, ne de telefon etti. Ve kadın hemen Babbitt'in hiç sevmediği zorlamalara başladı. Beş gün onu görmemişti ve bunun her saatıyla övünüyordu ki Bayan McGoun, «Bayan Judique telefonda. Sizinle bazı tamir işleri için görüşmek istiyor,» dedi.

Tanis sakin ama çabuk çabuk konuşuyordu.

«Bay Babbitt? Hah George! Ben Tanis'im. Seni görmeyeli haftalar... neyse günler oldu. Hasta mısın?»

«Hayır, yalnız çok işim vardı. Bu... şey, bu yıl çok inşaat olacak. Şey yapmam, ...çok çalışmam gerek.»

«Tabiî sevgilim. Ben de isterim çok çalışmanı. Ben kendim için, senin için olduğu kadar muhteris değilim. Sadece zavallı Tanis'i unutmamanı istedim. Yakında arar mısın?»

«Tabiî! Tabiî! Elbette!»

«Lütfen ara! Ben aramayayım mı?»

Babbitt düşündü: «Zavallı kız... Ama olur mu yahu, büroya telefon edilir mi?... Hoş kız... 'Benim için muhterismiş'... Aman be, canım ne vakit isterse o zaman ararım ben. Bu kadınlar hep bir şeyler isterler! Görüşmek için daha çok bekler... Yahu, ne kadar isterdim bu gece onu görmek. Çok sevimli kız... Kes artık bunu, oğlum! Bağları kopardın, kafanı kullan!»

Kadın bir daha telefon etmedi. Adam da. Ama beş gün daha geçtikten sonra Tanis bir mektup yazdı:

> Seni kırdım mı? Emin ol, isteyerek olmamıştır. Çok yalnızım. Bana kederlerimi unutturacak birisine ihtiyacım var. Dün akşam Carrie'deki o güzel partiye neden gelmedin? Hatırlıyorum, seni davet etmişti. Yarın, yani perşembe akşamı buraya gelemez misin? Yalnız olacağım ve seni göreceğimi umuyorum.

Babbitt çeşitli şeyler düşündü:

«Yahu, neden benim yakamı bırakmaz? Kadınlar hiç öğrenemeyecekler mi erkeklerin boyuna iteklenmekten hoşlanmadıklarını? Sonra hep yalnızlıktan söz edip seni sömürürler.

«Ama delikanlı böyle düşünmen doğru değil. Çok cici, dürüst, iyi bir kız... Ve bazan gerçekten de yalnızlık çekiyor. Güzel el yazısı var. Kâğıt da. Düz ama güzel. Sanırım yarın onu görmem gerekiyor. Neyse, hiç olmazsa yarına kadar ondan kurtuldum.

«İyi kız olmasına iyi, ama ...Ben bir şeye zorlanmaktan hoşlanmam. Gitmeyeceğim. Evli değilim ya onunla. Her halde evlenmeyeceğim de!

«Neyse, gene bir gidip göreyim daha iyi!»

II

Perşembe günü, yani Tanis'in mektubu gönderdiğinin ertesi gün bir sürü dert vardı. Kulüpte Kabadayılar Masasında Verg Gunch İyi Vatandaşlar Örgütünden söz etti. Herkesi katılmağa davet ettiği halde onu kasten çağırmadı. (Babbitt'e öyle gelmişti.) Babbitt'in bürosunda çalışan ve her işe koşan Mat Penniman'ın da bir sürü derdi vardı. Gelip anlattı: En büyük oğlu, «On para» etmezdi, karısı hastaydı, üstelik adam da kayın biraderiyle kavga etmişti. Conrad Lyte'ın da derdi vardı. Ve Lyte Babbitt'in en iyi müşterilerinden olduğundan, Babbitt'in bu dertleri dinlemesi gerekiyordu. Anlaşılan Bay Lyte'in çok ilginç bir sinir hastalığı vardı... Sonra, garajda da ondan fazla para almışlardı. Babbitt eve döndü. Orada da herkesin derdi vardı. Karısı hem o arsız yeni hizmetçiyi kovmayı düşünüyordu, hem de kadın kaçarsa diye üzülüyordu. Tinka'nın da öğretmeniyle başı dertteydi.

Babbitt, «Yahu kesin bu mızmızlanmaları,» diye mızmızlandı. «Ben size gelip dertlerimi anlatıyor muyum? Oysa bu emlâkçılık işinde... Daha bugün, Bayan Bannigan'ın muhasebe işinde iki gün rötarlı olduğunu yakaladım. Sonra parmağımı

yazı masasına kıstırdım. Arkasından Lyte geldi. Bütün inatçılığı üzerindeydi.»

O kadar sinirliydi ki yemekten sonra, gayet usturuplu bir şekilde Tanis'e kaçması gerekirken, karısına paldır küldür, «Ben dışarı çıkıyorum. On birde dönerim, herhalde,» dedi.

«Ooo! Gene mi dışarı çıkıyorsun?»

«Gene mi? Ne demek gene mi? Bir haftadır evden dışarı çıktığım yok neredeyse!»

«Şeye... Elks'e mi gidiyorsun?»

«Hayır. Birilerini görmem gerek.»

Nasıl konuştuğunun farkındaydı. Gayet kuru, soğuk bir şekilde konuştuğunun da farkındaydı. Ama buna ve Bayan Babbitt'in serzenişli bakışlarına karşın, Babbitt hiç umursamadan hole gitti, paltosunu, içi yünlü eldivenlerini giydi ve arabaya atlamak için çıktı gitti.

Tanis'i neşeli bulunca rahatladı. Kadının sitem filân yaptığı yoktu. Güzel, kahverengi, sırmalı bir elbise giymişti. «Zavallı adam! Böyle bir gecede gelmek zorunda kalmak! Çok soğuk var! Ufak bir şey içsek iyi olur, değil mi?»

«Akıllı kadın böyle olur. İçki fena olmaz. Yeter ki çok olmasın... Bir şişeyi geçmesin!»

Kadını merasime lüzum görmeden, içinden gelerek öptü. Artık Tanis'in isteklerinin zorlayıcılığını unutmuştu. Büyük bir koltuğa oturdu. Kendisini yuvaya dönmüş hissediyordu. Birden çenesi açılmıştı. Kadına asil ve fakat yanlış anlaşılan bir insan olduğunu ve Pete'ten, Fulton Bemis'ten ve tanıdıkları diğer erkeklerden ne kadar üstün olduğunu anlattı. Kadın çenesini o güzel ellerinin içine almış, öne doğru eğilmişti. Adamın dediklerini doğrulayıp duruyordu. Sonunda Babbitt, kendisini zorlayıp, «Eee, sevgilim, sen de ne var, ne yok?» deyince kadın bu soruyu ciddiye aldı. Babbitt onun da bir takım dertleri olduğunu öğrendi:

«Pek bir şey yok... ama... Carrie'ye o kadar kızdım ki! Minnie'ye, Minnie'nin çok hasis olduğunu söylediğimi söylemiş. Minnie de bana Carrie'nin ona söylediğini söyledi. Ben de ona böyle bir şey söylemediğimi söyledim. Sonra Carrie Minnie'nin bana söylediğini öğrendi. Minnie bana söyledi diye çok kızdı. Ta-

biî ben de Carrie ona söylediğimi Minnie'ye söyledi diye çok kızmıştım... Derken hepimiz Fulton'un evinde karşılaştık. Karısı burada değil — Çok şükür —evlerinin döşemesi dans için çok elverişli — ve hepimiz birbirimize son derece öfkeliydik, ve — ben böyle kavgaları hiç sevmem. Bayağılık bu ama — Bir de şimdi annem bir aylığına gelip kalmak istiyor. Tabiî onu severim — her halde severim, ama yaşayış tarzımı çok kısıtlayacak — ağzını tutmasını bilmez ve akşam çıkınca hep nereye gittiğimi öğrenmek ister, eğer yalan söylersem, ağzımı arar, ortalığı karıştırır ve nihayet nerede olduğumu öğrenir ve sonra çok üzgün bir hal alıp durur. O kadar ki, dayanamayıp bağıracağım gelir. Haa! Sana söylemeliyim... — Bilirsin ben kendimden hiç söz etmem. Zaten hep kendisinden söz eden insanlardan nefret ederim. Öyle değil mi ama? — Ancak — Bu akşam o kadar sıkılıyorum ki! Biliyorum seni sıktığımı. Ne dersin, ne yapayım annemin işini?»

Babbitt bir erkek olarak ona tavsiyelerde bulundu. Annesinin gelmesini başka bir tarihe atmalıydı. Carrie'ye canın cehenneme demeliydi. Bu çok değerli öğütleri için kadın ona teşekkür etti. Sonra Çeteyle ilgili dedikodulara daldılar. Carrie'nin ne kadar duygusal bir salak olduğundan, Pete'in tembel bir velet olduğundan, Pulton Bemis'in isterse ne kadar iyi bir insan olduğundan söz ettiler. «Tabiî çoğu ilk karşılaştığında Fulton'u ukalâ filân zanneder, çünkü o hemen ısınan bir adam değildir. Ama onu tanıyınca ne kadar iyi bir insan olduğu hemen anlaşılır.»

Bütün bu incelemeleri daha önce de yapmış oldukları için sohbette bir tutukluk oluyordu. Babbitt entellektüel olmağa ve Genel Konuları ele almağa kalkıştı. Silâhsızlanma, Hoşgörü ve Liberalizm konularında akla yatkın bir sürü şey söyledi. Ama ona öyle geliyordu ki Tanis Genel Konularla ancak Pete'e, Carrie'ye veya kendilerine uygulanabildiği ölçüde ilgileniyordu. Babbitt bu sessizliği hissediyor ve rahatsız oluyordu. Kadının yeniden gevezeliğe başlamasına çalıştı fakat sessizlik üzerlerine gri bir örtü gibi çökmüştü.

Babbitt, kendisini zorlayarak, «Şey...» dedi, «Öyle anlıyorum ki işsizlik azalıyor.»

«Öyleyse Pete belki doğru dürüst bir iş bulabilir.»

Sessizlik.

Babbitt gene kendisini zorladı. «Neyin var senin sevgilim? Bu akşam biraz sessiz duruyorsun?»

«Ben mi? Yooo! Sessiz değilim. Ama sessiz olup olmamamla gerçekten ilgilenir misin?»

«İlgilenmek mi? Elbette ilgilenirim. O nasıl söz!»

«Sahi mi?» Kadın koşar gibi onun yanına geldi ve koltuğunun kol konacak yerine oturdu.

Onu seviyormuş gibi görünmek mecburiyetinin duygusal zorluğu Babbitt'i çok rahatsız ediyordu. Kadının elini okşadı. Vazifeden başını kaldırıp gülümsedi. Ve yeniden koltuğa gömüldü.

«George merak ediyorum, acaba beni sahiden seviyor musun?»

«Elbette seviyorum. Saçma!»

«Sahi seviyor musun? Hiç beni düşünüyor musun?»

«Tabiî canım! Sevmesem, kalkıp gelir miyim buraya?»

«Bak delikanlı, benimle öyle sert sert konuşma!»

«Sert konuşmak istemedim. Ben sadece...» Üzülmüş bir çocuk edasıyla, «Beni kahrediyor herkesin böyle öfkelenme, sinirlenme, sert konuşma demesi. Oysa ben gayet normal konuşuyorum. Ne bekliyorlar yani, şarkı mı söyleyeyim?»

«'Herkes' diye kimi kastettin? Başka hangi kadınların derdini dinliyorsun?»

«Bak beni dinle, böyle imalı konuşmalardan hiç hoşlanmam.»

Tanis alttan alarak, «Biliyorum sevgilim. Şaka söyledim. İsteyerek sert konuşmadığını biliyorum. Sadece yorgundun. Kötü Tanis'i bağışla. Ama söyle bakayım beni sevdiğini.»

«Seni seviyorum... Tabii.»

Alaycı bir şekilde, «Seviyormuş!» dedi. «Sevgilim kabalık etmek istemiyorum... Ama o kadar yalnız hissediyorum ki kendimi. Hiç bir işe yaramıyorum. Kimsenin bana ihtiyacı yok. Kimseye bir şey yapma olanağı bulamıyorum. Hem de ben çok hareketli, çalışkan bir insanımdır. Yapacak bir şey olursa ama.

Sonra gencim ben, değil mi? Ben ihtiyar, salak bir kadın değilim, değil mi?»

Babbitt kadına istediği teminatı verdi. Kadın Babbitt'in saçını okşadı. Babbitt'in memnun olmuş gibi bakması gerekiyordu ki, için için kendini yediğinden, bunu yapmak daha da güçtü. Babbitt sabırsızlanıyordu. Kaçıp gitmek, erkeklerin duygusal olmayan, güvenceli dünyasına dönmek istiyordu. Kadın sanki o okşayan, zarif parmaklarıyla anlamıştı ondaki bu huzursuzluğu. Onun yanından kalktı —Babbitt bir an için rahatlamıştı— küçük bir tabure alıp adamın ayağının dibine koydu ve yalvarır gibi bakarak oturdu. Ama nasıl köpeklerin kuyruk sallaması, korkmuş bir çocuğun ezilip büzülmesi, erkekleri, üzmek şöyle dursun, daha da gaddarlaştırırsa, onun bu alttan alışları da Babbitt'i sıkmağa başlamıştı. Şimdi Tanis'i ihtiyarlamağa yüz tutmuş, orta yaşlı bir kadın gibi görüyordu, Bu düşüncelerden hoşlanmamasına karşın, kurtulamıyordu. İrkildi: ihtiyar bir kadındı bu. İhtiyar! Çenesinin, gözlerinin altındaki, bileğinin kenarındaki yumuşak etin kırışmağa, kat kat olmağa başladığını farketti. Boynunda bir yerde, silgi kalıntıları gibi ufak pürtükler vardı. İhtiyar! Aslında yaşça Babbitt'ten gençti. Ama onun bu şekilde, gözlerini devire devire, yalvarır gibi ona sokulması iğrençti. Babbitt sanki kendi teyzesi ona sulanıyormuş gibi hissetti ve ürperdi.

İçinden telâşlı telâşlı konuşuyordu: «Artık bu budalalıklara son veriyorum. Onunla ilişkimi burada kesiyorum. Son derece iyi bir kadın ve üzülmesini de hiç istemem. Ama temiz bir operasyon yapar gibi davranıp bu işi hemen burada bitirmezsem, onu çok daha fazla üzmüş olurum.»

Şimdi ayağa kalkmıştı. Hızla konuşmağa başladı. Ne yapıp yapıp kabahatı kadının üstüne atmak, kendisini temize çıkarmak gerekiyordu.

«Belki bu akşam benim keyfim yok. Ama güzelim, bak, senden bir süre için uzak kaldım. Amacım hem birikmiş işlerimi yapıp bitirmek, hem de durumu gözden geçirmekti. Bu vaziyette sen daha akıllıca davranıp, sana kendiliğimden gelinceye kadar beklemeliydin. Bak, anlamıyor musun? Sırf senin *zorunla* geldim diye —ben de herkes gibi inatçı bir insan oldu-

ğumdan— her şeyi yokuşa sürmek istiyorum. Şimdi dinle beni: Ben gidiyorum...»

«Biraz daha kal sevgilim... Kuzum...»

«Olmaz. Hemen gidiyorum. Bir gün oturur geleceğimizi görüşürüz.»

«Ne gibi? 'Geleceğimizi' ne demek? Yapmamam gereken bir şey mi yaptım? Ne kadar üzüldüm bilsen!»

Kararlı bir şekilde ellerini arkaya koydu. «Sen bir şey yapmış değilsin. Emin ol. Senden daha iyi bir kadın olamaz. Ama anlamıyor musun, benim de yapmam gereken dünya kadar iş var. Kendi işlerime bakmamalıyım. Sonra, inanmayabilirsin ama benim de çok sevdiğim bir karım ve çocuklarım var!» Sonra, ancak cinayeti işlediği anda, kendisini erdemli hissedebildi. «Seninle arkadaş olarak kalmağı isterim, ama sana sık sık gelmeğe *mecburmuşum* gibi hissetmeğe tahammül edemiyorum...»

«Sevgilim, güzelim, sana her zaman söyledim ki tamamen serbestsin. Ne vakit yorgunsan, benimle konuşmak istersen, ya da partilerimizde eğlenebilecek gibiysen gelmeni istiyorum, o kadar.»

Kadın o kadar makûl konuşuyordu ve o kadar haklıydı ki! Babbitt'in hiç bir şeyi halletmeden, ve her şeyi korkunç bir halde bırakarak kaçabilmesi ancak bir saatta mümkün olabildi. Buz gibi soğuk Kuzey rüzgârına çıkınca derin bir iç çekti. «Çok şükür bu da bitti! Zavallı Tanis, zavallı sevgili Tanis! Ama artık bitti! Kesin! Hürüm artık!»

OTUZİKİNCİ BÖLÜM

I

Geldiğinde karısı hâlâ yatmamıştı. «İyi eğlendin mi?» diye kokladı.

«Hayır. Çok sıkıcıydı! İstediğin başka bilgi var mı?»

«George, nasıl böyle konuşabilirsin? Sana ne oldu anlamıyorum!»

«Bana hiç bir şey olduğu yok! Neden her zaman hadise çıkartmağa çalışıyorsun?» Babbitt kendi kendisini uyarıyordu, «Dikkat et! Aksiliği kes! Tabiî kadın hissediyor bunları. Bütün gece burada yapayalnız bıraktın.»

Kadın, «Neden böyle gidip, garip garip insanlarla görüşüyorsun? Her halde gene bir komite toplantısında olduğunu söyleyeceksin,» diye başlayınca, Babbitt kendi uyarısını kendisi unuttu.

«Hayır. Bir kadını görmeğe gittim. Bir şöminenin önünde oturduk. Oyunlar oynadık. Çok da eğlendik. Aldın mı cevabı?»

«Öyle bir şekilde söylüyorsun ki sanki ben seni gönderdim. Ben mi ittim seni!»

«Evet!»

«Söyleyecek söz bulamıyorum.»

«Nefret ediyorsun, senin deyiminle 'o garip garip insanlardan.' Ben senin dediğini yapmış olsaydım, beni de Howard Littlefield gibi sünepe-heriflere benzetirdin. Sen içinde bir cevher olan bir adamı bu eve sokmak istemezsin. Ne kadar sinameki adam varsa, hepsini toplayıp havadan sudan konuşmaktan hoşlanıyorsun. Beni çökertmek, yaşlandırmak için, elinden geleni yapıyorsun. Dinle beni, ben...»

Kadın daha önce hiç işitmediği bu sözler karşısında ezilip kalmıştı. Ağlar gibi cevap verdi:

«Sevgilim, bunun doğru olduğunu hiç sanmıyorum. Ben seni yaşlandırmak istemiyorum. Belki kısmen haklısın. Yeni insanlarla çabuk kaynaşamıyorum. Ama düşün birlikte ne kadar iyi zamanlar geçirmiştik. Partilere, sinemalara gitmiştik...»

Erkeklere özgü bütün hileleri kullanarak Babbitt kadının kendisine kötü muamele ettiğine kendisini inandırmakla kalmamış, sesinin tonuyla, saldırısının şiddetiyle kadını da buna inandırmıştı. Ve kendisini Tanis ile geceyi geçirmek zorunda bıraktığı için kadını özür dilemeğe mecbur etmişti. Yatmağa giderken artık rahatlamıştı. Evin artık sadece efendisi değildi, kur-

banı da olmuştu. Yatakta bir an için bir huzursuzluk duydu, acaba haklımıydı diye düşündü. «Ayıp ettim. Kadına böyle bağırılır mı! Belki onun da haklı olduğu yanlar var. Belki o da sıkılıyor. Ama aldırmıyorum. Onu biraz silkelemekte fayda var. Ben gene istediğim gibi hareket etmeğe devam edeceğim. Ondan da, Tanis'den de, Kulüpteki arkadaşlardan da kurtulacağım. Kendi hayatımı, dilediğim gibi yaşayacağım.»

II

Bu havayla ertesi gün Kalkınmacılar Kulübünün yemeğinde büsbütün çekilmez olmuştu. Yemekte Almanya'da, Fransa'da, İngiltere'de, İtalya'da, Avusturya'da, Çekoslovakya'da, Yugoslavya'da, ve Bulgaristan'da üç ay kadar dolaşarak oraların malî durumlarını, siyasî sistemlerini, dil bakımından bölünmelerini, yeraltı kaynaklarını, tarımını incelemiş olan bir kongre üyesi bir konuşma yapmıştı. Onlara bu konuda bütün bildiklerini anlattı, Avrupalıların Amerikalıları nasıl yanlış tanıdıklarını anlatan üç fıkra söyledi, sonra cahil yabancıları Amerika'ya sokmamak gerektiği konusunda duygulandırıcı bazı sözler ekledi.

Sidney Finkelstein, «Yahu çok öğretici bir konuşmaydı bu. Dobra dobra herşeyi anlattı.»

Babbitt övmek zorunluluğunu duymuyordu. «Bir sürü boş lâf! Göçmenlerin nesi varmış sanki? Onların hepsi cahil değil ki! Hem bana öyle geliyor ki bizim atalarımız da göçmendi.»

Finkelstein, «Aman bıktırıyorsun sen beni,» dedi.

Babbitt, Masanın öbür yanından Dr. A.İ. Dilling'in dikkatle dinlediğinin farkındaydı. Dr. Dilling Kalkınmacılar Kulübünün önemli üyelerinden biriydi. Düpedüz doktor değil, operatördü. Bu, sıradan hekimlikten çok daha romantik ve etkileyici adı olan bir meslekti. Bu, iri yarı, gür siyah saçlı, kalın siyah bıyıklı bir adamdı. Gazeteler onun yaptığı ameliyatlardan sık sık söz ederlerdi. Eyalet Üniversitesinde profesördü. Royal

Ridge'deki en ünlü kişilere ait evlere yemeğe giderdi. Kendisinin yüz binlerce doları olduğu söylenirdi. Böyle bir adamın Babbitt'e ters ters bakması iyi bir şey değildi. Babbitt derhal kongre üyesinin nüktedanlığını övdü Finkelstein'a. Ama asıl amacı Dr. Dilling'e duyurmaktı.

III

O akşamüstü Babbitt'in bürosundan içeri, Amerika'nın kuruluş devirlerindeki Uyarı Komiteleri havasıyla üç adam girdi. Bunlar Zenith denilen ülkenin ağaları olan iri yarı, iri çeneli, kararlı adamlardı: Operatör Dilling, müteahhit McKelvey ve hepsinden kötüsü, *Advocate - Times* gazetesinin sahibi, beyaz sakallı Albay Rutherford Snow'ydu. Onların ezici huzurunda Babbitt kendisini ufacık hissetmişti.

«Aman bu ne şeref. Buyurun. Koltuklara buyurun. Sizin için ne yapabilirim? Emriniz?» diye kekeledi.

Ne oturdular, ne de havadan sudan söz ettiler.

Albay Snow, «Babbitt,» dedi, «İyi Vatandaşlar Örgütünden geliyoruz. Seninde bize katılmanı istemeğe karar verdik. Vergil Gunch senin bunu istemediğini söyledi. Ama öyle sanıyorum ki, bunun önemini sana bir başka açıdan anlatabileceğiz. Bu Örgüt Ticaret Odasıyla birlikte vatandaşların hangi işyerlerinden alış veriş etmelerini belirten bir kampanya açacak. Onun için senin de yazılmanın zamanı geldi.»

Babbitt telâştan Örgüte yazılmak istemeyişinin nedenlerini hatırlayamamıştı. (Daha önce bildiği de şüpheli ya!) Tek bildiği şey katılmak istemediğiydi. Hele onu böyle metazori sokmağa çalışmalarını düşündükçe Zenith ticaret aleminin bu ağalarına karşı olan öfkesi artmağa başlamıştı.

«Özür dilerim, ama bu sorunu biraz düşünmem gerekiyor,» diye bir şeyler mırıldandı.

McKelvey hırlar gibi, «Yani katılmayacak mısın George. Bu o anlama mı geliyor?» dedi.

Babbitt'i içinden hiç bilmediği, tamamen yabancısı olduğu bir şey dürtmüştü. «Beni dinle Charley! Ben öyle zorlanarak bir yere ölsem yazılmam. Zorlayanlar sizin gibi plütokratlar olsa bile.»

«Bizim kimseyi zorladığımız filân yok,» diye söze başladı Dr. Dillinger, ama Albay Snow onu bir kenara itti ve, «Elbette zorluyoruz! Eğer lâzımsa biraz zorlamadan çekinmeyiz. Babbitt İ.V.Ö.'de senin hakkında uzun uzun konuştuk. Senin makûl, temiz, sorumluluk duygusu olan bir insan olman gerek. Her zaman da böyleydin. Ama son zamanlarda, nedense, senin hakkında çeşitli kaynaklardan, bir takım şüpheli insanlarla düşüp kalktığına ve daha fenası bu kentteki en tehlikeli unsurları, örneğin Doane denilen on adamı savunduğuna, hattâ desteklediğine dair haberler almaktayım.»

«Albayım, sanırım bu sade beni ilgilendiren bir şey.»

«Mümkün ama anlaman gereken bir şey var. Sen de kayınpederinde bu kentin en güçlü, en uzak görüşlü çevreleriyle, örneğin Troleybüs Şirketindeki arkadaşlarımla ortak işlere giriştiniz. Benim gazetelerim de sizi daima destekledi. Ama sen dürüst vatandaşları yıkmağa çalışanların yanında yer alırsan, hâlâ bizim tarafımızdan desteklenmeği bekleyemezsin her halde.»

Babbitt korkmasına korkmuştu, ama içinde bir şey ona eğer bu konuda boyun eğerse, bundan sonra her konuda boyun eğmeğe mecbur kalacağını söylüyordu. İtiraz etti:

«Abartıyorsunuz albayım. Ben dar görüşlü olmamaktan, liberal olmaktan yanayım, ama ben de bu serserilere, üçkâğıtçılara, sendikacılara en az sizin kadar karşıyım, tabiî. Mesele şu, ben şu anda o kadar çok kuruluşa üyeyim ki, hiç birine doğru dürüst gidemiyorum. Onun için İ.V.Ö.'ye girmeğe karar vermeden önce oturup düşünmek istiyorum.»

Albay Snow, «Hiç de abartmıyorum,» dedi. «Daha bugün, öğle yemeğinde doktor senin Cumhuriyetçi Partiye mensup kongre üyelerinin en iyilerinden birini kötülediğini söyledi. Sonra 'üye olup olmayacağımı bir düşüneyim,' demek de yanlış. Biz sana İ.V.Ö.'ye üye ol diye yalvarmıyoruz. Senin üye olmana izin veriyoruz. Fazla düşünmeye kalkarsan çok geç kalmış ola-

bilirsin. O zaman biz seni almak ister miyiz, emin değilim. Onun için acele karar ver, acele!»

Kendi haklılıklarından emin bu üç kişi, gözlerini dikmiş, konuşmadan ona bakıyorlardı. Babbitt de öyle, düşünmeden duruyor, onları bekliyordu. Yalnız kafasında bir ses, «Üye olmak istemiyorum,... üye olmak istemiyorum... üye olmak istemiyorum,» deyip duruyordu.

Albay Snow, «Peki!» dedi, «Sana yazık oldu.» Ve üç kişi arkalarını dönüp çıktılar.

IV

O akşam Babbitt arabasına binmeğe giderken, karşıdan Vergil Gunch'ın geldiğini gördü. Selâm vermek için elini salladı. Ama Gunch görmemezliğe geldi ve karşıya geçti. Babbitt onun kendisini görmüş olduğundan emindi. Eve giderken içinde büyük bir huzursuzluk vardı.

Karısı hemen saldırıya geçti: «George sevgilim, akşamüstü Muriel Frink buradaydı. Chum ona demiştiki, İyi Vatandaşlar Örgütü senin üye olmanı istemiş, ama girmemişsin. Girseydin daha iyi olmaz mıydı? Biliyorsun hep iyi insanlar oraya üye olmuşlar. Hem amaçları...»

«Amaçlarının ne olduğunu biliyorum. Amaçları düşünme özgürlüğünü, konuşma özgürlüğünü ve daha ne özgürlük varsa hepsini kaldırmak! Ben öyle zorlanarak bir kuruluşa girmem. Mesele örgütün iyi olup olmaması değil, bir şey yapmağa zorlanıp zorlanmama meselesi.»

«Ama sevgilim, üye olmazsan, herkes seni eleştirecek.»

«İstedikleri kadar eleştirsinler... Aslına bakarsan bu örgüt şimdi moda oldu. Diğer bütün kuruluşlar gibi büyük bir gürültüyle işe başlayıp, her şeyi kökünden değiştireceklerini iddia ederler, az sonra dağılıp giderler ve kimse hatırlamaz bile!»

«Madem moda şimdi, neden...»

«Hayır olmaz! Myra lütfen bırak, bu konuda bana ısrar etme. Bu Allahın belâsı İ.V.Ö.'den ben bıktım artık. Neredeyse

pişman oldum, Vergil Gunch gelip de benim üye olmamı istediğinde girmediğime... Hattâ bugün bile girebilirdim, eğer komite beni zorlamağa kalkmasaydı. Ama madem ki ben özgür doğmuş, özgür yaşayan bir Amerikan vatand...»

«Bak George, şimdi ocağa bakmağa gelen o Alman gibi konuştun.»

«Yaa! Demek öyle konuştum! Peki, bundan sonra hiç konuşmam!»

O akşam için Tanis Judique'i görmek istedi. Onun anlayışlılığından güç kazanmak istedi. Herkes yukarıya, yatmağa gidince, kadının apartmanındaki telefonun numarasını çevirdi. Ama telefona kapıcı cevap verince kekeledi: «Kalsın... Daha sonra gene ararım.» Ve telefonu kapadı.

V

Babbitt Vergil Gunch'ın kendisini görmemezliğe gelip gelmediğinden emin olmayabilirdi ama ertesi sabah William Washington Eathorne'un kendisini defterden sildiğinden şüphe etmesine imkân yoktu. Babbitt arabasıyla büroya giderken Eathorne'un arabasının yanından geçti. Solgun benizli muhteşem banker şoförün arkasında oturuyordu. Babbitt ona el salladı ve «Günaydın!» diye bağırdı. Eathorne ona bilhassa baktı, tereddüt etti görmemezliğe gelmekten daha beter bir şey yaptı, başıyla hakaret edercesine bir selâm verdi.

Babbitt'in ortağı ve kayınpederi saat onda büroya geldi:

«George, nedir bu işittiğim söylentiler? Albay Snow'ya İ.V.Ö.'ye girmeyeceğini söylemişsin. Sen ne yapmak istiyorsun? Firmayı batırmak mı? Sen bu Ağır Toplara yüz vermeyeceksin, son zamanlarda yaptığın gibi liberallikten filân söz edeceksin, onlar da bunu sineye çekecekler, öyle mi?»

«Harry T., sen son zamanlarda bir sürü uydurma roman okumuşsun. İnsanları liberal olmaktan alakoymak için bu masallardan daha iyi hiç bir şey yoktur. Burası özgür bir ülke. Bir insan ne isterse yapabilir.»

«Kim sana masaldan söz ediyor? Yalnız, senin salak, güvenilmez bir adam olduğun duyulursa, kimse seninle iş yapmaz. Tamam mı? Bu şekilde bir söylentinin çıkması, firmayı batırmak için yüz tane masaldan daha etkilidir.»

O akşamüstü Babbitt'in eski sağlam müşterisi Conrad Lyte, hani şu pinti Conrad Lyte çıkageldi. Babbitt ona Dorchester'in yeni gelişen ikametgâh bölgesinde bir arsa almasını tavsiye ettiği zaman, adam hemen, «Yok, yok! Şimdilik yeni bir işe girişmek istemiyorum,» diye cevap verdi.

Bir hafta sonra Babbitt, Henry Thompson'dan Troleybüs Şirketinin yöneticilerinin yeni bir arsa işi çevirmeğe hazırlandığını, bu işte Babbitt - Thompson firmasını değil, Sanders, Torrey and Wing firmasını kullanacağını öğrendi.

«Jack Offutt senin hakkında söylenenleri işitmiş, biraz huylanmış sanıyorum. Tabiî o eski kulağı kesiklerdendir. İhtimal Troleybüs Şirketine başka bir komisyoncu bulmalarını o tavsiye etmiştir. George bir şey yapmalısın!» Thompson tirtir titriyordu.

Babbitt birden adama hak verdi. Bütün bunlar saçmaydı aslında. Onu yanlış anlamışlardı, ama gene de... Bir daha sefere kendisinden İyi Vatandaşlar Örgütüne girmesi istenirse kabul edecekti. Ve büyük bir sabırsızlıkla beklemeğe başladı. Kimse kendisine böyle bir teklifte bulunmadı. Sanki o yokmuş gibi hareket ediyorlardı. Örgüte gidip girmesine izin verilmesi için rica etmeğe cesaret edemiyordu. O da kendisine biraz şüpheli bir övünme payı çıkarıyordu: «Bütün kente karşı çıktım. Ne yapacağımı, ne düşüneceğimi kimse bana emredemez.»

Sekreterlerin timsali Bayan McGoun birdenbire işinden çıkınca Babbitt allak bullak oldu. Aslında ayrılması için ileri sürdüğü nedenler (dinlenmeğe ihtiyacı vardı. Kız kardeşi hastaydı. Belki de altı ay kadar hiç çalışmayacaktı,) makûldü. Onun yerine gelen Bayan Havstad ile Babbitt bir türlü rahat edememişti. Soyadı Havstad olan bu kadının adının ne olduğunu büroda kimse bilmiyordu. Belki de bu kadına ad, sevgili, pudra pompon, sindirim sistemi verilmemişti. Bu ufak tefek, soluk yüzlü, çalışkan İsveçli o kadar insanlıktan uzaktı ki, onun eve gidip herkes gibi bir yemek yediğini düşünmek adilik olurdu.

Kadın iyi yağlanmış bir makine gibiydi. Her akşam işten sonra tozu alınıp, kalem kutularının yanına, masanın gözüne kapatmak daha doğru olurdu. Kendisine dikte edildiği vakit çok çabuk not alıyordu. Daktilosu da mükemmeldi. Ama onunla çalışmak gerektiği zaman Babbitt ipin ucunu kaçırıyordu. Kadının yanında kendisini aptal gibi hissediyordu. En güzel fıkraları ona anlattığı zaman, kadın, «Yani?...» diye sorar gibi kibar kibar yüzüne bakıyordu. Bayan McGoun'un dönmesini çok istiyordu. Ona mektup yazmağı bile düşünmüştü.

Sonra Bayan McGoun'un, Babbitt'ten ayrıldıktan bir hafta sonra, Babbitt'in tehlikeli rakibi Sanders, Torrey and Wing firmasına girdiğini öğrendi.

Babbitt'in buna sade canı sıkılmadı... Korkmuştu da. «Madem çalışacaktı, neden işten çıktı?» diye düşünüp üzülüyordu. «Acaba benim işimin kötüye gideceğini mi hissetmişti? Troleybüs işini de Sanders firması aldı. Gemi batıyor ya...»

Şimdi artık onu bir korku almıştı. Hep korkuyordu. Fritz Weilinger'i, şu genç satıcıyı dikkatle izliyor, acaba bu da ayrılacak mı, diye düşünüyordu. Her gün kendisine bir takım hakaretlerin yapıldığını kuruyordu. Ticaret Odasının Yıllık Yemeğinde kendisinden bir konuşma yapması istenmemişti. Orville Jones'un evinde oynanan büyük pokere o davet edilmemişti. Bunu da bir hakaret sayıyordu. Atletizm Kulübüne yemeğe gitmeğe korkuyordu. Gitmemeğe de korkuyordu. Hep onu izlediklerini sanıyordu. Masadan kalkınca fısıldaşarak onun hakkında konuşuyorlardı. Her yerde fısıltı duyuyordu; müşterilerinin bürolarında, para yatırmağa gittiği vakit bankada, kendi bürosunda, evinde. Hiç durmadan acaba Onlar hakkımda ne düşünüyorlar diye merak ediyordu. Bütün gün aklından hayalî konuşmalar geçiyordu ve onların, «Babbitt mi? O tam bir anarşisttir! Ama adamı takdir ediyorum... onun liberal oluşunu. Hem de kendi hayatını istediği gibi yaşıyor. Ama tehlikeli adam. Evet, evet! Tehlikeli. İcabına bakmalı onun!» dediğini düşünüyordu.

Asabı o kadar bozuktu ki, köşeyi dönüp de iki tanıdığını konuşurken —fısıldaşırken— görünce hemen kalbi hızlı hızlı çarpmağa başlıyordu ve utangaç bir öğrenci gibi oradan uzak-

laşıyordu. Komşuları Howard Littlefield ve Orville Jones'u bir arada görürse, uzaktan onlara bakıyordu. Onların bakışlarından kurtulmak için eve kaçıyordu. Onların da fısıldaştığından —bir takım oyunlar hazırladığından— emindi.

Bütün bunlara rağmen meydan okumağa devam ediyordu. İnadı tutmuştu. Bazan kendisinin çok yaman, Seneca Doane kadar cüretli bir insan olduğuna karar veriyordu. Bazan Doane'a telefon edip kendisinin nasıl bir ihtilâlci olduğunu anlatmağı tasarlıyordu ama bu, tasarıdan öteye hiç gidemedi. Etrafında ne vakit fısıltılar işitse, «Ne yaptım ben yahu? Çeteyle düşüp kalktım. Clarence Drum ile 'kahraman asker' diye alay ettim. Bir daha mı? Beni asla kimseyi eleştirirken, başkalarına fikrimi kabul ettirmeğe çalışırken göremezsiniz,» diye üzgün üzgün düşünüyordu.

Bu baskıya dayanamıyordu. Birazdan, itibarını sarsmayacak bir yol bulabildiği takdirde, yeniden herkes gibi olmanın güvenliliğine dönmeği istediğini kabul ediyordu. Ama zorla değil. Tükürdüğünü yalamayacaktı.

Karısıyla, ancak iyice coşunca bu korku yüzeye çıkabiliyordu. Myra onun hep sinirli olmasından yakınıyordu. Akşam oturmak için Littlefield'lere neden gitmediğini hiç anlayamadığını söylüyordu. Babbitt çok uğraştı ama ona bu isyanı ve cezalandırılmasıyla ilgili vuzuhsuz bir takım olayları bir türlü dile getiremedi. Ve şimdi Paul de, Tanis de olmadığı için konuşabileceği hiç kimse yoktu. «Hey Allahım, Bugünlerde tek dostum Tinka,» diye düşünüp iç çekiyordu. Çocuğa âdeta yapışmıştı. Onunla her akşam oyunlar oynuyordu.

Cezaevine gidip Paul'ü görmeği düşündü. Ama, her ne kadar ondan her hafta kısa, not şeklinde yazılmış mektuplar alıyorsa da, onu artık ölmüş sayıyordu. Şimdi daha çok Tanis'i özlüyordu.

«Ben de onunla ilişkimi kestim diye büyük bir şey yaptığımı sanmıştım. Oysa şimdi ne kadar özlüyorum onu. Ne kadar ihtiyacım var ona!» diye düşünüyordu. «Myra imkânı yok beni anlayamaz. Hayatta onun bildiği tek şey, herkes gibi olup, herkesle iyi geçinmek. Ama Tanis öyle mi ya! O bana kabahatın bende olmadığını, benim haklı olduğumu söylerdi.»

Ve nihayet bir akşam herşeyi göze alarak Tanis'e gitti. Hiç umut etmeğe bile cesaret etmiyordu ama kadın tam onun istediği gibi evdeydi ve yalnızdı. Ama artık Tanis değildi o. Tanis'e benzeyen, kibar, mültefit, çatık kaşlı, buz gibi bir kadındı. Monoton ve hiç umursamayan bir sesle, «Evet George? Ne var?» dedi. Babbitt süklüm büklüm uzaklaştı. Kırbaç yemişti.

Ona ilk huzuru veren Ted ile Eunice Littlefield olmuştu.

Ted üniversiteden geldiği zaman, bir akşam dans ediyorlardı. Ted gülerek, «Baba, Euny'den işittiğim o haber ne? Babasının söylediğine göre sen Seneca Doane'u savunmuşsun, ortalık allak bullak olmuş. Aferin! Kızdır onları! Biraz dürt! Bu kent uyuyor!» dedi. Eunice Babbitt'in kucağına oturdu, onu öptü, saçını yanağına dayadı. «Bence sen Howard'dan çok daha tatlısın. Howard neden acaba bu kadar manyak? Adamın kalbi iyi, ve eminim çok da akıllı, ama o kadar uğraştım onu yetiştireyim diye, bir türlü adam olmadı. Sevgilim acaba ona bir şey yapamaz mıyız?» dedi.

Babbitt, tam bir Floral Heights'lı gibi, «Eunice! Ne ayıp! İnsan babası hakkında böyle konuşur mu?» dedi. Ama haftalardan beri ilk kez mutluydu. Kendisini genç kuşağın bağlılığı ile güçlenmiş eski bir liberal olarak görüyordu. Birlikte buzdolabını karıştırmağa gittiler. Babbitt gülerek, «Annen bizi burada böyle yakalarsa, canımıza okur!» dedi. Eunice'in de annelik damarı tutmuştu. Bir sürü yumurta kullanarak bir omlet yaptı. Babbitt'i kulağından öptü. O güzel sesiyle, «Hâlâ anlamıyorum. Benim gibi feministler nasıl oluyor da bu adamları koruyorlar!» dedi.

Bu şekilde güçlenen Babbitt, Y.M.C.A. eğitim müdürü ve Chatham Road'daki kilisenin koro şefi Sheldon Smeeth ile karşılaştığında çok daha cesur davrandı. O terli elleriyle Babbitt'in eline yapışan Smeeth, «Babbitt kardeş, son zamanlarda seni kilisede pek fazla görmüyoruz. Biliyorum ki bir sürü işlerin var. Ama kilisedeki eski dostlarını unutmamalısın,» dedi.

Babbitt elini silkeleyerek çekti —Sheldy bir eli yakaladı mı, uzun uzun tutardı,— ve homurdanır gibi, «Her halde siz oyunu ben yokken de idare edersiniz. Kusura bakma Smeeth. Gitmem gerek. İyi günler,» dedi.

Sonra irkilerek düşündü: «Yahu, o solucan herif beni yeniden kiliseye götürmek istemeğe cüret edebildiğine göre, demek ki bütün kilisede benim hakkımda bir sürü şey konuşuluyor.»

Herkesin birbirine bir şeyler fısıldadığını işitiyordu: Dr. John Jennison Drew, Cholmondeley Frink, hatta William Washington Eathorne. O kendi başına buyruk oluş birden yok olmuştu. Babbitt sokaklarda yalnız dolaşıyordu. İnsanların kendisine alaycı gözlerle bakmasından ve bitmek bilmeyen fısıltıdan korkuyordu.

OTUZÜÇÜNCÜ BÖLÜM

I

İkisi de yatmaya hazırlanırken, Babbitt karısına Sheldon Smeeth'in ne kadar sinir bir adam olduğunu anlatmağa çalışıyordu, ama kadın sadece, «Ama o kadar güzel, ilâhî bir sesi var ki! Müzikten zevk alnıyorsun diye onun hakkında böyle konuşmamalısın!» diye cevap veriyordu. O zaman kadın tam bir yabancı olarak gördü. Bu tombul, mızmız, kalın çıplak kollu kadına gözünü kırpmadan uzun uzun baktı ve nereden geldi bu buraya diye düşündü.

Soğuk kamp yatağında yatmış bir o yana, bir bu yana dönerken Tanis'i düşünüyordu. «Onu kaybetmekle aptallık etmişti. Gerçekten konuşabileceği birisine ihtiyacı vardı. Bütün bunları hep içine atarsa, bir gün muhakkak oynatırdı. Myra'dan anlayış beklemek boşunaydı. Gerçeği olduğu gibi kabul etmek gerekti. Bu kadar yıllık evlilikten sonra karı kocanın birbirinden ayrılması acıydı. Gerçekten çok acıydı. Ama Zenith'in onu emirlerine uymağa zorlamasına karşı çıktığı sürece Myra ile onu artık hiç birşey bir araya getiremezdi. O da karşı çıkmağa devam edecekti. Hiç kimse ona zorla bir şey yaptıramayacaktı. Hattâ yalvararak da yaptıramayacaktı!»

Saat üçte, geçen bir arabanın gürültüsüyle uyandı. Su iç-

mek için yataktan güçlükle kalktı. Yatakodasından geçerken karısının inlediğini duydu. Gece öfkesi biraz daha silinmiş, azalmıştı. «Neyin var sevgilim?» diye soracak kadar nazikleşmişti.

«Yan tarafımda öyle bir ağrı var ki... Öldürüyor beni.»

«Belki hazımsızlıktır... Karbonat getireyim mi?»

«Sanmıyorum. Onun faydası olmaz. Dün gece bir tuhaflık vardı... Ah!... sonra geçti... uyuyakaldım... Sonra o araba uyandırdı beni.»

Sesi boğuk boğuk çıkıyordu. Babbitt'i bir telâş aldı.

«İyisi mi bir doktor çağırayım.»

«Yok, yok! Geçer. Ama belki bana buz torbasını getirsen iyi olur.»

Torbayı almak için banyoya, buz almak için mutfağa gitti. Gecenin geç saatında kendisini dramatik bir olayın kahramanı gibi hissediyordu. Ama kamaya benzeyen buz kesici âletle buzları parçalarken, usta, olgun, dengeli bir hali vardı. Buz torbasını kadının karnına yerleştirmek için bastırırken, kadına karşı şefkatli davranıyor, ve «Şimdi geçer, şimdi geçer!» diyordu. Yatağına gitti, yattı. Ama uyumadı. Kadının yeniden inlediğini işitince, hemen ayağa fırladı. «Hâlâ ağrıyor, değil mi? Vah vah güzelim,» diye yatıştırıcı sözler söyledi.

«Evet. Beni kahrediyor. Uyuyamıyorum.»

Kadının sesi çok zayıf çıkıyordu. Babbitt onun doktorlardan çekindiğini biliyordu. Onun için Myra'ya haber vermeden, yavaşça merdivenlerden aşağıya indi ve Dr. Earl Patten'e telefon etti. Doktorun arabasının geldiğini işitinceye kadar da aşağıda, üşüyerek, uykulu gözlerle bir dergi okumağa çalışarak bekledi.

Doktor gençce, mesleğinin gerektirdiği şeyleri çabuk çabuk yapan bir insandı. Sanki güneşli bir öğle vakti gelmiş gibi bir hali vardı. Paltosunu bir koltuğun üzerine atıp ellerini, radyatörde ısıtırken, insanı kızdıracak kadar neşeli neşeli, «Eeee! George, ufak bir derdimiz var demek. Şimdi nasıl?» diyordu. Birden evin yönetimine el koymuştu. Babbitt, doktorun arkasından yatak odasına çıkarken, dışarda kaldığını önemsizleştiğini hissediyordu. Kapıyı aralayıp, merakla, «Nedir baba? Ne

var?» diye soran Verona'ya, gülerek, «Yok canım, bir şey değil. Biraz midesi ağrıyor,» cevabını veren doktor oldu.

Doktor Bayan Babbitt'e, işi şakaya vurarak, «Biraz ağrıyor, değil mi? Size uyutucu bir ilâç vereceğim. Yarın daha iyi hissedersiniz kendinizi. Kahvaltıdan hemen sonra geleceğim,» dedi. Ama aşağıdaki holde heyecanla bekleyen Babbitt'e içini çekerek, «karnının durumu pek hoşuma gitmedi. Bir katılık ve bir iltihaplanma var. Apandisit derdi yoktu, değil mi? Hmmm! Neyse boşuna üzülmenin anlamı yok. Yarın ilk iş olarak buraya geleceğim. Bu arada da o biraz dinlenir. Uyutucu bir iğne yaptım. İyi geceler,» dedi.

Ondan sonra Babbitt bir fırtınaya yakalandı.

Hastalığın, tehdit eden ölümün, uzun gecenin ve evlilik hayatının değişmez, bin türlü gereklerinin eski ve ezici gerçekleri karşısında, onu hükmü altına almış olan bütün öfkeler, yaşadığı ruhsal dramlar eski önemlerini yitirmişler ve anlamsızlaşmışlardı. Ayaklarının ucuna basa basa yeniden kadının yanına gitti. Morfinin etkisiyle uyuklayan Myra'nın yatağının yanına oturdu ve elini tuttu. Haftalardan beri ilk kez kadının eli onun eline bir güvenle yerleşmişti.

Gülünç bir şekilde bir bornuza ve pembe, beyaz bir divan örtüsüne sarılarak baş dayanacak yeri olan bir koltuğa çöktü. Perdeleri, saldırmayı bekleyen hırsızlara, tuvalet masasını kuleleri olan bir şatoya çeviren alaca karanlıkta oda korkunçlaşmıştı. Kozmetik, çamaşır ve uyku kokuyordu. Babbitt uyudu, uyandı, uyudu, uyandı... belki yüz defa. Kadının kıpırdadığını, uykusunda iç çektiğini işitiyordu. Acaba yapabileceği bir kolaylık yok mu diye düşünüyor, ama düşüncesine belirli bir şekil veremeden, her tarafı ağrıdığı halde, yeniden uyuya kalıyordu. Gece bitmek bilmiyordu. Şafak vakti gelince, beklemenin artık son bulacağı sanılacağı bir anda Babbitt uyuya kaldı. Verona'nın gelip, telâşla, «Ne oluyor, kuzum baba?» diye sormasıyla uyanınca, gafil avlandığı için içerledi.

Karısı uyanmıştı. Gün ışığında benzi çok solgun ve cansız duruyordu. Ama artık onu Tanis ile kıyaslamıyordu. Artık o, diğer kadınlarla kıyaslanacak Bir Kadın değildi. O ancak Babbitt ile kıyaslanabilirdi. Ve Babbitt onu eleştirebilirdi, onunla

durmadan tartışabilirdi. Ama bu ancak tıpkı kendi kendisini eleştirmek, kendi kendisiyle tartışmak, gibi, onun iyiliği için yapılan bir eleştiriydi. Yukarıdan bakarak yapılmayan bir eleştiri değildi. Ve bunun sonucunda bir değişiklik, gerçek bir değişiklik de beklenmiyordu.

Babbitt Verona ile gene kararlı bir baba gibi konuşmağa başlamıştı. Durumun heyecanlılığını bir ağlama ile belirginleştiren Tinka'yı teselli etmişti. Kahvaltının erken yenmesini emretmişti. Gazeteye de bakmak isterdi, ama bakmamakla daha kahramanca davranmış, daha yararlı olmuş gibi hissediyordu. Ama Dr. Patten dönünceye kadar daha saatlarca ayağının ucuna basa basa yürümesi, hiç de kahramanca olmayan bir şekilde, eli kolu bağlı beklemesi gerekmişti.

Patten, «Büyük bir değişiklik görmedim,» dedi. «Saat on bir de yeniden geleceğim. Ama, eğer sence bir sakınca yoksa, yanımda bir de dünyaca tanınmış bir doktor getireceğim. Sırf emin olmak için. Bak George, senin, burada yapabileceğin hiç bir şey yok. Ben Verona'ya söylerim buz torbalarını devamlı doldursun diye —iyisi mi ona bir süre daha devam edelim.— Sen de burada kalıp, sanki sen hastaymışsın gibi bir hal alacağına, bürona git. Ah şu kocalar! Kadınlardan çok daha nörotiktirler! Karıları hasta oldu mu, araya hemen onlar da girerler ve hasta bir hal alarak dikkatleri üzerlerine çekmeğe çalışırlar. Şimdi bir fincan iyi bir kahve iç, ve hemen git!»

Bu şekilde alay konusu olan Babbitt kendisini biraz toparladı. Büroya gitti. Mektupları dikte etmeği denedi, telefon etmeği denedi, ama telefonlara daha cevap verilmeden kime telefon ettiğini unutuyordu. Saat onu çeyrek geçe yeniden eve döndü. Kent trafiğinden kurtulup da arabasını gazladığında yüzü trajediyi simgeleyen bir maske gibi acı acı kırışmıştı.

Karısı onu şaşırarak karşıladı. «Neden geldin, sevgilim? Sanırım biraz daha iyiyim. Verona'ya da işine gitmesini söyledim. Yani tam da hastalanacak zamanı buldum, hepinizi rahatsız ettim.»

Babbitt kadının okşanmak istendiğini biliyordu. Ve okşadı, seve seve. Doktor Patten'in arabasının geldiğini işitince ikisi de tuhaf bir şekilde mutluydu. Babbitt pencereden baktı.

İrkildi. Patten'in yanında sabırsız, çok hareketli, siyah saçlı, siyah bıyıklı bir adam... A.İ. Dilling adlı operatör vardı. Babbitt telâşla bir şeyler söyledi. Telâşını gizlemeğe çalıştı ve acele acele aşağıya indi.

Dr. Patten çok rahat hareket ediyordu: «Seni merakta bırakmak istemedim dostum, ama Doktor Dilling'in onu muayene etmesinin iyi olacağını düşündüm.» Eliyle ustasını gösterir gibi bir jest yaparak Dilling'i işaret etti.

Dilling başıyla baştan savma bir selâm verip, doğru yukarı çıktı. Babbitt heyecanla oturma odasını arşınlayıp duruyordu. Karısının yaptığı doğumlar dışında hiç kimsenin başından büyük bir operasyon geçmemişti. Babbitt için ameliyat hem bir mucize, hem de bir korku kaynağıydı. Ama Dilling ile Patten yeniden aşağıya inince Babbitt her şeyin yolunda olduğunu anlamıştı. Hattâ güleceği gelmişti. Çünkü iki doktor tıpkı operetlerdeki sakallı doktorlar gibi ellerini oğuşturarak ve bilgiç haller takınarak iniyorlardı.

Dr. Dilling konuştu:

«Üzgünüm dostum, ama had safhada apandisit. Ameliyat gerekiyor. Tabiî kararı verecek olan sizsiniz. Ama bizce yapılacak başka hiç bir şey yok.»

Babbitt durumu pek kavrayamamıştı. Mırıldandı, «Peki... Sanırım bir iki güne kadar hazır olabiliriz. Her ihtimale karşı Ted'in de üniversiteden gelmesi gerek.»

Dr. Dilling homurdanır gibi, «Yok. Peritonite çevirmesini istemiyorsan hemen ameliyat etmeliyiz. Bunu önemle tavsiye ederim. Tamam dersen, şimdi St. Mary'ye ambülâns için telefon ederim. Üç çeyrek saat içinde ameliyat masası üzerinde olabilir,» dedi.

«Ben... Tabiî siz daha... Her halde... Ama canım iki saniye içinde eşyalarını hazırlayamam ki! Hele onun bu durumunda... Bu kadar heyecanlı ve zayıfken...»

«Bir çantaya bir saç fırçası, tarak ve diş fırçası at. Bir kaç gün için başka birşeye ihtiyacı olmayacak zaten,» dedi Doktor Dilling ve telefona gitti.

Babbitt koşa koşa yukarı fırladı. Korku içinde olan Tinka'ya odadan çıkmasını söyledi. Karısına neşeli bir sesle, «Kü-

çük hanım, doktor ufak bir ameliyat yapıp bundan kurtulmak iyi olur diyor. Bir kaç dakikalık bir iş. Doğumdan çok daha kolaymış... ve hemen iyileşeceksin.»

Kadın Babbitt'in elini, parmaklarını acıtıncaya kadar sıktı. Sabırlı fakat yeni paylanmış bir çocuk gibi, konuşarak, «Korkuyorum yalnız gitmeğe!» dedi. Gözlerinde olgunluktan eser kalmamıştı. Yalvaran, ürkek gözlerdi bunlar. «Benimle kalacak mısın? Sevgilim, hemen büroma dönmen gerekmiyor, değil mi?»

Babbitt yatağın yanına diz çökmüştü. Kadın güçsüz ellerle Babbitt'in saçlarıyla oynarken, o hıçkırıyordu. Kadının kolunun yenini öpüyor ve yemin ediyordu, «Hayatım, bu dünyada seni her şeyden fazla seviyorum. Son zamanlarda işim için üzülüyordum biraz, ama şimdi her şey geçti, her şey düzeldi. Eski George geri geldi.»

«Gerçekten geldi mi? George, burada, yattığım yerde düşünüyordum da belki *gidiversem* daha iyi olur diyordum. Merak ediyordum, acaba beni isteyen kimse var mı diye. Neden yaşıyorum diye düşünüyordum. Gittikçe aptallaşıyorum ve çirkinleşiyorum...»

«Bak şuna sen! Canın kompliman istiyor anlaşılan. Sanki ben gencim, yakışıklıyım, değil mi ve...» Devam edemedi. Yeniden hıçkırdı. Ve tutarsız bir takım sözler mırıldanarak birbirlerine kavuştular.

Babbitt eşyaları toplarken kafası şaşılacak şekilde hızlı işliyordu. Her şeyi büyük bir açıklıkla görüyordu. Anlamıştı artık, akşamları cümbüş faslı kapanmıştı. Bunları arayacağını o da kabul ediyordu. Bütün bu yaptıklarının, orta yaşlılığın paralize eden huzuru üzerine çökmeden önce yaptığı son kaçamaklar olduğunu acı acı farketmişti. Çocuksu bir halle sırıttı. «Fena eğlenmedik. Ama ne yapalım, kısmet bu kadarmış.» dedi. Ve... Acaba operasyon kaça patlayacaktı? «Dilling ile pazarlık etmeliydim. Neyse canım, kaça patlarsa patlasın. Umurumda değil.»

Ambulâns kapıya gelmişti. Her türlü teknik başarıya hayran olan Babbitt, o üzüntülü halinde bile hastabakıcıların Ba-

yan Babbitt'i incitmeden sedyeye alıp aşağı indirişleriyle de çok ilgilenmişti. Ambülâns kocaman, zarif, cilâlı, beyaz bir şeydi. Bayan Babbitt ağlar gibi, «Korkuyorum!» dedi. «Tıpkı bir cenaze arabasına benziyor. Sanki beni cenaze arabasına koyuyorlar, Kuzum, yanımdan ayrılma.»

«Hiç korkma, şoförün yanında oturacağım,» diye Babbitt vaadetti.

«Hayır, içerde, yanımda olmanı istiyorum.» dedi. Hastabakıcılara sordu: «İçeride olabilir mi?»

Mesleğiyle övünen yaşlı hastabakıcı. «Tabiî bayan. Güzel bir tabure var orada,» dedi.

Portatif yataklı tabureli, iyice ısıtan elektrikli radyatörlü, ve ne hikmetse orada asılı olan ve üzerinde kiraz yiyen bir kız resmiyle, becerikli bir bakkalın adı yazılı olan bir takvimi bulunan bu büyük gezici kabinde kadının yanında oturdu. Ama tam o sırada kadını neşelendirmek için eliyle bir hareket yaparken, radyatöre dokundu ve bağırdı:

«Off! Allah!»

«George Babbitt! Allahın adı o şekilde anılır mı? Günaha giriyorsun?»

«Haklısın!. Çok üzüldüm. İstemezdim. Ama bak nasıl elimi yaktım... Öff, ne acıyor... Felâket... Yahu bu radyatör şey gibi... şey gibi... Cehennem ateşi gibi yanıyor. Bak... izi görülüyor...»

İşte kadının hayatını kurtarmak için hemşirelerin masayı, âletleri hazırlamakla meşgul oldukları St. Mary Hastanesine onlar bu şekilde, yani kadın adamı teselli ederek, geçsin diye acıyan yeri öperek gittiler. Babbitt istemiyor gibi yapmış, olgun bir adam gibi davranmağa çalışmıştı ama sonra ona boyun eğmiş, çocuk muamelesi görmekten hoşlanmıştı bile.

Ambülâns bir virajı dönerek, hastanenin, araçlara ayrılmış olan üzeri örtülü kapısının önüne geldi. Mantar levhalarla kaplı holler, sayısız açık kapılar ve kapıların açıldığı odalarda yatakta oturan yaşlı kadınlar, asansör, anastezi odası ve kocalara yukarıdan bakan genç stajyerler... Bütün bu fırtınanın ortasında Babbitt birden sıfır oluvermişti. Karısını öpmesine izin verildi. Sıska, esmer bir hemşirenin karısının ağzına ve burnu-

na anastezi âletini dayadığını gördü. O aldatıcı, tatlı kokuyu alıp irkildi. Sonra dışarı çıkartıldı. Laboratuvarda bir taburenin üzerine oturup beklemeğe başladı. Şaşkına dönmüştü. Kadını yeniden görmek, onu her zaman sevdiğini söylemek, bir saniye için bile olsa başka kimseyi sevmediğini hattâ başka hiç kimseye bakmadığını söylemek istiyordu. Laboratuvarda yalnız bir tek şey, içinde bozulmağa yüz tutmuş bir nesne bulunan alkolü sararmış bir şişe dikkatini çekiyordu. Baktıkça fena oluyordu da onu bir türlü görmemezliğe gelemiyordu. Zaman zaman dalıyor ve sonra kendine geldiği vakit muhakkak o iğrenç şişeyi görüyordu. Ondan kurtulabilmek için sağdaki kapıyı açtı. Güzel bir büro bulacağını umuyordu. Sonradan farketti ameliyathaneye baktığını. Şöyle bir göz attı. Beyaz önlüğü ve beyaz takkesiyle, vidalı, çarklı bir masanın üzerine eğilmiş vaziyette garip bir görünüşü olan Doktor Dilling'i, sonra ellerinde âletlerle, pamuklarla hemşireleri, ve sarılmış sarmalanmış, sadece cansız bir çene ve büyük bir beyaz yığınının ortasında, üzerinde kenarları kanlı bir yarık olan solgun bir et ve yaradan çıkan, yaraya bir parazit gibi yapışmış duran bir sürü forsep gördü. Kapıyı aceleyle kapadı. Belki gece ve sabahleyin çektiği vicdan azabı onu bir yere kadar etkilemişti ama acınacak derecede insan olan o kadını insanlıktan çıkaran bu sarıp sarmalamalar Babbitt'i iyice sarstı. Yeniden Laboratuvardaki taburaye otururken karısına... Zenith'e... işine... Kalkınmacılar Kulübüne... ve İyi İnsanlar Klanının inandığı her şeye sadık kalacağına yeminler ediyordu.

Sonra bir hemşire onu teskin ediyordu. «Hepsi bitti! Çok başarılı oldu! Gayet rahat kendisine gelir şimdi! Anestezinin tesiri yakında biter, siz de görürsünüz.»

Karısını tuhaf, eğik bir yatakta buldu. Yüzü sapsarıydı. Morarmış olan dudakları hafifçe oynuyordu. Ancak bunu gördükten sonra kadının gerçekten hayatta olduğuna inandı. Kadın bir şeyler mırıldanıyordu. Babbitt eğildi, kadının, «Şurup bulmak çok güçleşti,» diye sayıkladığını duydu. Katılırcasına güldü. Ağzı kulaklarına vararak hemşireye döndü. «Düşünün, düşünün! Hâlâ şurup almaktan söz ediyor. İyileşsin ona yüz şişe şurup alacağım!»

II

Bayan Babbitt on yedi günde hastaneden çıktı. Babbitt her akşamüstü onu görmeğe gitmişti. Uzun uzun konuşmaları sırasında birbirlerine açıldılar. Bir seferinde Babbitt Tanis ve Çete ile olan ilişkilerini ima eden sözler söyledi. Myra, zavallı George'nun Pis Bir Kadının ağına düşmesiyle âdeta övünüyordu.

Babbitt bir zamanlar komşularından ve İyi İnsanların sevimliliğinden şüphe etmiş olabilirdi, ama artık böyle şüpheden kurtulmuştu. «Seneca Doane'ın elinde çiçekle geldiğini veya bir akşamüstü bizim hanımla konuştuğunu göremezsiniz,» diyordu. Ama Bayan Howard Littlefield hastaneye, onun o çok güzel (gerçek şarapla tatlandırılmış) jellosunu getirdi. Orville Jones Bayan Babbitt'in sevdiği türde romanlar —New York'lu milyonerler ve Wyoming'li kovboylarla ilgili güzel aşk hikâyeleri— bulabilmek için saatlar sarfetti. Bayan Louetta Swanson yatakta giymek için pembe bir ceket ördü. Sidney Finkelstein ve kara gözlü neşeli karısı Parcher and Stein'den en güzel geceliği alıp getirdiler.

Artık arkadaşları onun hakkında fısıldaşmağı, ondan şüphelenmeyi kestiler. Atletizm Kulübünde ona hergün karısını soruyorlardı. Adını bile bilmediği kulüp üyeleri onu durdurup, «Hanım nasıl?» diye soruyorlardı. Babbitt ıssız dağ tepelerinden, güzel köşklerin bulunduğu sıcak bir ovaya inmiş gibi hissediyordu.

Bir öğle vakti Vergil Gunch, «Bugün saat altı sıralarında hastanede olacak mısın? Karımla birlikte gelmeği düşünüyorduk,» dedi. Geldiler de. Gunch o kadar güldürücü şeyler söylüyordu ki, Bayan Babbitt «Kes şunu, yoksa dikişlerim açılacak,» diyordu. Gunch ile birlikte hole doğru giderken, Gunch, «George,» dedi, «Bir zamanlar sinirliydin. Neden olduğunu bilmiyorum. Zaten benim üzerime vazife değil öğrenmek. Ama şimdi gene keyifli görünüyorsun. Sen de gelip, İyi Vatandaşlar Ör-

gütüne üye olsana. Birlikte çok eğleniyoruz. Sonra, senin fikirlerine de ihtiyacımız var.»

İşte Babbitt böyle, zorlanmadan davet edilince, mücadelesini kesmesi için kendisine fırsat tanınınca, kendi gözünde kendi saygınlığının sarsılmamasına fırsat tanınınca ihtilâlciliği kesti. Gunch'ın sırtını okşadı ve ertesi gün İyi Vatandaşlar Örgütüne üye yazıldı.

İki hafta sonra, örgütte hiç kimse Seneca Doane'un kötülüğü, Sendikaların işlediği suçlar, göçmenlerin doğurduğu tehlikeler ve golf'un, ahlâklılığın ve bankada hesabı olmanın iyiliği konularını George F. Babbitt kadar şiddetle savunamıyordu.

OTUZDÖRDÜNCÜ BÖLÜM

I

İyi Vatandaşlar Örgütü bütün ülkeye yayılmıştı, ama hiç bir yerde çoğu mısır tarlaları; madenler; ve ipotekle borç almak, masada nasıl yemek yenir öğrenmek, sosyal felsefe ve moda gibi konularda onlara bağlı olan küçük kasabaların bulunduğu ortamlarda yer almış olan, nüfusu genellikle bir kaç yüz bin kişiyi geçmeden Zenith türü ticaret merkezlerinde olduğu kadar etkin ve itibarlı değildi.

Varlıklı Zenith'lilerin çoğu Örgüte üye olmuştu. Üyelerin hepsi, kendilerinin «herkes gibi» olduklarını söyleyenler değildi. Bu candan insanların, bu refah satıcılarının dışında aristokratlar, yani daha çok veya bir kaç kuşaktan beri zengin olanlar da üye olmuştu. Örneğin, bankaların, fabrikaların yönetim kurulu başkanları, toprak sahipleri, şirket avukatları, ünlü doktorlar ve hiç çalışmayan, Zenith'de de istemedikleri halde kalmış olan ve sanki Paris'teymişler gibi koleksiyon eşyaları, eski kitaplar toplayan ne genç, ne ihtiyar sayılabilecek bir kaç adam da vardı. Hepsi çalışan insanların hadlerini bilmeleri gerektiği konusunda fikir birliği içindeydiler. Ve hepsi de Amerikan Demokrasisinin servette eşitlik demek olmadığı kanısındaydılar, ama düşüncede, giyinişde, resimde, ahlâkta, kullanı-

lan sözcüklerde tam bir benzerliği şart koştuğunun farkındaydılar.

Bu bakımdan dünyanın her tarafındaki, özellikle İngiltere'deki egemen sınıflarla aralarında bir fark yoktu. Fark onların kendilerini bu işe çok daha canla başla vermiş olmalarında, her yerde bütün sınıfların istediği, ama gerçekleşeceğini ummadığı bir takım standardları geliştirmeğe sahiden çalışmalarındaydı.

İyi Vatandaşlar Örgütü en büyük mücadeleyi, işyerlerinde sendikaların serbestçe örgütlenmesini öngören yasaya karşı çıkmakta verdiler. Yani bu aslında gizli gizli bütün sendikalarla mücadele etmek demekti. Bunun yanında bir de yeni gelmiş göçmenlere iş anlaşmazlıklarını Amerikan usulü halletmenin esasını işçilerin patronlarına güvenmeleri ve onları sevmeleri teşkil ettiğini öğretmek amacıyla akşamları ekonomi, tarih ve İngilizce dersleri verilmesini ve gazetelerde yazılar çıkmasını sağlayan Amerikanlaştırma Hareketi vardı.

Örgüt onun amaçlarını destekleyen diğer kuruluşları cömertçesine destekliyordu. Yeni bir bina yaptırması için Y.M.-C.A.'ye verilmek üzere iki yüz bin dolar topladı. Babbitt, Vergil Gunch, Sidney Finkelstein, hattâ Charles McKelvey sinemalarda, seyircilere kendi yaşamlarından örnekler vererek Y.M. C.A.'nin gençliğin Hıristiyan ideallerine uygun olarak yetişmesinde ne denli etkili olduğunu anlatan konuşmalar yaptılar. *Advocate-Times*'ın yüce sahibi, güçlü Albay Rutherford Snow'un Y.M.C.A.'nin müdürlerinden Sheldon Smeeth ile el sıkışırken resmi çıktı. O resim çekildikten sonra Smeeth'in, «Albayım, bizim dua-toplantılarımıza gelmelisiniz,» demesi üzerine Albayın bağırarak, «Ne yapayım sizin toplantılarınızı? Benim kendi barım var!» dediği doğruydu. Ama bu konuşma gazetelerde çıkmamıştı.

Örgüt Büyük Savaşa katılmış eski muhariplerin örgütü olan Amerikan Lejyonunun küçük ve saygısız bazı gazeteler tarafından hücuma uğradığı bir sırada, o kuruluşa da yardım etti. Bir akşam bir grup genç Zenith Sosyalist Karargâhını basıp evrakı yaktı, büro personelini döğdü ve yazı masalarının çekmecelerini pencereden aşağı boşaltmıştı. *Advocate* ve *Evening Advocate*'in dışında bütün gazeteler bu çok değerli fakat

belki biraz üstün körü hazırlanmış hareketi Amerikan Lejyonunun üzerine yıkmıştı. Bunun üzerine İyi Vatandaşlar Örgütünden bir grup böyle haksız yazılar yazan gazeteleri ziyaret edip onlara eski askerlerin böyle bir şeyi yapmış olmasına imkân olmadığını anlatmış, Yazı İşleri müdürleri de durumu anlamışlar ve reklâmları almağa devam etmişlerdi. Zenith'de vicdanî nedenlerle askere gitmeği reddeden tek insanda, hapisten çıkıp evine döndüğünde, haklı olarak derhal kentten atıldı. Gazeteler bunu «bilinmeyen bazı şahısların» yaptığını söylemekle yetindiler.

II

Babbitt İyi Vatandaşlar Örgütünün bütün bu çalışmalarına katılmıştı. Başarılarında onun da katkısı olmuştu. Ve arkadaşlarının saygısını, sevgisini kazanmıştı. Artık onu rahat bırakmışlardı. Ama Babbitt şikâyete başlamıştı. «Yahu, bu kenti temizlemek için payıma düşeni yaptım. Şimdi işime bakmalıyım. Bu İ.V.Ö. işlerine biraz ara vereceğim.»

Kalkınmacılar Kulübüne döndüğü gibi kiliseye de dönmüştü. Hattâ Sheldon Smeeth'in kendisini alayüvalâ ile karşılamasına bile dişini sıkmış, dayanmıştı. Babbitt son huzursuzluğuyla ahiretini tehlikeye sokup sokmadığını merak ediyor, üzülüyordu. Aslında o bir Cennetin varlığına pek inanmıyordu. Ama Dr. John, Jennison Drew olduğunu söylemişti, o bakımdan Babbitt de o riski göze alamazdı. Kiliseye dönüşü şöyle oldu:

Bir akşam Dr. Drew'nun evinin önünden geçiyordu. Birden içinden geldi ve kalkıp içeri girdi. Papazı çalışma odasında buldu.

Dr. Drew telefonla konuşuyordu. Kendisine, «Bir dakika,» dedi, sonra telefona döndü. «Alo? Alo. Berkley and Hamis mi? Ben Doktor Drew'yum. Ne oldu bu pazar gününün programının provaları? Ha? Burada olması gerekiyordu. Hepsi hastaysa *ben* ne yapayım? Bu akşam bana gerek. Birisiyle çabuk gön-

derin.» Tam bir iş adamı gibi konuşuyordu.

Sonra Babbitt'e döndü. Aynı tempoyla, «Buyurun Babbitt Kardeş! Ne yapabilirim sizin için?» diye sordu.

«Size bir şey soracaktı... Mesele şu. Bir süre önce biraz sapıtmıştım. Bir iki kadeh içki içtim filân. Şimdi sormak istediğim şu: Bunu kesen ve aklını başına toplayan bir adamın durumu nedir? Yani uzun vadede bunun yararını görür mü?»

Dr. Drew birden ilgilenmişti. «İçki, filân dediniz. Başka ne yaptınız? Kadın da karıştı mı işin içine?»

«Hayır... Hemen hemen hayır, diyebiliriz.»

«Söyleyin bana, tereddüt etmeyin kardeşim! Benim işim bu! Âlemler yapıyor muydunuz? Arabalarda kızları sıkıştırıyor muydunuz?» Papazın gözleri parlamıştı.

«Hayır... Hayır...»

«Bakın, on beş dakikaya kadar 'İçki Yasağını Sulandırmayalım' derneğinden bir heyet gelecek. Sonra, saat ona çeyrek kala 'Doğum Kontrolüne Karşı Olanlar Derneğinin' temsilcileri.» Aceleyle saatına baktı. «Ama bir beş dakika ayırıp sizinle birlikte dua edebilirim. Koltuğun yanına diz çökün kardeşim. Tanrının rehberliğini istemekten çekinmeyin.»

Babbitt'e sıkıntı gelmişti. Kaçmak istiyordu. Ama Papaz Drew oturduğu koltuğun yanına diz çökmüştü bile. İşadamı gibi çabuk çabuk konuşmayı bırakmış, günahtan, Tanrıdan anlayan bir adam gibi konuşuyordu. Babbitt de diz çöktü. Drew duaya başladı:

«Tanrım, şeytana uyarak doğru yoldan çıkmış olan bu kardeşimizi görüyorsun. Ulu Tanrım, onun kalbini temizle, bir çocuğun kalbinden daha temiz olsun. Asıl cesaret isteyen şeyin, şerden, kötülükten korunmanın zevkini ona tattır...»

Sheldon Smeeth güle oynaya çalışma odasına girdi. Onları görünce yılışık yılışık sırıttı. Bağışlarcasına Babbitt'in sırtını okşadı, ve yanına diz çöktü. Kolunu ona doladı ve Doktor Drew'nun dualarına, sanki ikinci imzayı atar gibi, inlercesine, «Evet, Tanrım! Evet! Kardeşimize yardım et!» diyordu.

Babbitt gözlerini açmamağa çalışıyordu, ama parmaklarının arasından gözetlediğinde papazın sözlerini, «Bilgi almak, danışmak şefkat görmek için korkmadan bize gelmesini sağla

ve ona kilisenin onu küçük bir kuzu gibi bakacağını anlat,» diye tamamlarken bir yandan da saatına baktığını gördü.

Dr. Drew ayağa fırladı. Gözlerini cennete doğru çevirerek, saatını cebine attı ve «Heyet geldi mi Sheldy?» diye sordu.

Sheldy de aynı canlılıkla, «Evet dışarıdalar,» diye cevap verdi. Sonra okşar gibi bir sesle, Babbitt'e, «Kardeşim, Dr. Drew İçki Yasağını Sulandırmayalım Derneğinin temsilcileriyle meşgul olurken, biz istersen yandaki odaya gidip birlikte dua edelim.»

Babbitt, «Şey... Sağol... Olmaz... Vaktini almak istemem,» diye kekeledi ve kendisini dışarı attı.

O zamandan sonra Babbitt sık sık Chatham Road kilisesinde göründü, ama papazla kapıda el sıkışmaktan mümkün olduğu kadar kaçındığı da görülmüştü.

III

Belki Babbitt'in ahlâkî dokusu, onun İyi Vatandaşlar Örgütünün dayanıklılık isteyen kampanyalarında güvenilir bir eleman olmasını önleyecek, kiliseden hoşlanmasını engelleyecek kadar bozulmuştu, ama evine, Atletizm Kulübüne, Kalkınmacılara, Elks'e yeniden kavuştuğu için çok mutlu olduğu şüphe götürmezdi.

Verona ile Kenneth en sonunda, büyük tereddütler geçirdikten sonra evlendiler. Düğün için Babbitt en az Verona kadar özenle giyindi. Yılda üç defa çaylara giydiği elbiseyi zorlana zorlana giydi... Ve, Verona ile Kenneth bir arabayla gittikten sonra, Babbitt biraz rahatlayıp ceketi çıkardı, kanapeye oturdu. Ayakları ağrıyordu. Artık oturma odasının kendilerine kaldığını düşünüyordu. Verona ile Kenneth'in tam bir kolejli ağzıyla asgarî ücretleri, Tiyatro Kulübünü tartışıp üzülmelerini dinlemekten kurtulmuşlardı.

Ama evde kavuştuğu bu huzur bile onun Kalkınmacılar Kulübünde yeniden en çok sevilen üyeler arasına girmesi kadar sevindirici değildi.

IV

Kalkınmacılar Kulübünün Başkanı Willis İjams yemeği açmak için kalktığında, hiç kıpırdamadan ve yüzünde o kadar acı bir ifadeyle duruyordu ki, herkes başkanın bir Kalkınmacı Kardeşin öldüğünü açıklayacağını sanmış, korkmuştu. Başkan ciddi bir şekilde, sözcükleri tane tane söyleyerek konuşmağa başladı:

«Çocuklar size çok şaşıracağınız bir şey söyleyeceğim. Üyelerimizden biriyle ilgili çok şaşırtıcı bir şey.»

İçlerinde Babbitt de olmak üzere bir çok kalkınmacı kaygıyla birbirlerine baktılar.

«Çok güvendiğim bir arkadaşım, geçenlerde eyaletin kuzeyine, bir Kalkınmacının çocukluğunu geçirdiği bir kasabaya gitmişti. Orada artık saklanması mümkün olmayan bir şey öğrendi. Gerçekten de yıllarca aramıza aldığımız ve bizden biri saydığımız bir adamın göbek adım. Baylar bunu söylerken sesimin bana ihanet etmesinden korkuyorum, onun için karatahtaya yazdım.»

Büyük bir karatahtayı örten örtüyü açtı. Orada gayet büyük harflerle,

George Follansbee Babbitt
Ada bak hizaya gel!

yazılıydı.

Kalkınmacılar alkışladılar, güldüler, ağladılar, Babbitt'e ekmek filân attılar, «Nutuk! Nutuk!' diye bağırdılar.

Başkan İjams devam ediyordu:

«Baylar, işte bu George Babbitt'in yıllardan beri sakladığı bir sırdı. Biz onu sadece George F. Babbitt diye bilirdik. Şimdi sizlerden sırayla kalkarak F harfinin hangi adın baş harfi olarak orada bulunduğunu sandığınızı bana söylemenizi rica ediyorum.»

Fare - suratlı, Fos, Fosforlu, Fiyakacı anlamına geldiğini söyleyenler oldu. Babbitt onların böyle neşeli neşeli hareket etmelerinden artık kendisini aralarına kabul ettiklerini anladı ve gayet mutlu olarak ayağa kalktı:

«Çocuklar, itiraf edeyim. Ben hiç bir zaman bir kol saatı takmadım, veya adımı ortadan ayırmadım. Ama göbekadımın Follansbee olduğunu itiraf etmeliyim. Kendimi savunmak için ancak şunu söyleyebilirim: Babam, - ki bunun dışında aklı başında bir insandı ve çok kişiyi damada yenerdi - aile doktorumuz. Dr. Amrose Follansbee'nin adını bana vermiş. Hepinizden özür dilerim. Bir daha dünyaya gelirsem, bana kullanışlı, kulağa hoş gelen, tam bir erkek adı verilmesi için gerekeni yapacağım. Meselâ herkesin çok iyi bildiği, herkesi adetâ büyüleyen Willis Jimjams İjams gibi bir ad alacağım!»

Alkışlayıp bağırmalarından da anlamıştı ki artık tehlike kalmamıştı ve o gene popüler bir insan olmuştu. Ve onun artık İyi İnsanlar Klanından ayrılarak güvenliğini ve popülerliğini tehlikeye sokmak ihtimali yoktu.

V

Henry Thompson bağırarak bürodan içeri girdi: «George! Çok önemli bir haber var! Jake Offutt Troleybüsçülerin Sanders, Torrey and Wing'in çalışmalarından memnun değillermiş, diyor. Bizimle yeniden görüşmeğe razıymışlar.

Babbitt isyanının son izininde böylelikle silinmek üzere olduğunu anlamış, memnun olmuştu. Ama arabayla eve giderken kafasının içinde, arka plânda onun uysallığın militanlığını yaptığı evrede hiç rastlamadığı bir takım düşünceler vardı ve rahat değildi. Troleybüsçüleri pek de dürüst bulmuyordu. «Neyse onlarla bir iş daha çevirecekti. Ama bir an önce, ihtimal Henry Thompson ölünce, onlarla her türlü ilişkiyi kesecekti. Kırk sekiz yaşına gelmişti. On iki yıl sonra altmış yaşında olacaktı. Torunlarına temiz bir iş bırakmak istiyordu. Tabiî Troleybüsçüler adına pazarlıklara girişmek çok kârlı bir şeydi. İnsan da iş hususunda biraz pratik olmalıydı... Ama...» Huzuru kaçmış, bocalayıp duruyordu. Troleybüsçülere, haklarında ne düşündüğünü söylemek istiyordu. «Ama şimdi söyleyemezdi. Şu anda olmazdı. Onları bir daha kırarsa, Babbitt'i ezip geçerlerdi...»

Kendi ilerleyiş çizgisinde bir takım belirsizlikler olduğunun farkındaydı. Geleceğini nasıl değerlendireceğini düşünüyordu. Hâlâ gençti. Artık her türlü serüvene veda mı etmişti? Öfkeyle kaçtığı tuzağın içine yeniden düştüğünü hissediyordu. Hem de işin gülünç tarafı, tuzağa düşmesini memnunlukla karşılaması sağlanmıştı.

«Yendiler beni. Yenip, mahvettiler,» diye mırıldandı.

O akşam ev çok sakindi. Karısıyla kâğıt oynadı. İçindeki Şeytana, öfkeyle, bu eskiye dönüşten memnun olduğunu söyleyip duruyordu. Ertesi gün Troleybüs Şirketinin Satınalma Müdürünü görmeğe gitti. Birlikte Evanston yolu üzerindeki bazı arsaları gizli gizli kapatmağı plânladılar. Ama arabasıyla bürosuna dönerken, «Gönlümün dilediği gibi hareket edeceğim... İşlerden elimi çekince!» diye kendi kendisiyle mücadele ediyordu.

VI

Ted hafta sonunu geçirmek için Üniversiteden gelmişti. O artık makine mühendisliğinden söz etmiyordu. Öğretmenleri hakkında ne düşündüğünü de pek açıklamıyordu. Ama hâlâ koleje razı olmuş bir hali yoktu. Onun başlıca ilgilendiği konu radyoculuktu.

Cumartesi akşamı Eunice Littlefield'i de alıp Devans Woods'da bir dansa gitti. Babbitt, incecik, ipekli, bej bir elbise üzerine kıpkırmızı bir pelerin giymiş, arabanın içinde, yerinde duramayan, kıpır kıpır kıpırdayan kızı bir an için görmüştü. İkisi de saat on bir buçukta yattıklarında onlar daha gelmemişti. Gece geç vakit Babbitt telefonun çaldığını işiterek uyandı ve uyku sersemi aşağıya indi. Howard Littlefield telefondaydı:

«George, Euny daha gelmedi. Ted döndü mü?»

«Hayır. Yani daha doğrusu, kapısı açıktı...»

«Gelmeleri gerekirdi. Eunice dansın gece yarısı biteceğini söylemişti. Adı neydi o gidecekleri insanların?»

«Howard, sahi söylüyorum, bilmiyorum. Ted'in sınıf arkadaşlarından biri. Devon Woods'ta. Bir şey yapabileceğimizi sanmıyorum. Bekle bir dakika, gideyim, Myra'ya sorayım. Bakayım adamın adını o biliyor mu?»

Babbitt, Ted'in odasının ışığını yaktı. Kahverengi boyalı, tam bir delikanlı odasıydı bu: Üzeri karmakarışık bir tuvalet masası, yıpranmış kitaplar, bir high school flaması, beyzbol ve basketbol takımlarının fotoğrafları. Ama Ted'in orada olmadığı muhakkaktı.

Bayan Babbitt de uyanmıştı. Ted'in kime gittiğini bilmediğini, çok geç olduğunu, Howard Littlefield'in salaktan farkı olmadığını, kendisinin de çok uykusu olduğunu öfkeyle söyledi. Ama kadın uyumadı. Babbitt etrafı camla çevrili balkonda uyumağa çalışırken Myra merak ediyor, durup durup ona bir şeyler söylüyordu. Myra'nın onu, «George! George!» diye bağırarak, sarsarak uyandırdığında şafak sökmek üzereydi. Sesinden, dehşete kapılmış olduğu anlaşılıyordu.

«Ne... Nedir yahu?»

«Gel benimle, bak. Gürültü yapma!»

Myra Babbitt'i Ted'in holün öbür ucunda olan odasına götürdü ve kapıyı yavaşça açtı. Babbitt yerdeki kahverengi halının üzerinde pembe renkli şifon kadın çamaşırlarını gördü. Koltuğun üzerinde gümüş simli dans ayakkabıları duruyordu. Yastıkta iki uykulu baş, Ted ile Eunice'in başı vardı.

Ted gözünü, açıp sırıttı ve yapmacık bir meydan okuma ile, «Günaydın! Size karımı tanıtayım. Bayan Theodore Roosevelt, Eunice Littlefield, Babbitt,» dedi.

Babbitt, «Atıyorsun!» dedi. Karısı, ağlamaklı bir sesle, «Demek gittiniz ve...» diyordu.

«Dün akşam evlendik. Karıcığım! Otur ve kaynanana günaydın de.»

Ama Eunice karmakarışık olmuş saçlarıyla başını omuzlarına kadar yastığın altına sokmuştu.

Saat dokuzda, Ted ile Eunice'in çevresinde toplanmış olan engizisyon kurulunda Bay ve Bayan George F. Babbitt, Bay ve Bayan Howard Littlefield, Bay ve Bayan Kennth Escott, Bay

ve Bayan Henry T. Thompson ve kurulun tek mutlu üyesi Tinka Babbitt vardı.

Odayı:

«Bu yaşta...», «İptal edilmesi gerekir...», «Hayatımda böyle bir şey duymadım...», «Hem onların kabahatı, hem...» «Gazeteler duymasın...», «Onları okula kapatmalıydık...», «Hemen bir şey yapmak gerek. Bence ilk yapılacak...», «Dayak cennetten çıkmadır...» gibi sözler doldurmuştu.

En korkunçları Verona'ydı. «Ted, böyle aptal aptal sırıtacağına, bu yaptığın işin ne denli ciddi bir şey olduğunu anlamağa çalış!»

Ted isyana başlamıştı. «Canım Rone, sen de evlenmedin mi?»

«Benimki büsbütün farklı!»

«Elbette farklı. Evlenelim diye bizi kamçılamaları gerekmedi...»

Verona, «Sen büyükbabanı dinle, ne diyor!» dedi.

Bayan Babbitt, «Büyükbabanı dinle!» dedi.

Howard Littlefield, «Ted!.. Bay Thompson'u dinle!» dedi.

«Dinliyoruz işte!» diye bağırdı Ted. «Ama bakın, size söylüyorum! Bıktım artık! Sanki başıma toplanmış otopsi yapıyorsunuz! Birisine çatmak istiyorsanız, gidin bizi evlendiren papaza çatın. Zaten sadece altı buçuk dolarım vardı, evlendirmek için benden beş dolar aldı.»

Gümbür gümbür gümbürdeyen, otoriter bir ses odaya egemen oldu. Babbitt'in sesiydi bu! «Nedir bu yahu! Her kafadan bir ses çıkıyor! Rone kapa çeneni! Daha ne Howard öldü, ne de ben. Bağırmak gerekiyorsa, biz bağırırız. Ted, sen benimle yemek odasına gel, bu meseleyi görüşeceğiz.»

Yemekodasında Babbitt kapıyı iyice kapattıktan sonra, oğlunun yanına yaklaştı. İki elini çocuğun omuzlarına koydu. «Pek de haksız sayılmazsın. Her kafadan bir ses çıkıyor. Şimdi anlat bakalım ihtiyar! Ne yapmağı düşünüyorsun?»

«Baba, sahiden beni anlayışla karşılayacak mısın?»

«Bak... Bir seferinde bizden söz ederken bana, 'Biz Babbitt ailesinin erkekleri,' demiştin, birbirimizle dayanışma içinde olacağımızı söylemiştin. Ben şimdi bu dayanışmaya hazırım.

Bu yaptığının ciddi bir şey olmadığını söyleyecek değilim sana. Bugün gençler öyle sorunlarla karşı karşıya ki, ben erken evlenmekten yana değilim. Ama evlenmek için Eunice'den daha iyi bir kız bulamazdın! Bence Littlefield bir Babbitt'i damat edindiği için kendisini mutlu saymalı. Şimdi ne yapmağı düşünüyorsun? Tabî üniversiteye devam edip, bitirince...»

«Baba, artık dayanamıyorum. Belki bazıları için üniversiteye gitmek iyi bir şey. Belki ben de bir gün yeniden üniversiteye dönerim. Ama şimdi teknisyen olarak çalışmak istiyorum. Bir sürü şey icad edebileceğime inanıyorum. Şu anda, bana fabrikasında haftada yirmi dolar vermeğe hazır birisi var.»

«Öyleyse...» Babbitt odanın içinde, düşünerek, ağır ağır yürüdü. Biraz daha yaşlanmış gibi duruyordu. «Her zaman senin üniversiteyi bitirmeni istemiştim.» Gene düşüne düşüne yürüyerek oğlunun yanına geldi. «Ama ben hiç bir zaman... Bak, bu söyleyeceklerimi annene söyleme, yoksa zaten seyrelmiş saçlarımı büsbütün yolar. Ben hiç bir zaman hayatta istediğim hiç bir şeyi yapamadım. Sanırım hiç bir şey başaramadım. Başarabildiğim tek şey insanlarla iyi geçinmek. Yüz şey yapmak istedimse ancak bir tanesini yapabildim. Belki sen benden daha başarılı olursun. Bilmem artık. Bir bakıma, ne yapmak istediğini bildiğini ve gidip yaptığını görmem hoşuma gidiyor. Şimdi o odadakiler sana bağırıp çağıracaklar, seni sindirmeğe çalışacaklar. Hepsine, 'Canınız cehenneme!' de. Ben seni desteklerim. Madem böyle istiyorsun, fabrikadaki o işe de gir. Ailen seni korkutmasın. Hatta Zenith seni korkutmasın. Benim gibi kendinden de korkma. Göreyim seni ihtiyar! Yolun açık olsun! Dünya senin artık.»

Babbitt ailesinin erkekleri kollarını birbirlerinin omuzuna atarak, saldırmaya hazır aileyi göğüslemek için oturma odasına gittiler.

— S O N —

R : N. Ç.
D : E. T.

SINCLAIR LEWIS

IBRET

